

fauciaretur? Atqui hæc & hujusmodi erant, quibus Darium vicit: cetera armorum equorumque strages erant, prælia, cædes, fugæque hominum.... Ut enim magnus propter fortunam fuerit; major certe vel ob id ipsum, quod fortuna recte usus est: quoque magis fortunam extuleris, virtutem eo magis commendaris, nempe propter quam dignus fortuna fuit.... Reges alios efficiunt fortunæ beneficia, ad nova honorum insignia promoventia nec opinantes. Alexandro vero quid supra dignationem? quid citra sudorem? quid incruenta victoria? quid citra pulveris, ut dicitur, tactum? postremo quid illaboratum obtigit? Amnes sanguine mixtos bibebat, quos cæсорum corporibus junctos trajiciebat. Herbam fame enectus edebat, quam primam offendisset. Obrutas altis nivibus gentes adiit. Urbes sub terram merfas excidit; pugnancia maria navigavit; arida Gedrosiorum, Arachosiorumque litora permensus. Quod si ut hominem, ita fortunam affari liceat, ita sane dixerim: nunc, ubi tu aut ecquando Alexandri rebus gestis aditum præbuiſti? Ecquod tandem saxum incruento per te Marte cepit? Ecquam ei urbem præsidio vacuam objecisti? Ecquam inermem phalangem? Ecquis aut rex ignavus, aut imperator socors, aut dormitabundus custos inventus? Ecquis annis facile commeabilis? Ecqua mediocris hiems? Ecqua æstas non infesta? Apage sis hinc fortuna: faceſſe ad Antiochum Seleuci filium: faceſſe ad Artaxerxem Cyri fratrem: proripe te ad Ptolemæum Philadelphum. Illos enim superstites etiam patres, reges appellitarunt. Præliis illi vincebant illamentabilibus. Festos illi dies per pompas & spectacula ad extremum vitæ agebant. Denique illorum quisque per summam felicitatem in regno confenuit. En tibi Alexandri corpus, si nihil aliud, certe ab imis unguibus ad verticem faucium, discisum, contusum, ab hostibus denique cæsum,

Et jaculo, & gladio, & torti libramine saxi.

Deinde multa & gravissima vulnera singillatim enumerat, quæ pugnando accepit. Ibidem, post medium.

Alexander (a) in sese ingentes spes habebat; pietatem

Z 3

in

(a) Regii mores.

in Deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, † beneficentiam, adversus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appellandi dexteritatem, ingenii candorem, in explicandis consiliis constantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiscendæ gloriæ propositum. *Lib. 2. de Fort. & Virt. Alex. prope finem.*

Plato rogatus a Cyrenensibus ut sibi leges scriberet, scriptasque relinqueret, ac Reipub. statum componeret; recusavit, dicens: esse perdifficile (a) leges condere Cyrenensibus, qui tam essent felices. Nihil enim tam superbum, nihil tam intractabile ac morosum esse, quam hominem, quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile est his qui gerunt imperium, de imperio consulere. Reformidant enim rationem, ceu principem admittere: ne potentiæ bonum quod habere videntur, impediatur; si id astringat & servire cogat honesto. *Lib. de Doct. Principum, in princ.*

* Plerique reges ac principes parum cordati, statuarios imperitos imitantur, qui credunt colossos magnos & amplos videri, si tibiis vehementer diductis late distentos & hiantes finxerint. Nam hi quoque (b) gravitate vocis, torvitate vultus, ac morum truculentia, fugaque consuetudinis humanæ, majestatem & auctoritatem imperii sibi videntur imitari; nihil prorsum a colossorum signis discrepantes: qui quum foris heroicam ac divinam quamdam speciem præ se ferant; intus pleni sunt terra, lapide, plumbo: nisi quod istud colossorum pondus rectitudinem illorum stabilem & immotam servat. At ineruditi duces ac principes (propterea quod intus male librati sunt) sæpe numero vacillant, ac subvertuntur. Etenim quum basi non recte positæ sublimem superstruunt potestatem, simul cum ipso pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verum
* quemadmodum oportet ut ipsa regula primum recta sit, nihil habens obliquum; deinde cetera sibi admota, quatenus sibi congruunt, exæquet: consimili modo princeps,

---

† *Al. Rerum peritiam.* (a) *Tit. Prosperitas.* (b) *Gravitas & auctoritas falsa.*

postea quam imperium in se ipso paraverit, ac direxerit, vitamque suam composuerit; tum debet sibi applicare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis est, alium erigere: nec (a) ignorantis, docere: nec incompositi, componere: nec ordinare, inordinati: nec imperare, ejus qui non pareat imperio. At, qui parum sapiunt, illud præcipuum imperii bonum esse ducunt, quod nullius imperio subjaceant... Quis igitur imperabit principi? Nempe lex omnium regina, & mortalium & immortalium, ut ait Pindarus: non ista quidem lex foris in libris, aut ligneis scripta tabulis; sed viva illi insita ratio, semper convivens ac familiaris principi, nec unquam animum suo ductu, sua moderatione destituens. Nam Persarum rex unum habebat cubicularium, cui hoc negotii mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret: surge rex, atque ea cura negotia, quæ te curare voluit Mesoromasdes. At erudito prudentique principi (b) intus in animo adest, qui semper idem dicet, ac jubeat. *Lib. de Doct. Principum, paullo post init.*

Ceterum principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiatur. Nam hoc ex illo nascitur. Atque hic est principis metus, & humanus, nec ingenerosus; ut his quibus imperat, metuat ne quid se incio lædantur. Non aliter atque canes nocturnam atque laboriosam agentes ovium in septis custodiam, simul atque truce[m] audierint feram, timent, non sibi, sed his quæ custodiunt. Cato in Utica victore Cæsare, reliquos omnes jussit ad mare vocari. Eos simul atque navi imposuisset, ac prosperam esset navigationem precatus; ipse reversus domum, sibi necem sua manu conscivit: docens videlicet, quibus debeat timeri princeps, & quæ debeat contemneri. Contra Clearchus Ponti tyrannus arculæ inclusus, serpentis in morem dormire solitus est. Et Aristodemus Argivus in coenaculo domicilium habebat, ostio pensili, cui imposita lectica dormire consuevit una cum amica. Puellæ vero mater scalas detrahebat, easque rursus apponebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruisse theatrum, palatium, curiam, convivium, qui e cubiculo sibi ipsi car-

(a) *Tit. Doct.* (b) *Numen intelligit.*

cerem fecerit? Itaque qui vere sunt reges timent his, in quos habent imperium: contra tyranni eos ipsos timent. Proinde metum augent, aucta potentia: propterea quod quo pluribus imperant, hoc plures metuunt. *Lib. de Doct. Principum, prope fin.*

Si regibus contingeret rectum consilium, justitia, probitas, fortitudo; continuo futurum est, ut omnes adjuventur, fructumque capiant, qui cum eis habent commercium. Ferunt, si † erugium herbam unam quævis capra sumferit in os, primum ipsam sistere, deinde reliquum omnem gregem cum illa consistere, donec accedens caprarius herbam eximat. Ejusmodi quædam vis fluit a potestate principis, quæ ignis in morem depascatur ac dissipet quæcumque propius admota fuerint. *Lib. de Disp. Philos. cum Princip.*

Sapienter celebratum est veteri proverbio: oportet ut is impellat remum, qui didicit. Sic contra (a) qui aliis artibus permittit disciplinam, spolians illa solam virtutem; nobis se præbeat ridendum oportet. Diversum sane hic a barbaris illis mihi agere visus est Scythis: qui (Herodoto teste) servis eximunt oculos. Quid mirum? quippe mancipiis. Verum hic noster vir bonus artibus cunctis disciplinæ certam rationem ceu oculum imponens, virtuti (quæ omnium princeps est & regina) si diis placet, conatur eruere. Quod si cui nondum est persuasum, virtuti primas deberi, Iphicratem audiat Atheniensium ducem, qui per contumeliam interrogatus a Callia Cabrii filio, quisnam esset, num sagittarius, scutifer, eques, aut armiger? Nihil horum, inquit, sed omnibus hisce imperans. Jure igitur optimo jam explodendus est nobis, qui jaculari, arma gestare, fundam impellere, & equitem agere, judicabit ad doctrinam pertinere: imperium autem administrare, & ducitare exercitum, ita ut forte fortuna obvenerunt; cuiquam adesse, nec ullam prius institutionem requirere. *Lib. de Docenda virtute.*

¶ Vide etiam hac de re Tit. sequentem, Judex, Magistratus. Item Tit. Respub. Item Tit. Potentes & Potentia. Item Tit. Prosperitas.

† Al. Eryngion. (a) Tit. Virtus docenda.

Judex, Magistratus.

ET enim statim mores (a) & ingenia conari mutare populi, novisque ea legibus moderari extemplo velle, non modo non facile; verum ne tutum quidem omnino est: ut res quæ multo tempore & ingentibus viribus indiget. Proinde quemadmodum vini usus (b) initio quidem arbitrio* ac lege bibentis regitur; ubi vero sensim ac placide calefecerit hominem, immutare continuo incipit, ac novis imbuere moribus: hac ratione decet virum civilem & Rempub. tractare incipientem, tam diu civium moribus consentanee vivere, & se ad eorum naturam accommodare, atque scite conjectura sectari ea & assequi quibus populus soleat delectari, & quibus adduci facile; donec opinione virtutis & fide jam comparata, auctoritate niti possit. *In Polit. paullo post init.*

Enimvero aulici & adulescentes, † velut aucupes, voces* imitantur avicularum, ceterisque rebus similes se fingunt; nempe ut hisce artibus, regibus se maxime insinuent atque commendent. Sane civem, qui Rempub. recte administrare velit, mores & vias vulgi effingere, atque imitari minime decet: scire dumtaxat atque probe tenere debet, qua quisque maxime ratione capi adducique possit. Ignoratio enim eorum quibuscum tibi vivendum est, ut opinione & spe frustreris, ac coeptis sæpenumero decidas, in causa est: quod non minus in civitatibus, quam in amicitiiis regum usu venit. Mores (c) proinde civium tum leniter atque scite tractandos, moderandosque, & meliores efficiendos, aggredi debes, quum tibi jam vires sunt, & auctoritas comparata apparet. Vulgi enim & multitudinis rationes vivendi derepente immutare, atque aliorum traducere, difficile nimirum, & nimis arduum est. *In Politica, ibidem.*

Memoriæ proditum est, Themistoclem, ut animum ad Remp.

(a) *Tit. Respublica.* (b) *Vinum initio subditur homini: postea homo ipse vino. Sic princeps, cet.* † *Al. Velut coturnicum aucupes.*
 (c) *Tit. Respublica.*

Remp. capeffendam appulit , compotationibus comeffationibusque primo abstinuiffe : fecundo loco vigiliis fe follicitum & sobrietati dediffe, amicis (a) dicere folitum , quo minus dormiret , † Miltiadæ follicitari trophæo. Pericles item rationem vivendi , & cultum corporis traditur immutaffe: in ceffu tardo , orationeque leni ufus eft ; compositum os , & vultum fibi constantem folitus præ fe ferre : postremo manu contenta intra amiculum , unam omnino ufurpaffe viam , quæ ad forum & curiam duceret. Non enim cujufvis eft , nec tractatu & factu facile , (b) vulgus & multitudinem falutaribus allici rationibus , & in officio contineri. Sat erit ,
 * fi (velut fera naturâ fufpiciofa & varia , vocem atque afpectum rectoris minime reformidans) regimen & frenum admittit. *In Politica , ibidem.*

Eorum qui Reipub. præfunt , non modo fingula verba , nec res tantum publicitus geftæ animadverti notarique folent ; fed virtus quoque , joci fimul & feria quæque , domus , ipfa familia , uxor , cubile , curiosius conquiruntur.... In Cn. Pompejum inimicos cavillatos accepimus , unico
 * digito caput fcalpere deprehenfum. Quemadmodum enim indignius ferri , majorique haberi folent dedecori verrucæ † ficulve in facie , quam notæ , nævi atque mutilationes in reliquo corpore : fic etiam ob eam , quæ plerofque omnes de principatu atque civilibus magistratibus tenet , opinionem , (utpote de re magna atque digniffima , quæ omnî facinore atque temeritate vacare debeat) minima quæque principum , & Rempub. adminiftrantium errata notantur , & pro magnis habentur. Eam ob rem Julius Drufus † Publicola haud immerito claruit , quod domus ejus ex pluribus partibus vicinis confpicua quum pateret , & quinque eam talentorum funtu faber quidam everfurum , ac commodius directurum reciperet : decem (inquit) dabo , fi totam ita exponas confpicuam , ut univerfi cives , nedum vicini perfpicere queant , qua domi meæ ratione vivatur. Nempe vir erat domesticus ac frugi : nec ei forte ejufce modi domus perfpicuitate opus erat , qui virtutis egregiæ
 fpe-

(a) *Tit. Exempla.* † *Al. Miltiadis.* (b) *Tit. Vulgus.* † *Al. Ac lentigo.* † *Al. Tribunus plebis.*

specimen, & præclaræ vitæ documenta eruditissima quotidie foris dabat. *In Politica, ibidem.*

Sed quoniam omnibus † Corydalis, ut inquit Simonides, cristas enasci necesse est; & quævis Reipub. administratio inimicitias & dissidia quædam affert; maxime de his quoque considerandum videtur ei, qui in Reipub. aliqua ratione versetur. Aristides atque Themistocles vulgo laudantur, soliti quoties sive legati, seu imperatores publicitus mitterentur, privatam simultatem, & omnes inimicitiarum rationes in finibus agri Atheniensis deponere, resumturi (si ita videretur) in reditu. *In Politica, penes medium.*

Præclare Cato & Phocion, quorum neuter inimicitias animo concipiendas ducebat, si quid in gerenda Reipub. discreparet; quin pro suggesto & in publicis certaminibus, hoc durus uterque & inexorabilis habitus est, quod præfractæ nimis nusquam connivendum censebat, unde Reipub. commoda prodi pacto aliquo viderentur. Ceterum in rebus privatis omni simultate longe abjecta, eorum ipsorum consuetudine comiter atque humaniter utebantur, a quorum rationibus in Reipub. vehementissime abhorrebant. Et recte quidem: nullus enim civis pro inimico habendus est, nisi is civitati & rei communi hostis sit. *In Polit. ibidem.*

Ingredientem vero subeuntemque quemvis magistratum illa versare in primis animo, atque adeo explicata habere oportet, quæ Periclem accepimus solitum se ipsum, dum vestem indueret, submonere. Attende Pericles: liberi sunt, quos ipsa regis: Græci sunt, cives Athenienses. *In Polit. post medium.*

Medici quidem morbos, quos evellere penitus nequeunt,* extrinsecus divertendos ad corporis superficiem putant. Principes autem civitatum, si pacatam omnino civitatem, & perturbationis vacuum tueri conservareque haud possunt; in ea ipsa civitate suppressere atque abdere debent, & e Reipub. curandum suscipere, quidquid turbulenti & morbidi, quidquid seditiosi inesse compererint: non foris vocare & externis palam facere; ne medico alieno, & advectitiis me-

† *Al. Galeritis.*

medicamentis in re tam secreta Respub. indigere videri possit. *In Politica, paullo post.*

Ille morosum atque prorsus difficilem populum efficere solet, qui gubernacula Reipub. tenens, nimium in omni re severum, asperum, atque inexorabilem se exhibet; nemini unquam cedens, nihil ulli condonans. Assuefacit nimirum is & inducit populum, ut pertinaciter atque contentiose renitatur atque repugnet. Enim vero laxandus est aliquando (ut ajunt) pes, & fluctibus obsequendum, quando præsertim magna ventorum atque ingens vis est. Tum vero dissimulandum atque consulto non nihil prætereundum, tanquam nec videris quicquam, nec audieris: id quod domi plerumque, puerorum errata de industria non observantes, quasi nesciamus, intelligamusve, factitare solemus. *In Politica, ibidem.*

Quod si vulgus aliquando vetus aliquod & patrium festum, vel Dei sollemne prætendens, spectationem largitionemve aliquam non admodum sumtuosam, & benignitatem haud absurdam expetere videtur; liceat ei tunc per magistratus & principes civitatis commoditate hac jucunditateque frui. Pleraque enim ejusmodi rebus a Pericle aut Demetrio principe gestis inesse comperiuntur. Etenim quem admodum (ait) medici est, magna ex parte corruptiore diminuto, parum deinceps innocui & salubris cibi afferre: sic vir civilis & Reipub. princeps, demta prius ignominia, damnove civitatis submoto; levi deinde gratia & humanitate quascumque molestias & querelas leniet, atque solabitur. *In Politica, paullo post.*

Quid est, quod Prætorum virgæ securibus alligatæ præferuntur? An signum est, non oportere magistratus iracundiam promptam atque dissolutam esse? An virgarum dissolutio morâ & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Sed malitia quoniam partim medicabilis est, partim curari non potest; virgæ, quod mutari potest corrigunt: secures autem, quod emendari non potest abscindunt. *In Problem.*

Laudes quidem (a) ab improbis proficientes, quum sint
fu-

(a) *Tit. Adulator.*

fucatae & insincerae, modis omnibus cavendae sunt. Nec oportet ab his sic affici, quemadmodum afficiuntur sues, * dum fricantur atque titillantur: ut nos ipsos facillime praebamus utendos cuivis volenti, dejicientes nos & ad sculpturam accommodantes. Etenim qui praebent aures palpantibus nihil differunt ab his, qui crura praebent supplantantibus: nisi quod turpius subvertuntur, caduntque; tum hi qui poenas remittunt hominibus improbis, quo videlicet misericordes, humani, facilesque vocentur; tum isti qui similtates & accusationes haud quaquam necessarias, nec periculo vacantes suscipiunt; persuasi ab his qui ipsos laudant, tanquam soli sint viri, soli adversus adulationem invicti. Itaque Bion, tales similes esse dicebat amphoris, * quod auribus facile circumferrentur. *Lib. de Vitiosa verecundia, prope finem.*

Acceptio personarum.

CLeon, ut primum Remp. attingere destinavit, vocatis amicis omnibus, solvere se velle dixit amicitiae vincula, subdiditque rationem: solere amicitias pleraque recta & justa subvertere; quod homines Remp. administrantes, utpote affectu & mollitie quadam occupatos, saepe numero a via deducit recti officii. Ei longe melius fuisset, avaritiam & contentionem omnem animi procul abjicere. Neque enim his civibus opus est, qui benevolos & amicos habeant nullos; sed qui temperati & frugi sint. *In Politica, longe post initium.*

Si magistratus eorum utetur opera, quorum studia atque rationes diversae & dissentaneae sint; quorum ad aliud aliud vi & injuria perpetrandum pro studio impellat & flectat; nihilo mihi differre videbitur ab eo, qui opificem * agens, imperite & temere perpendiculis ac normis utatur: non quibus opus dirigat, & pulchre absolvat; sed quibus omnino destruat, atque depravet. Amici enim habendi sunt his qui Remp. administrant, pro instrumentis animatis & ratione utentibus; quos (sicubi forte aberrant) non tanquam comites ipsi sequi debemus: quin maximo ope-

opere attendendum est, ita eos esse affectos, ut sponte sua etiam absentibus nobis ab officio non discedant. Id enim fuit, quod Soloni vitio datum amicos civium pupugit, & vehementer offendit. Quum enim destinasset legem ferre, qua qui ære alieno impliciti essent a sarcina levarentur, quam leniendi rei causâ † Sifachthiam, hoc est, novas decretas tabulas appellavit; communicavit antea rem hanc cum amicis. Illi vero (a) rem nefandam protinus commenti sunt. Quippe legis ferundæ tempus prævertunt, & grande æs alienum contrahunt; amplissimis ædibus ac magnificis prædiis coëmtis, eâ quam hac ratione intervertissent pecuniâ. Hinc Solon pessime audivit: perinde ac si ille injuriam intulisset, quæ potius ab amicis ei illata fuerat. *In Politica, paullo post.*

Fertur epistola quædam *Agésilai* ad tyrannum quemdam pro amico *Nicia* in hæc verba. *Niciam*, si insons est, dimitte: si insons, mihi dimitte: omnino vero dimitte. Enim vero *Phocion* ne genero quidem *Charillo*, repetundarum dicturo causam, adesse sustinuit, inquit: equidem mihi generum te, ut hominem justum & probum optavi. Quæ quum dixisset, deserto genero, continuo inde sese proripuit. *Timoleo Corinthius*, ut fratrem (quo tyrannide abstineret) monitis atque precibus monere ac persuadere nequivit; his subinde navavit operam, qui illum interemerunt. Non igitur arâ tenus (ut *Pericles* dixisse fertur) jura amicitia sunt servanda: scilicet ne pro amico pejeres; sed omnibus legibus, omni jure, cunctis denique rebus officium est civis custodiendum.... Verum in amicos leve quippiam committentes, acerbe & gravide ut animadvertas, ratio civilis non cogit: quin salvis rebus maximis & in tuto positis, per civitatem & Rempub. licet amicis adsis, & opem feras; quando præsertim id efficere potes citra invidiam.... Ex contrario, quorumvis amicorum inepta & incommoda postulata amoveas ipse depellasque necesse est: non tamen acerbe & truciter; sed placide leniterque commonefaciendo, quæ abs te petunt, non esse

† Συστάχθεια est debiti communis allevatio, inquit *Nicolaus Sagundinus*.
(a) *Tit. Secretum.*

digna, quæ ab illis impetrentur: quando a virtute atque existimatione eorum jure abhorrere videri possunt.... Modeste Cato (a) atque acerbe oranti Catulo Censori, Catoni ipsi consuetudine, amicitia, familiaritate arcte conjuncto, ut quemdam judicio ejus obnoxium (erat autem Quæstor) dimitteret: turpe est (inquit) nos qui juventuti bene instituendæ auctores esse debemus, a lictoribus & ministris irrideri nostris. Potuit certe verbi detracta asperitate atque amaritudine, re ipsâ orata refutare amici, & simul ostendere, moleste se id atque invitum facere, severitate legum coactum, & juris vi. *In Politica, paullo post.*

Antigonus ad adolescentem quempiam qui (b) prognatus quidem ex elegante viro belli duce, sed ipse ignavus ac mollis, postulabat tamen ob id ceteris anteferri: apud me (inquit) o adolescens, virorum, non parentum virtutibus præmia sunt. *Lib. de Vitiosa verecund. longe post med.*

Respublica.

UT quibus domi nihil boni usui est, libenter hi foris* degunt, atque nullo rerum usu, maximam partem temporis in foro absument: sic quoque nonnulli, quod sibi nihil operæ pretium domi privatimque exhibetur curandum, publicis se propterea negotiis implicare pergunt; non secus ac si terendi otii gratiâ sibi dumtaxat eo divertendum esset. Plerique alii forte fortuna Remp. attigere, qui mox fastidio & rerum satietate affecti, inde aversi, ad otium se a negotio vindicare percupierunt. Quod facile sibi efficere nequiverunt; ut quibus idem accidit, quod* iis qui gestationis aut paullo exercendi sui causa navem ingressi, levem fortunam ac facilem navigationem rati, porro tempestatem subita in pelagus tracti, terram versus idem tidem spectant. Qui etsi facti a se poenitet; at nihilo minus inviti & anxii, nausea vertigineque affecti manent in navi. *In Politica, paullo post init.*

Propterea mulieres prægnantes humum lapillosque, nau-
sea

(a) *Tit. Mansuetudo.* (b) *Tit. Nobilitas.*

sea vero affecti falsuginem & id genus edulia persequuntur; non multo autem post respuunt, atque ab illis abhorrent: haud absimili ratione (a) ob luxuriam & delicias populus, seu inopiâ meliorum rectorum, quibusvis utitur: mox tamen eos abominatus, negligit † & evomit. *In Politica, longe post init.*

Ut regionem quidem liceat invenire, quæ feris ac noxiis careat belluis (quemadmodum ferunt de Creta;) nulla tamen sit adhuc reperta Respub. quæ non aluerit intra se invidiam, æmulationem, contentionem: quibus ex affectibus similtas potissimum nasci consuevit: immo ut nihil aliud sit; ipsæ nos amicitia simulatibus involvunt. Quod quidem quum intelligeret Chilon ille sapiens, quemdam dicentem sibi nullum esse inimicum, interrogavit: an ullum etiam haberet amicum? Videntur mihi partes viri civilis, ut inter alias curas, inimicorum etiam habeat rationem: atque illud animadvertat, haud frustra dictum a Xenophonte; cordati prudentisque viri esse, etiam ex inimicis utilitatem capere, *Lib. de Utilitate capienda ab inimic. in princ.*

Potentes, Potentia.

POtestas conjuncta cum malis moribus molestiam adiungit cupiditatibus. Verum est illud Dionysii, qui dicebat: se tum maxime capere fructum ex imperio, quum quæ vellet, celeriter efficeret. Itaque (a) vehementer est periculosum, velle quæ non decet, eum, qui quæ velit, facere possit. Unde est illud:

At, simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Itaque malitia celerem nacta cursum ex potestate, quemvis incitat affectum, parat iram, invidiam, amorem, adulterium, avaritiam, proscriptionem: ac simul ut verbum dictum est, actum est de eo qui suspicionem offendit, periitque delatus.... Neque enim fieri potest, ut malitia

† *Sagundini versio, quam secutus videtur Granatensis, non habet evenit; sed minimi facit. (a) Tit. Magistratus.*

lateat in potestate. Verum eos quidem qui morbo comi- *
tiali sunt obnoxii (si in frigus aliquod incidant , eoque
corripiantur) continuo capitis occupat vertigo , atque va-
cillatio morbum arguens. At indoctos & ineruditos (a) si-
mul atque fortuna paulum extulerit opibus ac gloria,
aut potentia subvectos in altum , protinus ostendit cadu-
cos. Immo potius quemadmodum in vasis inanibus , non *
queas dignoscere integra sint an vitiosa ; verum ubi in-
fuderis aliquid , tum apparet quam perstillent : sic animi pu-
tres non ferentes potentiam , effluunt cupiditatibus , nempe
iracundia , fastu , insolentia. *Lib. de doct. princip.*

SECUNDA CLASSIS, QUÆ COMMUNIA VIRTU-
tum & vitiorum loca ex ejusdem Plutarchi opusculis
desumpta complectitur.

Virtus.

Generaliter equidem , quod de artibus ac scientiis
dicere consuevimus ; idem etiam de virtute dicen-
dum. Tria esse quæ ad operis perfectionem rite
obeundam concurrere oporteat , naturam , ratio-
nem , & consuetudinem. Rationem , disciplinam voco : con-
suetudinem vero , exercitationem. Initium a disciplina ; usus
ab exercitio & meditatione fiet. Ex omnibus autem abso-
lutio comparabitur. Sin istorum pars ulla defecerit ; ne-
cesse erit hanc claudam esse virtutem. Cæca enim res est
sine disciplina natura : & absque natura disciplina manca res
existit. Imperfectum autem quiddam existit , si ambobus
his careat exercitatio. Nam sicut in agrorum cultura , bo- *
nam in primis esse tellurem oportet , tum ferendi peritum
agricolam , dehinc optima semina : eodem modo telluri
naturam , agricolæ præceptorem , seminibus studiorum in-
stitutiones atque præcepta conferes. Quæ omnia in eorum
animos convenisse ac spirasse contenderim , quos universi
decantant : Pythagoram dico , Socratem , Platonem , &
Aa quif-

(a) *Tit. Magistratus.*

quisquis sempiternam consecutus est gloriam. Ingentis certe felicitatis (a) & divini favoris est, si cui singula hæc dii contulerunt. *Lib. de Liber. educand. paullo post init.*

Quum Demetrius captam urbem solo æquasset, Stilponem interrogavit, num quid suorum quicquam amisisset? Cui Stilpon, haud equidem, inquit: bellum enim nulla ex virtute spolia ducit. Concors huic & consentaneum illud Socratis videtur esse responsum. Nam quum Gorgias (ut arbitror) percontaretur, an Persarum regem (b) felicem esse putaret: nescio (inquit) quantum habeat virtutis atque disciplinæ: perinde ac in hisce, non autem fortunæ bonis persistat beatitudo. *Lib. de Liber. educand. longe post init.*

Universum aurum quod vel super terram est, vel sub terra, non est æquiparabile virtuti, veluti inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum semper conveniet in promptu habere: at nos (inquit) virtutis divitias cum illis non commutabimus; nec acclamationibus epulo conductæ multitudinis; nec honoribus summoque accubitu apud eunuchos, concubinas, & satraparum uxores. Nihil enim suspiciendum, nec præclarum, quod ex turpitudine nascitur. *Lib. de Util. cap. ab inimic. prope fin.*

Vera & falsa virtus.

Qui laudando penetrant ad ipsos mores, & his corrumpebantur, perinde faciunt ac famuli solent, qui non de acervo, sed de semine furantur. Nam dum virtutis vocabula vitiis tribuunt, nimirum inficiunt affectum, actionum seminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia vitæ officia proficiscuntur. Scribit enim Thucydides, in seditionibus ac bellis solitam vocabulorum dignitatem non iis tribui factis, quibus oportebat; sed accommodari iis, quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentiosa judicabatur: cunctatio provida, timiditas decora. Contra modestiæ nomine prætebatur ignavia: & diligens in omni re prudentia, segnities

(a) *Tit. Gratia.* (b) *Tit. Felicitas.*

ties habebatur. Ceterum in adulationibus perspicere & cavere convenit luxum liberalitatis nomine fucatum; timiditatem, cautelæ; temeritatem, celeritatis. Rursum sordes, frugalitatis palliatas vocabulo: tum, quum fœdis amoribus quis est deditus, appellatum comem & amantem: iracundum autem ac præferocem, dictum magnanimum: porro vilis abjectique animi hominem, vocatum humanum. Quem admodum alicubi scribit & Plato, amantem (quoniam adulator est iis quos amat) eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui naso sit adunco, regalem: qui nigri sunt, viriles: qui candidi, deorum filios.... Quamquam cui persuasum est, ipsum esse formosum, quum sit deformis; aut procerum esse, quum sit pusillus; is nec diu tenetur hoc errore, & levi afficitur incommodo, nec eo quidem immedicabili. Verum vitia virtutum nominibus laudantur: ut jam pecces non modo non dolens, sed gaudens etiam; detrahiturque peccatis pudor. Ea nimirum res Siculos subvertit, quod Dionysii Phalaridisque crudelitatem, justitiam & sceleratorum odium vocarent adultores. Eadem Ægyptum perdidit, quod Ptolemæi muliebritatem, afflatus, ejulatus, liliorum ac tympanorum insculpturas, religionem ac deorum cultum appellarent. Eadem Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit ac sustulit, quod Antonii delicias, libidines, ac viscerações ita blandientes extenuarent, ut humanitatem & hilaritatem vocarent, indulgente illi potentiâ, fortunâque.

Lib. de Discrim. adulat. & amici.

Vulgus hominum quoniam ira turbas ciet, putat eam esse agilitatem: & quod minax est, credit esse fiduciam: & quod intractabilis est, opinatur esse fortitudinem. Nonnulli etiam crudelitatem esse dexteritatem ad res grandes gerendas interpretantur; & implacabilitatem putant esse constantiam. Denique morositatem difficultatemque faciunt odium vitiorum; idque non recte. *Lib. de Cobibenda iracundia, paullo ante medium.*

Virtus in medio.

Quemadmodum corpus non solum incolume, verum etiam bonæ habitudinis esse oportet: ita & orationem (a) non modo non ægram, sed etiam robustam esse convenit. Nam quicquid tutum est, id solummodo collaudatur. Quod vero cum periculo fit, id etiam admiratione prosequimur. Eamdem quoque de animi dispositione sententiam habeo. Nam (b) neque temerarium, nec audacia prorsus exutum ac timidum esse decebit: quum illud quidem imprudentiam; hoc autem servilem afferat turpitudinem. Mediam autem in cunctis secare viam, summæ & artis & consonantiæ est. *Lib. de Liber. educand. penes med.*

Virtus quo modo facilis.

- * **I**N litteris discendis, in musicis, ac luctandi arte, exordia multum exhibent laboris & difficultatis, immodica obscuritate: verum progressu paullisper, facilia cognitu fiunt omnia; & amabilia, quæ & gesserit & dixerit.
- * *Itaque* velut cum homine ignoto magna mox intercedit benevolentia & familiaritas, simul atque in mutuam vitæ consuetudinem transferis: ad eum sane modum, in ipso philosophiæ vestibulo non deest insoliti quippiam, quo torquere.... Atqui negligenda hæc sunt, atque adeo non tanti æstimanda, ut metu & animi dejectione mox in limine ab instituto resiliat. Sed strenue tentanda res est unaquæque, recordatione dulcedinis, quæ blanditur tendentibus porro, ac suavia facit omnia quæ sunt pulchra. Veniet enim non ita multo post lux quædam simul cum disciplina, summum ingerens amorem, & illecebras ad virtutem. *Lib. de Offic. aud. prope finem.*

Ten-

(a) *Tit. Eloquentia.* (b) *Tit. Fortitudo.*

Tentatio.

Non aliter atque Cirrhæis datum est a superis oraculum,

Nocte dieque tibi non desint praelia posthac:
ad eum plane modum noveris perpetuam tibi cum vitiis imminere pugnam; cujus nulla sit per diem, nulla etiam per noctem relaxatio. Vix enim unquam cessant excubiæ, aut desunt voluptates quæ te infestent, & caduceatorum more in aciem provocent. *Lib. de Profectu morum, paullo post init.*

Conscientia bona & mala.

Facinorosa conscientia instar est ulceris in corpore; utpote quæ pœnitentiam relinquat lancinantem jugiter, pervellentemque animam. Nam quum alias omnes tristitias tollere ratio solita sit; solam hanc pœnitentiam facit sua sponte incitabilem præ pudore, & quasi mordicus impotentem sese, atque excarnificantem. Quemadmodum porro qui rigente febre perfrigescent, aut æstuante exuruntur, acrius infestiusque afficiuntur quam qui æstu rigoreque exterius hæc eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, utpote adventitias; quam prava conscientia, quæ animum intus urit... Contra vero nec ædificiorum elegantia, nec auri pondus, nec generis nobilitas, nec imperii magnitudo, nec denique facundiæ lepos dicendique acrimonia, tantam vitæ serenitatem afferunt tamque placidam tranquillitatem, quantam affert animus (a) a negotiorum anxietate feriat, procul a pravis consiliis, secum (ut dicitur) vivens: qui vitæ fontem (ingenium & mores intelligo, a quibus commendabiles actiones manant) inturbidum ac defæcatum habens, actiones suas hilares, velutique aspirante numine celsus semper erectusque profert: quarum perenni reminiscencia pascitur suavissima illa Pindari spe, senectutis (ut ipse inquit) altrice. Quemad-

(a) *Tit. Quies.*

* modum autem (ut Carneades dictitare solebat) odorata fruteta , quamvis accisis stirpibus aut etiam convulsis exhausta , suaveolentiam tamen ad multum tempus referunt: ita plane in animo sapientis actiones honestæ gratam quamdam recordationem , semperque recentem relinquunt. Quæ ipsa recordatione lætitia illa intestina , veluti perenni rivo perfusa , viret semper , & tanquam fructicatur. *Lib. de Tranq. animi , prope finem.*

Malitia quidem (a) conjunctum sibi , assidueque ipsam torquentem gestat dolorem : non post quam scelus perfe- cerit ; sed tum maxime , quum injuriam atrociter inferre
 * videtur. Quemadmodum enim facinorosus quisque ultimo affligendus supplicio , corpore suo propriam fert crucem: ita improbitas ex se ipsa supplicium sibi struit ipsi , calamitates ingentes , formidines innumeras , passionesque molestissimas , poenitentias ac indefinitas in se continens per-
 * turbationes. Sed nonnulli nihil a pueris distant: qui quum sceleratos in theatris nonnunquam amictu aureo circum- dados , chlamydeve purpurea indutos , coronatos , ac tripu- dantes conspiciunt ; admirari beatosque existimare non de-
 * sinunt , ante quam eos stimulis agitari , flagris cædi , ignem- que ex florida illa variaque veste emittere conspiciunt. Mul- ti enim flagitiosorum ingentibus septi ædibus , principatus splendidissimos potentatusque obtinentes immensos , ut plu- rimum quantum plectantur latet : donec jugulati , aut ab altero præcipitati , jacere cernuntur. Quæ recte quis non poenam ; sed supplicii finem , poenæque consummationem
 * appellare potest. Quemadmodum enim † Herodicus Selymbrianus quum in phthisim morbum incidisset immedicabi- lem , exercitationemque medicinæ primus (ut Plato ait) immiscuisset sibi ipsi , ceterisque laborantibus ægritudine si- mili , multo prolixiorem reddidit mortem : ita scelerati qui præsentem censentur effugere poenam , non post multum temporis ; sed multo in tempore vindictam , non quidem tardio- rem , sed admodum prolixiorum sustinent atque ex- tendunt : neque senescentes solum corripuntur ; sed etiam cru-

(a) *Tit. Peccatum.* † *Cruserius Selymbrianum Herodicum vertit. In Indice vero rerum ac verborum , Herodicum medicum interpretatur.*

cruciatu assiduo fenescunt. *De Sera Num. vind. longe post init.*

Quantum ad nos autem, facinorosos longo aeo tempore puniri ac torqueri. Apud Deum etenim universæ humanæ vitæ spatium nihil est: quin anni triginta in illius conspectu, velut crepusculum, ne dicam hora sunt matutina. Proinde flagitiosi tanquam carcere clauso ac cæco, nulla evadendi spe detenti, scelestæ custodiuntur vita. Et quamvis interim conviventur, negotientur, donationibus ac delectationibus oblectentur, optimasque negligent disciplinas; nihil tamen a noxiis distant, qui in vinculis ad ultimum servantur supplicium. Nam & hi aliquando fune super capite pendente ludunt, cantillant, & otiantur. Stultum enim est opinari, eos qui ad mortem clausi detinentur, minime affligi donec capitali plectantur supplicio: & eos qui venenum hauserunt, ac deambulant, exspectantque donec crura degraventur, non torqueri prius quam *vitalem spiritum extinguere, paullatimque evanescere sentiant. Dementes erimus, si ultimum supplicii tempus pœnam esse arbitremur: passiones vero, timores, exspectationes, & pœnitentias (quæ interim animum discruciant ac perturbant, quibusque unusquisque sceleratus obnoxius est) prætermittamus, ac nihili pendamus. Hoc enim perinde est, ac si *piscem qui hamum deglutivit, haud esse captum dicamus, prius quam illum a coco extenteratum, sive assum conspiciamus. A justitia enim facinorosus quisque detinetur, scelerumque dulcedine tanquam illecebris assidue inescatur.

Eodem loco.

Etenim somniorum terriculamenta, diurna que spectra, nec non oracula ac portenta, & quæcumque homines divino accidere nutu opinantur, horrorem atque timorem his, qui sceleribus obruti sibi ipsis male conscii sunt, incutere consueverunt... Etenim si quis nihil aliud mali improbis in hac vita præsentique tempore accidere affirmaret, quam quod scelerum conscientia, flagitiorumque recordatione assidue torquentur; cognosceret profecto, acerbissime ab ipsa ratione sua illorum affligi animas... Quum vero homo avaritiæ ac pecuniarum, invidiæ ac potentia gratia, seu ob venereas voluptates injusti quid egerit:

paullo post passionum furore sedato, quum cernit turpes improbitatis ac iniustitiæ remanere perturbationes; honesti vero, utilis, ac recti superesse nihil: non ne sapius cogitationes molestissimas, curasque gravissimas illi incidere par est, quod vanâ seductus gloriâ, seu voluptatum captus dulcedine, rebus sordidissimis, illiberalibus ac ingratis, pulcherrima maximaque inter homines bona, fas, iustitiam, pietatem perverterit; vitamque turpitudine, infamia, ac perturbationibus foedarit? Ego proinde (si dicere fas est) flagitiosos, perditos, ac facinorosos homines, nec aliquo sive deorum sive hominum indigere ultore arbitror: sed perniciosam ipsorum vitam, omni pravitate, impietate, ac scelere corruptam, refertam, & contaminatam, satis superque ad se ipsam plectendam ac torquendam sufficere.

De Sera Num. vind. paullo ante medium.

Societas bonorum.

- * **Q**uemadmodum hedera nascentis alicujus futuræ prævalidæ arboris stipitem undique amplexa, una confurget, & adolescit: ita ... seniolem adolescens, & gloriosum inglorius subiens ... paullatim sublatus, & sensim adactus, radicibus jam alte actis subnixus ... ad Rempub. capeffendam, & gubernandam sese idoneum præbuit.... *Hi autem* (a) civiliter & honeste ad finem usque magistratos ob-
- * servaverunt, & cultu debito profecuti sunt; ut soli subjecta corpora, quæ quum inde splendorem accipiunt, vicissim & reddunt. *In Politica, longe post init. & ante med.*
- * Sicut mutæ litteræ ex commixtione vocalium in concinna & recte articulata erumpunt verba: ita rudes homines ex sapientum convictu & ipsi quoque ... sapere incipiunt. *Lib. Num philosophandum inter pocula, penes medium.*

(a) *Tit. Discipulus.*

Amor sui.

Qui fateatur (a) sese plurimum amare se ipsum, huic omnes veniam dare solent, quemadmodum inquit Plato: quum tamen ea res præter alia multa vitia, illud quoque gravissimum gignit in homine malum; quod non potest esse sui iudex æquus & incorruptus. Quisquis enim amat, hallucinatur ac cæcutit in eo quod amat. Nisi si quis doctrinâ consuescat ea magis habere in pretio sectarique, quæ sint honesta, quam quæ cognata domesticaque. Atque id quidem (b) amplum locum ac spatium inter amicos præbet assentatori: quippe cui facilem & commodum inter nos aditum aperit amor nostri, per quem (quando sibi quisque adulator est primus ac maximus) haud gravate admittit & alium; si eorum quæ appetit ac vult, sibi testis simul & stipulator accedat. Siquidem quæ contumeliæ causa dicitur Philocolax, hoc est, gaudens assentatoribus, is vehementer est amans sui: ac propter benevolentiam qua se ipsum prosequitur, nihil non adesse sibi non solum cupit, sed etiam arbitratur. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, in princ.*

Amor (auctore Platone) laudat plerumque ea (c) quibus alii offenduntur: veluti quum aliqui albos quos depreunt, deorum appellant filios: nigros dicunt esse fortes & virili animo: adunco naso, regii vocantur: simi, amabiles: pallidi, per blanditias mellis imitantes colorem. Atque hæc, qualiacumque sint, exosculantur amantes. Ad quid enim non impellit amor? Nimirum sua sponte, non aliter* atque hedera, invenit quo se alliget. *Lib. de Offic. auditor. longe ante finem.*

Dilectio erga inimicos.

Equidem a viro civili alienum minime puto, in re honesta & iusta vel inimicis & adversariis testimonio præsto esse: & in iudicio adversus calumniatores eos tueri:

(a) *Tit. Cognitio sui.* (b) *Tit. Adulator.* (c) *Fallax amantium iudicium.*

ri: & falso objecta refellere crimina, quæ scilicet ab reorum institutis & rationibus abhorrere penitus videantur: quod non multo ante a Nerone factitatum accepimus. Exercebantur miris modis inter ipsum atque Thraseam inimicitia: verum cuidam multa criminose jactanti, atque Thraseam perperam judicasse causam suam agenti, obstitit Nero; tantumque abfuit, ut criminibus de inimico contra veritatem assentiretur, ut exclamarit: utinam tam me Thraseas diligat, quam judex æquus & rectus est! *In Politica, ante medium.*

Scipio male dicitur audisse: in dedicatione namque ædis Herculis, quum epulum splendide & opipare apparasset, amicos invitavit omnes, collegam dumtaxat Mumium præteriiit. Etenim quamvis non inter se ceteris rebus videbantur amare; par erat tamen societatis atque collegii comiter & honorifice rationem habere. Si Scipioni itaque, viro certe cetera admirabili, comitatis parumper prætermisum officium, fastus & superbiæ notam inurere visum est: quibus quæso artibus modestus quisque alius & frugi homo haberi possit, qui existimationi collegæ per invidiam detrahat; qui alicubi aberranti per malevolentiam insultet? *In Politica, longe post medium.*

Cur ex omnibus quæ diis immortalibus offeruntur, sola spolia negliguntur; nec vetustate consumta refarciunt, ac reficiunt? An idcirco hoc faciunt... quod quum signa inimicitia adversus hostes tempore obscurentur; ipsos ea renovare invidiosum & acerbum esse censent? Non enim qui primi apud Græcos æneum aut lapideum trophæum statuerunt, magnopere probati sunt. *In Problematib. longe post init.*

* Priscis illis mortalibus satis erat, si non læderentur a diversi generis animantibus; & hoc modo sine cum bestiis noxiis depugnabant. At posteriores, ratione deprehensa qua feris uterentur, non solum ab illis non offenduntur, verum etiam utilitatem capiunt: dum carnibus illarum aluntur, pilis vestiuntur, fel & lac ad morborum adhibent remedia: denique dum se pellibus armant, & muniunt: ut periculum jam sit, ne si feræ deficient homini; ferina jam, silvestris, & inops ejus vita futura sit. Itaque quoniam ce-
te-

teris quidem satis est, si nihil accipiant ab inimicis mali; hos vero qui sapiunt, Xenophon ait etiam utilitatem ex adversariis capere debere. Itaque viam atque rationem oportet inquirere, qua commoditatem hanc consequi possint, quibus absque simultatibus vivere non licet. Non potest agricola efficere, ut omnis arbor exuat silvestrem naturam: nec venator omnem feram potest cicurem reddere ac mansuetam. Itaque ratio quaesita est, ut ad alios nihilo minus usus, illi quidem arbores infrugiferae; huic autem immites bestiae commoditatem afferrent. Aqua marina potui quidem inutilis est & insuavis: verum alit pisces; commode transmittit, quocumque velis proficisci; importandis exportandisque rebus servit. At vero Satyrus quum primum ignem vidisset, eumque complecti vellet & osculari: Prometheus, heus (inquit) nisi caves hirce, profecto dolebit tibi mentum: urit enim siquis attingat: non valet in istum usum: sed lucem & calorem ministrat: tum artium omnium instrumentum est, siquis uti noverit. Videndum est igitur, num & hostis alioqui noxius & inaccessus, alia quacumque via contingi possit, atque peculiarem aliquem usum sui praebet, & commoditatis nonnihil adferre valeat. Nam complures res sunt invisae gravesque quibus incidunt: ex quibus tamen usus aliquis excerpitur.

Lib. de Utilit. cap. ab inim. in princ.

Quemadmodum animantia quae plurimum stomacho valent, quaeque corporibus sunt saluberrimis, etiam si serpentes ac scorpiones edant, concoquunt: sunt etiam quae saxa ac testas alantur, & has propter spirituum vehementiam caloremque in alimentum vertant: quum interim graciles isti ac valetudinarii panem etiam atque vinum appositum fastidiant: ita stulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias; contra qui sapiunt, etiam simultatibus commode norunt uti. Primum igitur quod est in similitate maxime noxium, id mihi videtur summam utilitatem allaturum, si quis animum adverterit. Quidnam istud est, inquis? Nempe inimicus semper advigilans, observat quid agas; & ansam captans calumniae, lustrat ac circumspicit undique vitam tuam: non tantum quercus, testas, ac saxa

ocu-

oculorum acie penetrans, sicuti narrant de Lynceo; verum & amicum, famulum, & quisquis tecum habet consuetudinem, ut quoad potest, deprehendat quid agas: perforans atque scrutans tua consilia. Quum interim amici † cunctatione negligentiaque nostra, sæpe numero nobis inficiis & ægrotent & moriantur. Inimicorum vero propemodum & somnia curiose observamus. Jam vero morbi, æs alienum, dissidia cum uxoribus, citius eos ipsos quorum sunt fugerint, quam inimicum. Quamquam ante omnia peccatis imminet; hæc in primis vestigat. Nec secus ac vultures ad putrium corporum odorem rapiuntur; sincera sanaque non sentiunt: ita si quid morbidum est in vita, si quid vitiosum, si quid affectum, id demum excitat ac movet inimicum: ad hæc assilit, quisquis odit; hæc contrectat, vellicatque. *Ibidem, paullo post.*

An non est igitur conducibile, ad hoc cogi te, ut per omnia caute & attente vivas, & nec facias quicquam, nec dicas oscitanter & incircumspecte: sed semper (eorum more qui suspicione morbi, diligenti exactaque vitæ moderatione cavent ne quid offendant valetudinem) inculpato usque mores & irreprehensos conserves? Siquidem ejusmodi cautio, dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit advocatque, gignit in nobis studium ac propositum integre & inculpate vivendi. Etenim quemadmodum hæc civitates (quas finitimus hostis, & continens bellum, sobrietatem vigilantiamque docuit) & leges observant diligentius, & rectius administrant Rempub.: ita quos huc inimicitia compellit, ut in vita sobrii sint ac vigilantes; ut vitent socordiam; ut omnia citra neglectum & comiter agant; paullatim nec sentientes ducuntur in consuetudinem non peccandi, moresque componendi, si modo vel paullum adjuverit ratio. *Eod. lib. & loco.*

Pleraque magis intelligit inimicus, quam amicus, propterea quod amor cæcutiat in re amata, velut inquit Plato. Porro odio conjuncta est tum curiositas, tum garrulitas. *Lib. de Utilit. cap. ab inim. post med.*

Quum Cæsar Pompeji statuas dejectas reponi jussisset

---

† Al. Incuria.

tum M. Tullius: quum statuas (inquit) Pompeji collocasti, tuas constabilisti. Unde nec maligne laudandus est, nec honore suo fraudandus inimicus celebris & laude dignus: propterea quod major laus hinc redit ad ipsos qui laudant. *Ibid. paullo post.*

Recte præcepit Pythagoras, quum ab aucupio dehortaretur, & emto retium jactu, pisces captos juberet amitti: quumque omnium vitium animantium cædem interdiceret; videlicet, ut in brutis animantibus nos consuefaceret a rapacitate & crudelitate temperare. Atqui multo pulchrius est, ut dum in similitudinibus ac dissidiis adversus homines, generosum, æquum, ac simplicem inimicum agis; improbos, fordidos, ac fraudulentos affectus castiges, premasque: quo nimirum in commerciis amicorum prorsus conquiescant, & a fallendo temperent. Assuefacti vero juste recteque agere cum inimicis, haud unquam injuste dolore cum amicis & familiaribus agemus. *Eodem loco post pauca.*

Arcadion quidam Achivus, quum non desineret maledicere Philippo, monitusque ut fugeret ubicumque locorum essent, qui non nossent Philippum; ubi post aliquo casu rursus esset visus in Macedonia, amici erant auctores, ut puniretur: nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem quum occurrisset homini, humaniter cum eo collocutus, mox etiam xeniis ac donis ad eum missis; postea jussit eos percontari, quo modo jam de se loqueretur apud Græcos. Cunctis autem testificantibus, eum hominem jam mirum Philippi laudatorem esse factum; ego igitur, inquit, melior medicus quam vos. *Lib. de Cobibend. iracund. penes medium.*

Aristippus, postea quam ipsi cum Æschine nescio quid iræ incidisset, & quidam illi diceret: o Aristippe, ubi nunc amicitia vestra? dormit, inquit; sed eam ego excitabo. Adiensque Æschinem: adeo ne (inquit) tibi videor modis omnibus infelix & insanabilis, ut ne moneri quidem merear abs te? At Æschines: non mirum, inquit, si quum in omnibus me præcellas ingenio; hic quoque prior videris quid esset facto opus.

Et-

*Etenim ferocem modo mulier † caprum,
Verum & puellus scalpitanis tenera manu
Flectit facilius, quam palestres quilibet.*

Nos vero (a) bestias feras cicuramus, ac luporum catulos mansuefacimus, etiam leonum catulos in ulnis circumferentes; ac post hæc & filios, & amicos, & familiares per iracundiam eijcimus: in servos autem atque cives, iræ (ceu noxiæ bestiæ) liberas habenas laxamus, morbum nostrum hoc prætextu extenuantes, quasi vitiorum odio commoveamur, non recte: sed ita nimirum quemadmodum & in ceteris animi morbis, dum aliud appellamus providentiam, aliud ingenuitatem, aliud pietatem.

* Et sane, quemadmodum dixit Zeno, sperma mixturam ac temperaturam esse ex omnibus animæ viribus revulsam: ita videtur & ira semen quoddam esse ex omnibus animi perturbationibus commixtum: siquidem & a dolore, & a voluptate, & a ferocia decerpta est. Tum ab invidia hoc habet, quod malis gaudet alienis. Ceterum homicidio deterior est. Nam illud conatur ira: non, ne quid ipsa patiatur mali; sed ut male habeat, modo funditus perdat alium. *De Cohibend. iracundia, prope finem.*

Amicitia vera & falsa.

Impendio celebramus juvenis illius apud Menandrum insigne elogium: præclarum (ait) æstimes optimum quemque virum, cui amici contigit etiam umbra. Causæ autem cum plures impediunt veram amicitiam, tum vero potissimum plurium amicorum appetentia: quæ non aliter ac

* parum honestis contingit mulieribus, crebro atque multorum complexui patentibus: primi amorem dum retinere non potest, facile contemnit & abjicit.... Sic novitatis studium & animi inconstantia, inconsulto aliud alio commutans, nos semper ad recentiora pertrahit; ut nova subinde meditemur initia, eaque relinquamus imperfecta: novam familiaritatem & gratiam nunc cum illo ineamus,

MOX

† *Al. Aprum. Sed ut arbitror, minus recte. (a) Tit. Mansuetudo.*

mox cum alio ob præteritos amicos atque neglectos, nullo amore penitus nobiscum perdurante. *Lib. de Amicitia in multos diffusa, paullo post init.*

Numisma ad amicos comparandos idoneum, est sola benevolentia, propensusque in alterum amor, virtuti conjunctus. Quibus profecto rebus natura nihil possidet rarius. Ut recte hinc consequatur; ardentius amare amarique, haud quaquam inveniri posse in turba. Verum quemadmodum * fluvii in multos diducti rivos lentiolem habent cursum: ita vehemens amor in multos dispersus haud dubie marcescit. Ea certe est ratio, quod natura quibus animantibus uni- * cum tribuit foetum, eis amorem indiderit vehementiorem.

Ibid. paullo post.

Quidam felices prædicant, quibus agmen immensum contigit amicorum: sed longe falluntur opinione. Quippe si popinas principum multis cupediis instructas intrent, vi- * debunt item multa muscarum examina nidore illhuc attracta: & quemadmodum illo cessante, mox omnes avolant; ita si istis spes desit quæstus, dispeream si non protinus aulæ frequentia in ipsissimam vertatur solitudinem. Non igitur æstimes illos amicos, qui solum spectant lucrum: quando omnium isthuc est postremum; vera (a) atque absoluta amicitia tria potissimum requirente: virtutem, velut rem honestam; familiaritatem vitæque dulcem consuetudinem, ceu voluptatem; & utilitatem, tanquam rem appri- me necessariam. Primum igitur ad deligendos amicos judicio est opus.... Amittendi enim facultas, ac perdendi amicum displicentem, non tam in proclivi est, ut admit- tendi. Perinde enim atque cibum noxium & pestilentem * retinere non audes, veritus ne te corrumpat; nec ejicere potes sine molestia, jam bili permixtum: sic malum amicum si habes, læderis; sin rejicis per vim & amarulentiam, non aliter atque choleram summo dolore evomis. Decet igitur, ut non facile amicos quoscumque obvios complectamur; nec eos mox in amicitiam recipiamus, qui nos studio prosequuntur: sed dignos amicitia summo magis studio prosequamur. Non enim protinus eligendum * est

(a) *Tria expetendorum genera in amicitia.*

est quicquid se sponte offert : quando rubum , spinasque nos complectentes , ac sedulo prosequentes discutimus , ut rectâ ad vitem aut oleam contendamus. Atque eum in modum minime est ex re nostra , ut mox illis pareamus , qui facile nos colunt & observant ; sed refert potius , ut ita nos comparemus , quo boni viri ac frugi colant atque observent. Itaque (a) ut Zeuxis pictor quærentibus , cur tardius longoque tempore pingeret , respondit : ego longo tempore haud dubie pingo , id est æternitati. Sic perpetuam amicitiam conflare non licet , nisi longa vitæ consuetudine , exactoque judicio. *Eod. lib. paullo post.*

Si quis omnium simul cupiat esse amicus , sufficere non potest cunctis debito officio ; dum hic gerit magistratum , ille eundem ambit , alius suscipit. Ut ne dicam , quam sit absurdum eodem tempore a diversis ad diversa vocatum , singulorum desideriiis velle respondere.... Amicitia ergo in multos dissecta , urbi similis est diversis sacrificiis refertæ , aliis ad jucundam celebritatem , aliis ad planctum appositis. Impossibile autem est , omnes prosequi officio : neminem , plane inurbanum. Ut hoc insuper addam , quod uni inserviens , multis aliis præteritis , infensos nimirum illos tibi feceris. Nemo enim tui amans æquo tulerit animo , si videat se abs te negligi. Quamquam in excusanda desidia hujusmodi & negligentia circa amicos , quo minus nobis succenseant , præstiterit simpliciter dixisse : exciderat animo ; oblivio me hujus rei ceperat ; quam si dicas : in jus vocato tibi advocatus non fui , alterius amici causæ tum patrocিনatus. Item , non acceperam te laborare febri ; amicos fovens alios , & circa illorum incommoda occupatus. Causam enim negligentia prætexens , in alios diligentiam ; querimonia non lenieris , sed potius reddideris asperiores. *Lib. de Amicitia in multos diffusa , post medium.*

* Musica in cantu & organis argute quidem concors est , ex acutis , mediis , & gravibus modis , quamquam sint dissimiles. Porro amicitia nihil recipit , nisi existat simile. Eadem enim velle , eadem sentire ac fateri , eisdemque affici ; ea res demum firma amicitia est : non aliter ac una
ani-

(a) *Simile ab exemplo.*

anima in multis corporibus æquabili ratione consistens. Quis igitur est ille tam variabilis homo, nunquam sibi constans; qui mutetur in horas, & quemlibet referat moribus; cuiuslibet se se aptet, similisque reddatur? & non magis ridiculum se præbeat, vel Theognidis censurâ, qui sic ait:

Ut polypus petrae faciem mentitur inherens,
Sic mentem variat subdolos arte nova? (a)

*

Polypi autem subita commutatio non pertingit ad corporis penetralia, sed contenta est sola superficie, accedentium dumtaxat oculis imponens, quo facilius possit elabi. At longe aliam desiderat amicitia, in qua eosdem exprimas mores, pares affectus & sermones, similia studia; eademque fugias & sequaris oportet. Prothei vero illius fabulosa commutatio alia erat: multifariam enim vertebatur præstigiis, quum formam certam haberet ac propriam. Talis nimirum fies, si libeat cum litterarum studioso libros evolvere, cum palæstritis colluctari, cum venandi cupidis feras persequi, cum potatoribus inebriari, & cum ambiciosi magistratum ambire. Postremo, sicut maxime infor-
mem Physici nudamque substantiam esse prædicant materiam primam, in omnes formas mutari solitam, adeo ut modo ardeat, mox in aquæ liquorem se vertat; jam evanescat in auram, & protinus concrescat in solidum corpus: ita in multos diffusa amicitia, animum subjicit variis affectibus; versipellem facit hominem, subdolum & varium, maleque moratum. Atqui amicitia mores exposcit minime lubricos, sed firmos & perpetuo tenore sibi constantes: eundem amat locum, & eandem vitæ societatem; quæ causa multo omnium potissima est, cur tam rara avis sit, inventuque difficilis constans amicus. *Lib. de Amicitia in multos diffusa, in fine.*

*

¶ *Vide etiam Tit. Adulatio.*

Pax , Concordia.

V*r* civilis hoc in primis curare debet, ut rebus administrationi civium subjectis ita utatur ... ut amicitia & consensus inter cives conciliari ; contentiones & inimicitia tolli penitus videantur : & (quod in amicorum dissiidiis usu venit) qui se priorem injuria affectum putat , eum priorem quoque adeas (a) atque oratione soleris , ostendatque te secum una dolere , & injuriam aequae ferre. His jactis *fundamentis* , moerorem lenire incipito , hominemque docere , non eos commendari solitos qui aliis injuriam intulerint , quive pertinaciter & obnixè superare contendunt : sed qui illatam injuriam animo aequo , vel certe forti tulisse videntur. Hi enim non modo mansuetudine & morum facilitate ; verum quoque prudentia , & animi magnitudine præstant : propterea quod parvis rebus cedentes , maximis ac pulcherrimis obtinent & vincunt. *In Polit. prope fine m.*

Bellum.

Bellum , (b) educati in umbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus autem miles , bellicis assuetus certaminibus , pugiles & structas prælio propulsat acies. *Lib. de Liber. educandis , paullo post medium.*

Seditio , Factio.

ENimvero non semper incendia de sacris publicisque aedibus initium sumunt ; sed sæpenumero e domuncula , lucernâ parumper neglectâ , ingens erumpit flamma : vel ignis sensim conceptus , palea deinde & fomentis refocillatus mirum in modum ardere incipit , & primis quibusque correptis longius serpere , & maximam stragem da-

---

(a) *Tit. Dilectio inimicorum.* (b) *Tit. Contra delicias.*

dare. Ita seditiones in civitatibus non magnæ semper contentiones, nec de publicis rebus dissidia incendere concitareque solent: verum plerumque privatis creatæ offensionibus, in publicam pestem certando progressæ sunt, studiis & contentionibus mutuis auctæ. Quas ob res principem civitatis, & virum civilem oportet ejuscemodi prava futuræ cladis initia nihilo segnius prævenire: & ita curanda atque opprimenda suscipere, ut aut nusquam existere possint; aut si qua exstiterint, præfocentur: ne paullatim assumtis viribus luculenter succrescant, ac postremo sua-pte magnitudine Remp. taxent & occupent. *In Politica, prope finem.*

Attendat etiam, sæpe usu venire, privatis & parvis neglectis rebus, initio nulla cura, nullis medicamentis adhibitis, inde calamitates etiam exstitisse.... Adolescens quidam Syracusis amatae adolescentis amici profecti peregre, sibi creditæ stuprum intulit. Rediens ille rescivit facinus, ulturusque injuriam, invicem uxorem amici stupravit. Re vulgari coepta, major *quidam* natu civis in senatum retulit, utrumque ab urbe eliminandum, prius quam civitas velut contagio sceleris infecta, ad diversa propensa studia, & ad intestinas hinc profecta inimicitias se ipsam evertat. Ceterum persuadere senatum potis non fuit: orta seditione, in diversasque partes civibus raptis, quæ fuerat egregia civitas, maximis implicata malis, variisque agitata calamitatibus demum corrui. *Ibidem.*

Ad hujusmodi vero seditiones componendas, nulla mihi videri potest potior ratio, quam si inducas animum, in tuis privatis disceptationibus mansuetum te ipsum (a) & exorabilem exhibere, atque in primis persistere causis; nulla per contentionem concitandæ iræ gratiâ adjecta materia, nullis irritatis affectibus, quibus negotium magis exasperetur & æquo acerbius fiat. Simili ratione in foro & civilibus controversiis, sat erit nudis explicatisque rationibus causam simpliciter agere, non confictis ad libidinem criminibus, congestis maledictis undique, & jurgiis atque minis admixtis, tamquam veneno tela inficere, eaque præacuta in

---

(a) *Tit. Mansuetudo.*

adversarium per insidias jactitare. Quo fit, ut causæ suapte natura leves atque privatæ, ad publica crimina, deploratamque litem & contentione & studio trahantur. Qui vero se talem in causis propriis exhibere potest, is profecto facile persuadere aliis poterit, ut se volentes libentesque dicto ejus audientes exhibeant; quando maxime publicæ ipsæ contentiones & controversiæ, si privatas offensiones subducas ac demas, leviores effici soleant. *In Politica, in fine.*

Consolatio afflictorum.

Medicorum præstantissimi nunquam ad repentinos fluxuum impetus medicinarum confestim afferunt remedia: verum inflammationis gravedinem, absque ulla externa unguentorum impositione ad maturitatem pervenire patiuntur. Postea vero quam & tempus (omnia ad maturitatem perducere solitum) calamitati accessit, & tua sollicitudo amicorum auxilia jam exigere videtur; bene habere sum arbitratus, si ad relaxandum aut remittendum dolorem, flebilesque atque inanes sedandos luctus, consolatoriæ te participem orationis facerem. Animo namque male affecto, medici sunt sermones, quum præsertim quispiam opportune cor molliat. Nam auctore sapiente Euripide, alia alii adhibetur medicina morbo: dolore quidem affecto, benevolus amicorum sermo: fatue vero se gerenti, admonitiones. Etenim quum multæ sint animi perturbationes, omnium quam gravissima est dolor: multi enim dolore in furorem, non nulli in incurabiles ægrotudines reducti memorantur: sibi ipsis quidam præ dolore mortem conscivere. *In oratione consol. ad Appollon. in princ.*

Comicus *Menander* in eos qui calamitates ægre ferunt, hæc dicit: si nobis lacrimæ malorum essent remedium, & qui lacrimasset dolere desineret, auro dato lacrimas permutaremus.... Quid igitur proficiunt? nihil: verum dolor habet (ut arbores fructum) lacrimas. *In ead. consol. paullo post init.*

Huc illud Socratis dictum merito quis traheret, quo cen-

censebat oportere ut felicitates in commune conferrentur, ut unusquisque ex æquo partiretur : futurum autem , ut plures suas libenter capientes discederent. Usus est hujusmodi inductione & Antimachus poëta. Lyde enim uxore sua defuncta , quam vehementer diligebat , doloris solamen sibi fecit Elegiam Lyden denominatam. Nam quum heroicæ calamitates recensuisset , alienis malis suum sibi minorem reddidit dolorem. *Ibid. post pauca.*

Vide quid comicorum quidam ei dicat, qui intempestivam ægre ferebat mortem. Si utique nosset, vitam quam non vixit , feliciter victurum , mors minime quidem opportuna : sin autem aliquid incurabile attulisset vita , te fortasse benevolentior ipsa exstitit. Quum autem minime constet , utrum is vita decedens , majoribus solutus malis ex usu suo quieverit , an non : oportet non perinde ægre ferre , ac si ea omnia amissemus , quæ nos ab eo consecuturos opinati sumus. *Eod. lib. penes medium.*

Unumquemque autem secum considerare oportet ... non longissimam vitam ; sed virtute præditam esse optimam. Neque enim qui plurima ad citharam cecinit , quique rhetorum more dixit , vel navis clavum rexit ; sed qui bene, laude afficitur. Bonum enim non in temporis diuturnitate ; verum in virtute opportunaque concinnitate ponendum est.... *Sic enim* inter plantas optimæ habentur , quæ modico temporis intervallo plurimos ferunt fructus.... Multum utique temporis aut parum , minime referre videtur , si ad infinitum respexeris sæculum : mille enim (ut Simonidi placet) ac decem annorum millia , punctus est quidem indeterminatus , quin immo brevissima quædam puncti portio. Nam & animalibus illis , quæ (ut ab historiis percipimus) * juxta Pontum genita unum degunt diem , mane orientia , meridie vigentia , vesperi fenescencia atque obeuntia , si humanus animus ac ratio singulis daretur , noster hic affectus inesset , eademque utique contingerent , ut quæ ante meridiem decessissent , luctum ac lacrimas præberent : quæ vero integrum vixissent diem , penitus felicia haberentur : modus enim vitæ , non temporis prolixitas bonum appellandum est. *Ead. consol. post pauca.*

Atqui non sperabam, inquires, me hæc passurum, neque expectabam. At te expectare oportebat, rerumque humanarum incertitudinem ac vanitatem fuisse præmeditatum; ne improvisus nunc, ut ab hostibus repente invadentibus, deprehensus esses. Pulchre autem qui apud Euripidem est Theseus, adversus hujusmodi se parare ac munire videtur. Ait enim ille: ego autem a sapiente quodam edoctus, in sollicitudines ac calamitates conjectus sum, exsilia mihi ipsi a patria mea proponens, & immaturos obitus, malorumque alias vias: ut si eorum aliquid quæ mente agitaveram passus essem, non mihi novum atque inopinatum contingens magis morderet. *Ibid. paullo post.*

Lyciorum legum latorem suis præcepisse civibus ferunt, ut quoties in luctum incidissent, veste induti muliebri lugerent; quum indicare vellet, hujusmodi affectum muliebrem esse, & haud quaquam illustribus viris, liberalesque disciplinas sibi vindicantibus congruentem. Feminæ procul dubio, & imbecille ac minime generosum est, lugere. Mulieres enim libentius quam viri luctibus indulgent: & Barbari, quam Græci: & qui deteriores sunt, quam qui præstantiores. Barbarorum autem quidam partes etiam corporis abscindunt, nares scilicet atque aures, reliquum quoque corpus plectentes; dum se defunctis gratificare arbitrantur, si a naturali modestia in hujusmodi mœrore discesserint. *In ead. orat. post medium.*

Obliviscentium similes sumus. Neque enim solum (ut inquit Euripides) pecunias minime peculiare possident mortales; verum & cetera omnia. Quo circa in omnibus dicere oportet. Nos deorum res habentes, eas curamus: quum autem velint, ipsas rursus auferent. Itaque minime ægre ferre decet, si quæ nobis ad breve tempus mutuo dedere, eadem exigant. Neque enim † Trapezitæ, quum ab ipsis. *simile* depositum repetimus, redditionis causa indignantur; si quidem grati ac benevoli fuerint. Adversus enim eos qui non facile reddunt, merito quispiam diceret: mandastine oblivioni, te propterea hæc accepisse, ut redderes? Hoc utique omnibus contingit mortalibus. Habemus enim

† Alii vertunt: Argentarii.

vitam, ut pote necessarium deorum depositum: & hujus redditionis nullum est determinatum tempus, ut ne nummulariis quidem depositi. Sed minime constat, quando qui dedit, repetet. Qui igitur vel ipse moriturus, vel liberis defunctis supramodum indignatur ac conqueritur, quo modo non manifeste oblitus est, & se ipsum hominem esse, & liberos mortales genuisse? Neque enim est hominis mentem habentis, ignorare hominem animal esse mortale, proptereaque genitum ut moriatur.... Duo sunt (a) ex Delphicis litteris maxime ad vitam necessaria oracula: Cognosce te ipsum, ac, Nihil nimis. Ex iis enim reliqua pendent omnia. Hæc autem sunt invicem consona... & utrumque altero... videtur significari. Nam & in eo quod est, Cognosce te ipsum, comprehenditur, Nihil nimis: & in hoc, id est Nihil nimis, Cognosce te ipsum. Quare & super his sic inquit Ion: Cognosce te ipsum: hoc verbum quidem haud magnum; re vero *ipsa tantum*, quantum deorum solus novit Juppiter. At Pindarus: egregie (inquit) sapientes, Nihil nimis verbum laudarunt. Hæc igitur præcepta, ut Apollinis oracula quispiam cogitatione complectens, ad omnes vitæ perturbationes se facile accommodare poterit: easque prudenter ferre, cum suam ipsius naturam respiciens; tum vel maxime ne plus quam conveniat, in his quæ accidunt, aut ad jactantiam extollatur; aut deprimatur, & ad miseriam planctusque prosternatur. *In ead. consol. longe ante finem.*

Quis novit, an Deus patris more providens, generisque humani curam suscipiens, prospiciens quæ ventura erant, † immaturos quosdam de vita abducat? *In ead. oratione consol. post pauca.*

Admonitio, Castigatio.

SI qui alicubi dissonant atque discrepare videntur, hos amice & placide, musicorum more, intentione aut laxatione oportet ad modum atque concinnitatem reducere: non si quis aliquatenus peccat, iracunde protinus hunc

Bb 4

du-

(a) *Tit. Cognitio sui.* † *In Stephani Nigri interpretatione Parisiensi edita an. 1566. acerbos legitur pro rō immaturos.*

duriter atque per contumeliam adoriri; quin auctore Homero, mitius & moratius pertractare: te scilicet ceteros prudentia anteire arbitror. *In Politica, penes medium, ubi alia in hanc sententiam.*

Vituperatio mixta cum laude, quæ ingenuitatem, non contumeliam videatur prætere, nec iram ... exfuset... res obsequiosa videtur: e contrario maledicendi atque objurgandi profusa licentia, Rempub. tuentibus, & principibus civitatis dedecori est. *In Politica, paullo post.*

Inter multos (a) perpauca sunt, qui velint & audent amicum libere reprehendere, magis quam ad gratiam loqui. Rursus inter hos paucos, haud facile reperias, qui id facere norint: sed ita se libere loqui putant, si conviciantur ac vituperent. Atque habet hoc, ceu pharmacum non in tempore datum, intempesta libertas, ut perturbet atque molestiam adferat nulla utilitate: & idem quodam modo efficiat cum dolore, quod cum voluptate facit adulatione. Læduntur enim non ii modo, qui laudantur quum non oportet; verum etiam qui vituperantur non in loco.... Fœdum est, dum placere studes, in adulationem incidere: rursus fœdum, dum adulationem vites immodica reprehendendi libertate, gratiam amicitiae simulque medendi perdere utilitatem. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, post med.*

Opportunitas non observata, cum omnibus quidem in rebus ingens affert malum; tum vero maxime in admonendo detrahit utilitatem. *Ibid. paullo post.*

Animi vino calescentes, proclives sunt ad iracundiam: ac sæpenumero fit, ut ebrietas occupans admonendi libertatem, similitatem gignat. Denique prorsus ignavum est, ac minime generosum & audax, eum qui sobrius libere loqui non audeat, id in mensa facere, quemadmodum canes faciunt ignavi. *Eod. lib. & loco.*

Quibus res secundæ sunt, (b) his maxime amicis opus est qui libere admoneant, & immodicum animi fastum subducant. Perpauca sunt enim, quibus contigit simul & felices esse, & sapere. At plerique mortales opus habent aliena prudentia, consilioque aliunde accedente, quod illos a for-

(a) *Tit. Adulatio.* (b) *Tit. Prosperitas.* *Tit. Amicus.*

fortuna iniatos jactatosque premat. Nam ubi fortuna factum ac tumorem dejecerit ac sustulerit, tum rebus ipsis inest quod admoneat, ac poenitudinem inducat. Unde nullus tum usus amici libere monentis, nec opus est verbis gravibus ac mordacibus; sed re vera in hujusmodi fortunæ commutationibus vultum intueri benevoli viri juvat, qui consoletur & addat animum: quemadmodum Clearchi vultus, quum in præliis atque rebus afflictis benevolus & humanus conspiceretur, fiduciam addebat periclitantibus, ut inquit Xenophon. At, qui liberam & mordacem objurgationem admovet homini rebus adversis afflicto (ceu pharmacum, quo solet acui visus oculo perturbato inflatoque) nihil quidem confert ad sanitatem, nec ullam auferit doloris partem: quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbatur.... Sic igitur res afflictorum haud recipiunt objurgandi libertatem, aut sententiæ dictionem; sed humanitatem & subsidium desiderant. Siquidem & nutrices ad pueros lapsos haud accurrunt cum conviciis; sed erigunt, abluunt, & componunt: deinde objurgant ac puniunt. *Ibid. paullo post.*

Quibus igitur in rebus oportet amicum acrem esse, & quando conveniet acerba uti reprehensione? Quoties tempus hortatur, ut voluptate aut ira aut ferocitate precipitem coërceas; aut ut avaritiam cohibeas; aut ut adversus † stultum aliquem animi motum relucteris. Sic libere locutus est Solon apud Croëssum instabili felicitate corruptum ac tumidum, jubens spectare finem. *Eod. lib. post pauca.*

Nonnulli venustius etiam de aliis verba faciendo, corripiunt amicum; dum in his culpant alios, quæ sciunt ab illo committi. Noster autem magister & institutor Ammonius, quum in pomeridiana confabulatione familiarium sensisset, quosdam pransos esse prandium haud simplex, sed opiparum & varium; liberto mandavit, ut suo filio plagas † impingeret, addens elogium: non potest, inquit, prandere absque aceto: simulque in nos flexit oculos, ut increpatio tangeret obnoxios. Insuper cavendum erit &

† *Al.* Stultam aliquam animi licentiam. † *Al.* Infligeret.

illud, ne coram pluribus objurgemus amicum; ac Platonis illud habere convenit in animo. Nam quum Socrates acrius objurgaret familiarem quempiam, in convivio cum eo disceptans: nonne fatius fuerat (inquit Plato) hæc illi seorsum dixisse? Et Socrates: at tu sane, nonne fatius fecisses, si seorsum ista mihi dixisses? Porro quum Pythagoras in familiarem quempiam asperius coram pluribus fuisset invectus, adolescentem præfocasse laqueo guttur, ajunt: ex eo tempore nunquam Pythagoram quemquam alio præsentem reprehendisse. Siquidem ut morbi parum honesti; sic & peccati reprehensionem ac refectionem secretam esse convenit: non (ut ludi sollemnes) universo populo exhibeatur, nec ut ostentetur, & spectatores ac testes arcessat. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, prope finem.*

Jam vero præter contumeliam (quam ab omni prorsus curatione convenit abesse) cavendum erit & illud, ne (quod est vitiosum in admonendo) contentiosi simus & contumaces.... Sicut igitur Plato censet, ut senes qui studeant verecundiam inferere adolescentibus, ipsi primum verecundantur adolescentes: ita quum verecunde reprehendit amicus, id potissimum gignit in eo verecundiam.... Unde rectissimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ut ne quisquam exaudiat alter.

Minimeque decet, ut aperias delicta vel mariti audiente uxore; vel patris sub oculis liberorum, vel præceptorum coram discipulis. Exagitantur enim dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos quibus probari cupiunt. Arbitror autem nec in Clitum amicum perinde concitatum Alexandrum fuisse vino; ut quod illum multis præsentibus coërceret. Quapropter inter alia cavendum & illud in primis, ne libertatem admonendi jactemus, ac vulgo circumferamus; sed ad juvandum atque sanandum amicum eâ dumtaxat utamur. *Ibid. paullo post.*

Sed quoniam sæpenumero res ipsæ nos invitant, ut licet ipsi parum boni, cum aliis similibus habentes consuetudinem, eos increpemus: dexterrimus objurgandi modus fuerit, si qui objurgat, se modis omnibus admisceat culpæ.... Siquidem & bene volentes videntur, & fides ha-

be-

betur iis qui videntur eisdem quidem obnoxii vitiis; amicos autem non aliter quam se ipsos corrigere. Ceterum qui corripuens alterum, se ipsum jactat perinde quasi liber & immunis a vitiis omnibus, nisi sit ætate multo provectior, aut nisi sit hujusmodi ut omnes illi virtutis dignitatem ac laudem tribuant; gravis ac molestus videbitur, nec quicquam proderit amico. *Eod. lib. post pauca.*

Quoniam vero nec lumen admovendum est oculo inflato, nec animus ægrotus admittit libertatem & admonitionem indilutam; utilissimum remedium fuerit laus leniter admixta objurgationi.... Non enim solum lenit ac remittit reprehensionis asperitatem; verum etiam gignit in homine æmulationem quamdam erga se ipsum, ut secum ipse certet, dum honeste factorum commemoratione, turpium pudefcit, & ob id se meliorum exemplum præstare videtur. Nam quum alios, vel æquales vel cives vel cognatos cum eo conferimus, moleste fert & irritatur improba ambitio: nec raro solet illud cum ira submurmurare. Quin tu igitur abis hinc ad meliores, & mihi negotium faceffere desinis? Proinde cavendum erit, ne apud eos quos libere corripimus, laudemus alios, nisi fuerint parentes.... Ceterum illud haud quaquam fieri convenit, ut qui admonetur, vicissim admoneat; & libertatem opponat libertati. Siquidem ea res protinus incendit animos, ac dissidium parit. Et omnino videbitur ita commoveri, non quod libertatem libertate pensare studeat; sed quod liberam admonitionem non ferat. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, versus finem.*

Ceterum (a) amici munus est, amicorum offensam quæ ex admonitione nascatur, in magnis plurimumque momenti habentibus rebus in se recipere. Nam si in quibuslibet, & ad quælibet molestus sit & offendat; nec amice, sed imperiose (more pædagogorum) familiares incessat; hic quum in maximis negotiis admonebit, hebes erit & inefficax, haud secus atque medicus acri quidem & amaro pharmaco, necessario tamen & sumtuoso in vulgaria leviaque minusque necessaria, admonendi libertate abusus. Igitur ipse qui-

(a) *Tit. Amicus.*

quidem cavebit , ne assidue reprehendat , & objurgandi cupidus esse videatur.... Qui enim semper instat in quovis negotio acerbus & insuavis , omnia cognoscens , omnium curiosus ; is adeo nec liberis est tolerandus , nec fratribus , ut ne servis quidem ferri possit. *Ibidem.*

Atque primum quidem candide conveniet amicos laudare. Deinde veluti candens ferrum solidatur refrigeratione , ac duriciem accipit malleo redditum : sic amicis solutis , & calefactis collaudatione , libertatem ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occasio , ut dicere possis : num illa cum his conferenda sunt ? Videsne cujusmodi fructus reddit honestas ? Hæc abs te requirimus amici : hæc tua sunt , teque digna : ad hæc natus es.... Nam sicuti bonus medicus magis cupiet somno seu cibo morbum ægroti depellere , quam castorio aut † scamonio : sic æquus amicus , & bonus pater atque præceptor laude potius quam reprehensione uti gaudet , ad emendandos suorum mores. Quandoquidem non alia res præstat , ut libere admonens & offendas minime , & sanes maxime , quam si temperans ab iracundia , modeste & cum benevolentia delinquentem aggrediaris. Unde nec inficientes oportet acerbius coarguere , nec obsistere purgantibus sese.... Civilius enim arbitror , si quis dicat , ignorasti : quam si dicat , injuriam fecisti. Et , non attendisti , dictu mollius est , quam turpiter egisti. Rursum : ne contendas cum fratre , moderatius est quam si dicat : ne inideas fratri. Item : fuge mulierem te corruptentem , urbanus quam si dicas : desine mulierem corrumpere. Nam hunc desiderat modum admonitio , qua mederi velis amico. *Ubi supra.*

Utendum erit arte in amicis corripiendis : quando quidem hæc res maximum & efficacissimum est remedium , maximeque desiderans opportunitatem & modum. At quoniam (sicuti dictum est) sæpenumero curanti molesta est hujusmodi libertas , medicos imitari conveniet. Nec enim
* hi quum secant partem afflictam , in cruciatu molestiaque destituunt , sed placide rigant atque leniunt. Neque qui admonent civiliter amicum , aufugiunt , postea quam amara mor-

† *Cruferius* : Scammonia.

mordaciaque admoverint ; sed aliis colloquiis & comitate verborum deliniunt ac molliunt. Quemadmodum & fabri* lapidarii vulnus ac cicatricem, quam ictu celtis infixerint in statuis, rursus poliendo lævigant, ac nitidum reddunt. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, in fine.*

Ceterum admonitiones & objurgationes adhibitæ malo vigenti tumentique, vix perficiunt quod agunt : nihil autem differunt a pastillis odoriferis, qui morbo comitali* obnoxios erigunt quidem collapsos ; non liberant tamen a morbo. *Lib. de Cobib. iracund. paullo post init.*

Quemadmodum medici amara quædam venena dulcibus immiscentes succis, comitem utilitatis amœnitatem invenerunt : ita & patres (a) increpationum rigorem mansuetudine temperent est necesse. *Lib. de Liber. educ. prope fin.*

Invidia.

Scipio Africanus ab urbe sæpenumero secedebat, rusticari per diu solitus, ut & invidiæ quicquam detraheret, & respirandi locum illis præstaret, qui splendore virtutis ejus, & gloria rerum gestarum opprimi videbantur. *In Politica, penes medium.*

Invidia quidem indeterminata est, perinde atque ægritudo oculorum, quæ ad omnem splendorem turbatur..... Quo circa Themistocles, quum adhuc adolescens esset, nihil splendidum a se fieri dicebat : neminem enim adhuc se invidum habere. Etenim quemadmodum cantharides lætioribus frumentis, & viridioribus rosis maxime innascuntur : ita invidia eos præcipue tangit, qui boni sunt, qui que ad virtutem gloriamque grassari videntur. *Lib. de Odio & invidia, penes medium.*

Infelicitas invidos quidem compescit ; inimicitias vero non tollit : oderunt etiam hostes (b) ad extremam redactos calamitatem. Nemo est qui miseris invideat. Idcirco illud a quodam e nostris sophistis non sine ratione dictum : invidos homines libenter commisereri... Non enim invidi mul-

(a) *Tit. Pater.* (b) *Tit. Odium.*

multos e propinquis ac domesticis suis perire volunt, nec ad extremam miseriam redigi: sed felicitatem eorum gravi animo ferunt, prohibentque (si possunt) eorum gloriam ac splendorem: extremam vero calamitatem non optant: * sed si perinde ac ex altissimis ædibus eam partem quæ suas obscuriores reddit, deposuerint, bene secum agi existimant. *Lib. de Odio & invidia, in fine.*

Eo jam amentia ventum est, ut ex aliorum vita magis nostra pendeat, quam ex sese ipsa; naturaque nostra in degenerem quamdam invidamque affectationem depravata, non tam propriis lætari solet, quam alienis bonis angi. Quos tu (a) perquam beatos, atque in gremio Jovis (quod ajunt) esse putas, si deducto atque retracto velo speciosissimo, transmissâ gloriâ illorum & extremâ specie, penitus introspexeris, profecto intestina multa peracerba permolestaque deprehendes. *Lib. de Tranq. animi, penes med.*

Inertia, contraque Diligentia.

Hominis ingenium ceu cariem & senium in otio contrahit, propter obscuritatem. At muta quies, vitæque sedentaria in otio semota, non corporibus modo, verum etiam animis marcorem conciliat: non secus ac aquæ * latentes, propterea quod umbræ sunt opacæ, torpeantque nec profuant, putrescunt. Item eorum qui in otio degunt vita, si quid habeat usui futurum, tamen quia non promanat ad alios, nullo inde bibente corrumpitur, & confenescit vis illa nativa. *Lib. An bene lateat vivens, penes med.*

Facilia ipsos quoque fugiunt negligentes: difficilia vero curâ & diligentia capessuntur. Quam expeditissima, quamque efficax sedulitas pariter ac labor existat, compluribus in rebus facile, si conspexeris, disces. Aquarum enim guttæ (b) lapides cavant: ferrum & æs manuum tactibus obteruntur: carpentorum rotæ summis inflexæ viribus, haud ullo pacto pristinam reparare rectitudinem possunt: curvatas histrionum virgas nullo dirigere modo licet: quin factus præ-

(a) *Tit. Falsa felicitas.* (b) *Inductio ex similibus.*

præter naturam labor naturæ vim † superavit. An hæc dumtaxat diligentia potestatem indicant? Minime: immo vero & infinita cetera. Si quod fertile naturâ solum incuria deditur, squalet incultum: quodque naturâ præstantius est, eo magis si per otium atque negligentiam omissum erit, perditur. Estne quispiam infecundus & supra modum asperior ager? At cultus generosos edidit fructus. Quænam arbores sunt, quæ datæ neglectui, non simul & tortæ pululent, & steriles perstant? Quum eadem rectum affectu patrociniæ, fructuosæ sint & magnopere fertiles. Quæ corporis fortitudo non obtunditur; & propter incuriam, molliciem, ac malam habitudinem non perit? Quæ autem (a) imbecilla adeo natura, quæ per exercitationes atque certamina ad maximas non augeatur vires? Qui vero equi a primis bene domiti annis, suis non obsequuntur fessoribus? Qui autem indomiti perstant, nonne cervice durissimi, & animis feroces evaserunt? Et quid admirari cetera opus est, quum truculentissimas feras laboribus mitigari, & mansue fieri plerumque cernamus? Bene Theffalus ille, qui quum interrogaretur, quinam abjectissimi Theffalorum essent: qui bellicarum rerum, inquit, quietem agunt. Et quid multis opus est verbis? Consuetudo est quæ longæva permaneat. *Lib. de Liber. educandis, paullo post initium.*

Benevolentia civium captanda, & malevolentia fugienda.

TImefias Clazomenius, vir cetera frugi, & civis haud ineptus (ea cupiditate tamen, ut cuncta ipse per se agere atque curare appeteret) contraxerat inde odium civium: quod ipsum tantisper latuit, dum tale quippiam usu evenit. Carduelem aviculam transfenna captam adepti sunt pueri quidam. Eorum unus ita manu oppressit caput avi-
cu-

† *Granatensis habet: Separavit. At, superavit restituimus ex Guarini versione Parisiis vulgata an. 1566. qua forte Granatensis ipse usus est.*

(a) *Tit. Exercitatio.*

culæ, ut cerebellum excuteret. Addiderunt reliqui: utinam sic Timefiæ caput excerebrasses. Præteribat illhac tum forte Timefias, & verba excepit: nempe eum pueri ipsum esse non cognoscebant. Reputans rem secum diu, quorsum odia in se civium pertinerent, quando quidem per parvulorum oralia volitarent, facile intellexit. Conversus domum, rem omnem uxori narrat, atque confestim collectis sarcinis, uxore comite, † relicta urbe profectus est: quippe qui sibi amplius in patria manendum nequaquam existimaret. *In Politica, penes medium.*

Apes quidem fumo vexatæ, poenas possessoribus temeritatis ac ferociæ dant: equi lascivientes & duri freno junguntur: contumaces canes coërcentur collaribus, & quocumque vel inviti aguntur. Hominem vero homini nihil aliud mansuetum & mitem reddit, quam benevolentia fides, justitiæ & probitatis certa opinio.... Armatque & instruit bonos benevolentia civium adversum obtrectatores & * improbos: quando quidem juxta illud poëticum, ut mater ab infante suavi somno sopito abigit muscas; ita livorem atque invidiam procul propellit & amolitur.... Quæ res tibi, si gestarum rerum exempla animadvertas... † conspicua erit. Dionysii uxorem stupratam, liberosque prius omnifaria contumelia foede affectos, interemtis demum accepimus: ad extremum concrematis corporibus in mare de navi cinerem sparsum. At Menandro regi Bactrorum, homini frugi atque mitissimo, in expeditione & castris vita defuncto, cunctæ civitates regni, cunctique populi inferias de more, & iuxta magnifice communi consensu solverunt. Postremo de reliquiis quum diu decertatum esset, quibus potissimum commendarentur; vox tandem inter omnes convenit, ut æque partitæ singulis distribuerentur pro rata parte: nempe quod monumentum illius viri apud omnes pariter cum veneratione exsisteret.... Persæ ad hanc usque diem homines adunco naso & amant, & pulchritudine præditos arbitrantur, in honorem Cyri qui ejusmodi naso fuisse traditur. Quo fit, ut amor ille validissimus atque

† *In editione Parisiensi 1566. legitur: Recta urbe profectus solum vertit.* † *In ead. edit. Compertior apparebit & evidentior.*

que sanctissimus omnium merito habeatur, quem per virtutem quispiam a civibus & popularibus sibi comparat. Honores autem (a) qui spectaculorum, largitionum, atque gladiatorum editione conflantur, falso quidem hi honores appellari videntur: quippe qui a meretriciis adulationibus nihil distant. Naturâ semper id multitudini comparatum est, ut eroganti gratificantique statim arrideatur, & instabilis atque unius diei gloriolæ species confestim exhibeatur. *In Politica, longe ante finem.*

Prudentia.

IN omni actione nostra officium uno modo perficitur, & pluribus ab eo disceditur. Assecutio enim signi una simplexque est: aberratio autem multiplex.... Hujus igitur (quæ in rebus gerendis versatur) † prudentiæ munus est, immoderatos redundantemque affectus & commotiones coercere atque refecare. Ubi enim (b) præ imbecillitate ac molitie, ac metu vel torpore motus refugit, officiumque & honestatem deserit, tum præsto est illum excitans & sublevans. Ubi vero contra sese effert insolenter plurimus atque inconditus & inordinatus, vehementiam aufert & reprimit, atque ita affectuum commotionem moderans & intra terminos continens, virtutes morum in parte animi experte rationis constituit, inter excessum atque defectum medium obtinentes locum. Non tamen omnem virtutem in mediocritate inesse dicendum est: sed est quædam minime indiga ejus animi partis, quæ est rationis impos, in pura constantique mente constituta; sapientia videlicet ac prudentia suapte natura perfecta. *Lib. de Virt. morum, longe post init.*

Quoniam autem medium multipliciter dicitur, quod mediæ generis virtus teneat dicendum videtur. Commixtum igitur medium est simplicium, ut albi & nigri fuscus color; & quod continet & continetur, ipsius continentis &

Cc

con-

(a) *Tit. Honor.* † *Carolus Valgulius quem exscripsisse videtur Granatensis, ubi noster, Prudentiæ; habet: Rationis secundum naturam.*

(b) *Tit. Virtus in medio.*

contenti ; ut duodenarii & quaternarii , octonarius numerus est medius : & quod neutrius extremi particeps est , ut *boni & mali , quod est indifferens. Nullo ex his modis virtus in medio esse dicitur.... Fit ergo , in primisque dicitur medietas ei quæ in sonis atque harmonia congruenter. Ea enim vox est concinna , quemadmodum in fidibus postrema & suprema. Quarum alterius nimiam acuitatem , alterius gravitatem devitat : ipsaque quum sit motus atque potentia in irrationali anima , quod solum & languidum est , aut intentum , atque omnino plus & minus ab appetitione naturali amputat & demit , modum atque constantiam affectibus adhibens. Fortitudinem itaque mediocritatem esse dicunt timiditatis atque temeritatis : quarum alia superatur a modo , altera ei præstat in irascentiæ affectu. Liberalitatem vero avaritiæ & prodigalitatis. Mansuetudinem indolentiæ & crudelitatis. *Lib. de Virt. morum , ibidem.*

Justitia.

NON asidet Jovi justitia ; sed (a) ipse justitia fasque est , lexque tum antiquissima , tum exactissima. Veteres ita & loquuntur & scribunt , & docent , absque justitia principatum recte gerere ne Jovem quidem ipsum posse. Atque eadem virgo est , juxta Hesiodum , nimirum incorrupta , pudoris , modestiæ , & utilitatis amica. Unde reverendos cognominant reges. Convenit enim , ut hi maxime vereantur , qui minime timeat. *Lib. de Doctr. princip. penes medium.*

Usura.

PASCUNTUR feneratores tanquam ignis furens , atque asidue auctus , perniciæ atque vastitate infeliciter per-euntium , ex alio alium confumentes.... Et hæc haud existimate me tanquam feneratorum hostem enarrare:

Nam-

(a) *Tit. Deus.*

*Namque meos nec equos mihi, nec rapuere juvencos; sed ut ostenderem illis qui adeo parati sunt fenebrem sumere pecuniam, quantum illiberalitatis ac turpitudinis res ea in se contineat: quodque usuræ succumbere, extremæ sit dementiæ atque mollitiæ. Habes? Ne fenereris, quoniam non indiges. Non habes? Ne fenereris, quoniam satisfacere haud poteris. Itaque utraque per se diligenter consideremus. Fertur Cato (a) ad senem quemdam improbum dixisse: cur homo senectuti tot malis ac incommodis degravatæ, scelerum quoque turpitudinem imponis? Pari- *
ter & tu paupertati (cui tot adsunt mala) ærumnas quæ ex usuris & debitis ortum habere solent, ne accumula; neve paupertati securitatem aufer, qua solum a divitiis differre videtur. Est enim adagium facetum: capram gestare *
non valeo; bovem tamen super imponere laboro. Paupertatem ferre non potes; & tamen longe gravius tibi ipsi onus, feneratorem scilicet imponis, etiam divitibus intolerabilem. Quo pacto igitur effugiam, inquis? Rogas? Quum manus habeas, pedes habeas, homo existas, cui peculiare est amare & amari; gratificari, ac gratiam recipere: literas doce, pueros instrue, janitoris officio fungere, naviga, renaviga. Nihil horum adeo turpe, nihilve tam molestum, quam audire: redde. *Lib. de Non fenerando, sive de vitanda usura, penes medium.**

Solent homines intellectus præstantia ac sollertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos instruere. Cur igitur te ipsum non excitas? Indocilior graculis existens, raucior perdice, ingenerosior cane. Nam si a nullo homine juveris; orando tamen, delectando, ac custodiendo, emergere potes. Non ne cernis quemadmodum multa subministret terra, multaque pontus? Proinde Mycillum aspice (ut † Crates inquit) lanam cum uxore † verberantem, ac communi labore famem fugientem. Rex Antigonus quum aliquando Cleanthem Athenis conspexisset, ita interrogare cœpit: molis adhuc Cleanthes? Cui ille: molo (inquit) o rex: idque vitæ sustentandæ gratiâ facio. Erat sola viri cura, ne a philosophia desistere cogeretur: ideo manibus, quas

Cc 2

pi-

(a) *Tit. Senectus.* † *Alii legunt: Socrates.* † *Al. Carminantem.*

pistrino ac molæ locaverat, de astris, sole, luna, ac diis scribebat. Nobis vero servilia hæc videntur opera. Numquid igitur, ut liberi simus, feneramur? vilibus adulamur hominibus? stipamus, cibamus, dona ac tributa persolvimus? Atqui non ob paupertatem usura præstari solet; (nemo enim inopi fenerat) sed propter sumtuositatem. Nam si vitæ necessariis contenti essemus, minime usurariorum genus pessimum inveniretur: quemadmodum nec Centauri, nec Gorgones. At deliciæ (a) feneratores fecerunt; non secus ac aurifices, unguentarios, atque tinctorum. Haud enim vini ac panis gratiâ usuram debemus; sed ob fundos, mancipia, jumenta, triclinia, ac mensas: liberaliterque expendentes ac dilapidantes, gloriam sterilem (b) atque ingratham quærimus. Etenim qui semel in feneratorum incidunt voraginem, semper debitores remanent, alium ex alio, tanquam equus
 * frenatus ascensorem suscipientes.... Quemadmodum enim eum qui in lutum ceciderit, vel assurgere vel ita permanere oportet, ne si madido atque humido corpore se circumagat aut volutet, majori inquinacione defoedetur: ita in mutui permutationibus, qui usuræ se immergunt ac irretiunt, semper graviores fiunt, nihilque a cholericis di-
 * stant; qui contempta cura, ac medici neglecto præcepto, tantum assidue humoris colligunt, ut ab infirmitate tandem minime liberari valeant. Pariter & illi purgari haud sustinent. Sed semper cum dolore ac torsione usuram offerentes, confestim usura altera affluente atque instante, iterum nauseant & gravantur. Nunc vero ad opulentiore & molliore sermonem convertam, dicentes: at servis, lare, ac domo carebimus. Veluti si æger tumefactus, ad medicum diceret: si aquam bibero, extenuabor ac macrescam. Sed cur id facere recusas, dum modo sanitatem adipiscaris? Et tu quoque servis careas, ut non servus fias: sisque possessionis expers, ne alterius possessio efficiaris. *Lib. de Vitand. usura, prope finem.*

(a) *Tit. Luxus feneratorum parens.* (b) *Tit. Honor.*

Restitutio.

P*Hocion* (a) flagitantibus quibusdam Athenis, ut ad sacram rem faciendam quippiam etiam ipse pro virili parte tribueret, & diu quasi daturus applaudentibus: injuriosus & impudens (inquit) profecto sum, si ad rem divinam vobis deposcentibus aliquid dare animum induxero; huic autem Callicli (digito creditorem ostendens) nihil reddidero. *In Polit. prope finem.*

Contumelia, Convicium.

Nihil turpius convicio quod in auctorem recidit, ac ne gravius quidem aut acerbius quidquam. Etenim* sicut luminis repercussio vehementius offendit infirmos oculos: ita (b) magis dolent maledicta, quæ veritas in ipsos unde profecta sunt retorserit. Siquidem ut Cæcias ad se* nubes vocat, teste proverbio; sic mala vita ad sese attrahit convicia. Proinde Plato quoties incidisset in eos qui facerent indecori quippiam, digressus consuevit apud se* dicere: nunc ubi ego talis?... Ridiculum est, in alterum jacere convicium, quod vicissim retorqueri possit. Sicut* Leo Bizantinus, quum oculorum infirmitatem objecisset sibi quidam gibbo deformis: humanum (inquit) opprobriasti vitium, quum ipse Nemefin, hoc est, reprehensionem in tergo portes.... Domitius in Crassum ad hunc jocus est modum: non flevisti, muræna, quam in vivario alueras, mortua? At Crassus (c) ita retorsit convicium: num lacrimabaris, quum tres extuleris uxores?... Deus enim nulli magis præcepisse videtur illud: nosce te ipsum, quam ei qui sit alium vituperaturus: ne si dixerint quæ volunt, audiant quæ non volunt. *Lib. de Utilit. cap. ab inimic. penes medium.*

Recte dictum est ab Antisthene, ad salutem & incolu-

Cc 3

(a) Hoc in eos quadrat, qui elemosinas libenter dant; debita vero non solvunt. (b) Tit. Peccatum. (c) Tit. Castigatio.

luminitatem tuendam (a) opus esse aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis: propterea quod illi dum admonent peccantes, hi (b) dum maledicunt, revocant a vitiis. Sed quoniam his sane temporibus, ad libere loquendum pæne vocem amisit amicitia, loquax est autem assentatio, admonitio muta; superest ut ab inimicis verum audiamus. Nam uti Telephus quum medicum nancisci non posset, vulnus hostili lanceæ submisit: sic ii quibus non adest benevolus admonitor, malevolentis inimici verba ferant oportet, quæ mala ipsorum redarguant castigantque. Quo quidem in tempore rem ipsam spectare conveniet; non animum maledicentis. Sicuti enim is qui Prometheus Thessalum cogitabat occidere, casu tuber ita percussit atque dissecuit, ut servaret hominem; ruptoque tubere, periculo liberaret: ita non raro fit, ut convicium per simultatem & odium impactum medeatur animi morbo, vel ignorato vel neglecto. *Ibidem, paullo post.*

Suavius nihil est, nihil etiam concinnius, quam si possis æquo animo ferre convicia. *Lib. de Audienda Poëtica, prope finem.*

* Quemadmodum qui vestes cædunt flagris, corpus non attingunt: sic qui infelicitatem aliquam fortunæ aut generis exprobrant homini, in ea feruntur quæ extra hominem sunt. Nimirum stulte, vanoque conatu: quum præstet animum correctione egentem morso impetere. *Eodem lib. & loco.*

Plato docet, injuriam accipere melius esse, quam facere: magis offendi eum qui lædit, quam qui læditur. *Eod. lib. post pauca.*

Adulatio, contraque Libertas admonendi.

NUllum animantium genus assentatoribus perniciosius est: nullum quod citius in præcipitia juventutem deducat: qui patres ac filios radicitus obtriverunt, illorum senectutem, & horum adolescentiam tristitia & magnis affi-

(a) *Tit. Dilectio inimicorum.* (b) *Tit. Detractio.*

fligentes malis.... Opulentos filios, patres ut sobrietatem conservent, monent: assentatores ebrietatem: illi temperantiam, isti lasciviam: illi parsimoniam, isti sumtus & expensas: illi labores appetendos, isti socordiam. Uniuscujusque vitam, punctum esse temporis asseverant: quo circa vivendum, non autem diminute vivendum esse. Et quæ vobis paternarum cura minarum? Jam pater, uti Saturnus quidam, ætate delirat.... Plerique ad scortandum accedunt, & intempestivas ducunt uxores; paternaque ad senectutem viatica corradunt, atque furripiunt. Scelestissimum hominum genus amicitiaæ simulators, nullam prorsus eloquendi libertatem degustantes. Ii locupletum quidem assentatores, pauperum contemtores, adversus juventutem, perinde ac ex arte lyrica deducti, quum suos ridere nutritores cernunt, ultro arrident. Ex omni vitæ parte nothi ac degeneres, ad divitum nutum vitam agunt; fortuna liberi, electione servi. *Lib. de liber. Educ. prope fin.*

Quod si divina quædam res est veritas, ex qua ceu fonte diis pariter ac hominibus omnia bona proficiscantur, auctore Platone; videndum est, ne adulator cum diis omnibus sit hostis, tum vero maxime Appollini Pythio. Semper enim illi repugnat oraculo: nosce te ipsum: sed inferens in animos mortalium, ut unusquisque fallat se ipsum, ignoretque sua ipsius bona ac mala: bona quidem mutila reddens & imperfecta; mala vero prorsus inemendabilia. Ergo si quemadmodum cetera fere faciunt mala, sordidos & humiles dumtaxat impeteret adulator; haud esset res perinde pestilens, nec æque vitatu difficilis. At uti teredines lignis teneris ac dulcibus potissimum innascuntur: * sic ingenia generosa gloriaque cupida, proba & humana, recipiunt adulatorem, & adnascentem alunt.... Itaque quum videamus adulationem non esse comitem pauperum, aut ignobilium, aut parum potentium; sed ingentium familiarum, ac negotiatorum ruinam ac morbum existere (adeo ut sæpenumero regna quoque subvertat & imperia); non mediocris est negotii, nec vulgarem postulat curam & providentiam, si quis de ea velit expendere: quibus rationibus fieri possit, ut quum maxime se circum agat ac pe-

netret in omnia, tamen amicitiam non lædat, nec traducat? Nam pediculi discedunt a morientibus, & corpora relinquunt, simul atque sanguis extinctus fuerit quo nutrirī solent: assentatores autem videas, nec attingere prorsus res aridas, ac frigidas: nobilibus atque potentibus imminent, hisque aluntur. Sed iidem, rebus commutatis, statim avolant. Verum haud oportebit illius temporis experimentum expectare, tum quidem inutile, vel potius noxium, neque periculo vacans. Grave siquidem est, in eodem articulo sentire qui non sint amici, quo amicis est opus: quum non liceat jam incertum & insincerum amicum cum certo sinceroque permutare. Quin magis ut nummum, ita amicum habere convenit: nempe probatum, ante quam eo sit opus; non usu ipso deprehensum. Nec enim oportet intelligere postea quam malum acceptum est: sed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris est capiendum & animadversio. Alioqui idem nobis accidet, quo solet iis qui lethale venenum non aliter sentiunt, nisi quum prægustarent, suo exitio judicantes. *Lib. de Discrimine adulat. & amici, paullo post init.*

Nec hos sane probamus, nec rursus illos, qui amicos honesto metientes & utilitate, protinus ipsa re deprehendisse se putant assentatores esse, quum eorum consuetudo jucundior est & blandior. Nec enim insuavis res est amicus, nec incondita: nec quisquis asper est & agrestis, hoc ipso amicus est quod severus & austerus: verum ipsum amicitiae decus & gravitas, suavis est & amabilis:

Hanc juxta Caritesque & amor sedem posuere.

Nec enim afflicto solum dulce est, vultum intueri viri benevolentis, quemadmodum inquit Euripides; verum in utraque fortuna præsto est amicitia, non minus voluptatem & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, ac desperationem. Et quemadmodum Eveni sententiâ, † condimentum potissimum est ignis ipse: sic Deus, qui vitæ mortalium amicitiam admiscuit, omnia lauta, dulcia, grataque reddidit hac præsentē, simulque res condiente. Alioqui quo modo per delectationem insinuaret sese adu-

la-

† *Al. Esculentum potissimum est triticus.*

lator, si conspiceret amicitiam nequaquam admittere voluptatem? Certe nullo pacto. Sed uti quæ non aurea sunt,* sed aurum arte mentientia, solum splendorem ac nitorem imitantur auri: sic adulator amici jucunditatem ac festivitatem effingens, omni tempore sese hilarem ac blandum exhibere videtur; nusquam repugnans, nusquam obsistens. Unde qui nos laudant, non eos protinus suspectos adulationis habere convenit. Siquidem non minus est amici laudare in loco amicum, quam reprehendere. Quin potius esse morosum ac querulum, alienum est ab amicitia, mutuaque vitæ consuetudine. Verum candide libenterque suam laudem recte factis tribuentem benevolentiam facile citraque molestiam ferunt; rursus & admonentem & libere loquentem: dum & in bonam accipiunt partem, & credunt, qui libenter laudat, eundem non nisi necessario reprehendere. *Ibidem.*

Ergo difficile est, dixerit aliquis, assentatorem ab amico discernere: siquidem nec delectando differunt, nec laudando. Nam in officiis & obsequiis sæpenumero videre licet, amicitiam ab adulatione superari. Quid igitur futurum est? Dicam. Si verum adulatorem (a) miro artificio tractantem negotium insectemur: ac non (quemadmodum vulgus hominum facit) adultores existimemus istos, quos mensarios vocant; quique tum audiuntur, postquam manibus infusa est aqua. Horum siquidem sordidum ac servilem animum in uno calice ac patina scurrilitas ac nugacitas prodit & arguit.... A quonam igitur cavendum est? Nimirum ab eo, qui non videtur adulari, nec præ se fert adulatorem; quem non reperies circa culinam; nec deprehenditur umbram dimetiens, uti cœnæ tempus cognoscat; nec temere cadit vino temulentus: sed plerumque sobrius est; curiosus est; ad rem pertinere putat, ut negotiorum tuorum sit particeps; vult arcanorum fieri conscius. In summa tragicus est amicitiaë histrio; non satyricus, aut comicus. Nam (ut Plato dicit) extremum injustitiæ genus* est, justum haberi qui justus non sit: ita sentiendum est, & adulationem esse periculosam quæ lateat; non eam
quam

(a) Duplex adulatorum genus notat, vulgare & artificiosum.

quam aliquis præ se ferat: nec eam quæ iudicra ut; sed quæ seria: propterea quod hæc facit, ut veræ quoque diffidatur amicitia, cui multa sæpe cum illa conveniunt, si quis animadverterit. *Eodem lib. & loco.*

- * Nimirum ut inter agrestia semina, quæ forma ac magnitudine similia sunt, frumentis admixta difficile repurgantur; aut enim una non excidunt per angustiora foramina, aut simul excidunt per ampliora: sic ab amicitia difficile separatur adulatio; quippe quæ sese in omnem affectum, in omnem animi motum, utilitatem, & consuetudinem cum illa commiscet. Jam, quoniam omnium rerum jucundissima res est amicitia, nec est aliud quicquam quod æque delectet; ob hoc & adulator voluptatibus irrepit, & voluptati esse studet. Rursum, quoniam gratia & utilitas consequitur amicitiam (unde dictum est etiam illud: amicum magis esse necessarium, quam aquam & ignem); ob id adulator ingerens sese ministeriis & obsequiis, vehementer dat operam, ut diligens, impiger, atque promptus esse videatur. Porro, quoniam morum ac studiorum similitudo præcipua res est, quæ conciliet & contineat amicitias, ac modis omnibus iisdem gaudere, eadem fugere; id perspiciens adulator, sese ceu materiam quamdam componit ac format, accommodare sese studens (a) & aptare iis quos fuerit aggressus, effingens & imitans illos; quum sit udus atque mollis, idoneusque quicquidvis probabiliter exprimat & imitetur.... Ad hæc autem (quod est omnium in adulatore astutissimum) quoniam intelligit loquendi libertatem tum dici, tum videri propriam amicitia vocem, velut animantis cuiuspiam; contra, non libere loqui, & ab amicitia & ab ingenuis moribus
- * alienum; ne hanc quidem inimitatam relinquit. Verum non aliter atque callidi obsoniorum artifices, amarum succis & austeris utuntur condimentis, quo dulcium fatietatem adimant: sic assentatores haud veram illam, nec utilem; sed veluti e supercilio promicantem, palamque titillantem adhibent libertatem. His itaque de causis difficillimum est
- * hominem deprehendere. Quod quidem accidit & in animan-

(a) *Adulator ut cera in quamlibet figuram transformatur.*

mantibus, quæ colorem mutare solent, & rebus atque locis subjectis similia redduntur. At quoniam ille fallit, & obtegatur similitudine; nostræ partes sunt, ostensis discriminum notis, eundem retegere ac renudare alienis coloribus ac formis (propterea quod propriis careat) ornatum. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, paullo post.*

Protinus igitur a principio rem consideremus. Principium autem amicitiae plerisque mortalibus esse dictum est, affectuum ingenique similitudinem mores eosdem, eandemque vitæ rationem libenter amplectentem, iisdem gaudentem studiis, negotiis, exercitamentis. Quibus de rebus dicta sunt illa:

Seni senilis lingua jucundissima est.

Puero, puellus: mulier apta est mulieri:

Ægrotus, ægroto: quem tenet sors aspera

Multis malis exercito est accommodus.

Ergo perspiciens adulator, insitum esse nobis, consimilibus gaudere & uti, eaque libenter amplecti; hac via primum nititur unicuique se met adjungere, & in familiaritatem insinuare (non secus atque hi faciunt, qui belluam aliquam immanem alunt) iisdem studiis & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione paulatim accommodans sese, & in eundem transformans vitæ colorem; donec ille ansam aliquam præbuerit, ac mansuetus jam palpanti familiarisque reddatur. Interea vituperat ac damnat & res, & instituta vitæ, & homines, quibuscumque senserit illum offendi. Rursum, quæ placent, ea laudat haud moderate; sed ita, ut cum stupore & admiratione supra modum efferre videatur. Porro, quod amat & odit, id confirmat a iudicio proficisci potius quam ab affectu. Quanam igitur ratione deprehenditur, aut quibus discriminum notis capitur ille, qui nec est nec fit similis; verum se similem mentitur? *In eod. lib. ibidem.*

Primum, illud animadvertendum erit, num simile sit vitæ institutum? & num similitudo perpetua sit, & concinens? num semper iisdem gaudeat, eadem laudet? num ad idem exemplar vitam suam dirigat componatque, sicuti dignum est ingenuo, cui vere cordi est amicitia, vitæque consue-

fuetudo morum similitudine cohærens? Nam huiusmodi est amicus. Ast adulator, qui nullam morum stabilem habeat sedem, nec ullum vitæ genus sibi præscripserit, sed nunc his, nunc illis accommodat sese & affingat; haud quamquam simplex est nec unus, sed in quamvis mutabilis speciem, atque varius, alio atque alio subinde habitu, aquarum in morem semper transeuntium ac præterfluentium, * quæ ad subjecti soli speciem transmutantur.... Itaque nactus hominem venandi studiosum, sequitur, tantum non exclamans ea, quæ Phædra dicit in Tragœdiis: per deos gestio canibus dilacerare cervos maculosos, cassibus implicans. Atqui nihil ille molitur in feram, sed ipsum irretit atque circumvallat venatorem. Quod si juvenem venetur & captet litterarum ac discendi cupidum, rursus in libris est totus, barbam ad talos usque demittit, amicitur pallio, in victu nullus delectus, tum in ore habet numeros, rectangulos, & triangulos Platonicos. Rursus, si quis solutior in eum inciderit... jam computationibus gaudet, abjicitur pallium, detondetur barba ceu messis infrugifera, * poscuntur delicata vascula refrigerando vino, & phialæ proferuntur, risus ac joci in deambulationibus jaciuntur, dicteria in philosophos. Id quod accidisse narrant Syracusis, quum illhuc advenisset Plato, ac Dionysius miro quodam amore philosophiæ teneretur: nempe regiam pulvere fuisse refertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At simul atque jam offendisset Plato, ac Dionysius relictâ philosophiâ rursus ad computationes, ad mulierculas, ad nugas, ad lasciviam præceps raperetur; statim universos (perinde quasi Circes poculis transformatos) litterarum odium, oblivio, vitæque mollities occupavit. *Ibid.*

Alcibiades Athenis dicteriis ludebat, alebat equos, comemque quamdam & festivam agebat vitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem usque radebatur, gestabat pallium, frigida lavabat. Rursus in Thracia belligerabat, ac potabat. Porro quum pervenisset ad Tisaphernem, deliciis, mollietiei, fastuique se dedidit. Atque ad hunc modum affingens sese, & ad omnium mores accommodans, plebem sibi conciliabat, & in consuetudinem atque familiaritatem sese

sefe infinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Agefilaus: qui tametsi cum pluribus hominibus ac diversorum institutorum civitatibus haberent consuetudinem; tamen ubique mores se dignos, & victu & amictu, & oratione & vita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syracusis quam in Academia: nec alius apud Dionysium, quam apud * Dionem. Ceterum adulatoris, velut † polypi piscis, mutationes facillime deprehendere licebit: dum idem in diversa verti videtur, vituperans quam prius laudaverat vitam; rursus approbans facta, vitæ rationem, dicta, perinde quasi placeant, quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam stabilem ac suum, nec proprio affectu diligentem aut odio habentem, gaudentem aut dolentem; sed speculi ritu, externorum affectuum, vitarum, ac motuum imagines in se recipientem. Talis enim est, ut * si verbo tenus amicum aliquem apud illum vituperes, dicat: sero tu quidem hominem pernocti, nam mihi nec initio placebat. Rursus, si mutata sententia laudes: per Jovem gratulor (inquit) & illius nomine gratiam habeo: plane vera credo quæ dicis. Quod si dixeris, diversum vitæ genus esse suscipiendum, tanquam Reipub. negotiis digressus, ad tranquillam & a negotiis alienam vitam te velis conferre: jam olim (inquit) nos ab his tumultibus & invidentiis liberari conveniebat. Quod si rursus ad negotia & agendas causas propensus videaris, statim acclamat: digna te cogitas: nam a negotiis abesse, jucunda quidem res est; sed humilis & ingloria. In hunc igitur protinus illud dicere conveniet:

Hospes nunc alius mihi, quam prius esse videris.

Nihil opus est amico, qui mecum mutet locum, qui mecum annuat; quando quidem ista multo magis facit umbra: sed eo qui mecum vera loquatur, qui mecum dijudicet. Atque una quidem adulatorem deprehendendi ratio hæc est. *Eod. loco.*

Alterum autem discrimen, quod observandum inter similitudines, hoc est. Qui verus est amicus, is nec imitatur omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum....

In

† *Al. Polypodis piscis.*

In recte factis enim, in honestarum rerum studio focius est amicus; non in peccando, nec in facinoribus. Nisi si quis insciens (a) vitium & improbitatem ex convictu & familiaritate sibi contraxerit: quemadmodum oculorum morbus contagio serpit, & inficit vicinum. Sic enim ferunt Platonis familiares contractos humeros exprefisse: item Aristotelis amicos balbutiem illius imitari solitos: rursus Alexandri regis familiares cervicem inflexam, & in dicendo vocis † asperitatem reddidisse. Sunt enim nonnulli, qui non sentientes, ex alienis moribus & ingeniis multa in se recipiunt. Verum adulatori prorsus id accidit, quod solet chamæleonti. Siquidem & ille colorum omnium exprimit similitudinem, præterquam albi. Itidem adulator quum sese similem præstare nequeat in his quæ digna sunt studio, nihil in turpibus inimitatum relinquit. Sed quemadmodum imperiti pictores, quum quæ pulchra sunt assequi nequeant, in rugis atque verrucis & cicatricibus similitudinem repræsentant: sic assentator imitatur intemperantiam, superstitionem, iracundiam, acerbitatem in famulos, diffidentiam erga domesticos & cognatos. Nam præterquam quod est suapte natura proclivis ad deteriora, videtur sibi ita longissime abesse a vitio reprehensionis, si turpia imitetur. Suspecti sunt enim qui quærunt meliora, quique amicorum erratis offendi, eaque moleste ferre videntur. Quæ quidem res, & Dionysio Dionem, & Sannium Philippo, & Cleomenem Ptolemæo suspectos & invisos reddidit. *Ibidem.*

Adulator autem simul & jucundus videri studet & fidus: quasi per magnitudinem amoris ne malis quidem offendatur; sed in omnibus, iisdem ducatur affectibus, & ingenio consentiat. Unde tales nec fortuitarum rerum, quæque citra nostrum accidunt consilium, expertes esse volunt: quin & simili morbo teneri se fingunt, assentantes ægrostantibus; & nec acute cernere, nec audire, si cum lusciosis ac surdastris agant. Quemadmodum Dionysio cæcuciente, adulatores illius, alius in alium impingentes, & patinas inter coenandum dejicientes, simulabant & ipsi

---

(a) *Tit. Societas.* † *Alii: Celeritatem.*

cæcutientiam. Nonnulli vero etiam magis penetrantes in affectus, interius & altius insinuant sese; & usque ad arcana similitudinem affectuum commiscent. Etenim quum senserint aliquos infeliciter duxisse uxorem, vel de filiis aut domesticis male suspicari; ipsi suis non parcunt, sed queruntur de liberis propriis, aut uxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quædam crimina proferentes. Siquidem similitudo facit, ut magis affici tangique videantur amici malis. Jamque illi quibus adulantur, ceu datis obsidibus, effutiunt vicissim arcanarum rerum quippiam. Ast ubi effutierint, utuntur illis, metuuntque fidei desertores videri. Ego vero novi quemdam, qui uxorem suam ejecit, quod amicus item suam repudiaisset. Deprehensus est autem clanculum ad illam commeare, vel eam ad se arcessere. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, haud longe post initium.*

Verum hæc quidem omittamus in præsentia, suo dicenda loco. At illud adulatoris artificium haud est prætermittendum, quod si quid etiam imitatur honestum in eo quem assentando captat, tamen illi cedit victoriam. Inter hos enim qui veri sunt amici, nulla intercedit æmulatio, nec invidia: sed sive pares fuerint in recte factis, sive impares, æquo animo ferunt. At assentator, cui semper curæ est secundas agere partes, sic imitatur æqualitatem, ut superetur, sitque inferior omnibus in rebus; vinci sese dicens, præterquam in malis. Porro in malis haud concedit illi primas: verum si fuerit ille morosus, sese prædicat atræ bili obnoxium esse: si ille fuerit superstitiosus, se dicit numine quopiam afflari, rapique: si amarit ille, se dicit insanire. Immodice (inquit) risi: at ego, inquit, præ risu emoriebar. In bonis autem rebus contra facit. Nam se quidem ait currere velociter; sed illum volare. Se quidem equitare mediocriter; sed quid, inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poëta sum non infelicis ingenii, nec pessimos omnino facio versus: tonare vero non meum est, sed Jovis. Et sic adulatur, ut ostendat sibi conatum honesti non defuisse, quum imitetur: sed dum non assequitur, viribus destitui. Quantum igitur ad similitudinem attinet, hujusmodi notis dignoscere possis adulatorem & amicum. *Ibid. paullo post.*
Ce-

Ceterum ut jam dictum est, delectatio quoque communis est ambobus: neque enim minus vir bonus delectatur amicis, quam malus assentatoribus. Age igitur distinguamus & hanc partem. Est autem distinguendi ratio, ut ad suum finem delectatio referatur: id quod ad hunc modum consideres licebit. Habet unguentum fragrantiam, habet & pharmacum: sed hoc interest, quod illud ad nihil aliud quam ad delectandum paratum est: in hoc vero quod purgat, quod calefacit, quod carne vulnus obducit, præter hanc vim obiter etiam bene olet. Rursum pictores jucundos colores ac tincturas miscent: sunt autem & medicorum nonnulla pharmaca aspectu jucunda, coloribusque non inamoënis. Quæ differunt igitur? Nimirum hoc, quod illi solum delectant; hæc etiam juvant. Ad consimilem ergo modum, amicorum mutua benevolentia in re quapiam honesta frugiferaque habet quiddam quod oblectet, velut adiutum ad voluptatem. Aliquoties autem lusibus, conviviiis, vino sese oblectant: non nunquam jocis atque facetiis inter se, veluti condimentis honestarum atque seriarum rerum utuntur. Verum unum hoc agit adulator, unum hoc spectat, ut semper vel lusum aliquem, vel rem, vel orationem ad voluptatem comminiscatur, & arte condat. Sed ut rem in pauca conferam: adulator, quo delectet, nihil non faciendum sibi putat: at amicus semper faciens quod oportet, sæpe jucundus est, sæpe molestus; nec hoc cupiens, nec illud fugiens, si quidem esset utilius. Sicut enim medicus quum expedit, crocum & nardum immiscet
 *pharmacis, atque adeo sæpenumero & lavat placide, & alit benigne; non nunquam vero his prætermisissis, castorium immittit, aut tritum elleborum cogit ebibere; nec hic molestiam, nec illhic jucunditatem ceu finem spectans, sed utrisque modis ad idem tendens, nempe ut eum quem curat, ad meliorem adducat valetudinem: ita amicus non nunquam efferens ac delectans amicum, laude & benevolentia ad honestum adducit.... Rursum, quum coërcitione opus est, tum sermone mordaci castigatoriæque libertate corripit.... Quemadmodum Menedemus Asclepiadis amici filium luxuriosum, & incompositæ vitæ excludens nec al-

lo-

loquens, iobrium reddidit. Et Batto scholam interdixit Ar-
cesilaus, quum versum contra Cleanthem fecisset in comœ-
dia. Ceterum postea quam Cleanthi satisfacisset, factique
pœniteret, recepit hominem in gratiam. Oportet enim sic
amicum contristare, ut profis: non oportet autem contri-
stano tollere necessitudinem; sed dolore ceu mordaci
pharmaco conveniet uti, quod fervet & incolumem red-
dat eum qui curatur. Unde sicut musicus, itidem & ami- *
cus, ad honestatem & utilitatem utens mutatione, dum
quædam concedit atque remittit, quædam intendit, sæpe
quidem jucundus est, semper autem utilis. Contra assenta-
tor semper eadem formulâ, eodemque tenore, quod dele-
ctat & ad gratiam facit assonare solitus, nec facto novit
expugnare, nec dicto molestus esse: tantum quod illum
velle viderit, id sequitur, semper ad illius vocem conci-
nens & concordans. Quemadmodum igitur Xenophon nar-
rat, Agefilaum libenter ab iis laudari solitum, qui non
dubitarent & vituperare: ita putandus est amicus jucun-
dus & blandus esse, qui quandoque possit contristare ami-
cum ac resistere. Consuetudinem autem perpetuo jucun-
dam, & ad immodicam gratiam observientem, omnique
carentem morfu, suspectam habere convenit. *Eod. loco.*

Ad hæc (quod est omnium maximum) considerandum
est, si non senserimus ipsi, nos met ipsos vel pœnitere, vel
pudere eorum de quibus laudamur. Siquidem domesticum
animi iudicium reclamans, nec agnoscens huiusmodi lau-
des, haud corrumpitur aut tangitur affectibus, nec as-
sentatoribus capi potest. Verum haud scio, quo pacto com- *
plures in rebus quidem adversis consolationem non ferunt;
sed magis hos admittunt, qui una secum lamentantur ac
desunt. Porro quum erraverint atque deliquerint, si quis
eos coarguerit, mordacique reprehensione pœnitundinem in-
ducere conetur, hunc hostem & criminatorem esse ducunt.
Qui vero collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum am-
plectuntur, hunc benevolum & amicum esse putant.... Ast
qui laudando penetrant ad ipsos mores, & his corruppen- *
dis adulantur, perinde faciunt ac famuli solent, qui non
de acervo, sed de semine furantur. Nam dum virtutis

vocabula (a) vitiis tribuunt, nimirum inficiunt affectum actionum feminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia vitæ officia proficiscuntur. Scribit enim Thucydidēs, in seditionibus ac bellis solitam vocabulorum dignitatem non iis tribui factis, quibus oportebat: sed accommodari iis, quæ fiebant. Siquidem audacia temeraria, fortitudo contentiosa judicabatur: cunctatio provida, timiditas decora. Contra, modestiæ nomine prætexebatur ignavia: & diligens in omni re prudentia, segnities habebatur. Ceterum in adulationibus perspicere & cavere convenit luxum, liberalitatis nomine fucatum: timiditatem, cautelæ: temeritatem, celeritatis. Rursus sordes, frugalitatis palliatis vocabulo: tum eum qui foedis amoribus est deditus, appellatum comem & amantem: iracundum autem atque præferocem, dictum magnanimum: porro vilis abjectique animi hominem, vocatum humanum. Quemadmodum alicubi scribit & Plato, amantem (quoniam adulator est iis quos amat) eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui naso sit adunco, regalem: qui nigri sint, viriles: qui candidi, deorum filios. Quamquam cui persuasum est ipsum esse formosum, quum sit deformis; aut procerum esse, quum sit pusillus: is nec diu tenetur hoc errore, & levi afficitur incommodo, nec eo quidem immedicabili. Verum quum vitia virtutum nominibus laudantur, ut jam pecces non modo non dolens, sed gaudens etiam, detrahiturque peccatis pudor: ea nimirum res Siculos subvertit, quod Dionysii Phalaridisque crudelitatem, justitiam & sceleratorum odium vocarent adultores. Eadem Egyptum perdidit, quod Ptolemæi muliebritatem, ejulatus, liliorum ac tympanorum insculpturas, religionem deorumque cultum appellarent. Eadem Romanorum mores tam integros ad nihilum redegit ac sustulit, quod Antonii delicias atque libidines ita blandientes extenuarent, ut humanitatem & hilaritatem vocarent, indulgente illi potentia fortunaque.... Jam reges plerique, nonne si quum muscantur, vocantur Appollines; quum inebriantur, Bacchi; quum luctantur, Hercules; in omne dedecus, gauden-

(a) *Tit. Virtus vera & falsa.*

tes adulatione, abducuntur? Quapropter potissimum in laudibus cavendus erit assentator: id quod nec illum ipsum fugit. Sed miro artificio cavens ne suspectus sit, si quem nactus fuerit splendide cultum, gloriosum, aut agrestem † crassa vestitum tunica, tum toto utitur aso. Quemadmodum Struthias insultans Bianti, ac laudibus in stuporem illius debacchans: plus (inquit) bibisti, quam rex Alexander. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, longe post init.*

Quod si viderit eos nasutiores, maxime si conspexerit animadvertentes, ac regionem hanc & locum (ne possit adulator occupare) custodientes, tum non statim laudem inducit; sed procul discedens, longisque circumactus ambagibus, tandem accedit nullo strepitu, ceu belluam manu contrectans, ac palpan tentansque. Interdum enim aliorum de illo laudes renuntiat, rhetorum exemplo, alienam inducens personam: dicens in foro se hospitibus quibusdam aut senibus admodum libenter astitisse, multa & ea quidem bona de illo referentibus, & illius virtutes admirantibus. Rursum aliquoties levibus quibusdam & falsis criminibus confictis, & in illum compositis, perinde quasi ea ab aliis audierit, accedit festinabundus ac serius, rogans, ubinam hoc aut illud dixerit vel fecerit. Tum ubi negarit ille (sicuti consentaneum est) hac ipsa occasione tenens hominem, in laudes conjicit. At ego mirabar, inquit, si tu cuiquam amicorum maledixisses, qui ne inimicis quidem soleas. Mirabar si tu occupasses aliena, qui tam multa largiare de propriis. Rursum alii pictorum in morem (qui,* quo quaedam illustriora reddant ac splendidiora, addunt in propinquo umbrosa quaedam & obscura) ita clam laudant, & alunt eorum vitia quibus adulantur; dum his contraria vituperant, insectantur, carpunt ac derident. Siquidem (a) apud luxuriosos, avaros, ac sceleratos & improbos, quique sibi divitias foedis modis pepererunt, frugalitatem, rusticitatis nomine vituperant: sua contentum esse forte, justitiam hominis nihil audentis esse dicunt, quique sit imbecillis ad capeffenda negotia Ceterum ubi ver-

Dd 2

fan-

† *Alii*: Qui phorbiam crassam ferat. *Alii*: Qui clavam ferat. *Alii vero*: Qui vestem ex pelle porcina. (b) *Tit. Virtus vera & falsa.*

fantur cum inertibus & otio deditis , ac mediam civitatis lucem fugientibus ; non pudet illos Reipub. administrationem , alienorum negotiorum laboriosam gestionem appellare : & magistratus honorem , inanem vocare gloriam , ad nihil utilem. *Ibidem.*

Est autem illud omnium sceleratissimum , quod nec a * se ipsis temperant adulatores. Nam quemadmodum luctatores suum corpus humiliant , ut dejiciant alios : sic illi vituperando se ipsos , clanculum huc irrepunt , ut alios laudent.... Quod si quis fuerit qui sibi plurimum sapere videatur , cupiatque severus ac rigidus videri ... hunc non hac artifex assentator aggreditur viâ : sed est alia quædam ars , qua captet hominem. Accedit enim , de suis ipsius negotiis , ut videlicet prudentia præstantiorem , consulturus : ac se nolle quidem aliis molestum esse familiaribus ; cogi tamen , ut illi negotium exhibeat. Nam quo confugiamus , inquit , quum opus est consilio ? aut cui fidem habeamus ? Deinde , postea quam audierit quidquid illud sit quod ille dixerit ; ita discedit , ut confirmet se oraculum accepisse , non consilium. Quod si quem viderit , qui facundus & eruditus haberi studeat , huic aliquid suorum scriptorum exhibet : oratque uti legat , & emendet. Porro Mithridati regi rei medicæ studioso , quidam amici & secandos & urendos sese præbuerunt , factis non verbis adulantes. Siquidem testimonium esse videbatur artis , quod illi crederent. *Lib. de Discrim. adulat. & amici , longe post initium , & ante medium.*

Carneades dicere solitus est , divitum & regum filios nihil recte nec bene discere , præter quam equitare : propterea quod his assentetur præceptor in exercitatione litterarum , usque laudans quidquid dixerint : aduletur & is qui colluctatur , sedens atque submittens sese. Porro equus , haud intelligens nec cogitans , privatus quis sit an magistratus , dives an pauper , præcipitat quisquis ignarus sit equitandi. *Eodem loco , post pauca.*

Ac de his quidem hætenus satis dictum est. Superest * ut de loquendi libertate videamus. Itaque quemadmodum Patroclus Achillis induens arma , & equos in pugnam

gnam educens, solam † hastam Peliacam non ausus est attingere; sed hanc omisit: sic adulator, quum amicum & supellectilem adumbrat, huc usque notas & insignia imitatur; solam loquendi libertatem, tanquam eximium amicitiae gestamen, grave videlicet, ingens & validum, intactam & inimitatam relinquit. *Ibidem.*

Verum quoniam caventes ne in jocos aut vino, diceriis & lusibus deprehendantur, jam ad supercilium & severitatem rem transferunt; & adulantur austeritatis praetextu, reprehensionem quamdam admonitioni admiscentes: age, ne id quidem inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri comoedia falsus Hercules inducitur, * clavam gestans, non gravem nec robustam, nec rigidam; sed molle quoddam & inane figmentum: sic arbitror assentatoris libertatem, iis qui capiunt experimentum, mollem videri minimeque gravem, neque rigorem habentem... Nam vera & amica libertas peccatis imminet, salutarem * ac medicam adferens molestiam: non secus ac mel, quod ulcerosa mordet ac repurgat, alioqui jucundum & utile. Sed huic rei suus dabitur sermo. Adulator autem in ceteros quidem acerbus, & vehementer asper, & inexorabilis videtur. Nam suis famulis gravis est: cognatorum atque familiarium errata graviter incessit: nec externorum quemquam aut miratur, aut reveretur; sed fastidit ac despicit, ignoscens nemini: sed deferens atque calumnians, ut alios ad iram instiget; hoc modo captans famam & opinionem hominis vitiis infesti, ut nec in hos videatur studio temperare a libera objurgatione, neque quicquam ad gratiam vel facere, vel dicere. Deinde, idem in veris ac magnis eorum quibus adulatur peccatis, nihil se scire nec intelligere simulans, ad errata levissima nihil ad hoc pertinentia mire concitatur, magnoque clamore & acrimonia jurgatur, si quod vas neglectum jacere conspexerit; si parum splendide habitantem; si parum diligenter a tonsore curatum; si togam, canem, aut equum, parum (ut oportet) curatum viderit. Ceterum parentum contemptus,

Dd 3

li-

† *Al. Hastam peliada. Al. Hastam peliam. Pelias autem lancea erat quam Peliae donavit Pallas, & qua deinde non nisi Achilles uti poterat.*

liberorum neglectus, uxoris contumelia, fastus in familia-
res, pecuniarum absumptio nihil hunc movent: in his
* elinguis est, in his timidus: perinde.... quasi grammaticus
* puerum de tabula, deque stilo castiget; porro solœcismum,
aut barbarismum committentem audire se dissimulet. *Eod.*
lib. & loco.

Talis enim est adulator, qualis sit is, qui in impe-
rito ridiculoque oratore nihilque dicente quod ad causam
pertineat, de voce cavilletur & graviter accuset, quod
frigidam potans corrumpat arteriam: aut si iustus scriptu-
ram malam & imperitam emendandi causâ percurrere, cau-
setur quod crassior sit charta; ac non magis scriptorem
ipsum, malum ac negligentem appellet. Ad hunc modum
adulatores & Ptolemæo (quum discendi cupidus videretur)
de lingua, de versiculo, de historiola digladiantes, ad
mediam usque noctem reluctabantur. At vero sævienti, fe-
rocienti, tympanis utenti, vectigalibus oneranti populum,
* nullus e tam multis obsistebat. Non aliter ergo ac si
quis hominis tubera fistulasque habentis medicus ferro pil-
los incidat, & ungues; sic assentatores objurgandi liberta-
tem his admovent partibus, quæ non dolent neque mo-
lestiam adferunt. Quin etiam sunt & his astutiores non-
nulli, qui ipsa reprehendendi libertate ad gratiam & vo-
luptatem utuntur.... Quum aliquando Tiberius Cæsar in
senatum venisset, surgens adulator quidam, ait: homini-
bus liberis libere loquendum esse, nihilque metu dissimu-
landum, neque quicquam reticendum eorum quæ ad pu-
blicam utilitatem pertinent. His verbis quum omnes ex-
citasset, factoque silentio, & ipso etiam auscultante Tibe-
rio: audi Cæsar (inquit) in quo te quidem culpamus o-
mnes, etiam si nemo palam audet dicere. Negligis te i-
psam, corpusque tuum exponis pro nobis; sollicitudinibus
& laboribus illud conficiens: nec interdiu, nec noctu
quiescens. Hujusmodi multa quum ille dixisset, ajunt ora-
torem Cajum Severum subjecisse: ista libertas hunc ho-
minem exitio dabit. *Lib. de Discrim. adul. & amici, ibidem.*

Atque hæc quidem leviora sunt. Sed illa sane pericu-
losa, & stultorum animos inficientia: quoties improborum

vitia confirmant, quum contraria illis vitia criminantur. Quemadmodum assentator Himerius, Athenis divitem quemdam sordidissimum & avarissimum, veluti per contumeliam luxuriosum rei que familiaris indulgentem appellavit; addens futurum, ut una cum liberis aliquando misere egeret. At rursus quum luxuriosis & profusis parsimoniam ac sordiciem exprobrant, veluti Neroni Titus Petronius: aut quum principes crudeliter & acerbe subjectis imminentes admonent, ut abjiciant immodicam humanitatem, intempestivamque & inutilem misericordiam. His affinis est & ille, qui stupidum ac bardum hominem perinde cavere sese ac metuere simulat, quasi callidum quempiam ac versutum. Item qui invidum, atque semper maledicere carpereque gaudentem, si quando compulsus fuerit celebrem aliquem virum laudare, reprehendit: eique contradicens, tanquam hoc vitio morboque laboret, laudas (inquit) homines nihili? Quis enim est iste? aut quid unquam magnificum vel fecit vel dixit? Porro in amoribus potissimum insidiantur iis quos captant, quo magis accendant. Etenim quum germanos inter se dissidentes viderint, a liberis parentes haberi despectui, aut maritos male de uxoribus suspicari; tum nec admonent nec accusant, sed magis atque magis instigant. Non sentis, inquiunt, te ipsum harum rerum esse causam, qui nimium obsequentem ac modestum te illi præbeas? Quod si quis iracundiæ pruritus ex ira & zelotypia subortus fuerit in amicum, aut adulteram quam amat; ibi præsto est adulatio, splendidam imitans libertatem, ignem igni (quod ajunt) adjiciens. Accusat & in jus vocat amantem, quod multa parum amatorie, multa dura ac reprehendenda fecerit. O ingrata, inquit, & immemor crebrorum suaviorum! Sic Antonio, quum Ægyptiam amaret & incensus esset, amici persuadebant, ipsum ab illa adamari; & conviciantes rigidum ac superbum vocabant. Mulier (inquebant) relicto regno tam opulento, tamque felicibus familiaritatibus, amore deperit; tecum militans, concubinæ vultu specieque:

Ast immota tibi duro sub pectore mens est.

Qui illam negligas afflictam.

Dd 4

Ille

Ille vero libenter admittens reprehensionem, velut illi faceret injuriam, & sic hujusmodi gaudens accusatoribus, ut non æque laudatoribus, haud sentit sese simulata reprehensione magis etiam depravari. Talis objurgandi libertas * similis est lascivientium muliercularum moribus. Excitat enim tantum ac titillat; & hoc ipso quod dolorem facere * videtur, delectat. Non aliter ac vinum, alioqui remedium efficax adversus cicutam, si pariter utrumque commiscuerint, plane vim veneni reddunt immedicabilem, quod vini calore celerius ad cor penetret: ita callidi quidam, intelligentes liberam admonitionem efficax esse remedium adversus adulationem, ipsi libertati monendi adulationem admiscent. *Lib. de Discrim. adul. & amic. prope medium.*

Ceterum una cavendi ratio videtur esse, si cognoverimus semperque meminerimus, quod quum animus noster duas habeat partes, alteram veram, honestis gaudentem, rationi obtemperantem; alteram rationis expertem, mendaciis gaudentem, affectibus observientem: amicus quidem semper in potiolem partem consulit, & huic patrocinatur, medicorum exemplo, quod sanum est id augens ac tuens. Adulator autem brutæ & affectibus obnoxia parti assidet: hanc † scabit, hanc titillat, huic persuadet, & abducit a ratione, perniciosam quamdam mollitiem illi molliens inducere. Ergo quemadmodum cibi nonnulli sunt, qui * nec sanguini sunt adjumento, nec spiritibus, nec nervis aut medullis vigoris aliquid addunt; sed pudenda modo permovent, alvum tumefaciunt, & carnem gignunt supputrem & flaccidam: sic assentatoris oratio nihil addit sobrietati, nihil prudentiæ; sed eum aut amoris delectatione quadam delinire, aut stultam incitare iracundiam, aut invidiam irritare, aut animi fastum inducere molestum & inanem, aut in dolore collacrimari, aut difficultatem morum & illiberalitatem ac pertinaciam ingenerare nititur... Semper enim ali- * cui imminet animi morbo: hunc premit & urget, bubonis in morem, undique putribus & inflammatis animi partibus incumbens. Si irasceris, ulciscere, inquit: si concupiscis, frue- re: si times, fugiamus, inquit: si suspicaris, crede. Quod si

in

---

† *Al. Scalpit.*

in hujusmodi perturbationibus animi non queat facile deprehendi (propterea quod ratio vehementia magnitudineque cupiditatum excutiatur ;) in aliis magis ansam præbebit , & in illis sui similis. Siquidem ubi contigerit , amicum suspicari ne quid peccarit crapula , aut si quid de balneo deque cibo dubitet : ibi amicus coërcebit hominem , admonebitque ut sibi caveat , ac vitet periculum. Contra adulator in balneum pertrahit , jubens ut superiori peccato novum aliud addat , nec sinat corpus cohibitum segnescere. Quod si viderit illum ad iter , seu navigationem , aut aliud quippiam agendum propter mollitiem parum animatum esse , non dicet urgere tempus ; sed nihil minus effecturum , si vel differat , vel alium miserit. Porro si pollicitus sit familiari cuiquam se mutuo daturum pecuniam , & poenitet quidem promissi , ceterum pudet negare ; ibi adulator ad pejorem additus lancem , suo consilio bilancem impellens , verecundiam illam excutit , jubens eum rebus suis parcere : quippe qui multa insumat , quique multis suppeditare cupiat. Unde (a) si ipsi sentiamus , nos ipsos cupidos esse , impudenter facere , ignavos esse , nihil nos fallat adulator. His enim affectibus ille semper patrocinator , libere reprehendens , ubi velis ab his discedere. *Lib. de Discrim. adulat. & amici, penes medium.*

Atque hisce quidem de rebus hucusque satis dictum est. Deinceps ad utilitatem & obsequia nostra se conferat oratio : quandoquidem in his quoque sic confunduntur omnia , ut difficillimum sit adulatorem ab amico distinguere , dum ille videtur impiger & ad omnia promptus , nihilque recusans. Nam ut veritatis , juxta Euripidem , simplex est * oratio : sic & amici mores simplices sunt , sinceri , fucosque carentes. Verum adulatoris mores qui per se morbidi sunt , multis ac doctis opus habent pharmacis , atque adeo novis & exquisitis. Ut igitur in congressibus sic se habet amicus , ut quum nec dicat quippiam nec audiat , tamen aspectu risuque benevolentiam , verumque pectoris affectum tacite dans , atque vicissim accipiens prætereat : assentator tamen currit , affectatur , salutatur eminus ; si prior visus ,
ap-

(a) *Tit. Cognitio sui.*

appellatus fuerit, excusat sese testibus adhibitis, sæpius & cum jure jurando. Sic & in negotiis permulta præmittunt amici minuta, nusquam exacte diligentes, nec usquam curiosi, neque se met ipsos in quodvis obsequium ingerentes. At hic in hujusmodi rebus assiduus, ac perpetuus & infatigabilis, alii nemini locum dans, nec spatium interveniendi: sed exigens uti sibi mandet; & si mandatum non fuerit, moleste fert: vel potius prorsus exanimatur, & obtestatur deos. Ergo & ista quoque significant iis qui sapiunt, non veram nec sinceram amicitiam, sed meretriciam esse. *Ibidem, penes medium.*

Ex adulatoribus qui versutior est, adest quidem in deliberando, simul adducit supercilia, simul annuit vultu; loquitur autem nihil. Quod si ille dixerit, quid sibi videatur: papæ (inquit) paullulo me antevertisti loquendo: nam istud ipsum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt, superficies & lineas per se nec inflecti, nec extendi, nec moveri, quum res sint intellectus, non corporeæ; cum corporibus autem una flecti & extendi, & loco moveri, quorum sunt extremitates: sic adulatorem comperies semper cum aliis confitentem, sententiam dicentem, intelligentem, irascentem; ut in his sane facillimum sit, discrimen animadvertere. Sed multo adhuc facilius in interveniendi modo. Siquidem officium (a) quod ab amico proficiscitur, ceu vivum quoddam animal, vires maxime proprias in intimis habet: nihil autem accedit ostentationis, aut plausibilitatis. Quin sæpenumero fit, ut quemadmodum fidus medicus ægro nesciente sanat: sic amicus profit, vel congregiendi, vel discedens, ignorante amico, negotium illius curans.... Hoc pacto (b) deos etiam arbitror plerumque bene mereri de mortalibus, ut non sentiantur bene mereri, & ob id ipsum bene facere, quod suapte natura gaudeant bene facere. *Eod. loco, paullo post.*

¶ *Vide etiam hac de re, Tit. Admonitio, & Tit. Amicus.*

Re-

(a) *Tit. Amicus.* (b) *Tit. Beneficia Dei.*

Religio.

CUr Jovis sacerdoti sub dio ungi fas non est? ... An sicut in templo & sacro corpus aperire nefas est; sic aërem apertum, & qui cælo subjectus est, deorum ac dæmonum plenum verebantur? Quo fit, ut quum necessitati serviendum est, multa sub tecto occulte, deorum conspectum veriti homines faciant. *In Problem. longe post init.*

Sacrificium, Oblatio.

Quid causæ est, quod Metellus Pontifex Maximus factus, alioqui prudens ac civilis, post Sextilem mensem qui nunc Augustus dicitur, vetuit auspicari? ... An quod adultis ac perfectis avibus auspicandum sit? Sunt autem hujusmodi ante quam æstas advenerit: autumno enim aves aut imbecilles sunt & morbidæ, aut pulli & imperfectæ. Aliæ vero propter anni tempus alio devolant. *In Problem. longe post initium.*

Hoc problemate colligimus, non vilia, sed præstantissima quæque Deo esse immolanda, juxta Micheæ vaticinium. cap. 6. v. 6. seq.

Quid est quod quum Romani barbaros quosdam diis immortalibus hominem immolasse accepissent, magistratus eorum arcessendos ac puniendos putaverunt? Quos postea quum id consuetudine quadam ac lege fecisse accepissent, eos dimiserunt, alias id facere prohibuerunt: quum ipsi non multis annis ante, duos viros & duas mulieres in foro boario vivos obruerint? Non enim videtur convenire, ipsos hæc facere; & barbaros qui talia commisissent reprehendere. An diis immortalibus hominem immolari impium ducebatur; dæmonibus autem necessarium? *In Problem. penes medium.*

Pietas in patriam.

Pompejum legimus defectionis poenas a Mamertinis exposcere *decrevisse*. Astitit autem Stheno ille, & libera remissaque fronte verba fecit: non æque neque juste constitutum Pompejum, si unius ob noxam plerosque infantes damnandos capitis velit; se unum esse, qui civitatem ad defectionem erexit, amicis quidem persuadendo, inimicis vero vim afferendo. His ita affecit Pompejum, ut & civitati parcere, & Sthenonem humaniter comiterque habere, facile induxerit animum. At hospes quidam Syllæ, virtute quidem ille simili usus est; sed non Pompejo similem Syllam adeptus, fortiter atque ingenue mortem obiit. Prænetum enim oppidum Sylla quum vi cepisset, civesque ad unum necandos constituisset; unum illum qui hospes ejus fuerat, hospitii nomine exemptum voluit: ille contra, nolo (inquit) occisori patriæ salutis acceptæ gratiam habere, simulque civium se turbæ immisit, & una cum reliquis trucidatus est. *In Polit. longe post med.*

Observantia in majores.

Pulcherrimum & utilissimum institutum civilis disciplinæ hoc est, ut principibus magistratibusque quisque obtemperet, etiam si opibus ac natalibus inferiores esse aliquatenus videantur. Indignum certe & vehementer absurdum negotium, tragoëdiarum principem Theodorum, Polumve histrionem aliquem mercenarium humili quandoque oratione affari, propterea quod diadema & sceptrum gestat: in gubernanda vero republica, ac rebus non confictis sed veris, magistratum idcirco a divite quopiam & potente contemni & parvi fieri, quod privatis non valet opibus, etiamsi rerum angustia & difficultate laborare videatur. Nempe hoc nomine, dum existimationi magistratus per contumeliam & contemptum detrahitur, Reip. ipsius dignitas dejici ac premi videtur: quandoquidem pro se quisque

que maxime ipsam auctam & ornatam velle tenetur & debet, eique suam ipsius gloriam, suam existimationem ad-jicere.... Majus enim decus affert homini præpotenti in ci-vitate, si magistratum ipse deducit ac ei se comitem ad-hibet, quam si ipse contra deducatur a magistratu: immo hoc invidiam parit, illud solidam arguit gloriam; ut quæ a benevolentia honorem habentium proficiscitur: præter quam quod etiam civitati ipsi dignitatem addit & decus. Pul-chrum profecto spectaculum & jucundum, si prior is ad vestibulum prætorii prætorem salute impertiat, atque eum amplexus, spatiando per urbem deambulet. Civile quoque illud populareve, maledictum aliquod per iram prolatum æquo excipere animo ... & vel illud Diomedis per occa-sionem subdere: laus hinc & honos sequetur. *In Politica, longe post medium.*

Gratitudo in Deum.

PYtho, admirantibus eum Atheniensibus, & honore ac laude prosequentibus, quod Cottyn interemisset: diis (inquit) habenda est gratia, quibus auctoribus patratum facinus egregie est, manu dumtaxat & operâ a me com-modato acceptâ. *In Politica, longe post medium.*

Si hoc ethnicus, quid Christianum hominem facere par est?

Contemplatio.

EQuidem Diogenis illud dictum memorabile esse censeo, qui quum Lacedæmone peregrinum quemdam conspi-caretur ambiciosissime se ad diem festum componentem: quid? inquit: viro bono nonne dies festus omnis est? Nem-pe si sapimus, etiam festivissimus. Est enim mundus fanum quoddam sanctissimum, & maxime Deo dignum. In hoc homo fanum nascendo admittitur, non quidem spectatum simulacra fabrefacta ac sensus expertia; sed solem, lu-nam, sidera, a quibus vitæ motusque principia manant:

quæ

quæ providentia nobis visenda præbuit, ut sensibilia sane sint intelligibilium simulacra atque imitamenta, ut Plato inquit. Adde flumina novam semper aquam evehentia, terramque tum stirpium, tum animalium generi pabula proferentem. *Lib. de Tranq. animi, prope finem.*

Juramentum.

Quid est quod pueros, si Herculem jurant, id sub tecto facere prohibent, & sub dio progredi jubent: quod ut sub dio faciant, ideo exire jubent? An ea causa est, quam multi afferunt, Herculem (a) non umbra atque otio, sed labore ac periculis delectatum, non domi, sed foris ac sub dio vitam egisse? ... An hæc quidem dicuntur, & joco apud pueros adhibentur, ut aliud occultius agatur, ne pueri sic temere insuescant dejerare? Sic enim Phavorinus agebat. Hoc enim quasi de industria moram efficit, & deliberandi dat spatium. Phavorinum vero recte putasse, nec commune, sed proprium hujus Dei hoc quod fit existimasse, ex iis quæ de Hercule feruntur facile conjici potest. Ferunt enim hunc in primis religiosum fuisse, & ad jusjurandum verecundissimum: quippe qui semel in omni vita juraverit, idque soli Phyleo Augei filio. *In Problem. longe post initium, & ante med.*

Mendacium.

Persæ secundum arbitrantur delictum, mentiri; primum, debitorem esse: quando quidem qui debent, ut plurimum mentiri coguntur. *Lib. de Vitanda usura, penes med.*

Obe-

(a) *Tit. Contra otium pro labore.*

Obedientia.

LAudatur Epaminondas, qui Thebis invidiose atque contemptim † decretus Thelearchus, non neglexit munus, inquiens: non modo magistratu virum ostendi, verum etiam magistratum viro. Id itaque muneris amplitudine ipse evexit, & clarum reddidit. Fiebat enim antehac parvi, & pæne pro nihilo habebatur: quod angiportus, & viam per urbem ita curare necesse habebat, ut per cloacas & subterraneos rivulos purgamenta quæque extergerent, & ejusmodi quisquiliarum elluvies.... Pleraque enim sunt, quæ si tu tibi ipsi, aut per te ipsum pertractes & agas, abjectus & fordidus merito existimari possis. Hæc eadem si civitati publicitus exhibere videaris, non illiberalis & degener sed generosus civis haberi queas. Magni est enim atque perstrenui animi, vel parvulas civitatis res curandas suscipere. *In Politica, penes medium.*

Liberalitas.

EPicurus summum bonum in otio altissimo constituens, velut in portu tranquillo qui nullis agitetur ventis, nullo strepat fragore, dicit non modo pulchrius esse beneficio afficere quam affici, verum etiam jucundius. Nam nulla res perinde parit gaudium, ut beneficentia.... Quapropter multi sæpe pudore suffunduntur, quum beneficium accipiunt: semper autem gaudent, quum beneficium præstant. *Lib. de Disput. Philosoph. cum Princip. prope finem.*

Avaritia. Prodigalitas.

EOs qui nihil insumunt, possident autem permulta, semperque plura desiderant, maxime mirabitur qui meminert Aristippi. Nam is solitus est dicere: si quis multum

tum

† *Id est, ut Crusenius vertit: Vectigalibus præfectus.*

tum ederit multumque biberit, nec unquam expleatur, adit medicos, percontatur quid sit morbi, quæ sit affectio, qua ratione queat levare. At si quis habens quinque lectos, requirat decem; ac decem possidens mensas, alteras totidem coemat; quumque multum adsit agrorum, multum pecuniæ, non tamen expleatur, verum in alia inhians vigilet, nullisque omnino rebus satiari possit: an non hic existimabit, sibi opus esse a quo curetur, quique ostendat quibus ex causis morbus is sit ortus? Ac sane qui quum nondum biberit, sitiatur; futurum expectes, ut is simul atque biberit, siti liberetur. Eum vero qui continenter bibat, nec ullum faciat finem; huic non expletione, sed purgatione judicamus opus esse; jubemusque vomere: quippe qui non perturbetur inopia; sed a core, caloreque quopiam, qui præter naturam inest. Ergo qui eget atque inopia laborat, ex eorum numero qui parant facultates, fortasse quiescet parata domo, aut invento thesauro. At qui plura quam sat est possidet, plura nihilo minus concupiscens; hunc nec aurum nec argentum sanare potest, nec equi, nec oves, nec boves: sed vomitu ac purgatione opus habet. Nec enim hujus morbi opus est penuria; sed insatiabilitas amorque divitiarum, a pravo judicio proficiscens. Id nisi quis revellat ab animo, ceu malum transversum inhærens, non desinet immodicis egere: hoc est, desiderare ea, quibus non est opus. Medicus ad hominem ingressus lecto affixum, suspirantem, ac cibum capere recusantem, simul atque tetigerit eum, ac percontatus fuerit, deprehenderitque non teneri febris: animi morbus est, inquit, ac discedit. Nos igitur quum viderimus hominem lucris attenuatum, sumtibus ingementem, a nulla turpitudine molestiæque temperantem, quæ modo conducat ad rem faciendam; quum domos habeat, agros, armenta, mancipia, vestes: quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri, nisi animi paupertate? Quandoquidem pecuniarum inopiam (quemadmodum ait Menander) vel unus amicus bene merens sustulerit. At illam animi penuriam ne universi quidem expleant, neque viventes, nec vita functi. Quare illud elegantius in hos dictum est a Solone:

Haud

tanquam ad pugilum certamen idoneum : sane (inquit) si suspenſa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos , qui pulchra prædia , qui amplas ædes , qui pecuniæ vim ſtupent , atque his in rebus felicitatem ſitam eſſe ducunt : ſane , ſi quidem venalis eſſet emenda felicitas. Quamquam permultos videas , qui malint eſſe divites ſimulque miſeri , quam dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis animus liber omni moleſtia , ſuaque contentus forte ; nec magnanimitas , nec tranquillitas , neque libertas. Divitem eſſe , non eſt divitias contemnere , nec immodicas opes poſſidere ; ſed non egere ſupervacaneis. A quibus igitur malis liberant divitiæ , ſi ne hoc iſſum quidem adimunt malum , ſui cupiditatem : quum potus ſedet ſitim , cibus famem ſanet ? At ille qui dicit : da * pallium Hipponacti , vehementer enim algeo : pluribus quidem impositis palliis offenditur. Ceterum argenti cupidinem non extinguit argentum ; nec aurum , auri ; neque ſi plura poſſideas , coërcetur plura poſſidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit divitiis , quod in medicum competit iſtoſtorem : pharmacum tuum morbum auget. *Lib. de Cupid. divit. in princ.*

Quod ait Sophocles , deformem corpore ac obſcurum fama , modo accedant opes , mox ſapientem linguâ formoſumque videri. Contra hæc omnia ruruſ alia Sophoclis opponenda ſunt , veluti quum ait :

Etiam ſuis egenti rerum ſit honos :

Et ſi ſapiat pauper , nullo ſit inferior.

Lib. de Audienda poëtica , longe poſt init.

Paupertas.

NUmquid nominis nullius Diogenes ? Quem quum vidiſſet Alexander in ſole ſeſſitantem ſtetit ; & an re aliquâ indigeret percontatus , accepit : nihil aliud velle , quam ut paullisper obumbrare ſolem deſineret. Cujus animi elatione ſtupefactus , ad amicos converſus dixit : ſi Alexander non eſſem , Diogenes utique eſſem. *Lib. de Exſilio , prope fin.*

Cra-

Crates ille Thebanus, quamvis nullo ære alieno obstrictus, a nemineve molestatus, ob curas tamen solum domesticas molestiasque familiares, substantiam octo reliquit talentorum: sumtoque baculo ac pera, in philosophiam ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoque non infertili se abdicavit fundo. Sed quid illos enarrare necesse est? Siquidem Philoxenus † Melopæus vitam ac domum opulentissimam in Colonia Sicula hæreditate nactus, quum delicias, voluptates, ac indigenam considerasset inelegantiam: per deos, inquit, bona hæc haud me perdent; sed ego illa: aliisque hæreditate relicta, enavigavit. *Lib. de Vitanda usura, in fine.*

Fortitudo.

PRæclare Antisthenes hostibus optanda omnia a diis esse bona dicebat, præter fortitudinem. Etenim illa tandem omnia virorum fortium atque armis præstantium fore; non ea possidentium. Quapropter naturam (inquiunt) cervo, animali ignavissimo, cornua magnitudine visenda asperitateque ingenerasse: nimirum (a) specimen dantem, qui audere ipsi, fiduciamque imperare sibi nequeunt, nullum iis armorum apparatus bellicque instrumentum usui esse. Hoc modo sæpe fortuna socordibus stolidisque opes & imperia tribuens, quibus ipsi demum degeneres arguuntur, adstruit honestatque virtutem: utpote in qua una sita sint amplitudo decorque viri.... Siquidem iisdem opibus, eodem imperio freta Semiramis femina, classes instruebat, phalangas armabat, Babylonem condebat, rubrum denique mare navigio perlustrabat, Æthyopiæ atque Arabiæ subigendis populis. At Sardanapalus vir quidem natus, domi purpuram carminabat, inter pallacarum turbam supinus in humerisque jacens. Cui *defuncto* lapideam ponentes statuam secum ipsam saltantem barbarico ritu, argutulisque digitis supra caput veluti concrepitantem, adscripserunt: ede, bibe,

Ee 2

† *Cruferius solum habet: Poëta Philoxenus. (a) Nihil arma sine fortitudine valent.*

be, veneri indulge: nam cetera prorsus nihil omnia. *Lib. 2. de Fortuna & virt. Alexandri, haud procul ab initio.*

Fortitudo non eget ira, siquidem a ratione tincta est. Porro quod furore & ira corruptum est, facile frangitur, estque putre. Proinde Lacedæmonii pugnaturis iram adiunt concentu tiliarum: ac Musis rem divinam faciunt, ante quam ineant prælium; quo videlicet ratio permaneat in illis. Et quum hostem verterint in fugam, non eum persequuntur; sed reprimunt iram: quippe quæ facile revocari possit. *Lib. de Cobibenda iracundia, penes medium.*

Ex Trojanis multi sunt capti vivi; at (a) Græcorum nullus. Deinde multi item illorum supplicarunt hostibus, ceu Adrastus, filii Antimachi, Lycaon; & Hæctori precibus concessum est sepulcrum ab Achille: ceterum ex his nullum invenies supplicem. Barbaricum est enim preces porrigere, & capi in certamine; quum Græcorum sit proprium vel vicisse in pugna, vel occubuisse. *Lib. de Audienda poëtica, longe post medium, & ante finem.*

¶ Vide etiam hæc de re Tit. Patientia. Tit. Constantia.

Fortunæ inconstantia.

* **N**ULLUS est vir, qui usquequaque felicitate fruatur: & per Jovem parendum est fati. Nam ut in plantis nonnunquam maxima est fertilitas, interdum sterilitas: & in animantibus quandoque numerosa proles, quandoque nulla: & in mari tempestates ac tranquillitates: ita & in vita multi ac varii casus in adversas circumagunt homines fortunas... Natus es enim mortalis. Et te quoque invito, diis ita volentibus erit. Et illud a Menandro dictum. Nam si omnium solus natus es Trophime, quum te mater pariebat, ea lege, ut quod velis agas, felicitate perpetuo fruaris, & deorum aliquis hoc tibi pollicitus est, merito indignaris: mentitus enim est, atque inique fecit. Sin autem iisdem quibus nos legibus vitalem hunc ac communem hausisti aërem, hæc melius & ferenda & cogitanda sunt. Quod autem rationum

ca-

(a) *Tit. Magnanimitas.*

caput, homo es: quo ad summa rursusque ad ima nullum animal mutationem celerius accipit; nec id immerito. Nam quum naturâ infirmissimum sit animal, maximas res administrat. Quum autem cadit, multa conterit bona.... Est igitur viri haud recte res ipsas cogitantis, in re nequaquam stabili ac firma constantiam quærere. Rotæ enim circumactæ nonnunquam altera pars superne exstat, nonnunquam altera.... Inconsiderata namque est fortuna, ut inquit Theophrastus, & ad ea quæ elaboraveris auferenda vehemens, nullumque habens ad perturbandam existimatam felicitatem constitutum tempus. *In orat. consol. ad Apollon. paullo post initium.*

Crates auream Phrynes meretriculæ effigiem Delphis positam quum vidisset, exclamavit: Græcorum id petulantiaæ trophæum erectum esse. At, qui Sardanapali aut vitam, aut monumentum (nihil enim ut arbitror differunt) viderit, hoc fortunæ bonorum trophæum sane esse dixerit.... Leosthenes dicebat hanc immensam potentiam errabundam, & huc illhuc incurrentem, Cyclopi similem esse: qui post exoculationem, manus quoquoversus intabat, nunquam non aberrantes a destinato proposito. *Lib. 2. de Fortuna, & virt. haud longe ab initio.*

Fortunæ utriusque contemptus & moderatio.

Quemadmodum muscæ in tersissimis speculis reptantes delabuntur, asperis vero hærent locis facillime: sic stulti homines ex jucundissimis placidissimisque rebus dicentes, tristissimarum rerum recordationem tenaciter apprehendunt. Immo vero quemadmodum apud Olynthios locum quemdam esse ajunt (quod ex re sumto nomine, Cantharoletron dicitur) in quem congesti scarabæi foras erepere nequeunt, sed diu multumque intus volutati, orbisque ne quicquam ducentes, intereunt ad extremum: sic homines in malorum memoriam revoluti, eniti posthac non possunt nec respirare. Proinde ut pictores fuscis in tabulis colores, omninoque subducendos oculis, præ-

nitentibus aliis & visendis coloribus inducere, atque interlinere solent: sic homines in suo sibi animo tristitia quæque maxime silendaque eventa, memorandis aliis & prædicabilibus premere oportet, & tanquam obruere. Tam est enim varia, multiplex, reciprocabilis mundi hujus harmonia, quam lyrae est aut arcus: nec in humanis quicquam * est, quod purum, sincerum, simplexque sit. Verum ut musica sonis acutis & gravibus constat; & grammatica litteris vocalibus & mutis; (at musicus grammaticusque est, non qui horum alterutris illorumque offenditur, sed qui utrisque uti, miscereque accommodatissime novit:) haud aliter sapienter is demum instituisse vitam videtur, qui diversissimos rerum eventus, mutuoque sibi obversarios miscere scite didicit, secundos cum adversis compensando. Nam ut seorsum bona & mala ponantur, humanæ vitæ commoditas non admittit: sed temperamentum quoddam ex utrisque conflari convenit, si recte de iis statuere volumus. Non est igitur consentaneum alteris eorum ingemiscere, & tanquam oneri iniquo succumbere, animo concidentes: sed deterrimi cujusque eventus vim atque impressionem meliorum rerum recordatione retundere, omninoque commodis incommoda, veluti involucro quodam velantes, totius vitæ tenorem ex prosperis adversisque rebus concretum ac coagmentatum, quasi concentum quemdam efficere, harmonica ratione temperatum. *Lib. de Tranquil. animi, versus finem.*

Nec vero (ut Menander putavit) homini statim nato præsto genius est aliquis, auspiciandæ bene vitæ initiator, recteque degendæ magister: sed ut Empedocles potius, bini nos genii, hoc est, bifariæ sortes (*quibus ille multa nomina variaque indidit*) in lucem protinus editos accipiunt; jam inde auctoratos sibi datosque pari prope dixerim mancipii jure. Harum omnium affectionum impendentia semina aiebat genituram nostram suscipere: ideoque ductum vitæ nostræ non libratum atque asperum esse: proinde sapienti meliora in votis esse, deteriora etiam in expectatione: * utrorumque autem temperamento ipsum uti sapientem, neutram in partem nimium.... Quippe vehemens cujusque rei ap-

appetitio comitem formidinem habet illius amittendæ : quæ hebetem ipsa lætitiâ, atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammam flatu violentiore inhibitam. Quem vero ratio docuit, præfidenter & intrepide ita fortunam alloqui :

Si dederis, perlatus ero : repetiveris, æquus :

hunc nimirum sese fretum præsentariis rebus suavissime frui oportet, nec succurrente jacturæ cogitatione, metu subinde vellicari. Anaxagoras accepto de filii morte nuntio: ego (inquit) quum genui, interiturum scivi, & ei expectationi sustuli. Hæc Anaxagoræ affectio tam nobis imitanda est, quam est admirabilis. Unicuique certe infortunio subtestari illico licet: sciebam precarias me opes nec trabali clavo fixas (ut ajunt) possidere, omninoque utendas accepisse. Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dedissent, eosdem adimere quoque posse. Noveram uxorem probam esse, sed mulierem quoque. Denique non me latebat, amicum hominem esse animal naturâ facile depravabili, ut Plato dictitabat. Profecto qui affectuum suorum rationem hoc modo comparaverit, illaque sibi subsidia rationis præstruxerit, si quid ei præter votum aut retrorsum forte cesserit, nec tamen improvisum; quum vulgaria illa nunquam admiserit: haud unquam existimassem: in magna spe eram: hoc nunquam futurum arbitratus sum: tum vero subsilentis micantisque cordis inæquabilitatem absterferit, confestimque ex turbulento & percito, compositum constansque sibi reddiderit. Carneades (a) adversorum casuum prosperis maxime in rebus admonere solebat: quod omne improvisum cum ægritudine animi, & quodam quasi deliquio excipi natum esset.... Enimvero Homerus luculento admodum exemplo docuisse mihi videtur, quam vulnificentiora sint ea, quæ improvise inopinatoque feriunt. Ulysses peregre reversus, repentinæ morti canis sui illacrimavit: uxori suæ flenti absidens, non illacrimavit. Siquidem jam inde adventans, præsumpta lacrimantis uxoris imagine, erupturum haud dubie in re præsentis affectum otiose mancipaverat sibi, offirmatoque prius animo, in pote-

Ee 4

sta-

(a) *In die bonorum non immemor sis malorum.*

statem redegerat: canis vero nec opinato interitu perturbatus est: quum spatium in re improvisa non haberet affectus vim inhibendi. *Lib. de Tranquil. animi, versus finem.*

Quod autem unusquisque (a) securitatis anxietatisque conceptacula, quasque scaturigines in suo animo habeat, & omnino bonorum malorumque Homericæ illa dolia (non quidem, ut agebat ille, in Jovis limine deposita; sed intus in anima sita) hominum sane discrimina declarant, quos affectionibus animi varie moderari videmus. Etenim insipientes (b) bona quoque præsentia transmittunt, usque adeo ad futurum vergunt intentissimæ semper eorum curæ. Prudentes contra, acri se recordatione in rem præsentem reducentes, vel ea quæ jam non sunt, instare etiam atque adesse faciunt. *De Tranquil. animi, post med. sed longe ante fin.*

Prosperitas.

Sylla quæstor in Lybia, imperatore Mario, missus ad Bocchum, re feliciter gesta, victum Jugurtham adduxit. Ea re, ut erat juvenis & gloriæ paulo avidius affectator, neque felicitatem modice tulit, & Jugurthæ imaginem, ut fuerat traditus, in annulo quem gestabat insculpsit. Eam rem crimini dans Syllæ Marius, amicitiam ejus posthac aspernatus est. Ad Catulum ille atque Metellum claros tum viros, alioqui infestiores Mario, sese contulit: nec multo post Marius auctoritate dejecit, & opibus omnibus exiit, concitato jam illo bello civili, ex quo parum adfuit quo minus Romana res funditus periret. *In Politica, longe post initium, & ante medium.*

Felicitas (c) in rebus agendis (si Demostheni credimus) stultum complexa virum, prorsus insanire facit. Atque eadem infano turpia perpetrandi certissima occasio est. *Lib. de Fortuna, in fine.*

Ad-

(a) *Tit. Victoria sui.* (b) *Stulti futurorum cupiditate se torquent: sapientes præteritorum recordatione præsentia moderantur.* (c) *Vide quid felicitatis intemperantia faciat.*

Adversitas.

Fuerunt nonnulli, quibus exsilium & pecuniarum iactura viaticum exstiterit ad studium ac philosophiam, veluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon, ubi navigium suum fractum audisset: bene facis (inquit) fortuna, quum ad pallium nos compellis. *Lib. de Utilit. capiend. ab inim. paullo post initium.*

Persecutiones contra viros bonos.

Non solum (ut est apud Phocylidem) multorum dolorum expositum esse eum, qui cupiat in bonorum virorum haberi numero necesse est: sed etiam crebro irrideri, contemni, ac morsus dentatos in se accipere illum, qui prorsus cupiat explodere ab animo inscitiam. *Lib. de Officio auditoris, prope finem.*

Patientia, Impatientia.

Anaxagoram accepimus philosophantem (ut ajunt) atque inter amicos differentem, quum a nuntio quodam filii mortem audivisset, paullulum se continuisse, hisque qui aderant dixisse: noveram me mortalem genuisse. Periclem vero, qui ob orationis ac prudentiae eximiam vim Olympius quoque appellatus est, quum utrumque filium, Paralum videlicet ac Xantippum (ut Protagoras ait) vitam cum morte commutasse accepisset, ita & ipsum fuisse locutum tradunt. Filiis enim adolescentibus ac formosis octo dierum intervallo vita defunctis, citra luctum sustinuit. Tranquillitate namque animi ac serenitate perfusus erat: quæ sibi per singulos dies ad felicitatem atque indolentiam... plurimum contulit.... Hunc enim (a) statim post utriusque filii obitus nuntium, nihilo minus corona patrio more in-

(a) *Hæc Hieron. in Epitaphio Nepotiani, paullo post initium.*

signitum, candidaque veste indutum concionari intuebantur, consilia excogitantem bona, ipsosque Athenienses ad bellum exhortantem. At Xenophontem Socraticum, quum sacra quondam faciens, a nuntiis ex bello profectis, filium nomine Gryllum dimicantem, vitam finisse audivisset, coronam sibi primum detraxisse accepimus: percontatum deinde, quonam pacto periisset, quum strenue dimicando hostiumque quamplurimos occidendo retulissent; aliquantum temporis commoratum, dum cogitatione luctum cohiberet, coronam rursus imposuisse, inchoatumque peregisse sacrificium, ac nuntiis dixisse: deos precatus sum, ut mihi filius non immortalis ac longævus esset (neque enim constat, utrum tale quid conferat) sed qui & strenuus esset, & (a) patriam diligeret: quod utique factum est. Dionem vero Syracusanum accepimus cum amicis sedentem, magnæque vocis tumultu circa ædes excitato, quum rei causam percontatus, filium de tecto delapsum mortem obiisse audivisset, nihil perturbatum ac perculsum, defuncti quidem corpus ad legitimam sepulturam ut traderent, iussisse; ipsum vero, quæ considerabat & cum amicis deliberabat, minime reliquisse.... Horum utique virorum animi elationem suspiciunt quidem omnes, atque admirantur: sed ob eam quæ ab inscitia proficiscitur animi imbecillitatem, eos reipsa imitari nequeunt. *In oratione consol. ad Apollon. prope finem.*

Non enim ut corpus rei gravantis pondere premitur, sic semper & animus: qui contra potius rebus ex se ipso onus imponit & gravat, quæ per se alioqui tolerabilia erant. Durus quidem natura est lapis, crystallus itidem frigida... exsilium vero, ignominia, & honorum amissio... non sua natura, sed nostro ipsorum iudicio affligendi vel delectandi modum habent: unusquisque autem hæc sibi levia vel *gravia, tolerabilia vel dura toleratu efficit.... Nam & ex cibariis multa amarulenta sunt & acria, sensumque mordentia: quibus tamen si mitium quid aut dulcium admisceas, omnem illam saporis insuavitatem tollas. Sunt præterea & colores, quorum molestiam visus ferre nequeat, sed eorum du-

(a) *Tit. Pietas in patriam.*

duritie & vi ... confundi, & perstringi lumina contingat. Si igitur ejus incommodi medicamen est umbræ admixtio, vel ad viridia mitiaque oculorum deflectio; cur non idem in adversis casibus facere liceat, hisque admiscere, quæ nunc tibi utilia benignaque non desunt? ... Quare, ut in * comoedia adhortatus quispiam amicum infelicem, ut bono animo esset malamque fortunam ulcisceretur, quo modo ulcisci posset interrogatus, sapienter ulciscendam esse respondit: sic eam nos quoque sapientiæ studio digne (ut par est) ulciscamur. Qua enim ratione pluviam nobis bo- * reamve defendimus? nempe ignem, balnea, vestimenta quærimus, tecta que subimus: neque enim dum imbre perfundimur, desidemus aut ploramus. Tibi quoque igitur eam vitæ partem, quam frigus & rerum inopia tentarit, apud unum aliquem recreare & fovere licet: nec aliis adjumentis indigeas, si iis quæ adsunt (ut ratio ipsa dicat) uti velis. *Lib. de Exsilio, paullo post initium.*

Medicorum quidem cucurbitulæ exhausto vitioso san- * guine, ita reliquum allevant & conservant. At mœrori & tristitiæ dediti ac queruli, quæ apud se pessima sunt sine ulla intermissione colligendo & reputando, doloremque inferentibus sese ipsos atterendo, etiam quæ bona sunt & utilia, mala efficiunt; eoque id potissimum tempore, quo auxilio opus erat. Illa enim duo fatorum dolia, quorum alterum bonis, alterum malis plenum scribit Homerus in cælo esse, non Juppiter sedens dispensat, ut his mitia & bono aliquo permixta; his vero mera malorum fluentia transmittat: sed ex nobis ipsis, qui mentis sunt compotes, ex rebus secundis, iis quæ adversa sunt exhauriunt & infundunt, & potabiliorem jucundio remque sibi vitam efficiunt. Contra vero multis mortalibus veluti colis quibusdam, quæ deterrima sunt, melioribus effusis, relinquuntur & permanent. Si ergo in quippiam inciderimus quod revera malum sit, hilaritas aliquid & lætitiæ superinduci debet; & peculiari aliquo bono, & ex iis quæ expertis jam rebus reliqua sunt, quod alienum & adversum sit, leniendum est. Quum vero suapte natura res ipsa nihil mali habet; sed id quod affligit ex inani quadam opinione consistit: tunc, ut

* ut larvas formidantibus pueris in manibus tradimus & invertimus, quo (re perspecta) vanos terrores contemnere assuescant: ita nos quoque quod fragile ac tragicis fabulis est persimile, diligentissima consideratione quasi manibus pertractantes, detegere oportet. *Ibidem.*

Constantia.

Quid Diogenes? numquid dicendi libertatem non habuit? Qui castra Philippi ingressus, quo tempore hostis Græciam invadebat, quum quasi speculator ad eum duceretur: nempe, dixit, tuæ avaritiæ & dementiæ speculator veni, qui brevi temporis spatio de principatu simul & vita veluti ad aleam periclitaturus accedas. *Lib. de Exsilio, penes finem.*

Verum enim vero ut animi constantiam in rebus adversis retineamus, operæ pretium est, non transmittere illa conniventibus (ut ajunt) oculis, quæ præclare aliquando nobis, atque ex animi sententia cesserint, concinnâque mixturâ cum deterrimo quoque eventu secundiores compensare. Nunc vero, quum oculos prænitentium rerum aspectu perstrictos, ad floridos herbaceosque colores avertere recreandi causa soleamus; contra, mentem nostram ad mœstifica intendimus, vimque ei afferentes, cogimus ad pœnitendarum maxime rerum recordationem incumbere, eamque a prædicabilibus invitam, prope dixerim, renitentemque convellimus. Atqui subit nunc mihi, appositissime huc transferri posse id, quod in hominem olim curiosum dictum est, aliena ad se nihil pertinentia perscrutantem. Quid, malum, homo malevolentissime, aliena vitia milvinis oculis cernis, tua vero transmittis noctuinis & conniventibus? Quid mala tua, vir beate, tam accurate perspicis, præsentariaque semper & recentia jugi recordatione facis: a præsentibus autem bonis averfam mentem habes? Et quemadmodum cucurbitulæ medicinales deterrimum sanguinem ex carne eliciunt, sic tu pessima quæque tuorum in te congeris ipsum. *Lib. de Tranquil. animi, ante medium.*

Tem-

Temperantia, Intemperantia.

Temperatus animus undique est æqualis & pacatus, † *inferiori animæ nostræ portione cum superiore consentiente*; admirabili quiete ornatus & compositus, in quem intuens dicas: conciderant venti jam; & tranquillus sine vento pontus erat: namque ipse Deus sedaverat undas vehementes, insanos rabidosque motus cupiditatum restinguente ratione; & quibus natura indiget, eos sibi consentientes obtemperantesque in actionibus voluntariis parante: ut nec rationem præcurrant, nec terga vertant, nec ordinem turbent, nec dicto non sint audientes: verum ut *
 omnis motus, quocumque velit ratio ducere, paratus sequi, ceu lactens pullus cum equa simul currat, Xenocratis confirmans sententiam dicentis, quod vere philosophantes sponte agunt quæ ceteri metu legis facere solent inviti, tanquam verberibus canes a voluptatibus repulsi formidine suppliciorum. *Lib. de Virtute morum, penes medium.*

¶ *Vide etiam hac de re Tit. sequentes.*

Luxus.

Nemo pauper est earum rerum, quæ naturæ sufficiunt: nec quisquam unquam (a) fenore mutuum accepit, ut farinam, caseum, panem, aut oleæ baccas emeret. Sed hunc sumtuosa domus æri alieno reddit obnoxium: illum, contiguum suis agris olivetum: alios arva frumentaria, seu vineta: nonnullos mulæ Galaticæ: alios equi jugiferi vehicula magna cum plausu ducentes, præcipitarunt in barathrum pactorum, usurarum, pignorum. Deinde fit, ut quemadmodum hi qui non sitientes bibunt, nec esurientes *
 edunt, etiam ea quæ sitientes ac esurientes sumserant, revolvunt: sic hi dum supervacanea & inusitata appetunt, ne necessariis quidem potiuntur. *Lib. de Cupid. divit. statim ab init.*

Ab-

† *Quæ diverso caractere excussa damus, aliter habentur in Caroli Valgulii versione, quam alias Granatensis amplectitur. (a) Tit. Usura.*

Abſtinentia.

SOcrates admonet cavendos eſſe cibos , qui non eſurientes denuo ad edendum invitent : cavendos eſſe potus , qui non ſitientes ad bibendum illectent. *Lib. de Tuenda bona valetud. haud longe poſt init.*

Sunt nonnulli , quos parſimonia conjuncta cum gulæ vitio adducit , ut quum domi coërceant cupiditatem , apud alios lautitiis fruuntur expleantque ſeſe , ampliter ingurgitantes , perinde quaſi rebus bello partis : deinde graviter affecto corpore diſcedunt , poſtero die præmium ingurgitationis referentes , nempe ſtomachi cruditatem. *Ibidem, poſt pauca.*

Cibi viliores appetentiam intra naturæ modum cohibent. Ceterum artes iſtorum , qui obſoniorum ſunt opifices & architecti , & operosæ iſtæ cupediæ , nec non ingenioſa condimenta , ſemper (ut inquit Comicus) voluptatis fines longius promovent , ac vitiant utilitatem. Atque haud ſcio quo pacto fiat , ut quum uxores (a) quæ philtris ac veneficiis in viros utuntur , abominemur ; conducticiis ac ſervis cibos & obſonia noſtra projiciamus , ut ea pæne dixerim veneficiis ac præſtigiis vitient.... Morbi igitur non tam multa negotia , nec tot ſpes , nec tot peregrinationes , nec tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt , quam multas adimunt voluptates. Unde fit , ut qui maxime ſectantur voluptatem , his minime expediat corporis ſanitatem negligere. Siquidem permulti ſunt , quibus adverſa valetudo nequaquam eſt impedimento , quo minus philoſophiæ dent operam , aut rem etiam exercent militarem , aut imperium adminiſtrent : at corporis voluptates ejuſmodi ſunt , ut his in morbo frui nullo modo poſſis. *Lib. de Tuenda bona valetud. paullo poſt.*

* Sicuti Demades , Athenienſes qui non in tempore bellum capeſſerent , aſebat nunquam niſi pullatos pacem decernere : ita nobis haud unquam tenuis ac moderata victus ratio venit in mentem , niſi jam feбри æſtuantibus & ad-

---

(a) *Philtrum* , id eſt , poculum amatorium.

admotis pharmacis. *Eodem lib. & loco, post pauca.*

Quemadmodum quum Lyfimachus inter † Scythas siti * constrictus sese pariter atque exercitum hostibus dedidisset, ac deinde frigidam bibisset aquam; dii boni (inquit) quam brevis voluptatis gratiâ magnam deposui felicitatem! itidem & nobis ipsis in morbo debemus in animum revocare, quod ob frigidam potionem non in tempore sumtam, aut balneum intempestivum, aut comotationem, complures earum rerum delectationes amiserimus: deinde præclara permulta; postremo non paucas exercitationes jucundas perdiderimus. Facit enim hujusmodi reputatio, ut animum quidem dolor mordeat, vulneransque memoriam (veluti cicatrix quæpiam remanens) in bona valetudine cautiores ac circumspectiores nos reddat in observanda vitæ ratione. Neque enim tum corpus sanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inusitatas & invincibiles: quin magis forti & intrepido animo esse oportet adversus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his quæ cupit exsurgentem; ut quæ nihil habeat præter leves ac pueriles querimonias ac ploratus: deinde mox conquiescat sublatâ mensâ, neque quicquam incuset aut lædat; sed contra potius pura atque hilaris, minimeque gravis, minimeque fastidiosa duret in posterum diem. Quemadmodum videlicet Timotheus, qui superiore die in Academia apud Platonem cœnaverat tenuem cœnulam, dixit: qui cœnassent apud Platonem, eos postero quoque die suaviter agere. Fertur autem & Alexander dixisse, postea quam solitos obsoniorum artifices abjecisset: se longe commodiores secum posse ducere: nempe nocturnam † profectionem ad condiendum prandium; ad cœnam vero prandii tenuitatem.... Proinde cavendum est, ne * sicuti boni naucleri postea quam ob aviditatem multum oneris in navim conjecerint, deinde perpetuo labore sentinam exhauriunt, aquamque marinam ejiciunt: ita nos quoque simul atque corpus expleverimus oneraverimusque, tum rursus repurgemus, & clysteribus exoneremus. *Lib. de Tuenda*
bo-

† *Crusertius vertit: Getas. Getæ autem populi erant ad Scythiam spectantes.*

† *Al. Refectionem.*

bona valetud. longe post init. & ante medium.

Præclare dictum est illud : vesci citra saturitatem , impigrum esse ad laborem , vitale semen conservare , res esse longe saluberrimas. Etenim coïtus immodicus , propterea quod maxime vim eam extrahit qua cibus concoquitur , plurimum superfluitatis & redundantiaë gignit. *Lib. de Tuenda bona valet. penes medium.*

¶ *Vide etiam hac de re Tit. sequentem.*

Gula.

Quid est, quod bovi qui cornu petat , fœnum in cornu apponunt , ut occurrentes caveant ? An quia propter repletionem ac satietatem insolescunt & boves , & equi , & asini , & homines , ut ait Sophocles ? Tu vero ferves quasi pullus cibi copia. Venter etenim tuus & male insolescit. *In Problem. Rom. post medium.*

Vini & carnum plenior usus corpus quidem validum , athleticâque firmitate facit ; animum vero imbecillum & fragilem. *Lib. de Tranq. animi , paullo post medium.*

Si illud Alexidis alios moveat , quo ait sapientem decere , ut voluptates congerat : proinde tres esse , quæ haud dubie in vita utilem vim quamdam pariant habenti ; bibere videlicet , edere , & Veneris usum ; alias vero omnes merito vocari adjectitias : meminisse utique oportet , Socratem in contraria esse sententia , dum ait : male moratos ideo vivere , ut edant bibantque ; sed bonos viros cibum sumere ac potum , quo possint vivere. *Lib. de Audiend. poetica , longe post init. & ante medium.*

Ebrietas.

Quod vulgo dici solet : odi memorem compotorem... quidam.... præscribi *hoc loco* legem quamdam putant conviviis , ne ulla dictorum ibi factorumque posthac habeatur memoria : quando oblivionem & ferulam

pa-

patrio instituto majores Baccho consecrarunt, ceu vel parum conveniat, erratorum inter pocula deinceps comminisci; aut si qua in parte peccatum sit, puerilis ac levis reprehensio sufficiat. Perspicuum enim est, vere sapientem esse, ex Euripidis sententia, ineptiarum oblivionem. *Lib. Num philosophandum inter pocula, in princ.*

Castitas, Cœlibatus.

Odium erat bellumque inter Phocenses ac Thessalos inexpiabile, quum Phocenses Thessalorum magistratus ac præfectos omnes, qui in suis urbibus erant, statutâ die ad unum interfecissent. Qua indignatione commoti Thessali, † CCL. Phocensium obsides, quos apud se habebant, jugulaverunt. Deinde coacto exercitu adversus eosdem profecturi publice decreverunt, ut capta urbe nemini omnino puberi parceretur; mulieres autem puerique omnes venumdarentur. Daiphantus autem † Barilli filius, qui cum duobus collegis summæ rei Phocensium præerat, suis civibus persuasit, ut ipsi quidem copiis quam possent maximis in hostes proficiscerentur: mulieres autem atque omnem puerorum imbellem turbam e tota civitate in unum coactam, in secretiorem quamdam civitatis partem deducerent, eodemque loco multum lignorum stipulæque congererent, & aliquot apud eas relictis custodibus juberent, ut si se bello superatos ab hostibus audissent, tum subito incensâ materiâ mulieres omnes puerosque cremarent. Quum ceteri Daiphanto assentirentur, quidam e media concione assurgens, placere sibi consilium, inquit: attamen æquum esse censere, mulierum quoque super ea re sententiam sciscitari; atque ita consilio hujusmodi utendum, si ipsæ quoque decretum illud comprobassent: sin minus, incolumes illas & sui juris dimittendas, neque ullam omnino vim moriendi afferendam esse censere. Hac itaque oratione

Ff

ne

† *In Cruserii versione non CCL. sed quinquaginta dumtaxat interemti memorantur. Nec jugulati illi dicuntur; sed flagris ad necem usque verberati.* † *Al. Bathillii.*

ne apud mulieres vulgata , ipsæ prius inter se conventu peracto , Daiphanti sententiam comprobarunt , illius virtutem ac prudentiam laudantes , quod omnium optime , & civitati & earum salutî consulisset. Hoc idem quoque pueros seorsum congregantes decrevisse tradunt. His peractis , Phocenses apud Cleonas † Hyampolis civitatem Thesfalîs congressi , illos ingenti pugna superarunt , atque in ejus victoriæ gratiam Dianæ sacra omnium maxima in hodiernum usque diem faciunt. *Lib. de Claris mulieribus , paullo post initium.*

Quid est , quod Vestales incesti convictas aliâ poenâ non afficiunt , sed vivas tantummodo defodiant? An quod mortuos urunt : quod illis tribuere injustum judicarent , quæ non diligenter ac sancte ignem sacrum custodissent? An quod corpus maximis ac sanctissimis religionibus consecratum interficere , & mulieri sacræ manus afferre nefas putaverunt? Rationem igitur inierunt , qua subterraneo specu defosso obrutæ , sua sponte morerentur. Ibi enim & lucerna accensa inerat , & non nihil panis , exiguum & aquæ ac lactis , inde specum desuper terra operiebat. *In Problem. Rom. prope finem.*

Rhoxanes amore captus Alexander , eam unam uxorem soli sibi duxit.... Ceteras omnes Persides tanto modestiâ præstitit , quanto fortitudine Persas. Invitam nullam vidit : quas vidit autem , magis etiam aspernatus est , quam quas non vidit. Mireque quum ceteris omnibus blandus esset , solis venustis superbum se præbebat. Nam de Darii uxore , eleganti in primis forma , † nullum unquam verbum commendandâ ejus venustate emisit : defunctæ vero , regie usque adeo justa fecit , misericorditerque flevit ; ut fidem ejus integritas non faceret præ tanta humanitate , summaque probitas injuriæ arcefferetur. Siquidem Darius primum admodum commotus est potentiæ ejus ætatisque licentia : simul ac autem accurate omnia perscrutatus , id quod erat comperit : non usque adeo igitur (inquit) res Persarum comploratae sunt ; nec prorsus ignavos nos imbecillesque di-

† *Al. Hyampolidis.* † *Al. Ne vocem quidem , quæ venustatem ejus commendaret , auribus admisit.*

dixerit , qui ab hujusmodi hoste superatos audierit. *De fortuna, & virtute Alexand. orat. 2. prope medium.*

Clementia, Mansuetudo.

CÆsar Augustus... Alexandria expugnata , victor ingres-
sus urbem , amici cujusdam civis Alexandrini ma-
numprehendit ; atque cum eo , honoris ergo familiariter
confabulando , introiit. Timentibus reliquis civibus ne in
direptionem militi darentur , proque eo pestem hujusmo-
di suppliciter deprecantibus ; parcere se inquit Augustus
illis , & omne jus belli libenter condonare : cum urbis
magnitudinem miseratum ; tum vero conditoris Alexandri
habita ratione ; ad extremum (a) in gratiam illius amici fa-
miliarisque sui. *In Politica , paullo post medium.*

Placabilitas , & mansuetudo , & humanitas nulli fami-
liarium perinde grata est , nulli tam amica nec tam mo-
lestia carens , quam ipsis quibus hæc adsunt. *Lib. de Cobib.
iracund. in fine.*

Mansuetudo. Ira.

CEtera quidem mala (etiam tum quum viget morbi vis)
utcumque cedunt , & admittunt orationem opiferam,
aliunde venientem in animum : verum ira , non aliter quam
illi qui sese una cum ipsis ædibus incendunt , ita tumultu,
fumo , caligine cuncta intus replet , ut nec videre possis
nec audire eos , qui cupiunt subvenire. Quapropter na-
vis in mari tempestate periclitans sine nauclero , citius
aliunde recipiat gubernatorem , quam orationem alienam
admissurus sit homo , quum impetu & ira ceu fluctibus
jactatur , nisi paratam habeat domi rationem. Sed quem-
admodum qui expectant obsidionem , contrahunt , & in
promptu collocant quibus est opus , nihil spei collocantes in
his quæ sunt extra civitatem : ita maxime nos oportet ad-

(a) *Tit. Amicitia.*

versus iracundiam auxilia e longinquo petita , nimirum e philosophia comportare in animum ; ne quum tempus advenit , eorum usum postulans , non facile possint aliunde inveni. *Lib. de Cobib. iracundia , haud procul ab initio.*

Irafcendi assiduitas , ac frequenter in iram impingere , habitum perversum gignit in animo , quem appellant iracundiam : huc tandem deducens hominem , ut facile commoveatur , utque sit amarulentus ac morosus. Postea quam animus redditus est ulcerosus , ac leves ob causas ægrescens , ac de quibuslibet movens querimonias , non aliter quam ferrum tenue & invalidum , non fert denuo sculpentis manum. Ceterum ratio iudex , quæ protinus instat ac premit iracundiam , non solum præsentis medetur malo ; verum etiam in reliquum tempus firmum reddit animum , ut non facile morbo tentetur. Mihi quidem igitur (a) postea quam semel atque iterum iræ restitiffem , accidit id quod Thebanis , qui quum primum repuliffent Lacedæmonios , tum ut videbantur invincibiles , postea nullo in prælio ab iisdem superati sunt. Jam enim intelligebam , ratione prudentiaque victoriam esse parandam. *Lib. de Cobib. iracundia , paullo post.*

* Quemadmodum flammam pilis leporum , aut stupis paleisque succensam facile est cohibere ; quod si corripuerit solida ac spissitudinem habentia , mox corrumpit ac simul perdit ea : ita qui statim initio animadvertit , & animum videt paullatim ex levibus dictis ac stupea scurrilitate fumum & incendium colligere , non opus habet magno negotio , sed frequenter ipso silentio , ac negligendo restinguit. Nam ut incendium , qui non addit materiam , extinguit : sic & iram quisquis non aluit nascentem , nec eam flatu concitavit , se ipsum servavit ac subtraxit incendio. *Ibidem , post pauca.*

Socrates , quoties sensit sese acerbius commoveri adversus amicorum quempiam , velut imminente fluctu maritimam antennam dirigens , præbebat sese dictis ac vultu arridebat , faciemque placidiorem ostendebat. Itaque alteram in partem deflectendo , atque in diversum nitendo quam

quo

(a) *Tit. Tentationis superatae fructus.*

quo vocabat affectus animi, servabat se ipsum inconcussum & invictum. Est enim quoddam iræ, ceu tyranni, dissolvendæ initium, si non obtemperes nec auscultes illi imperanti, ut acriter vocifereris, ut truci sis aspectu, ut cædas te ipsum: sed si quiescas, nec iram ceu morbum ventilatione & clamore reddas vehementiorem.... Hæc enim * permittuntur lugentibus, complorare ac lamentari, quæ bonam doloris partem una cum lacrimis educunt. Contra, ira vehementius incitatur his, quæ faciunt aut dicunt qui eâ sunt occupati. Proinde quiescere optimum est, aut effugere, aut occultari, seseque ad silentium velut in portum recipere (quemadmodum solent qui senserunt epilepsiam * oborientem) ne concidamus, aut potius ne in quemquam irruamus. Nam in amicos & potissimum & frequentissime irruimus. Nec enim amamus omnes, nec omnibus invidemus, nec omnes metuimus. Ceterum nihil est quod non invadat, & in quod non faciat impetum ira: sed irascimur tum inimicis & amicis, tum liberis ac parentibus, ac per Jovem etiam diis, denique bestiis ac vasis animâ carentibus. Xerxes vero etiam ipsi mari notas ac plagas incussit, ac monti misit epistolas. (a) Atho infelix, ad cælum usque porrecte, ne meis operibus facias tuos lapides magnos, & ad elaborandum difficiles. Alioquin excisum te projiciam in mare. *Eod. lib. & loco.*

Multa enim sunt horrenda quæ designat ira, multa rursus ridicula. Quapropter nullus est animi morbus, qui magis vel habeatur odio, vel contemnatur magis. Profuerit autem, utrumque considerasse. Ego igitur nescio quidem an recte fecerim: attamen quum hinc medendi fecissem initium, quemadmodum Lacones solent in Helotibus * (sic enim illi vocant homines mediæ conditionis inter servos & ingenuos) ostendere quam foeda res esset ebrietas; ita in aliis didici qualis esset ira. Ac primum quidem (sicut Hippocrates ait) eum morbum esse gravissimum, * qui faciem ægrotantis quam maxime mutet in diversum: ita conspiciens alios ob iram maxime sibi excidere, ac vultum immutantes, colorem, incessum, vocem in diversum

Ff. 3

sum

(a) Xerxis epistola ad Atho montem.

sum vertere; hinc velut imaginem ejus mali mihi finge-
bam, admodum dolens, si quando tam formidabilis &
commotus viderer amicis, uxori, ac liberis, non tantum
aspectu truci & ad consuetudinem inamœno, verum etiam
vocem emittens immitem & asperam, quemadmodum in
alios familiares incideram, qui neque mores, neque for-
mam, nec sermonis gratiam, nec affabilitatem, & comita-
tem in colloquio præ ira servare possent. Itaque Cajo
Graccho, qui fuit orator & moribus acerbis & in dicen-
do vehementior, fistula erat modulata, qua cantores vo-
cem paullatim vel intendunt, vel remittunt, tonos ad id
aptos occinentes. Hanc servus tenens, dicenti astabat a
tergo, tonumque accommodabat placidum ac mansuetum,
quo clamorem illius revocabat, vocisque contentionem
adimebat.... Quod si mihi esset famulus diligens & ele-
gans, haud moleste tulerim si in ira speculum adferret,
quemadmodum nonnullis offerunt, ubi laverint, nulli usui
futurum. Ceterum si quis se ipsum contempletur præter na-
turam affectum conturbatumque, non parum habeat mo-
menti ad infamandum iræ morbum. Nam & Minervam,
ajunt qui jocosis fabulis delectantur, quum tibia caneret,
a Satyro admonitam:

Non te decet forma ista; mitte tibias:

Sume arma; buccas (ut decet) componito.

Ceterum ubi figuram oris vidisset in amne quodam, of-
fensam tibias abjecisse: quamvis ars deformitatis solatium
habet, aptam modulationem. *Lib. de Cobib. iracund. ibidem.*

* Mare quidem, quum ventis turbatum algam & fucum
rejecit, ajunt purgari. Verum ira, animo exæstuante &
inverso, sermones rejicit impudicos, amarulentos, ac scur-
riles, quibus ipsos loquentes conspurcat oppletque infamia.
Ibidem, post pauca.

Irascentium lingua postea quam facta est aspera sordida-
que ac diffluens in sermones absurdos, emittit ferocem
& contumeliosum sermonem, immedicabilis inimicitiae pa-
rentem ac latentis malevolentiae proditorem. Neque enim
indiluta vini potatio refundit quicquam tam petulans ac
molestum, quam ira. *Ibidem, paullo post.*

Quem.

Quemadmodum tumor accidit ex magna in carne plaga; ita in mollissimis animis (si quis se præbeat dolori) hoc ipso quo major est imbecillitas, hoc majorem elicit iracundiam. Atque hac de causa mulieres iracundiores sunt viris; ægroti sanis; senes ætate vigentibus; & infelices felicibus. Iracundissimus enim est avarus adversus dispensatorem, lurco adversus popinatorem, zelotypus adversus uxorem, gloriosus in maledicos.... Sic ex eo quod maxime dolet & ægrotat in animo, maxime ob imbecillitatem nascitur ira, nequaquam nervis adsimilis animi, sicut dixit quidam: sed est intentio contractioque animi supra modum intumescentis in affectibus ad ultionem provocantibus. *Lib. de Cohibenda iracundia, paullo ante medium.*

Quum omnes animi cupiditates egeant assuetudine veluti domitrice, quæ exercitatione superet impetum rationi rebellem & intractabilem; non alibi majus est certamen heris inter famulos, quam adversus iram. Neque enim adversus hos oboritur, neque invidia, neque metus ullus, nec ambitio: sed iræ etiam assiduæ, quæ multas pariunt offensas & errores ob faciendi quod velis licentiam, velut in lubrico loco abripientes animum, nemine obsistente aut prohibente. Nec enim fieri potest, ut in eo affectu nihil peccans cohibeat rebelles animi motus, nisi quis multam illam quod velit faciendi licentiam, multa lenitate circumseperit: ac nisi multas voces toleraverit uxoris & amicorum, incusantium lenitatem & socordiam: quibus potissimum exacerbabar & ipse adversus famulos, veluti quos corrumperem non castigando. Tandem vero cognovi, quod primum quidem præstaret illos reddere deteriores tolerantiam, quam si quis amarulentiam & iram depraveret se ipsum, dum corrigere vult alios. Deinde, quum viderem multos hoc ipso quod frequenter non punirentur, pudefcentes timidos esse; quodque his immutandorum morum initium magis esset ignoscentia, quam ultio: atque adeo per Jovem conspicerem eos nutu sine responsatione promptiusque servire, quam alii cum plagis ac flagellis: persuasus sum, rationem magis herilem esse, & principatui gerendo accommodam, quam iram. Non enim sicut poëta dixit:

Ubi enim est timor, & pudor hic est:

sed contra pudescens in nascitur timor sobrietatem adferens. Ceterum assidua verberatio, non admisis precibus aut excusatione, nequaquam hoc efficit in servis ut poeniteat peccasse; sed ut prospiciant, ne sentiantur peccare.

* Deinde semper memor, ac mecum reputans & illud, quod nec is qui nos docuit jaculari, prohibuit ne mitteremus sagittam, sed ne aberraremus a scopo: ita nec obstabit quo minus sumas poenas, si quis doceat id facere tempestiviter, moderate, utiliter, & quemadmodum decet. Conor iram subducere maxime, non denegans iis qui puniuntur, pro se respondendi facultatem: sed audiendo quid adferant. *Ibidem, paullo post medium.*

Oportet ergo hominem iræ impulsu ad vindictam properantem, sibi ipsi suggerere: si hic hodie peccavit, & cras & perendie verum fuerit eum peccasse; neque quicquam erit periculi, si paullo serius det poenas: sed si præpropere punitus fuerit, semper videbitur non peccasse; quod jam frequenter accidit. Quis enim nostrum usque adeo morosus ac sævus est, ut puniat ac flagris cædat servum, quod ante quinque aut decem dies adufferit obsonium, aut mensam subverterit, aut tardius auscultaverit? Et tamen hæc sunt, ob quæ protinus ut acciderunt ac recens admissa sunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles sumus. Quemadmodum enim per nebulam corpora, ita per iram majora videntur commissa quam sunt. Qua propter oportet illico horum, hisque similium præceptorum reminisci: deinde, quum liberi ab affectu jam nobis ipsi suspecti esse desierimus, si pura ratione sibi que constante videbitur admissum scelus, animadvertere, nec tum dissimulare, nec ultionem omittere eorum, veluti solent quos edendi destituit appetentia. Nec enim perinde culpandum est, præsentem iram punire; quam ubi se remiserit, non punire: sed remissum ac dissolutum fieri, ut

* idem accidat nobis, quod solet pigris nautis; qui dum est tranquillitas commorantur in portu, deinde periclitantur velificantes. Nam nos quoque neglecta rationis mansuetudine ac mollitudine in puniendo, properamus id facere ad-

ve-

veniente ira, ceu flatu periculoso. Ac cibo quidem secun- *
 dum naturam utitur, qui esurit: ultione vero tunc recte
 quis utitur, quum eam nec fitit nec esurit, nec jam opus
 habet ad puniendum, velut obsonio ad edendum. Quin
 potius quum longissime cœperit abesse ab appetitu vindi-
 ctæ, necessario rationem ac prudentiam admovens. *Lib. de*
Cobib. iracundia, longe post medium.

Porro ubi mecum recolo, quibus modis nascatur ira,
 videbam alios aliis de causis in eam incidere, quibus o-
 mnibus probabiliter hæc accidit opinio, ut se contemni
 negligique credant. Quapropter his qui se defendunt quasi
 jure irascantur, sic oportet succurrere, ut quod admissum
 est, quam longissime removeamus a suspicione contemptus
 & confidentiæ, transferentes ad opinionem dementiæ, ne-
 cessitatis, morbi, aut infelicitatis. *Ibid. post pauca.*

Perpetuas ac frequentes iras (quæ paullatim in animis
 colliguntur) potissimum gignunt in nobis amor nostri,
 morositas cum deliciis ac mollitie conjuncta, non aliter quam
 examen apum aut vesparum. Proinde ad mansuetudinem
 nullum majus viaticum, quam facilitas ac simplicitas mo-
 rum erga famulos, uxorem, & amicos: videlicet si pos-
 simus rebus præsentibus esse contenti, nec egere multis ac
 superfluis.... Itaque consuefaciendum est corpus, ut per
 frugalitatem facilitatemque discat sibi sufficere (etenim qui
 pauca requirunt, non frustrantur multis;) utque nihil tu-
 multus movens cibi gratiâ, silentio utatur his quæ forte con-
 tingerunt: ut ne multis de causis irascentes & indignantes,
 ingurgitemus nos obsonio insuavissimo tum nobis tum ami-
 cis, videlicet ira:

Hac cœna haud possit contingere tristior ulla,
 dum famuli verberantur, uxor conviciis afficitur, propter
 cibum adustum, aut fumum, aut salis defectum, aut pa-
 nem frigidiorum. Arcefilaus vero quum hospites quosdam
 una cum amicis exciperet convivio, apposita est cœna:
 sed deerat panis, nimirum pueris oblitis emere: quo qui-
 dem in casu quis nostrum non rupisset parietes clamore?
 At ille ridens: quam (inquit) res est apta apparandis con-
 viviis, esse sapientem! Socrates vero quum e palæstra re-
 deun-

deuntem Euthydemum casu duxisset ad convivium, Xanthippe quum irata surrexisset dixissetque convicia, tandem etiam mensam subvertit. Euthydemus autem surgens abire cœpit, dolore affectus. Tum Socrates: at domi tuæ nuper, inquit, nonne accidit ut gallina quædam subvolans, idem hoc efficeret? Nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate, risu, ac benevolentia amicos accipere, non adducentes supercilium, nec horrorem ac tremorem incutientes ministris. Consuescendum est autem, ut faciliter afuescamus & vasculis quibuslibet, nec hoc magis utamur quam illo.... Proinde qui ad iram propensus est, huic abstinentum est a raris ac insignibus, velut a poculis, sigillis, ac lapidibus pretiosis: propterea quod si pereant, magis turbantur, quam ob ea quæ paratu facilia sunt ac vulgaria. *Eodem lib. versus finem.*

Ceterum facilitas in rebus utendis, etiam erga famulos reddit hominem facilem ac mansuetum. Quod si tales reddit erga famulos, haud dubium est quin multo magis erga amicos, & erga illos in quos gerimus imperium. Videmus autem & servos nuper emtos, de eo a quo emti sunt percontantes, non an sit superstitiosus, non an invidus; verum an iracundus. Atque in universon, si adsit iracundia, videmus neque viros posse ferre uxorum pudicitiam, nec uxores virorum amorem, nec amicos mutuam inter se consuetudinem: adeo ut neque conjugium, neque amicitia tolerari possit, si adsit iracundia. *Ibidem, paullo post.*

Pythagoræ symbola sunt. Quum lecto exsurrexerit, stragula turbato. Ollæ vestigium in cinere confundito. Hirundinem in contubernio ne habeto. Adunca unguibus domine nutrito. Stragula turbare, est cubilis delicias oblivisci, earumque memoriam deponere. Ollæ vestigio turbando significatur, ne quam pristinae iræ indicem notam in animis nostris relinquamus: quin quum efferbuit, omnia continuo pacanda abolendaque injuriæ monumenta. Hirundo vero adeo diffidit, ut & mansuescieri non possit: & nihil non suspectum pavitet. Monet igitur vitandum esse infidum & ingratum convictorem, mensæ, tecti, ac reliqui domesti-
ci

ci commodi gratia subrepentem. *De nota Pythag. Lib. 8. quæst. convivial. cap. 7.*

Ceterum nec inter ludendum ac jocos oportet iræ dare locum, propterea quod inimicitiam asciscat benevolentia: nec in colloquiis ac disputationibus, eo quod ex cognoscendi studio gignit contentionem: nec in iudicando, nam violentiam addit auctoritati: nec in docendo, desperationem enim adfert ac studiorum odium: nec in rebus prosperis, eo quod auget invidiam: nec in adversis, aufert enim misericordiam, quoties se præbent difficiles ac præfractos his qui simul dolent. *Lib. de Cohib. iracundia, prope finem.*

Quemadmodum dixit Zeno, sperma mixturam ac temperantiam esse ex omnibus animæ viribus revulsam: ita videtur & ira semen quoddam esse ex omnibus animi perturbationibus commixtum: siquidem & a dolore, & a voluptate, & a ferocia decerpta est. Tum ab invidia quidem hoc habet, quod malis gaudet alienis. Ceterum homicidio deterior est. Nam illud conatur ira, non, ne quid ipsa patiatur mali; sed ut male habeat, modo funditus perdat alium.... Itaque quum hæc mecum reputo, simul conor etiam aliquid detrahare curiositati. Nam omnia exacte observare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium adducere, quicquid agit amicus, quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrit uxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum: quarum caput est morum difficultas ac morositas. Deus igitur (quemadmodum dixit Euripides) quæ sunt immodica tangit: curanda vero parva fortunæ finit.... Etenim quemadmodum minutæ litteræ visum, ita pusilla negotia (quoniam magis reddunt intentos) pungunt & commovent iram, malam hinc consuetudinem sibi contrahentem ad majora. Super omnia vero illud Empedoclis magnum quiddam ac divinum existimabam: (a) jejunum esse a malitia. Laudabam interim & illas non invenustas nec abhorrentes a studio sapientiæ actas in precibus consuetudines: (b) annum a re
ve-

(a) *Christiano homine digna appendix.* (b) *Tit. Continentiæ five mortificationis exercitationes.*

venerea vinoque puros vivere, colentes interim Deum temperantia. Aut rursus: a mentiendo certum tempus abstinere, nos ipsos interim observantes. Deinde hisce rebus instruebam animum meum, ut qui non minus amet pietatem, quam philosophiam: ut primum paucos dies sacros sine irascendo transigerem, velut absque temulentia vinoque, non aliter quam si celebrassem Nephalia, aut Melisponda: in quibus vinum attingere, aut luxui indulgere fas non est. Deinde idem faciebam mensem unum aut duos, paulatim mei ipsius periculum faciens. Sic tempore proficiebam ad ulteriorum malorum tolerantiam, diligenter attendens & conservans me ipsum. *Lib. de Cobibenda iracundia, fere in ipso fine.*

- * Quemadmodum equis in ipso cursu nemo injicit frena, sed longe ante: ita qui animo sunt in iram præcipiti, & ad res molestas facile irritabiles, rationibus quibusdam diu ante præsumtis in certamen sunt producendi. *Lib. de ....*

Recreatio, sive Relaxatio animi.

- * **P**Lantæ quum modicis alantur aquis, quam multis suffocantur. Eodem modo animus quum mediocri vegetetur labore, sub nimio demersus opprimitur. A continuis igitur laboribus (a) danda est quædam pueris respiratio. Reminisci enim oportet, nostram omnem vitam in remissionem ac studium esse divisam. Quo circa non vigiliam modo, verum etiam somnum esse repertum: non bellum solum, sed & pacem: non hiemem, sed & tranquillitatem: non operosos, sed festos etiam dies: & ut generatim eloquar, laboris condimentum est otium: idque non in animantibus modo, sed etiam in his quæ anima carent, fieri conspicias. Arcus enim lyrasque remittimus, ut tenere possimus. Ac summatim, corpus quidem indigentia & repleto, animus vero remissione ac labore conservatur. *Lib. de Liber. educand. paullo post medium.*

Platonem videas in convivio (ubi rem perpetuis agit
dia-

(a) *Tit. Educatio filiorum.*

dialogis, & de summo bono differit, & prorsus partes sustinet Theologi) non tamen intendere nervos demonstrationis; neque ut alibi assolet, causam fulcire coloribus; ac robur tale addere, quod evincere nequeas. Quin magis quibusdam molliusculis lemmatis, exemplis, & lepidis fabellis homines quo mavult, adigit. In convivio igitur agitari convenit quæstiones † meliores, problemata familiaria, interrogationes jucundas, non captiosas ac lubricas quibus rudiores illaqueentur, aut quas averfati suffugiant ac declinent.... Animos enim faciles haud dubie quæstiones & jucundæ non sine fructu demulcent, & delinimentis agitant: amarulentæ ac nimium intricatæ, juxta Democritum, quando difficultatem ingerunt imperitis, tristes auditores reddunt & anxios. Id enim apprime expedit in conviviis, ut sermonis eadem sit quæ est vini communio: quod omnes citra delectum bibunt, nulla dignitatis habita ratione. *Lib. Num philosophari conveniat inter pocula, prope finem.*

Cognitio sui.

HOMERUS quidem ubi mortalium animantium generum contemplatus esset, horumque vitæ rationem & statum inter se contulisset, in hanc vocem erupit: omnium quæ in terris & spirarent & serperent, nihil esse calamitosius homine: principatum haud sane felicem homini tribuens, ut in malorum expensione primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam jam vincentem calamitate, jamque animantium omnium pronuntiatum miserimum, ipsum cum se ipso conferimus, ut propriis malis secum ipse certet, eum in corpus atque animum partientes. Quod quidem negotii nequaquam fuerit inutile, sed vehementer ad rem pertinens: nimirum ut intelligamus, utrum per animum, an per nos ipsos miserius vivamus. *Lib. Utrum graviores sint animi morbi quam corporis, in princ.*

Dicamus igitur ipsi nobis, complures quidem (o homo) morbos ac mala corpus tuum & gignit ac prodit ex sese,

† In *Luscinii* versione, edit. Paris. 1566. legitur: mitiores.

seſe, & foris incidentes accipit: verum ſi te ipſum intus aperueris, varium quoddam ac multis refertum malis † penum reperiſ: ac mundum quemdam miſeriarum reconditum (quemadmodum inquit Democritus) non quidem foris incidentium; ſed ipſo in ſolo, ipſaque in terra ſuos habentium fontes, unde ſcaturiant. Hos elicit malitia, copioſum ac largum fluxum præbens affectibus. Quod ſi corporis morbi pulſibus arteriarum, aut coloris rubore deprehenduntur, hos fervor aut facilis laſſitudo ſolet arguere: contra, animi mala pleroſque ita fallunt, (a) ut non habeantur pro malis: nimirum ob id ipſum periculoſiora ſunt, quod ſui ſenſum adimunt ægrotanti. Siquidem corporis morbos ratio ſana percipit: at animi morbos ipſa ſimul ægrotans non poteſt de ſuis judicare malis, quibus laborat: propterea quod ægrotet ea pars, cujus erat judicare. Proinde (b) inter primos ac maximos animi morbos ponenda eſt dementia: per quam fit, ut pleriſque immedicabilis ac domeſtica ſit, & convivat & commoriatur malitia. Etenim ſanitatis initium eſt, ſi qui laborat, ſentiat ſibi opus eſſe remedio. Rurſum, qui non videt quibus eget, propterea quod non credat ſeſe ægrotum, etiam ſi præſto ſit qui medeatur, tamen recuſat nec admittit curationem. Nam inter corporum morbos pernicioſiores ſunt hi, qui ſui ſenſu vacant: quod genus ſunt lethargus, capitis dolor, morbus comitialis, febres, ac hæ potiffimum febres, quæ vitioſum humorem vehementer exacerbant, ac ſenſum velut in organo perturbantes, movent chordas non movendas mentium. Quapropter medici concedunt quidem, ut ægrotet homo; at ita ſi qui ægrotet, non ignoret ſe male habere: id quod non in omnibus animi morbis ſolet uſu venire. Nec enim (c) qui deſipiunt, nec qui ſunt temulenti, nec qui faciunt injuriam, ſibi videntur peccare: verum etiam ſunt, qui tum officioſe ſe facere putant. Fe-

*brem enim nemo vocat ſanitatem; nec tabem quiſquam appellat bonam habitudinem; nec podagram, pedum ve-

lo-

---

† *Al.* Penuarium reperiſ, theſaurumque, ut Democritus ait. *cet.* (a) *Tit.* Peccatum excæcat mentem. (b) *Tit.* Stultitia. (c) *Tit.* Peccatum ut ſupra.

locitatem ; nec pallorem nominat ruborem : at iracundiæ (a) multi fortitudinis nomen imponunt : amorem , amicitiae nomine palliant : invidiam , æmulationis : timiditatem , diligentiae qua res in tuto collocentur. Hinc fit , ut illi quidem medicos arcessant , quippe qui intelligant quid morbus postulet : e diverso hi fugitent philosophos , veriti ne non assequantur eas res in quibus delinquunt. *Ibidem , penes medium.*

Itaque quemadmodum periculosior est tempesta quæ vetat in portum appellere , quam ea quæ cohibet a navigando : itidem quæ in animo accidunt tempestates , graviores erunt , quæ non sinunt hominem contrahi , nec rationem perturbatam consistere : sed nullo gubernatore , nullis fulturis in perturbatione atque errore , pernicioso cursu procul acta , præceps in metuendum aliquod incidit naufragium , suamque ipsius vitam illisa comminuit. Proinde his quoque de causis gravius est animo quam corpore ægrotare : propterea quod hi tantum patiantur ; illi non solum patiantur , verum etiam faciant male. *Eod. lib. fere in fine.*

Abnegatio sui , vel affectuum cohibitio , sive continentia.

Quemadmodum Xenophon jubebat , in secundis maxime rebus (b) homines deorum meminisse , eosque tum enixius venerari ; videlicet ut quum res tulisset , majore eos fiducia quicquid ipsis opus esset poscerent , conciliatos jam & propitios : haud aliter commentationes eas , quæ sedandis perturbationibus appositissimæ sunt , præsumtas reconditasque esse oportet dumtaxat apud mentis compotes , ut multo ante præparatæ , longe sint utilissimæ. Ut enim truculenti canes , & ad omnem vociferationem consternabiles , ab una tamen voce solita & nota sibi demulcentur : sic animæ efferatos affectus non parvi est negotii componere ac permulcere ; nisi commentationes soli-

---

(a) *Vitium sub virtutis imagine.* (b) *Tit. Prosperitas.*

litæ ac familiares præsto sint & ad manum, quæ turbulentos eos & percitos protinus confopiant. *Lib. de Tranquil. animi, paullo post initium.*

Quod adversus omnes affectus conducit, hujus oportet eos qui facile vincuntur inutili pudore (quoties morbo superati, præter animi sententiam peccant ac subvertuntur) firmiter meminisse, notasque morsus ac pœnitentiæ defixas in animo revocare, servareque in longissimum tempus. (a)

* Sicut enim viatores, postea quam semel in lapidem impigerunt; aut nautæ postea quam ad scopulum fregerunt navem, si meminerint, perpetuo metuunt caventque non illa tantum, verum etiam alia illis similia: ita qui turpitudinem damnaque ex vitioso pudore accepta assidue ingerunt animo pœnitentiâ morsuque vulnerato, in similibus postea revocabunt se ipsos, nec facile patientur sese a recto cursu deduci. *Lib. de Vitiosa verecundia, in fine.*

Plurimam capies utilitatem, (b) si curiositatem avertas vique coërceas, ut consuescat obtemperare rationi. Ab hoc initio proficiens ad acriorem exercitationem, recte feceris, si theatrum in quo quid jucundi recitatur, prætereas: sique amicos ad saltationis aut comoediæ spectaculum secum abducere conantes repellas: aut si clamore in stadio circove exorto, non advertas oculos. Quemadmodum enim Socrates monebat, cavendos esse cibos qui non esurientes invitarent ad edendum; similiter & potum, qui non sitientes ad bibendum: itidem oportet & nos omnia spectacula, omnesque rationes cavere fugereque, quæ nos ad se colligunt allectantque, quum illis nihil sit opus. *Lib. de Curiosit. paullo ante finem.*

Est item (c) & ad justitiam exercendam utile, nonnunquam & quod justum est prætermittere: quo consuecas procul abesse a factis injustis. Similiter & ad pudicitiam conducit, nonnunquam a propriis uxoribus abstinere, ne quando commovearis in alienas. Hanc denique consuetudinem adducens curiositati, tenta nonnunquam & eorum quæ ad te pertinent nonnulla dissimulare, nec in aures ad-

(a) *Syndere sis & conscientia fructus.* (b) *Mira præcepta & exercitationes.* (c) *Præcepta Christiano homine digna.*

admittere : & si quis voluerit aliquid earum rerum quæ domi tuæ gestæ sunt renuntiare , differas , verbaque quæ de te dicta videntur , repellas ab auribus. *Lib. de Curiosit. post pauca.*

Quo modo posset fieri , eundem se ipso meliorem & rursus pejorem esse , aut simul vincere ac vinci , ni modo quodam (a) esset cujusque animus naturâ duplex , & aliud bonum , aliud malum in se ipso haberet? Sic igitur , qui deteriore sic utitur ut obtemperet meliori , continens suus est , atque præstantior se ipso. Qui vero per negligentiam patitur , ut princeps animus irrationalem effrenatumque sequatur , & ei subministret , is dicitur se ipso inferior , & incontinens sui , & præter naturam affectus. Nam quum ratio sit divinitus homini data , conveniens est , eam præstare atque imperare ei , quæ caret ratione : tum quia originem ducit a corpore , tum quia natura sua completur affectibus , & illorum fit similis , & eos induit , & cum illis commiscetur.... Quare juvenes (b) vehementes ac temerarii sunt , & in appetitibus inflammati , & furentes & rabidi , propter sanguinis copiam & caloris. At in senibus (c) concupiscentiæ fons , qui quidem est in jecinore , restinguitur , parvusque fit & imbecillis. Viget autem magis ratio , affectibus una cum corpore tabescentibus. Quod autem humanum corpus cum appetitibus affectatis consentiat unaque moveatur , pallores arguunt , rubores , tremores , cordisque pavitationes : & contra diffusiones in spe atque expectatione voluptatum. Verum quando mens ipsa per se sine affectu movetur , corpus agit quietem , & sibi constat : propterea quod mentis agitationes nihil cum corpore habent commune ; si verbi gratiâ aliquid e disciplinis mens attingat , in quibus non est irrationali locus. Ex quo etiam patet , duo esse , & facultatibus inter se differentes. *Lib. de Virtute morum , prope finem.*

Non est rationis munus una cum perniciosis excindere ... quæ (d) in affectibus sunt utilia ; verum tanquam factor bonus & urbanus , agrestia & luxuriantia refecare , deinde

Gg

de

(a) *Duas esse animæ nostræ portiones.* (b) *Tit. Juventus.* (c) *Tit. Senectus.* (d) *Tit. Affectus non esse improbandos.*

- * de colere & ad utilitatem constituere. Nec enim qui temulentiam verentur, vinum effundunt: nec affectum, qui perturbationes timent, avellunt; sed ei adhibent modum.
- * Bobus quoque & equis saltus, & rebelliones, & contumaciam; non motus nec actiones auferunt: affectibusque domitis & obedientibus ratio utitur; haud enervatâ, nec stirpitus excisâ ex animo ministrandi facultate. Curribus enim equus, aratro bos: at apro intentanti letum animosus est inveniens canis, inquit Pindarus. Quibus longe sunt † utiliora affectuum jumenta, quum videlicet rationi auxiliantur, & concordés ad virtutem diriguntur. Ut ira fortitudini, si adsit modus: justitiæ, odium improbitatis: indignatio, in eos qui præter dignitatem secundâ utuntur fortunâ. *Ibid. paullo post.*

Quod si qui amorem una cum furioso amore ejiciunt, peccant profecto. Nec illi quidem recte faciunt, qui cupiditatem propter avaritiam vituperant: non enim discrepant ab illis, qui cursum propter lapsus improbant... & qui penitus cantus propter dissonantiam odio habent. Verum ut in sonis musica concentum non extinctione gravis & acuti; & in corporibus medicina salutem non internectione caloris & frigoris, sed cum symmetria & quantitate temperationibus ipsorum perficit: ita in anima mores, quando a ratione, affectuum... motibus æquitas adhibetur ac moderatio.... Quare in voluptatibus nimia tollenda est cupiditas, & in ultionibus nimium improbitatis odium. Ita enim alius non stupidus, sed modestus: alius justus, non sævus nec acerbus erit. Quod si penitus affectiones tollerentur, fierique id posset; in multis ratio segnis, obtusa, & languida esset: ut gubernator destitutus a ventis.

* Quam rem intelligentes latores legum, in rebus publicis cupiditatem gloriæ, & æmulationes inter cives serunt. Contra hostes autem tubis, aliisque modis iram excitant, & amorem augent pugnandi. *Lib. de Virtute morum, fere in fine.*

Quies,

† *Al.* Perturbationum pecudes conducibiliore.

Quies, sive tranquillitas animi.

SI a multis clarissimorum philosophorum quæras, quisnam eos insectatus fuerit, & exulare coegerit, invenias neminem: sed ipsi (a) sponte quietem secuti, cujus participare nequeunt qui domi nominis aliquid vel potestatis obtinent. Itaque quum cetera suis nos doceant libris, hoc profecto re ipsa etiam docent. Et nunc quoque optimus quisque & probatissimus peregre vivit, non pulsus, sed sponte alio transgressus: nec fugatus, sed fugiens ipse molestias, occupationes, negotia, quæ patria afferre solet. Olimque antiquis illis (ut videre est) lucubrationes, quæ pulcherrimæ exstant maximeque approbantur, adjuvante exilio, a Musis peractæ absolutæque sunt. *Lib. de Exilio, paullo ante finem.*

Qui censent ad vitam per tranquillitatem agendam, non multa agere oportere nec privatim nec publice, hi primum magno nobis parabilem animi tranquillitatem faciunt, utpote inertia segnitiaque venalem.... Deinde etiam falsum est, homines minime actuosos tranquille vitam ducere: alioqui tranquilliorum mulierum vitam, quam virorum esse oportuerit: nempe quæ plerumque domi excubare sessitates soleant, sellulariis in officiis occupatæ.... Nec vero multitudine paucitateque negotiorum, securitatem animi anxietatemque metiri convenit. Honestum enim ommittere, non minus quam turpia agere molestum est. *Lib. de Tranquil. animi, paullo post initium.*

Plato humanam vitam cum alea comparabat, in qua optimus quisque jactus aleatori maxime expetendus est: sed utcumque tamen ceciderit, adhibenda artificiosa cura est, ut eo, quo casus tulerit, quam rectissime utatur. Quorum tamen ipsorum alterum (b) in nobis situm non esse, aleæ videlicet jactum; alterum situm esse: si sapientes sumus, id quod fors attulerit, ut æquo animo excipiamus (c) & unicuique locum distribuamus, quo magis commodet

Gg 2

id

(a) *Tit. Mundi contemptus. Tit. Renuntiatio.* (b) *Tit. Fortune utriusque moderatio.* (c) *Tit. Patientia.*

id quod bene ceciderit, quoque minus incommodet id quod retroversum cesserit. Verum inertes homines degendæque
 * vitæ ignari (instar morbofi corporis hominum, qui nec æstum ferunt nec rigorem) ut in rebus secundis exporretâ fronte perfusi servare modum nequeunt: ita in adversis obductâ atque caperatâ foedissime contrahuntur. Conturbantur igitur ab utrisque, vel in utrisque potius a se, nihiloque secius in iis quæ bona esse creduntur.... Prudentes melius, qui veluti apes ex thymo aridissimi asperrimi-
 * que succi herbâ mel rem suavissimam conficiunt; sic ex rebus ipsi incommodissimis sæpe quippiam sibi accommodatumque eliciunt. Zenoni Cittieo unica navis reliqua erat: hanc ut audisset cum vectoribus, cum mercibus, cum pulvisculo (ut dicitur) periisse: præclare, inquit, mecum fortuna agis, quæ me ad pallium illud obsoletum, atque † ad porticum impellis philosophicam. Quid igitur tandem nobis obstat, quo minus illos imitemur? A magistratu quopiam excidisti? ruri vitam ages. Circa tua privatim negotia satagens, & in principis amicitiam insinuare te magno ambitu contendens, repulsam tulisti? tuto, nulloque undecumque tibi exhibito negotio vives. Rursus negotiis multis curisque implicaris? ne aqua quidem calida usque adeo mollia membra fovet, quod ait Pindarus; ut honores & gloria cum potestate juncta suavem laborem faciunt, & facile exsudabilem. At enim quædam te angit offensio ex delectatione, aut invidia, aut atroci ignominia? secundus hic flatus est, ad Musas & in academiam ferens: id quod Platoni accidit, quum in Dionysii amicitia quasi sæva tempestate deprehensus esset. *Ibid. post pauca.*

Age jam plerisque non modo amicorum ac propinquorum vitia, sed etiam (si diis placet) inimicorum exacuunt.... Si igitur iis utens, mansuetudinem moderationemque præ te ubique pro re nata tuleris, profecto non magis alienâ petulantia atque improbitate offendere, quam
 * tuæ affectionis conscientia lætabere. Nam eos ita agere non abs re arbitraberis, non magis quam canes quum oblatrant indigne naturâ sua facere. Alioqui si huic imbecil-

† *Al. Ad Stoam redegit.*

litàti atque pusillanimitati indulgens , alienis te etiam malis degravari contemseris , fallent te miserum ac in dies ægrescentem molesta multa , velut in locum quemdam depressum subsidentemque influenza. *Ibid. post pauca.*

Enimvero constantem illum tranquillumque statum animi (a) mirum in modum frangit altioribus spiritibus ad assequendum quippiam quam pro viribus niti , quasque grandioribus velis proportione vehi : quippe immodica nobis atque immensa , affulgente utcumque spe , temere pollicentes ; deinde non respondente successu , fortunam statim iniquitatis , geniumque nostrum postulamus : quum temeritatis potius nos met ipsos damnare deberemus. Ceu vero fortunæ succensendum sit , quod vel aratro sagittam ejaculari nequeas , aut bove incitato venari lepusculum : quasi-que iniquus quispiam Deus iis adversetur , qui everriculis cervos irritato conatu venantur , & non vesaniâ potius atque improbitate suâ impossibilia etiam perficere aggrediantur. Hujus vero erroris causa est perditus amor sui. Homines enim nimium de se meriti , dum primas ubique partes sibi magna contentione tribuunt , pervicacia proveci , nihil intentatum relinquunt.... Quum vero nemo nostrum * vitem ficus ferre dignum censeat , nec oleam uvas ; nos tamen ipsi criminamur assidue , ingrataque inexplebilitate premimus , nosque adeo nostri poenitet , nisi primas partes inter divites simul & disertos , domi & militiae , inter philosophos & milites , denique inter assentatores & eos qui fidenti ingenuaque simplicitate veraces esse noscuntur , postremo inter præparcos profusosque feramus.... Oportet igitur unumquemque nostrum quod appositissimum sibi esse intellexit , id sumere ; totoque opere incumbentem ad illud , de possessione eorum decedere , quæ ad alios pertinere senserit. *Lib. de Tranquil. animi , penes medium.*

Inviçtos animi , præidentes nobis , futurorum securos esse decet : idque ad fortunam dicere , quod Socrates ad Anytum & Melitum criminatores suos simulans se dicere , re vera dicebat ad iudices : Anytus & Melitus interficere me possunt ; incommodo aut detrimento afficere non possunt.

Gg 3

funt.

(a) *Non erigas oculos tuos ad opes , quas habere non potes , &c.*

sunt. Ut enim fortuna morbis variis obruere, opes intervertere, ad tyrannum aut populum criminari potuerit: non potuit certe malum, aut socordem, aut demissum degeneremque animi, aut etiam malevolum facere dumtaxat virum bonum, virilitate ac magnitudine animi præditum; & (ut semel dicam) non potuit rectam animi constitutionem adimere: quæ multo plus certe homini confert ad vitam transigendam, quam ars gubernatoria ad emetienda maria.

* Nec enim gubernator, quantumvis peritus, æstuantem undam componere, nec impetum sævientis flatus retundere quoquo modo potest: non magis quam portum ubi vis nasci, quoties ei ex alto revehi libitum sit. Sed ne illud quidem ars ei præstiterit, ut tempestate deprehensus, constanter ac intrepide necessitate defungatur: hætenusque ipsa juvat, ut tantisper dum locum arti esse non desperat, expansa vela deducens, utcumque cum tempestate decidat: ob hoc jam ignavus compressis manibus sedet; ac interim dum malus existit ventorum vi demersus, vibrante pavore contremiscit. At in homine prudente (a) compositus animus, cum corpori serenitatem affert, continentiam videlicet & victu laboreque temperatis morborum causas materiamque abstergentibus; tum si quod extrinsecus forte argumentum perturbationis existat, in quod animus hominis quasi in saxosum vadum incurrerit, expeditâ (inquit Asclepiades) suspensâque antennâ transfilit. *Lib. de Tranquil. animi, paullo ante finem.*

Enimvero (b) si quis naturam animæ nostræ vel quoquo modo subodoratus sit, secumque reputaverit transitum ex hac vitæ conditione ad aliam, meliorem fieri per mortem, aut certe non deteriore; profecto is non modicum jam viaticum habet, quo se ad securitatem animi ac tranquillitatem conferat, mortis scilicet contemptum. *Ibid. post pauca.*

Quisquis vero (c) ille est, qui celebratum illud protulit: anteverti tibi fortuna, teque occupavi, atque omnes tuos aditus quamlibet arctos intercepi; is nimirum non pessulis, non clavibus, non structuris animasse sese erexisse

---

(a) *Tit. Prudentia.* (b) *Tit. Spes immortalitatis.* (c) *Tit. Præmeditatio malorum ad patientiam.*

seque videtur; sed decretis potius philosophicis, elogiisque sapientum: quæ tamen ipsa in medio posita sunt, obviamque omnibus, atque adeo in manibus dumtaxat sumere volentibus. *Eodem loco, paullo post.*

Qui per philosophiam (a) omnia refert ad virtutem, ipsum secum concordem sibi que consentientem, ac talem ut ipse de se nihil queratur, pacis & gaudii plenum, semper sibi ipsi amicum ac benevolentem reddit hominem. Non hic seditio, non improbum bellum in membris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non concursus cogitationis cum cogitatione, non velut in confinio cupientis ac poenitentis asperitas, ac turbulentia cum delectatione conjuncta: sed amica pacataque omnia. *Lib. Cum principe philosophandum, paullo ante medium.*

Inquietudo animi, Curæ, Distractio.

ENimvero quemadmodum meticulosi & inter navigan-^{*} dum nauseantes, in prægrande subinde navigium ex navicula transfiliunt, atque illhinc rursus in triremem, melius jam jamque sibi fore sperantes, quoad sese tandem nihil promovere, & (ut ita dicam) incassum laborare senserint, ut qui bilem quoquo gentium secum ignaviamque circumferant: sic vitæ genus aliud atque aliud idemtidem capeffere, a molestiis perturbationibusque animum eximere nequit. Cujusmodi sunt imperitia rerum, inconsiderata temeritas, nec scire nec posse recte pro re nata præsentibus uti. Hæc opulentos juxta inopesque exercent: hæc & maritos & coelibes mœrore afficiunt. Non aliam ob causam quidam a foro publicisque negotiis se subtrahentes, vitam rursus umbratilem non perferunt. Propter hæc eadem in aulas sese regum nonnullos omni ope insinuant, incoepti rursus piget. Implacidissima res est morbus, ut in-^{*} quit Ion: ægrotans enim uxorem fastidit, medicum incusat, lectulo succenset; denique amicus invisens molestus

Gg 4

est,

(a) *Tit. Virtus placidum & pacatum sibi hominem efficit.*

est, abiensque rursus offendit. Postmodum vero remittente morbo temperamentoque reddito, sensim venit sanitas, jucunda jam omnia faciens & placida: adeo ut qui ova pridie, amyllum, & primarium panem fastidiose exspuerat, cibarium postridie panem avidissime cum nasturtio comedat. Tantum est (a) in ratiocinatione momentum, ad vitam feliciter traducendam. Alexander, quum audiret Anaxarchum mundos esse infinitos differentem, illacrimasse dicitur: percontantibusque amicis, ecquid lacrimis dignum ei contigisset? An indignum est, inquit, nos flere, si quum infiniti mundi esse dicantur, haud dum unius domini facti sumus? Crates contra, manticam sordidumque palliolum gestans, per lusus & risum vitam quasi dies festos ad usque
 *extremum egit.... Porro quemadmodum calceus ad variæ pedis figuram obtorqueri etiam solet; pes vero non item ad obtorti calcei: hunc in modum mentis habitudines quamlibet oblatam vivendi rationem, similem sibi reddiderint atque consentaneam. Nec vero iis qui optimam vitam elegerunt, suavem quoque vitam consuetudo efficit (ut quidam voluerunt); sed prudentia potius vitam optimam, eandem suavissimamque facit. *Lib. de Tranquil. animi, paullo post initium.*

Modestia.

EQuidem commemini (b) juvenem me, quodam adhibito altero socio, legatum ad Proconsulem decreto publico institutum; socium vero casu quodam restitisse, nec legationis munus ad exitum usque profecutum: me functum officio, & quæ publico nomine curanda susceperam, ex sententia confecisse: domum regresso, ac legationis jam absolutæ rationem publice relaturum mihi patrem secreto jussisse ne dicerem; accessi, dixi, feci: sed comprehenso collega; accessimus, diximus, fecimus: haud secus atque si rebus omnibus ipse quoque interfuisset, & operam mecum præsens conficiendis negotiis impendisset:
 hac

(a) *Tit. Prudentia.* (b) *Præclara viri civilis descriptio.*

hac enim ratione nihil non modeste atque humaniter fieri, nec modo non invidiose rem totam tractari, verum etiam nihil de existimatione inde ac gloria detrahi. *In Politica, longe post medium, & ante finem.*

Frugi namque (a) moderatusque vir, non insolens, non nimium sui amans, nemini in civitate oneri esse potest, nulli acerbus & gravis, nulli visu infestior. Nam & salutabilis est, & natura communis, atque adire & affari volentibus facilis: cujus domus non obserata, non occlusa; sed patens est omnibus, quo se quisque velut a tempestate & fluctibus in portum tuto recipere possit. Nec humanitatem dumtaxat his rebus affert, quibus curandis ope simul & opera opus est: verum etiam (b) vota prospere assequebantibus lætum se & hilarem exhibet; rursus offensis & adversitate ulla affectis dolentem & mœstum. Nusquam ulli molestus occurrit, nemini per importunitatem impedimento est, non longo fervorum & comitum agmine insolens, non in balneis & theatris occupatione locorum curiosus, non deliciis & nimio sumtu insignis, & propterea invisus & gravis: sed æquus, & lenis; moribus, veste, victu, educatione liberorum, uxoris atque familiæ cultu, simul modestia & humanitate, rebusque omnibus talis, ut facile agnoscere possis popularem hominem, qui se unum de cœtu haberi civium ex animo studeat; qui benevolum se & fidelem consiliarium dubitatione æstuantibus præbeat; afflictis patronum sine mercede; connubiis amicitiiisque committendis facilem aptumque conciliatorem. *In Politica, prope finem.*

Linguæ moderatio.

NON solum vincere (c) sed etiam vinci scire speciosum est, in iis præsertim rebus, in quibus victoria detrimentum parit. *Lib. de Liber. educand. longe post med. & ante finem.*

De

(a) *Civilis & modesti viri descriptio.* (b) *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* (c) *Adversus contentiosos.*

De continenda lingua, ut proposui, explicare restat. Si quis hoc parvum aut contemtibile suspicatur, a veritate vehementer errat. Magnæ enim sapientiæ tempestivum est silentium, & omni certe sermone præstantius.... Quod *enim* silentio retentum est, efferetur perfacile: quod autem edideris, nullo modo revocari potest. Scio innumera ob linguæ intemperantiam in maximas incidisse calamitates. *Eodem lib. post pauca.*

* Qui equos probe educant, versatiles quidem eos efficiunt & parentes freno: at qui instituunt pueros, docent eos idoneos se præstare auditores; multa videlicet audire, & pauca loqui. Sic Spintharus Epaminondam laudibus vehens: quamquam plura (inquit) sciret, & pauciora loqueretur; utrumque tamen æque illi ac facile in promptu erat. Hinc naturam tradunt cuilibet geminas præbuisse aures, & linguam unicam; quod plura expediat hominem audire quam loqui. *Lib. de Officio auditoris, paullo post initium.*

Ornatus vestium.

Quid est quod in luctu mulieres albis vestibus induuntur? ... An tenuitas his in rebus ac simplicitas maxime decet; infectæ autem vestes tum superfluitatem præ se ferunt, tum elegantiam ac sumtum? Non enim minus adversus nigrum, quam purpureum colorem illa dici possunt: dolosæ vestes, dolosi etiam colores. Quod autem sua sponte, non arte nigrum est, naturâ tinctum est, & opaco admixtum vincitur. Solum igitur album (a) sincerum & purum, ac minime inquinatum est. Quare mortuis aptissimum. *In Problem. Rom. haud longe ab initio.*

Verecundia, Pudor.

* **E**X his quæ terra producit, quædam sunt non modo suapte natura silvestria infrugiferaque; verum etiam mi-

(a) *Angeli ergo in albis apparentes simplicitatem & sinceritatem commendant.*

mitibus frugiferisque seminibus ac plantis suo incremento officientia: attamen hæc agricolæ judicant argumenta foli nequaquam mali, sed pinguis ac feracis. Itidem sunt (a) & affectiones animi, per se quidem bonæ; sed tamen ceu germina quædam ac flores bonæ indolis, quæque se met ipsam rationi colendam commode possit exhibere. In his numero & eam, quam Græci vocant dylopian: hanc dicere possis vitiosum pudorem, aut stupidam verecundiam: quæ signum quidem est haud quaquam malum, quum sit causa mali. Etenim qui pudescunt, frequenter eadem peccant, quæ solent impudentes: nisi quod illi quum peccant, dolore molestiaque afficiuntur; non autem delectantur quemadmodum isti. Quisquis enim pudore vacat, non sentit dolorem ex turpiter factis. Contra qui facile pudescit, cito commovetur, non solum objectis his quæ vere turpia sunt; verum etiam quæ speciem habent turpitudinis.... Itaque Cato dicebat, sibi magis placere adolescentes qui rubeferent, quam qui palleferent: recte consuefaciens illos docensque, probrum esse magis metuendum, quam reprehensionem. *Lib. de Vitiosa verecund. in princ.*

Est profecto & difficilis pudoris vitiosi curatio, nec absque periculo fit ab excessibus hujusmodi revocatio. Sicut enim agricola quum evellit silvestre germen & infrugiferum, ibi valide impacto ligone subvertit radicem, aut admoto igne incendit; ceterum quum vitem aggreditur putandam, aut mali arborem, aut oleastrum tractat, circumspecte manum admovet, metuens ne quid ex his quæ sana sunt refecet: itidem philosophus, quum ex adolescentis animo eximit invidiæ infrugiferum germen, quodque non facile mansuescit, aut intempestivum pecuniæ studium; aut quum libidinis intemperantiam exsecat, cruentat premitque, atque sectionem & cicatricem profundam facit. Ceterum quoties ad delicatam teneramque animi partem sermonem adhibet avocantem a vitio, qualis est ea quæ immodico pudore commovetur ac turbatur, cavet ne imprudens simul refecet ingenuum pudorem. Nutrices enim dum frequenter pressius extergunt sordes ab infantibus, nonnunquam

(a) *Tit. Affectus.*

quam & carnem una cum fordibus abstrahunt læduntque. Proinde non est committendum, ut dum modis omnibus ab adolescentibus, ad vivum usque, pudorem immodicum extundimus, incogitantes eos reddamus, ac præter modum *improbos. Quin potius quemadmodum ii qui demoliuntur ædes sacris ædificiis contiguas, quæ proxima sunt & continentia manere sinunt ac fulciunt: ita dum immodici pudoris vitium attingimus, cavendum est, ne simul & illa detrahamus quæ contigua sunt pudori, modestiæ, ac mansuetudini.... Hanc ob causam Stoici his de rebus disserturi, protinus ipso etiam nomine distinxerunt erubescentiam ac vitiosum pudorem a verecundia: ne si commune vocabulum reliquissent, vitio darent occasionem lædendi. Verum nobis concedant nominibus citra calumniam uti, vel potius largiantur nobis Homericò more loqui. Siquidem ille dixit:

Valde pudor mortale genus læditve juvatve.

Et haud male quidem lædendi verbum priore loco posuit. Fit enim pudor utilis ratione, quæ & detrahit quod redundabat, & quod erat moderatum relinquit. Illud igitur in primis persuadendum est ei qui immodico pudori obnoxius est, quod affectu noxio teneatur. Nil autem est noxium, quod idem sit honestum. *Ibid. post pauca.*

Pudor immodicus mollibus & effeminatis imminens, nec valens ad ullam petitionem renuere aut contradicere, & iudices avertit a justitia, & in consultatione sedentibus obturat os, multaque cogit tum dicere, tum facere inconsulte. Ceterum qui improbissimus est, semper hujus affectus dominus ac superior est: sic excutiens pudoris affectum, ut nunquam pudefiat. Itaque pudor immodicus, dum nullam interpellationem potest repellere nec submovere, perinde ut ager (a) supinus ac (b) mollis, turpissimis factis ac cupiditatibus pervius est. Nam hujusmodi pudor malus custos est teneræ ætatis, quemadmodum dixit Brutus, sibi non videri eum ætatis florem recte collocasse, qui nihil negaret. Rursus malus est thalami & feminei con-

(a) *Supinus, id est, montosus, vel in ascensu montis situs.* (b) *Mollis, id est, aditu & accessu facilis.*

clavis curator.... Itaque pudor immodicus postea quam intemperantiam ad turpia proclivem magis etiam non obfistendo corrumpit, omnia præbet invadentibus immunita, patientia, proclivia. Obsequendi vero facilitate & immodico pudore corrumpunt etiam verecunda. Non interim commemoro detrimenta rerum utilium quæ parit immodicus pudor, dum mutuum dant quibus diffidunt: dum sponsores fiunt, pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud: sponde, sed præsto est noxa: ceterum eo in rebus gerendis uti non possunt. *Ibid. paullo post.*

Conandum est igitur ut hic morbus, multorum causa malorum, propellatur: primum, per exercitationem (a) factò initio (more eorum qui aliis in rebus quippiam meditantur) a pusillis, & ubi non difficile sit, contra oculos tollere: veluti si quis tibi propinet in cœna quum satis biberis, ne te moveat pudor inutilis, nec tibi ipse vim facias; sed deponito poculum. Rursum aliquis provocat ad talos inter pocula, ne pudeas nec metuas si petaris dicitur; sed imitare † Xenophontem Lagi: quem quum Hermoneus meticulosum vocaret quod nollet cum ipso talis ludere, confessus est se non modo timidum, sed vehementer etiam timidum & meticulosum esse adversus inhonesta. Rursum incidisti in hominem inepte loquacem qui te apprehendit, & inhærens complexu retinet: ne sis hic immodice pudens, sed interruptum sermonem urge & absolute. Nam hujusmodi recusationes ac discussiones, quoniam in minoribus malis præparant exercentque ad excutiendum inutilem pudorem, consuefaciunt nos ad majora.... Jam vero adversus laudes adulantium, non inutilis fuerit in rebus levioribus meditatio exercitatioque ad expellendum vitiosum pudorem. Quod genus sit, in amici convivio citharædus inscite canit; aut comædus magno emtus inscitâ actione perdit Menandrum, plerisque plaudentibus & admirantibus. Non fuerit opinor molestum aut difficile cum silentio audire, nec iliberaliter laudare supra

---

(a) *Exercitationis genus ad frenandos animi affectus, quod quidam mortificationem vocant. Tit. Mortificatio. † Al. Xenophanem, quem quum Lasus Hermionensis, cet.*

pra quam tibi videatur. Quod si in his tibi non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut scriptam orationem ostendente? Nimirum illiberaliter ridiculeque laudabis, simulque cum ceteris adulantibus applaudens, augebis tumultum. Quo modo igitur reprehendes in negotio serio delinquentem? Quo modo in gerendo principatu, aut in nuptiis, aut in administranda Repub. non recte se gerentem admonebis? *Eod. lib. paullo ante medium.*

Itidem oportet & pecuniam mutuam flagitantibus obfistere, consuetudine multo ante paratâ in rebus nec magni momenti, neque recusatu difficilibus. Archelaus Macedonum rex, quum ab ipso poculum aureum postularet quidam inter cœnam, qui nihil ducebat honestum præter quam accipere, iussit ministro ut id Euripidi daret: & hominem illum intuitus: tu quidem (inquit) dignus es qui postcas nec accipias; hic vero dignus est qui etiam non postulans accipiat: pulchre declarans, non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicii delectu donationem ac largitionem esse faciendam. Nos vero sæpe numero modestis hominibus ac familiaribus (quum egent) contemptis, aliis instanter improbeque flagitantibus damus: non quod dare velimus, sed quod negare non valeamus.... Ad hæc, vitiosus pudor non modo malus & imprudens dispensator est pecuniarum; verum etiam majoribus in rebus non admittit utiliter consulentem rationem. Etenim ægrotantes non arcessimus medicum peritum, veriti familiarem offendere: ac liberis præceptores eligimus eos potius qui nos huc ambitu suo provocant, quam idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur eum patronum dicere, qui causæ utilis est & rei forensis peritus; sed amici cuiuspiam aut cognati filio gratificantes, tradimus apud populum agendam causam.... Age igitur & ad hæc multo ante in rebus vulgaribus ac pusillis nos met ipsos exerceamus, assuescentes nec tonsore, nec † pictore per immodicum pudorem uti, nec in sordido diverforio manere si copia sit melioris, eo quod † caupo frequenter salutarit nos: sed in consuetudinem ducamus, etiam in minimis eligere quod melius est.... Ac de exer-

---

† *Al. Scriba. Al. Fullone.* † *Al. Stabularius.*

citatione quidem hæc sufficiunt. *Ibidem, penes medium.*

Ceterum rationum ad hæc conducibilium illa prima est, quæ nos docet & commonefacit, quod omnes affectus ac morbos ea sequuntur quæ per illos videmur nobis effugere: velut ignominiam, gloriæ studium; dolores, voluptatum amorem; labores, mollitiem; & ambitionem vincendi sequitur vinci & condemnari. Ceterum illud palam accidit immodico pudori, ut dum fumum vitat, in ignominia ignem se conjiciat.... Quin permultos vitiosus pudor, postea quam eos inutili promisso de nuptiis, aut de filia, sororeve constrinxit, rursus in diversum mutatâ sententiâ mentiri cogit. *Lib. de vitios. verecund. penes medium.*

Perfæus, quum cuidam mutuam daret pecuniam, apud forum ac mensam fecit cautionem, memor videlicet illius Hesiodi dicti:

Et fratri testem ridens adhibere memento.

Verum quum ille admirans dixisset: adeone Perfæe legaliter? Scilicet (inquit) ut amanter recipiam, nec legaliter reposcam. Multi siquidem ob immodicum pudorem initio non caventes ne fallantur, post cum amicitia detrimento coguntur legibus experiri. Contra Plato, quum Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium litteras, commendavit illum ut humanum ac modestum. Deinde in calce litterarum ascripsit: hæc autem tibi scribo de homine animante naturâ mutabili. Xenocrates tametsi moribus alioqui esset austeris, tamen pudore victus, litteris commendavit † Polyperchontem, hominem minime probum, ut res indicavit. Hunc ubi complexus esset Macedo, rogaretque num qua re opus haberet, poposcit talentum; atque ille quidem dedit: ceterum Xenocratem per litteras admonuit, ut posthac diligentius circumspiceret quos commendaret. At Xenocrates ignorabat quem commendabat. Nos vero quos comperimus (idque frequenter) improbos, in hos non modo litteras commendatitias profundimus; verum etiam pecunias, ipsi nobis noxam arcessentes. Porro sicubi alias, certe adversus eos qui nos pudore gravant, dicere licet illud:

Intelligo quæ sim patraturus mala,

si

† Al. Polyperchonti hominem, cet. Minus tamen recte, ut arbitror.

si falsum præbuero testimonium, aut si præter æquum judicavero, aut si suffragium tulero negotio inutili, aut si mutuum dedero non reddituro. Quapropter habet hoc peculiare pudor vitiosus, quod quum ceteras cupiditates sequatur poenitentia; hic non sequitur, sed protinus in ipsis factis adest. Nam & quum damus, discruciamur: & testimonium ferentes, pudefcimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus. Quoniam enim imbecilliores sumus quam ut possimus postulantibus recusare, etiam illa pollicemur iis qui nos urgent, quæ præstare nequaquam possumus, veluti commendationes in principum aulas, & intercessiones apud præfides; dum nec volumus, nec audemus dicere: non novit nos rex; sed alios potius respicit. *Ibidem, paullo post medium.*

In noxiis vero & inhonestis convenit illud Zenonis semper habere in promptu, qui quum incidisset in adolescentem quemdam ipsi familiarem, juxta moenia furtim ambulantem; audissetque quod fugeret amicum, a quo postulabatur ad ferendum falsum testimonium: quid ais (inquit) ignave? ille ausus est te malo injuriâque afficere, neque erubescit; & tu illi pro justitia non audes obsistere? Proinde quisquis improbitatem illorum qui impudenter ac fronte perfrictâ obstrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia concedit, verens facere inverecunda; recte jureque facit id, quod faciunt quicumque sapiunt. *Lib. de Vitiosa verecund. longe ante finem.*

Interpellat te rhetor in judicio sedentem, aut concionator in † consilio versantem: promittito, si ille solœcismum committat in dicendo proœmio, aut barbarismum faciat in narratione. Non enim id volet: propterea quod turpe non tam sit, quam videatur. Adeo ut nonnullos videamus in dicendo, ne vocalis quidem cum vocali concursum ferre. Rursus ubi molestus est nobilis quispiam & in pretio habitus, jubeto, ut saltans forum, aut distorto vultu transeat. Quod si recuset, tum tibi loqui tempestivum erit ac percontari, utrum sit turpius solœcismum admittere aut distorquere vultum, an violare legem, transgre-

di

---

† Al. Curia.

di jusjurandum, ac præter jus & æquum, malo bonum post habere?... Ceterum in vulgaribus id videndum ac dispiciendum, an avarum huc pudore possis adigere, ut absque cautione credat talentum: aut honoris avido persuadere valeas, ut locum honoratiorem alteri cedat: aut ei qui gaudet gerere magistratum, quum jam imminet gloriæ, ut temperet ab imperando. Profecto merito videatur absurdum, si quum illi in cupiditatibus suis ac vitiosis affectibus inflexibiles, rigidique & immobiles perseverent, nos qui non solum esse volumus, verum etiam nos profite-mur studiosos honesti & amantes æqui, non temperemus nobis, sed subvertamus abjiciamusque virtutem. *Ibid. fere in fine.*

Veneramini, inquit *Timotheus*, pudorem virtuti bellicæ suppetias afferentem. *Lib. de Audienda poëtica, versus finem.*

Philosophia.

CEtera quidem bona, humana quædam sunt pusillaque, & indigna quæ tantis insectemur studiis. Pulchra quidem medius fidius est nobilitas: sed majorum illud nostrorum bonum existit. Pretiosæ quidem divitiæ: verum ea est fortunæ possessio; quum eas & habentibus (ut usu evenit) auferat, & minime sperantibus afferat.... Gloria, venusta quidem res est: sed inconstans minimeque stabilis. Forma, præcipuum quoddam, & pro qua vindicanda magnopere decertetur: at caduca, parvo durans tempore. Pretiosa quoque sanitas: verum permutationi prorsus obnoxia. Concupitæ sane vires, & in partem beatitudinis collocandæ: sed facile aut ægitudine, aut senectute contabescunt. Si quis omnino corporis robore gloriatur, sententia falli se discat. Humana siquidem vis præ ceteris pars quota exstat animantibus? Elefantos (inquam) tauros, ac leones? Nostris autem in rebus sola, & immortalis, & divina est eruditio. Ex universis (a) duo humanæ naturæ perquam peculiariora bona sunt, intellectus, & ratio. Et intellectus quidem imperat, ratio autem obsequitur. Hunc

Hh

nul

(a) *Tit. Intellectus.*

nullus fortunæ tollet incurfus , nulla calumniâ distrahentis : non ægritudo corrumpet , nec senectus ullis affliget nocu-
mentis. Solus intellectus est , qui vetustate confectus repu-
bescat : & quum reliqua omnia tempore diminuantur , scien-
tia senectute augetur. Bellum singula torrentis instar tra-
hens & omnia ferens , solam doctrinam nequit eripere. *Lib.
de Liber. educ. longe post init. & ante medium.*

Ingenuis igitur adolescentibus nihil vel auditu vel spe-
ctatu debet omitti , immo nec is qui orbis disciplinarum
appellatur. Verum hæc perinde ac gustus gratiâ , vel in
transcursu perdiscenda sunt : fieri autem nequit , ut in cun-
ctis perfectionem assequantur. Antiquiorem autem prima-
riamque philosophiam esse ducant. Qua in re , mea coram
* ex similitudine quadam constituenda sententia. Nam sicut
complures navigando urbes obire , perpulchrum est : ita in
præstantissima domicilium habere , commodissimum ac pre-
tiosissimum. Urbane profecto † Biantem philosophum dice-
* re solitum accepimus. Quemadmodum quum proci Pene-
lopes congressum habere nequirent , ejus se ancillis immisce-
bant : ita & qui philosophiam consequi non valent , per
ceteras nullius sane existimationis disciplinas aridi semper
& tenues intabescunt. Quam ob rem aliarum artium & scien-
tiarum veluti principem constituere philosophiam oportet.
Ad corporis quidem curam , duplicem scientiam hu-
mana excogitavit industria : medicinam dico , atque gym-
nasticam : quarum altera sanitatem , altera bonam importat
habitudinem. Animarum autem ægritudines atque languo-
res , sola est quæ curet ac medeatur philosophia. Per hanc
enim & cum hac scire licet , quid honestum , quid tur-
pe ; quid justum , quid injustum ; & summatim , quid de-
ligendum , quid fugiendum ; quo modo parentibus , quo
modo natu grandioribus , quo modo peregrinis , magistra-
tibus , amicis , uxoribus , ac servis utendum sit : utque
deos veneremur , parentes honoremus , seniores vereamur ,
legibus obtemperemus , magistratibus cedendum sit , ami-
cos diligere oporteat , in mulieres servare modestiam , ca-
ros habere liberos , minime sævire cum servis. Et quod max-
imum

---

† *Alii , & fortasse castigatius , Bionem legunt.*

imum est, in prosperis fortunæ successibus lætitiâ non effundi, nec in adversis casibus tristitiâ deprimi, nec omnino voluptatibus esse deditos, nec ita per iracundiam affici, ut belluarum animos induamus: quæ ex omnibus philosophiæ bonis antiquissima judico. Generosi enim viri officium est, secundam ferre fortunam: sine invidia vero, hominis bene instituti: voluptates ratione superare, sapientis: iracundiam vincere, non vilis profecto aut abjecti viri munus est. Ceterum eos perfectos opinor esse homines, qui civiles cum philosophiâ potestates queant immiscere. Hos sibi gemina vindicare bona reor, ut scilicet eorum vita & ad communem omnium utilitatem in Republica duceretur; & summa cum tranquillitate, nullis objectâ fluctibus, per sapientiæ studia versaretur. *Lib. de Liber. educ. penes med.*

Poëtice.

Numquam mihi insignis ille Lycurgus visus est sapere,* qui ob multorum vinolentiam & ebrietatem, vites circum ambulans, illas amputaverit; quum licuisset illi propius admovere fontes, & insanientem Deum Bacchum (id quod ait Plato) altero Deo sobrio compescere, & ad moderationem perducere. Aufert enim a vino aquæ commixtio id quod est noxium, non perimens interim quod est utile. Itaque poëtica, musarum quædam portio, haudquaquam excindenda nobis est & prorsus rejicienda: sed fabulosum hoc & theatrale quod habet (sicubi deprehenderit intemperie quadam voluptatis temere in expugnanda veri opinione omnia audere, ac prorsus insanire) cohibendum utique est illud, & protinus reprimendum. Porro ubi musam conjungit gratiæ, amœnitas illa sermonis ductu suo non modo non inanis, sed etiam plurimum frugifera est: ac tum maxime locus postulat, ut illhic philosophiam investigemus atque introducamus. Ut enim mandragora prope vites nascens, virtutem ministrans vino, leniorem efficit illius vim inebriandi: ita poëtica ex philosophia certas accipiens rationes, & fabulosæ narrationi

commiscens, faciliorem nimirum effecerit & amabiliorem illius cognitionem. *Lib. de Audienda poetica, statim ab initio.*

Primum igitur afferamus in medium quod passim est obvium, & in poetice ingeniose excogitatum: quoniam multa mentiuntur poetæ; & ex illis sua sponte quædam, nonnulla vero necessitate coacti. Sponte, quia non admodum suavem auditu plerique arbitrantur veritatem: quæ ratio poetas urget, ut majore studio voluptatem & gratiam in nugis sectentur. Nam res gesta, si finem habeat inamœnum, nihil commovet animos. Ceterum † afflictio in verbis, mirum dictu, quam facile a rebus tristioribus ad hilaritatem auditores commoverit, atque vi sua traduxerit: quod nec versus ipse, nec figura, nec acumen dicendi, aut tempestitiva metaphora, concinnitas, aut structura tantum afferat secum illecebrarum, quantum inest fabulæ (a) suis affectibus recte sibi constanti. Et quemadmodum in picturis vehementius movet color quam linea, ad hoc ut humana effigies reddatur conspicua, & fallantur spectatores: sic in carminibus veri similitudo admixta nugis, attonitos quodam modo reddit ac decipit eos qui audiunt, magis quam diligens ille apparatus versibus ac dictionis elegantia adhibitus. *Ibidem, paullo post.*

Quisquis in poetis admiratur omnia, illisque se exhibet familiarem, dum judicium subjicit opinioni heroicis istis * ac præclaris nominibus infectæ, similis erit quibusdam insignium auctorum discipulis; qui dum præclara referre non possent, exprimebant turpia: veluti Platonici quidam, præceptoris incurvos humeros, & Aristotelici balbutiem magistri æmulabantur. Oportet autem, non veluti meticulosi * ex superstitione in templo omnia exhorrent & reverentur, ita in poetis quoque versari: sed sumtâ audaciâ ita consuescere, ut de eo quod decet ac rectum est libere pronuntiet. *Eodem lib. penes medium.*

* Quemadmodum apem videmus naturæ instinctu ex amarissimis floribus, asperrimisque spinis dulcissimum mel ac lenissimum colligere: ita pueri bene instituti in poetica, no-

† *Al. Afflictio, & (ut reor) verius. (a) Affectus commode admixti narrationi.*

norunt ex vilibus absurdisque argumentis, quæ suspecta etiam aliquo modo videntur, undecumque dulce quippiam ac frugiferum eruere. *Ibidem, longe ante finem.*

Ad hunc igitur modum poëticam usurpare præceptisque insistere salubribus, vindicat illam a fabulamentis, & detrahit ei personam; additque studium illis rebus, quæ magno cum fructu ibi dicuntur; aditum parans juveni ad rationes philosophicas, dum animum eo inclinat. Venit enim cum quibusdam præguſtamentis non omnino rudis, sed ceu candidatus quidam rerum philosophicarum. Quando jam exoleverunt illa, quæ audivit perpetuo a matre, a nutrice, & per Jovem, a patre & a pædagogo, divites solos beatos prædicantibus summoque honore illos afficientibus: exhorrentibus præterea mortem & laborem; virtutemque capeſſere operæ pretium non existimantibus, atque adeo nihil præter opes & honorem: his (inquam) opinionibus dum repugnare audiunt philosophos, stupor quidam illos ab initio retinet, ac metus pavorque: ita ut progredi non liceat, nec ferre queant insolita. Non aliter atque ii (a) qui e magna caligine prodeuntes solem contueri nequeunt, nisi antea paullatim fuerint assueti. In poëtica igitur, ceu in adulterino quodam lumine ubi vera falsis sunt permixta, splendor est tenuis quem facile feras, potesque citra molestiam respicere: tantum abest ut in fugam te agat præcipitem. Audierunt enim prius in poëtis, & plane persuasa habent hæc sequentia:

Mortalibus flenda est cuique sua calamitas;

Et mortuus, cunctis liber laboribus,

Domo efferendus est multo præconio.

Et: Quando duobus vita eget mortalium

Et: Tantum, cibo panis, aquæ dein potu.

Vale † tyrannis, barbarorum amicitia;

Et hominum miserorum felicitas.

Hæc enim (inquam) minima sunt quæ gravia esse possunt, minusque conturbant & offendunt ex his quæ manant a

Hh 3

phi-

(a) *Tit. Virtus initio difficilis. Ratio proficiendi a minoribus ad majora*
† *Al. Tyrannis, barbaris gratissima.*

philosophis. Dum videlicet audiunt, mortem nihil ad nos pertinere: naturæ opes circumscriptas suo tempore: quodque felicitatem & beatitudinem non liceat præscribere opulentiâ, aut rerum maximâ ubertate: immo nec principatu aut magna potentiâ, sed solâ indolentiâ ac affectuum tumultuantium sedatione; cupidine animi intra suos naturales terminos circumsepta. *Lib. de Aud. poëtica, in fine.*

Ceterum (a) citra veritatem poëticâ plerumque varietate utimur, & morum plurimâ commutatione: eo quod ex hujusmodi affectuum diversitate, quæ ex insperato improviseque accidit, quando animus ad ea obstupescit, gratia quædam conciliatur, quam fabularum illa commutatio secum affert. Atqui si oratio est simplex & ab his figuris aliena, ea profecto & affectibus item careat necesse est. Nam hac potissimum ratione non semper eosdem poëtæ victores inducunt, non semper eosdem felicitate fortunæ florentes, aut in rebus per virtutem gerendis strenuos. Nec deos, sicubi in negotia humana inciderint, expertes proferunt affectuum, culpaque omni vacantes: ne videlicet hoc quod concitat mentem & facit obstupescere, a poësi prorsus exsulet, dum sedata est, nihilque periculi aut motus præ se ferre videtur. *Lib. de Aud. poëtica, penes medium.*

Curiositas improbanda.

CUr (b) o homo invidentissime, in alienis malis perspicaces habes oculos, in tuis cæcutis? Inverte cognoscendi studium, & istam curiositatem ab externis transfer ad ea quæ sunt intra te. Si cordi est aggredi malorum historiam, habes affatim domi quid agas. Tantam reperies multitudinem erratorum in vita tua, malarumque cupiditatum in animo, nec minus negligentia in his quæ fuerat officii præstare.... Hæc recenseto, hæc recognoscito: fenestras, unde prospectus pateat in vicinos, aditusque curiositatis obturato. Ceterum alias aperito vias, quæ ducunt in virorum conclave quod tibi domi est, in loca in quibus

(a) *Affectuum varietas ad oblectandum necessaria.* (b) *Tit. Cognitio sui.*

bus versantur famuli. Illhic habet istud percontandi studium & curiositas negotium nec inutile, nec improbum, verum utile ac salutiferum: quum sibi quisque sic loquitur. Quo lapsus? quid feci? quod mihi munus ommissum* est? Nunc vero, sicut fabulæ narrant, Lamiam domi quidem canere cæcam, oculos habentem in vasculo quodam repositos; verum ubi prodit foras, reponere, ac tum oculatam esse: ita quisque nostrum foris, & in rebus aliorum ob malevolentiam, sibi curiositatem velut oculum imponit. In nostris autem ipsorum erratis ac malis frequenter labimur præ ignorantia, ad hæc nec oculos habentes nec lucem. Quapropter homo curiosus hostibus utilior est, quam sibi. Siquidem illorum mala coarguit profertque, commonstrans illis quid sit cavendum, quidve corrigendum. Porro pleraque quæ domi geruntur non animadvertit, videlicet attonitus studio negotiorum alienorum. Itaque mire securi, ignarique eorum (a) quæ ad nos ipsos pertinent, aliorum genus inquirimus: videlicet quod avus vicini fuerit Syrus, avia vero Thressa. Ille vero debet talenta tria, nec usuram persolvit. Quin & huiusmodi disquirimus, unde illius uxor rediit domum? Quid hic & ille soli in angulo locuti sunt? *Lib. de Curiositate, fere in princip.*

Atqui nonnulli propriam vitam velut inamœnissimum spectaculum non sustinent intueri, nec rationem veluti lucem ad sese reflectere & circumducere. Verum animus (b) omni genere malorum scatens, horrens ac metuens quæ sunt intus, exsilit foras, vagaturque circa aliena, nutriens ac saginans animi vitium. Etenim quemadmodum gallina* in ædibus frequenter, quum cibus sit appositus, subit angulum, ibique scalpens terram,

Sicubi, ut in fimo, vel granum appareat unum:

itidem qui curiositatis vitio laborant, prætermisis interim sermonibus institutis, ac narrationibus, aliisque quæ nullus vetat percontari nec quisquam moleste fert si quis interroget, occulta secretaque mala totius domus efferunt.... Et sane in alienas ædes non est mos ingredi quemquam,* nisi prius pulsarit fores.... Curiosus autem ad hæc ipsa clam

Hh 4

sub-

(a) *Tit. Detraçtio, sive oblocutio.* (b) *Tit. Ignoratio sui unde.*

subit: pudicæ domus recteque constitutæ nequaquam libenter spectator futurus, etiam si quis vocet. Ea vero (a) quorum causâ clavis, repagulum, ac vestibulum adhibentur, * reteggit & effert in vulgus. Atqui ventorum hi nobis sunt molestissimi, sicut ait Aristo, qui nobis revellunt pallia. Curiosus autem non pallia vicinorum nec tunicas; sed parietes detegit, fores reserat, & ad teneram usque virginem non aliter quam ventus penetrat, irreperitque.... Simul est in ædibus divitum, in casis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper nuptarum, scrutans omnia omnium negotia, tum hospitem, tum præsidium: atque id quidem * haud citra periculum; sed perinde ac si quis gustet aconitum, curiositatis vitio scire cupiens quale sit, prius quam sentiat, tollitur e medio: sic qui potentiorum inquirunt mala, prius absumunt se ipsos, quam intelligant. *Ibidem, paullo post.*

Si quis de conjugio quopiam loquatur, aut de sacrificio, aut de deductione, indiligenter & oscitanter audit curiosus; aitque sibi pleraque jam ante audita esse; jubetque narrantem conferre sermonem in pauca, aut prætercurrere. Quod si quis assidens referre cœperit vitiatam virginem, aut adulteram uxorem, aut institutam litem, aut dissidium fratrum, hic nec dormitat, nec causatur deesse * otium.... Quemadmodum enim cucurbitulæ, quod in carne deterrimum est, ad se trahunt: sic curiosorum aures deterrimos quosque sermones attrahunt. Et ut melius dicam: * sicuti civitates habent portas quasdam nefastas sinistrique ominis, per quas educunt supplicio capitis destinatos, fordesque atque purgamenta ejiciunt; nihil autem purum aut sacrum per eas vel ingreditur, vel egreditur: ita per curiosorum aures nihil probum aut venustum transit; sed sermones de cædibus aditum inveniunt, atque ibi versantur, impuras & impias fabulas secum deferentes.... Siquidem curiositas (b) est libido audiendi secreta retrusaque. Nullus autem occulit, si quid habet boni: quandoquidem hic simulantur adesse bona, etiam quæ non adsunt. Proinde curiosus (c) qui appetit cognoscere mala, obnoxius est

(a) *T. Contra maledicos.* (b) *Curiositas quid.* (c) *Curiositas invidiæ proxima.*

est morbo gaudendi de malis aliorum, livoris & invidiæ fratri. *Lib. de Curiositate, paullo ante medium.*

Curiosi perdunt ac projiciunt sua ipsorum negotia, dum intenti sunt alienis. Nec frequenter eunt rus: eo quod non ferant quietem ac silentium agrorum.... Fugiunt rusticationem, uti rem quampiam inanem, frigidam, nec quicquam habentem tragoediæ: ad tribunalia, fora, & portus se recipiunt. Nihilne novi? Nam mane non eras in foro. Quid igitur? Num tribus horis existimas immutatam esse civitatem? Et tamen si quis habeat tale quippiam quod narret, descendit ex equo, datâque dexterâ & exosculatus hominem, consistit auscultans. Quod si quis forte obvius dicat nihil esse novi, tanquam offensus, quid ais, inquit? Non fuisti in foro? Non præteriisti stationem, nec incidisti in eos qui venerunt ex Italia? Itaque laudanda Locrensiū lex, quæ si quis peregre reversus rogasset, num quid novi? eum multa afficiebat. Quemadmodum enim coqui* optant uberem pecudum proventum; piscatores, piscium: sic curiosi optant annonam malorum, ac negotiorum multitudinem, novitatesque & rerum mutationes; quo semper habeant quod venentur, mactentque. Quin & Thuriensium legibus recte cautum est, quæ vetant in comœdiis taxari cives, præter quam adulteros & curiosos. Siquidem videtur & adulterium esse curiositas alienæ voluptatis, inquisitioque ac perscrutatio rerum, quæ sic asservantur ut plerosque lateant. Ipsa vero curiositas, paralysis est ac tabes, renudatioque rerum non efferendarum. Itaque fere fit, ut multa cognoscendi studium comitetur garrulitatis vitium. Quapropter & Pythagoras solitus est juvenibus indicere silentium quinquenne: quod ille vocabat echemythiam, a continendo sermone. Ceterum (a) fieri non potest, ut curiositatem non comitetur maledicentia. Etenim quæ libenter audiunt, ea libenter effutiunt: & quæ ab aliis studiose colligunt, apud alios cum voluptate efferunt. *Lib. de Curiositate, penes medium.*

Igitur ad hujus morbi depulsionem plurimum profuerit, si consueamus exercere nos met ipsos, initio e longinquo fa-

(a) *Tit. Maledicentia curiositati proxima.*

facto, atque hoc pacto discamus in hoc affectu temperare nobis. Quoniam enim ex assuetudine natum est incrementum morbi paulatim in pejus proficientis, eodem modo sumus pariter & de exercitatione temperantiæ disputaturi. Proinde sumamus initium ab his, quæ & celerrime fieri possunt, & maxime vulgaria sunt.... Et quemadmodum venatores non sinunt canem aberrare, & quemlibet odorem persequi; sed loris retrahunt revocantque, olfactum ejus servantes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhæreat vestigiis,

Naribus inquirens vestigia summa ferarum:

fic oportet & curiositatem ad quidvis spectandum audiendumve excurrentem atque oberrantem cohibere atque retrahere, quæ servetur ad utilia. Etenim sicuti leones & aquilæ (a) dum ambulant, ungues vertunt introrsum ne aciem illorum & cuspidem deterant: sic existimantes curiositatem ad multarum cognitionem aciem quamdam & acumen habere, ne consumamus illud, nec hebetemus in rebus deterrimis. Secundo vero loco consuecamus, si quando præterimus fores alienas, non introspicere, nec in ea quæ sunt intus oculis irrumpamus, curiositate manus utente vice: sed illud Xenocratis in promptu sit, qui negavit quicquam referre, utrum pedes an oculos inferas in ædes alienas. Nec enim justum, nec honestum, ac ne jucundum quidem spectaculum est,

Hospes videre, turpe si quid intus est.

Lib. de Curiositate, paullo post medium.

Dulcis quædam est amaritudo, nec cohiberi potest curiositatis titillatio, velut ulcus se met ipsum cruentans dum fugitur. Ceterum qui sit hoc morbo liberatus, naturâque placidus, nec gnarus ullius mali, dicturus est:

O diva, quam sapis, malorum oblivio!

Quapropter & adversus hæc est consuetudo ducenda, ne redditam epistolam mox ac protinus solvamus, quemadmodum faciunt plerique: qui, si manus sint tardiores, dentibus epistolæ vincula dilacerant. Tum sicunde veniat nuntius, ne accurramus: nec surgamus loco, si quis amicus di-

xe-

(a) *Tit. Opificium Dei.*

xerit, habeo nonnihil novæ rei quod tibi dicam: immo potius si quid habes quod utilitatem ac fructum adferat. Quum ego quondam Romæ differerem, Rusticus ille, quem post occidit Domitianus gloriæ illius invidens, me loquentem audiebat; atque interim fatelles accedens Cæsaris epistolam illi reddidit. Atque orto silentio, meque sermonem interrumpente quo posset epistolam legere, noluit: nec prius resignavit, quam ego finissem orationem ac dimissem auditorium. Qua quidem in re, omnes viri gravitatem admirati sunt. *Lib. de Curiositate, prope finem.*

Ambitio, contraque honoris contemptus.

Ambitio, etsi speciosior videri potest avaritiâ, & lucri faciendi cupiditate, nihilo tamen minus mihi videtur perniciofa reipublicæ: quippe cui major inest audacia, & quæ non dejectis neque ignavis innascitur animis: sed novis, vigentibus, & juvenilibus. Accedit plerumque obsecundatio quædam, & favor populi: quo fit, ut extollantur magis & intumescant; nec contineri proinde possint, nec facile a quovis se tractari permittant. *In Politica, longe ante finem.*

Paucis vero interjectis, Plutarchus eos commendat, qui moderatis honoribus contenti fuerunt, his verbis. Cato referta jam urbe Roma signis & statuis, suam ipsius fisti uspiam non permisit: malle (inquiens) causam cur sibi non steterit statua, quam cur stet requiri.... Honos vero Pittaco habitus, civile aliquid præ se fert. Jussus enim quantum vellet ex eo agro sibi acciperet, quem ipse civibus vindicarat; quantum jaculum quod ipse jaculatus erat pertransiit, tantundem accepit. Publius vero Romanus tantundem agri sibi quæsitum voluit, quantum ipse qui claudus erat, uno die peragrasset arando. Honos enim non rei præclare gestæ merces esse debet, sed signum permanendæ rei ad multum tempus, ut illi superius memorati honores diu manserunt. Ex tercentis autem statuis Demetrio Phalereo honoris causa erectis, nullam ærugo attigit,
nul-

nullam squalor fordidavit, nullam vetustas attrivit: quippe quæ adhuc illo vivente, subversæ omnes sublataque sunt. Demadis item statuas dejectas & obrutas, ac inde ad vascula quædam per contumeliam conflatas accepimus. Plerique alii hujuscemodi honores in contumeliam versi, molesti odiosique habiti sunt: nec per improbitatem tantum eorum quibus decreti fuerant; verum etiam vastitas & amplitudo immoderata, cur antiquarentur, causa existit. Proinde fortissimus atque firmissimus honoribus custos, modestia adhibenda est. Prægrandes enim honores, utpote superbi & tumidi, æque ut corpora vastæ & immoderatae proceritatis cito simul & facile corruunt. *Ibidem, paullo post.*

Alexander suo more (a) dum videret nuntium summa lætitia gestientem, dexterâque protensâ accurrere: quid mihi (inquit) vir bone nuntiabis aliud, quam Homerum revixisse? Nihil videlicet sibi deesse iis verbis contestatus, quam famam insignem apud posteros. *Lib. de Profectu morum, fere in fine.*

Honor.

Virtutis elementa sunt spes honoris, & formido poenæ. Illa enim ad egregia honestatis opera promptiores efficit: hæc ad perpetranda vilissima segniores reddit. *Lib. de Liber. educandis, prope finem.*

Hypocrisis.

Extrema est perversitas (ut ait Plato) quum prorsus justitia vaces; ad id tamen niti, ut vir bonus esse videaris. *Lib. Num philosoph. inter pocula, paullo post medium.*

Elo-

(a) *Ambitio Alexandri.*

Eloquentia.

Non rhetoricam suadendi opificem, sed adjutricem esse debemus existimare. Qua ratione illud est corrigendum Menandri: mores dicentis sunt qui persuadent; non oratio. Re enim vera utrumque est quod rem efficit, mores nimirum atque oratio: nisi quisquam dicere velit, *navem a gubernatore dumtaxat dirigi, non a clavo quoque: & equitem esse qui equum in giros verset, non etiam frenum: item civitatem quoque oratorum vita & moribus regi, non & oratione: nempe qua veluti gubernaculis ac freno utantur, quibus maxime versatile animal (ut Plato inquit) tanquam e puppi regatur atque versetur.... Homo certe privatus de veste atque habitu populari civitatem regere, voluntatem populi prævalere, multitudinis moribus modum facere nunquam poterit, nisi oratione & eloquentia præditus sit, qua una suadeat, afficiat, flectat, ducatque multitudinem.... Lupum quidem ajunt auribus teneri non posse: populum autem inde maxime duci oportet. *In Politica, haud longe ab initio.*

Phocionis in dicendo brevitatem omnes admirabantur: quippe Polyuctus Demosthenem ajebat esse oratorem amplissimum; Phocionem vero persuadendo gravissimum: brevissima enim ejus dictione uberrimas sententias contineri. Quam ob rem Demosthenes ipse ceteros non magni faciens, solitus dicere traditur, ut Phocionem surgere conspexisset: verborum meorum gladius jam surgit. Maxime itaque adnitendum est, ut oratione non intervacua meditata caute ad populum utare: quando etiam Pericles ille, prius quam orsus esset orationem, precari & vota facere consueverat, ne verbum quidem ullum sibi in mentem veniret, quod a rebus ipsis videri posset paullo alienius. *In Politica, paullo post.*

Ad hæc, ne pueri dicant extempore cavendum erit. Quod enim inconsulto ac temere dictum factumve sit, id pulchrum esse nequit; utque in proverbio est: difficilia, quæ honesta sunt. Impræmeditati quoque sermones plurimâ
le-

levitate incuriâque referti, neque unde sumendum exordium, nec ubi terminandum facile conspiciantur. Præter alia delicta, quibus extemporarie dicendum est, hi ad immoderatam quamdam incidunt multiloquentiam. Considerata vero meditatio orationem e congruâ vagari mensurâ non finit. Periclem (ut accepimus) ad perorandum convocatum multoties a populo nequaquam audivisse constat, quod imparatum se esse diceret. Eodem modo & ejus in Repub. æmulator Demosthenes, quum ad consulendum arcesseretur a populo, restitit. Non enim instructus sum, ait.... At quum eloquendi vires radicem egerint, tunc ubi tempus advocaverit, orandi ubertatem impartire conveniet. Sicut enim qui longo tempore in vincula conjecti fuerint, si posterioribus solvantur, ob diuturnam vinculorum consuetudinem ambulare nequeunt, quin immo claudis incedunt pedibus: ita & qui sermonem diutius astrinxerint, si quando loquendum extemplo fuerit, nihilo minus eundem stilum interpretis observant. At si quis pueros extempore dicere sinat, extremæ causam garrulitatis instituit. Miser quidam pictor, quum suam Apelli ostenderet imaginem, hanc modo pinxi, dixit. Cui Apelles: & si taceas, inquit, hanc subito depictam esse intelligo: demiror autem quonam pacto non plures hujusmodi depinxeris. Et ut ad priorem materiam referatur oratio, sicuti theatralem ac tragicam, ita & depressam & humilem dicendi orationem evitandam fugiendamque prorsus admoneo. Tumidum namque orationis genus, civile nequaquam est: tenue vero nusquam movet. Quemadmodum enim corpus non solum incolume, verum etiam bonæ habitudinis esse oportet: ita & orationem non modo non ægram, sed etiam robustam esse convenit. Nam quicquid tutum est, id solummodo collaudatur. Quod vero cum periculo fit, id etiam admiratione prosequimur. *Lib. de Liber. educand. paullo ante medium.*

Non solum vulgatum illud receptum esse videri debet, quod videlicet poëtica sit pictura loquens, pictura vero poëtica tacens: sed id quoque astruendum, quod pictam alicubi lacertam, simiam, aut Thersitæ faciem intuentes, voluptate capimur & admiratione; non quia appareant hæc

es-

esse pulchra, sed quia recte expressa & similia. Nam ita res habet, ut non possit videri speciosum quod naturâ est foedum: quamquam non minus interea imitatio laudatur, quæ rei similitudinem artificiose assequitur, sive illa sit pulchra, sive deformis. At contra nihil præstitisse videtur, qui corpori inepto & turpi imaginem formosam dederit; quod hoc sit aberrare a decoro & lineamentis. *Lib. de Audienda poetica, haud longe ab initio.*

Studium scientiæ, discendi ardor.

Corporis labor (a) perinde ac in cella quadam reservandus est, ne fragiles leviterque cedentes, ad doctrinæ studia fatigati succumbamus. Hostes enim disciplinarum (ut a Platone dictum est) labores, atque somni. *Lib. de Liber. educand. paullo post medium.*

Super omnia, puerorum memoria exercenda consuescendaque: ea enim disciplinæ quasi quædam cella penaria est. Quam ob rem memoriam esse matrem musarum, traditur in fabulis. Quasi vero insinuent atque demonstrent, nullam a natura rem tantum gignere ac nutrire, quantum memoriam posse. *Ibid. haud longe post medium.*

Qua viâ ea quæ legimus, in multiplicem usum traducamus, Chrysippus apte ostendit. Oportet enim (ait) quod est ex usu, ex iis quæ confinia sunt & similem habent speciem, colligere. Veluti dum ait Hesiodus: bos equidem non amittitur, nisi quis improbum habeat vicinum: id sane de asello, cane, & omni eo quod ad hunc modum potest amitti, intelligas licebit.... Ergo quemadmodum idem pharmacum ad unum morbum fugandum efficax, dum vim illius discunt medici, ad omnes finitimos illud transferunt & accommodant: sic sententia communis, quæ vim suam in plura potest extendere, non est despicienda; sed dum uni negotio proprie congruit, ad similia nihilo minus traducenda est & proxime cognata. Estque in hac occupatione exercenda juvenus, ut consuescat pro ingenii sui

acri-

(a) *Tit. Labor immodicus.*

acrimonia , id quod est commune ex proprio traducere, idque compluribus experiri exemplis ; ita ut in promptu illi fiat , celerrime hujus exercitii præstare documenta : ut quum Menander ait :

Beatus est , opibus jungens industriam:

hoc existiment non modo de divitiis dictum , sed etiam de honore , principatu , & eloquentia. Stupendam præterea admirationem Ulyssis , qua tangebatur dum Achillem inter puellarum gregem in Scyro esset conspicatus :

Tuque o ! generis extinguis clara lumina,

Dum pensa , natus optimi patris , trahis:

licebit in prodigum quoque retorquere , sordida lucra captantem , desidem , & negligentem disciplinarum osorem. Rursus dum ait :

Ne dixeris : miror præclarum opum Deum,

Quarum facile vim magnam possidet malus.

Itaque nec gloriam dices , formam corporis insignem , vestem magnatum , aut sacram etiam coronam : quod hæc omnia videamus etiam vanissimis contingere nebulonibus. Et quod ait :

Fædos metus de se producit filios:

per Jovem sic & petulantia , superstitio , invidia , & reliquæ item omnes hominum id genus pestes. *Lib. de Audienda poëtica , prope finem.*

Exclusa omni dejectione animi & elatione , toti in hoc incumbamus (a) ut utilia dicta discere possimus , & animo complecti : vestigia eorum , qui nos ingeniose ceu tardiusculos ridere solent , affectando : quemadmodum Cleanthem & Xenocratem factitasse legimus , qui condiscipulis primo lentiores visi , studio non intermisso , laboreque irrequieto , tandem alios longo intervallo post se reliquerunt , imitati in ea re vasa angusti oris , & tabellas æreas ; quæ ut liquorem & litteras difficilius accipiunt , ita fidelius servant & tenacius. *Lib. de Officio auditoris , prope finem.*

Sermo auditus feminis vice nobis sit , unde in proclivi sit fetum concipere , qui brevi coalescat & prodeat in lucem. Neque enim ingenia desiderant repletionem , veluti

(a) *Tit. Labor.*

vasa : sed accendi volunt ceu materia , quo vis invenien-
di simul cum appetentia veritatis incitetur. Denique quem-
admodum in civile est , ad vicinum proficisci ignis accipien-
di gratiâ , ibique invento luculentissimo foco desidere , ædi-
bus propriis neglectis : ita prorsus indecens est , ab alio
sermonem doctum audire , minimeque curare , ut domesti-
cus ignis , nempe vis ingenii accendatur. Quid vero prodest
sermonibus alienis animum oblectari , si nihilo te fias me-
lior ? *Lib. de Officio auditoris, fere in fine.*

Veritas.

Quid est quod Saturno capite aperto immolant , *quum*
ceteris diis operto immoletur ? ... An quia veritas oc-
culi , obscurarive non potest : veritatis autem pa-
rentem ac Deum Romani Saturnum habent ? Sed quid est
quod Saturnum veritatis parentem ducunt ? An quod , ut
plerique Philosophi censent , Saturnum , tempus esse ex-
istimant : veritas autem tempore invenitur ? *In Problem.*
Rom. haud longe ab initio.

Consuetudo.

Muliere improbâ facile careat quispiam , & in liber-
tatem sese vindicet , modo vir sit , & non vile man-
cipium. Porro adversus sua ipsius mala nemo scribit repu-
dii libellum. Neque enim fieri potest , ut dimittas atque
sedes ea mala , quæ occuparunt viscera & intimas medul-
las , jamque simul a teneris coaluerunt & noctes & dies.
Inflamant enim miserum occultis viribus , effetaque tra-
dunt senectuti. *Lib. de Virtute , & vitio , paullo post initium.*

Tempus.

Quid est, quod Romani Januarium principium anni faciunt? Antiquis enim temporibus Martius primus omnium numerabatur, quod cum multis signis perspicui potest, tum eo maxime quod quintum a Martio, & sextum, & reliquos deinceps usque ad extremum a Martio numerant.... Quidam dicunt, Martium a Romulo primum omnium fuisse numeratum: quod homo acer atque bellicosus, atque adeo bellandi amore insanus, Marte factum se existimans, parentis sui cognomen ceteris mensibus præponendum esse censuit. Numa Pompilius deinde, vir pacatus, & pacis atque otii studiosus, quum civium animos a bello ad agriculturam traducere contendisset, Januario inter menses principatum dedit; & Janum, quasi civilem & agriculturæ magis quam rei belli studiosum, ad summos honores cultumque provexit. Sed vide ne Numa Pompilius magis consentaneum naturæ, quantum ad nos attinet, principium anni sumserit. Omnino enim eorum quæ in circulo circumferuntur, nihil est quod naturâ aut extremum sit aut primum; sed lege factum, ut alii aliud statuunt anni principium: optime vero, qui post hibernum tropicum, annum inchoant; quum sol finem ulterius progrediendi faciat, rursusque ad nos se recipiat. Fit enim naturale quodam modo hujusmodi principium, quo & lucis tempus nobis augetur, tenebrarum vero & noctis diminuitur: princeps denique & substantiæ fluxæ auctor propius accedit. *In Problem. Rom. haud longe post initium.*

Vita.

Tydide magnanime, *inquit Homerus*, quid genus percontaris? Cujusmodi est foliorum genus, hujusmodi & hominum. Foliorum alia quidem ventus decutit, alia pullulans fert silva, verno autem nascuntur tempore: sic virorum genus, hoc quidem nascitur, hoc vero desinit.

In

In oratione consolatoria ad Apollon. paullo post initium.

Hesiodus Homero & existimatione & tempore posterior... Pandoram indicat dolium aperientem, per omnem terram ac mare malorum copiam disperfisse, sic dicens: at mulier manibus magnum auferens operculum... hominibus curas suo consilio præbuit perniciosas: sola vero Spes in ædibus infrangibilibus intra dolium sub labris permanfit, nec foras evolavit: dolio enim prius opposuit operculum. Ast alia innumera in homines exsilierunt mala: plena enim malis tellus, refertum mare; morbi autem hominibus quotidiani. Hi noctu sponte accedunt, mala mortalibus tacite afferentes, quandoquidem vocem abstulit consultor Juppiter. *In eadem Oratione, post pauca.*

Mors.

Quid mirum si fissile fissum est? si quod liquefcere potest, delicuit? si quod exuri potest, combustum est? si corruptibile, corruptum? Quando enim in nobis ipsis non est mors? Et (ut inquit Heraclitus) idem vivens & mortuus, vigilans & dormiens, novum & vetus: quæ enim cecidere, illa sunt; & illa rursus quæ cecidere, hæc. Nam ut ex eodem luto potest quispiam animalia fingens confundere: & rursus fingere ac confundere; atque hoc vicissim incessanter facere: sic & natura ex eadem materiâ jam diu quidem nostros edidit avos, & continuo post eos genuit parentes; mox nos, deinde alios ad alios circulari quodam modo producet: & hic nascendi fluvius perpetuo fluens, nunquam quiescet; & rursus qui huic opponitur, moriendi; sive Acheron a poëtis, sive Cocytus appellatus... Quo circa nostrum hoc vivere, fatale quoddam debitum esse dicitur, utpote reddendum, a proavis nostris mutuo acceptum, quod facile ac citra gemitum restituendum est, quum a quo accepimus exigitur. Hoc enim pacto videri gratissimi poterimus. Existimo autem naturam ipsam, quum tantam vitæ brevitatem nullo ordine vidisset, ut mortis terminus lateret voluisse. Hoc

enim fuit melius. Nam si prævidissemus, nonnulli mœroribus contabuissent, & ante mortem decessissent. Adverte autem vitam ipsam, cum doloribus refertam, tum multis sollicitudinibus exhaustam, quas si recensere vellemus, vehementer ipsam condemnaremus: & quæ apud quosdam obtinuit, veram opinionem redderemus, quod scilicet longe sit melius mori quam vivere. Itaque Simonides, hominum (inquit) modicæ quidem vires, inanes vero curæ: vitæque brevi labor supra laborem, & mors crudelis atque inevitabilis imminet. Illius enim æqualem fortiti sunt portionem, & boni & quicumque est malus. *In ead. Orat. conf. paullo post.*

Socrates similem esse mortem dicebat aut profundissimo somno, aut peregrinationi longæ ac diuturnæ, aut cuidam corporis atque animi interitui: proptereaque nihil mali esse in morte. Singula sic percurrens ostendebat. Si enim somnus est aliquis mors, & dormientibus nullum est malum, constat ne mortuis quidem ullum esse malum. Atque quod suavissimus sit somnus profundissimus, quid opus est dicere? cunctis enim hoc exploratum est. Testatur & Homerus de ipso somno dicens: profundus, dulcissimus; morti assimilatus. Multis autem in locis & hæc dicit: ibi somno occurrerunt, mortis fratri: somno & morti gemellis, facie atque aspectu, eorum similitudinem indicans. Gemella enim maxime similitudinem ostendunt.... Oppido autem quam sapienter Cynicus Diogenes somno deditus vitamque relicturus, excitanti ipsum medico, & num molestiæ quicquam ipsi inesset percontanti; nihil molestiæ mihi inest, respondit: fratrem enim frater prævenit, somnus videlicet mortem. Quod si peregrinationi assimiletur mors, ne sic quidem malum est. Numquid autem e contrario bonum? nam corpori inservire (a) atque ipsius affectibus degere, ex quibus avulsa mens mortalibus adimpletur nugis, felix ne quid, ac beatum? Immensa namque nobis, inquit Plato, ob necessarium alimentum præbet negotia corpus... neque enim quicquam aliud præter bella & seditiones, pugnasque corpus continet; & quæ

(a) *Tit. Vita misera.*

ab ipso proveniunt cupiditates. Nam propter pecuniarum possessionem omnia excitantur bella: pecunias autem corporis causa cogimur comparare, hujus obsequiis inservientes; & ex hoc nullum ob hæc omnia philosophiæ otium datur. *Ibidem post pauca.*

Scitum est illud Archelai: hoc (inquit) quod malum dicitur mors, solum ex iis quæ putantur mala, præsens quidem neminem unquam dolore affecit; absens vero atque expectatum, mœrorem affert. Nam proculdubio nonnulli propter imbecillitatem, & eam quæ morti infertur calumniam, ne moriantur, obeunt. Pulchre igitur Epicharmus: concretus (inquit) est ac discretus; & rursus abiit unde venerat, terra quidem in terram, spiritus ad supra: quid horum grave, ac difficile? nihil. *Eod. loco paullo post.*

Inferorum regio.

AIt qui apud Platonem est Socrates: audi jam valde bonam orationem, quam tu quidem (ut puto) fabulam existimabis; ego vero orationem. Vera namque tibi, quæ locuturus sum, enarrabo. Partiti fuerant imperium Juppiter, Neptunus, & Pluto, post quam id a patre acceperunt. Erat igitur hæc de hominibus inter deos lex, & regnante Saturno semper, & adhuc est, ut hominum quicumque iuste ac sancte vitam egisset, post mortem beatorum adiret insulas: ibique procul a malis in omni habitaret felicitate. Qui vero inique atque impie, iudicii ac supplicii carcerem, quem Tartarum appellant, peteret. Horum autem iudices sub Saturno, & nuper Jove imperium obtinente, viventes erant viventium, ea die iudicantes qua erant morituri. Postea causæ quodam modo non recte iudicabantur. Itaque Pluto, & qui ex beatis insulis hæc curabant, ad Jovem profecti dicebant, indignos ad se homines utrobique accedere. Quibus Juppiter. Ego igitur, inquit, ne hoc fiat prohibebo. Nunc enim causæ (a) inique iudicantur.... Multi autem (inquit ille)

(a) *Tit. Iudex.*

scelestas animas habentes, induti sunt corpore pulchro, genereque, atque divitiis: & quum aderit iudicium, accedunt ad eos quamplurimi, quod iuste vixerint testificaturi. Iudices igitur ab his perterrefiunt, simul & ipsi induti iudicant suas ipsorum animas, oculis & auribus ac toto adoperti corpore. Hæc itaque omnia ipsis obices sunt, sua scilicet ipsorum, & eorum qui iudicantur indumenta. Primum autem cavendum est, ne ipsi prospiciant mortem: nunc enim prænorunt: sed Prometheo jam dictum est, ut hoc prohibeat. Postea hi omnes nudi iudicandi. Defunctos enim opus est iudicari; ipsumque iudicem nudum esse decet: defunctum anima ipsa, animam ipsam (quum primum quis decesserit) contemplantem, omnibus cognatis destitutam, omneque illud ornamentum relinquentem, ut æquum sit iudicium. Ego igitur quum hæc prius quam vos cognovissem, filios meos iudices creavi: duos quidem ex Asia, Minoën & Rhadamanthum; unum vero Æacum ex Europa. Hi autem ut primum decesserint, in prato ad trivium iudicabunt, ex quo viarum altera ad beatorum insulas; altera ad Tartarum ducit. *In eadem Orat. fere in fine.*

Beatarum mentium regio.

SI veterum poëtarum ac philosophorum (ut par est) verus est sermo, esse videlicet piis Manibus honorem aliquem, ac præfessionem locumque illis destinatum in quo versentur, non est tibi desperandum, quin beatus filius tuus inter eos recenseatur. Dicuntur autem hæc a suavissimo Pindaro de piis, qui ad inferos sunt. Quibus utique, dum nocturnum hic est tempus, solis jubar splendet; rosariisque puniceis consita prata ipsorum sunt suburbium, turiferis arboribus adumbratum aureisque fructibus onustum; atque equestribus gymnasiis hi, alii tesseriis, nonnulli tibiis oblectabuntur. Apud ipsos autem omnis florum pullulat opulentia, optabiliumque odor perpetuo per locum diffunditur, varias imponentium longe splendenti igni primitias in deorum aris. *In orat. consol. ad Apollon. paullo ante fin.*
Ajunt

Ajunt philosophi nonnulli, gloriæ essentiaque locum sedem esse piorum, quibus splendet solis vigor: deinde noctem inferne in pratis roseo colore purpurantibus, quibus intonsa vernant omnia, & procerarum arborum floribus amœnus convestitur campus; tum amnes quidam, fletus ignari ac lenes eum perfluunt. Ipsi transigunt jucunde tempus colloquiis, & commemoratione rerum præteritarum ac præsentium, arcessentes sese mutuo, & inter se consuetudinem vitæ agitantes. Porro tertia via eorum est (a) qui impie vixerunt & injuste, animas in obscurum locum & barathrum quoddam præcipitans, unde immensas rutant tenebras languida noctis obscuræ flumina, quæ recipiunt & ignoratione atque oblivione tegunt eos qui puniuntur. Nec enim vultures semper arrodunt hepar fontium in terra jacentium. Nam aut exustum est, aut computruit. Neque gravium quorundam onerum gestatio affligit, conficitque corpus eorum qui puniuntur. Neque enim jam carnes aut ossa cohærent nervis. Nullæ sunt corporis reliquiæ corporum vita defunctis, cruciatuum eorum capaces qui speciem sibi respondentem requirunt. Sed una profecto ratio puniendi eos qui male vixerunt: nempe obscuritas & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in tristem amnem, æque lethe, id est, oblivione præcipitans in abyssum ac vastum pelagus; videlicet ignaviam & otium, quod suo fluctu ignorationem & obscuritatem secum trahit. *Lib. An bene lateat vivens, in fine.*

Felicitas vera & falsa.

PLerisque nostrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiam, vel potius ob rusticitatem, quum Nestoris domum videret instructam lectis, mensis, vestibus, stragulis, vino suavi, non admiratus est eum rebus necessariis & utilibus abundantem: ceterum apud Menelaum conspicatus ebur, aurum, & electrum, obstupuit dixitque:

Talis adest aula hæc, qualis Jovis altitonantis:

li 4

Plu-

(a) *Tit. Inferorum regio.*

Plurima dictu mira stupor me habet aspicientem.

Porro Socrates , aut Diogenes dixisset : quam multa hic misera , inusitata , stulta ! risus me capit aspicientem. Quid ais vir muliere deterior ? quum debueris submovere purpuram ac cultum , ut illa desineret deliciarum rerumque peregrinarum amore laborare ; tu contra exornas ædes, perinde quasi theatrum aut scenam ingredientibus ? Hujusmodi felicitatem adferunt divitiæ , quæ sit spectatorum ac testium , aut certe nulla. At temperatum esse , philosophum esse , de diis scire quæ scitu sunt necessaria , id semper idem est , etiam si universi nesciant mortales ; sed proprium jubar magnamque lucem habet in animo , & gaudium domesticum parit , ipso sui ipsius fruente bono , sive videat aliquis , sive lateat omnes & deos & homines. Hujusmodi quidem res est virtus , veritas Geometriæ & Astrologiæ : an convenit huic phaleras istas divitiarum , monilia, puellariaque conferre ostentacula ? Si nemo videat nec aspi-

* ciat, vere cæcæ sunt, & orbæ luce sunt divitiæ. Siquidem dives , quum solus cœnat cum uxore seu familiaribus , non facessit negotium mensis convivalibus ; neque poculis aureis , sed utitur quibuslibet ac plebejis : adest uxor , nullo auro , nullâ purpurâ insignis , sed simplici cultu. Verum ubi jam cœna , hoc est pompa & spectaculum adornatur, fabulaque divitiarum inducitur ; tum e navibus effert lebetesque tripodesque , ordine disponuntur lucernæ , contrahuntur calices , mutant pocillatores , revestiunt omnia , omnia movent , argentum gemmis additum , palam se divites esse confitentes : ceterum abest alacritas , abest temperantia. *Lib. de Cupiditate divitiarum , in fine.*

* Vestes confovere quidem videntur hominem ; at nihil habent in se caloris , neque illum possunt corpori ministrare : quando suapte naturâ gratissima quæque vestis mire friget , veluti experientia docet feбри æstuantibus , dum subinde mutatis vestibus quærunt refrigeria. Verum qua ratione ab amictu calefiamus , paucis accipe. Calor ipse ex humano corpore effusus , a veste superinjecta excipitur ac retinetur : mox in omnes divisus partes , inque corpus quodam modo adactus , dispergi & perire non finitur. Hæc quum

quum ita se habeant in rebus humanis , falluntur longe qui magnas & sumtuosas sibi circumdant domos , mancipiorum turbam , opesque inexhaustas congregant , hac sola spe freti , ut vivant jucundius : quando dulcedo vitæ atque hilaritas haud quaquam in rebus externis sita sit ; sed potius ex domesticis & suis , id est , ex propria animi virtute homo , veluti ex fonte , voluptatem sibi comparat & gratiam , dicente poëta :

Est honorata domus magis hæc , ubi flamma relucet.

Opes enim plus habent voluptatis , gloria multo est illustrior & potentia item , si in animo solidum possideas gaudium : unde inopiam , exilium , & senectam quoque ipsam leviter & placide ad patientiam morumque lenitatem traducere possis. Et quemadmodum aromata tritas etiam lacernas suavi replent odore : ... sic cum virtute , victus omnis totaque vivendi ratio amœna est & perjucunda. Vitium vero etiam quæ splendida apparent & pretiosa , multumque honesta contaminat , molesta illa reddens , horrida , & abjecta suis possessoribus , adeo ut recte dictum sit :

*Quem vulgus in foro beatum prædicat,
Domum petens , est omnium miserrimus.*

Lib. de Virtute & vitio , in principio.

Jam abi & corrade aurum , comporta argentum , ambulacra construito , servis domum , urbem debitoribus impleto : si non sedaveris in animo turbatos affectus , & immodicum habendi amorem , teque metu inani curisque exemeris ; ita habeto : te feбри laborantem vino fovere , bilioso adhibere mel , cibos & obsonia præparare intestinorum difficultatem aut alvi fluxum patientibus : non modo nihil gratificans morbo affectis , aut sanitati consulens ; sed insuper etiam præsentem afferens perniciem. Videas autem languentes odisse cibos , etiam selectos & pretiosos , dum offeruntur ipsis atque etiam ad sumendum eosdem urgentur : respuunt enim eos constanter & averfantur. Porro ubi primum reddita fuerit temperata habitudo , concitatus spiritus & anhelus sedatur , sanguis acidum mutat saporem , & calor naturalis suo consistit loco. Tunc surgunt e lecto , & panem etiam cibarium simul cum caseo &

& nasturtio edentes, summopere exhilarantur. Talem profecto concinnitatem efficit in animo ipsa ratio, ubi didiceris, quid vere sit bonum quidve honestum: mirum enim quam facile evaseris frugalis, tuâque contentus sorte. Jam fallor si paupertatem non sis habiturus in deliciis, ibique regnum tuum constituas, vitam illam popularem nullius opibus invidentem, minusque curiosam pluris etiam faciens principum imperiis. Itaque sapientiæ incumbens studio, vitam vives multo omnium dulcissimam, etiam atque etiam te ipso in dies evadens melior atque hilarior. Nunc dulcedine sua te capient opes, quo in multos possis esse beneficus: modo paupertas erit jucunda, vitam tribuens curis solutam, planeque liberam. Est, quando gloria titillabit animum, ut perspectum habeas, virtuti sua non deesse præmia. Quod si honor meritis (veluti fere fit in tanta rerum confusione) non contingat, maximo carebis malo, quippe invidiâ. *Lib. de Virtute, & vitio, in fine.*

Mixtus ex diversis sententiis locus.

Generatim autem liberos nostros flagitiosorum hominum consortio segregare decebit: eorum enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obscuris quibusdam præcepit sermonibus, quos hoc in loco positos explanabo, quoniam ad conquirendam virtutem non minimum videntur afferre momentum: quale illud: quæ nigrantes habent caudas, gustari non oportere; hoc est, cum hominibus consuetudinem non esse habendam, quos morum depravatio ipsa denigrat. Jugum, stateramque non transcendere: id est, plurimi facere justitiam oportere, nec eam ullo modo transcendere. Nec in otio insidere: hoc est, fugiendum esse otium, providendumque ut necessariam præparemus alimoniam. Haud injiciendam unicuique dexteram: id est, non promte aut inconsulto conciliari oportere. Angustum ne gestabis anulum: quoniam ita vitam, ut eam non vinculo dstringas, exercere debebis. Ignem ferro cædi minime debere: hoc est, irritandum non

non esse furentem : haud enim convenit ; quin potius quum intumescit , iræ cedendum. Cor neque manducabis : quid aliud insinuat , quam ne animum offendas sollicitudinibus , eumve curis conficias ? Abstinentum a fabis : quod videlicet in re civili versari non oporteat. Fabis enim priscorum suffragia ferebantur : quæ finem principatus attulerunt. Cibos in scaphio non esse ponendos : significat autem , in improbum animum urbanos immitti non oportere sermones , aut ulla virtutis studia. Cogitationis namque cibus est cum ratione studium , ac sermo frugi : quem impurum ac sordidum humana reddit improbitas. Haud retro verti ad contermina proficiscentes : id est , quibus moriendum est , quum proximum vitæ terminum intueantur , facile ferant , nec mœrore deprimantur. *De liberis educandis , prope finem.*

EXPLICIT SECUNDUS TOMUS.

TER-

TERTIUS TOMUS

COLLECTANEORUM

MORALIS PHILOSOPHIÆ,

QUI SELECTISSIMA APOPHTHEGMATA

AD RECTAM VITÆ INSTITUTIONEM

CONDUCENTIA CONTINET,

EX CLARISSIMIS AUCTORIBUS

QUI HAC DE RE SCRIPSERUNT COLLECTA,

ET IN LOCOS COMMUNES DIGESTA.

PRIMA CLASSIS

quæ a Deo optimo maximo incipiens, diversorum
statuum personas complectitur.

D E U S .

Imonides interrogatus olim ab Hierone tyranno, quidnam esset Deus? deliberandi sibi unum diem postulavit. Quumque idem ex eo postridie quæreretur, biduum petiit. Ac quum ita sæpius quærenti duplicaret numerum, admiratusque Hiero tyrannus qui rogaverat, efflagitaret cur ita faceret? quia (inquit) quanto diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior. *Cicer. lib. 1. de Nat. deorum.*

Socrates dicebat, deos omnium optimos ac felicissimos. Ad horum similitudinem quo quisque propius accederet, hoc & meliorem esse & beatiorem. Si corrigas unius vocis numerum, nihil dici potest Christianius. *Rot. lib. 3. Apoph.*

Eu-

Euclides (a) a quodam interrogatus, quales essent dii? cetera quidem ignoro, respondit: at curiosos illi odio esse certo scio. *Max. serm. 21.*

Evagrius quum longa orationis serie audivisset de Deo atque Trinitate disputantes, divinitatem nequaquam esse definiendam respondit. Omnes enim alias propositiones habere genus quod prædicetur, aut speciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut ex his compositam orationem: sed nihil in sancta Trinitate horum quæ dicta sunt, posse comprehendi. Ideoque quod ineffabile est, silentii tantum oratione esse adorandum. *Socrates lib. Tripart. hist. cap. 21.*

Attalus insignis Christi martyr, a tyranno per contemptum interrogatus, quod nomen Deus haberet? qui plures sunt (respondit) nominibus discernuntur: qui autem unus est, non indiget nomine. *Eusebius lib. 6. Eccles. hist. cap. 3.*

Thales Milesius interrogatus olim, quidnam in tota rerum natura esset vetustissimum? respondit: Deus. Cur ita? quia nunquam esse cœpit. *Eras. lib. 7. Apoph.*

Quum Pompejo res infeliciter cederent, & ad Cæsarem inclinaret victoria, Cato dicebat: (b) in rebus divinis multum esse caliginis; quod Pompejo præter jus agentis fuissent omnia prospera; causam Reipub. tuenti nihil succederet. *Plut. in Catone.*

Dei providentia.

Libanis sophista, summus Juliani apostatæ fautor, quum interrogasset Antiochiæ ludi magistrum quemdam, virum bonum atque pium; quid nunc fabri filius (Christum per contumeliam intelligens) ageret? respondit: non otia-
tur (o sophista) quem fabri filium appellas; parat enim Juliano loculum. Intellexit autem vir optimus, Julianum ob insignem impietatem & crudelitatem, non diu superstitem fore, & divinam ultionem præ foribus esse: pau-

COS

(a) *Tit. Curiositas.* (b) *Tit. Judicia Dei.*

cos enim post dies Julianus est interfectus. *Tripart. hist. lib. 6. cap. 44.*

Philosophus quidam interrogatus, respondit: quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcantator in choris, dux in urbe, imperator in exercitu, hoc est in mundo Deus. *Apulejus de Mundo.*

Thales Milesius, qui sapientissimus inter septem fuit, dicebat: homines existimare oportere, deos omnia cernere, deorumque omnia esse plena; & ita fore omnes castiores, si Deo teste & spectatore se omnia agere crederent. Omnem virtutis philosophiam hoc uno verbo vir sapiens complexus est. *Cicer. lib. 3. de Legibus.*

Idem rogatus, num lateret deos homo injuste agens, respondit: ne cogitans quidem. Significans Deo nihil omnino esse occultum. At vulgus putat, quæ cordevolvunt, latere Deum. *Laërt. lib. 1.*

Athenodorus philosophus dicere prudenter solebat: ita cum hominibus homines vivere debere, ac si Deus retributor bonorum, malorumque ultor, omni loco ac tempore actiones nostras intueretur, conspicereturque humanis nostris oculis. *Fulgos. lib. 7. cap. 2.*

Philo cum aliis Judæis apud C. Caligulam accusatus ab Appione, quod Cæsari divinos honores non tribueret, ejectus ex aula, sociis Judæis respondit: bono animo nos esse oportet (a) quibus iratus est Cajus: quia necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium. *Eus. lib. 2. Eccles. hist. cap. 5.*

Opificium Dei.

ANtonius justus cognomento, professione monachus, a philosopho interrogatus, qua ratione in vita monastica perdurare posset, quum ea consolatione quæ ex libris percipitur careret, respondit: liber meus, o philosophe, natura rerum creatarum est. In eis enim, quum mihi visum est, oracula Dei subinde contemplor. *Niceph. Callist. lib. 11. cap. 43. Eccles. hist.*

Tha-

(a) *Tit. Adversitas.*

Thales Milesius olim interrogatus, quid omnium esset pulcherrimum? respondit: Mundus. Est enim opus Dei, quo nihil pulchrius est. *Ex Laërt. lib. 1.*

Christus.

EX his qui cum Phocione erant morituri, quidam indignans complorabat sortem suam. Quem ita consolatus est Phocion: non tibi (inquit) Euhippe, satis est cum Phocione mori? Phocion non tantum innocens, verum etiam præclare de Rep. meritis, ducebatur ad mortem. Magnum itaque solatium oportebat esse, cum Phocione innocente mori innocentem. *Plut. in Græcor. apoph.*

„ Quod si magnum esse mortis solatium putatur cum Phocione mori, quid ergo cum Christo pati, & contumeliis affici? & paupertatem ceteraque hujus vitæ incommoda perpeti, quæ innocentissimus ille agnus, atque adeo rerum omnium dominus, nostri causa perpeffus est? „

Sanctus.

Diogenes Cynicus taxabat hominum vulgus, quod bonos viros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent: nec interim imitarentur quos laudibus vehementer extollerent: sed pecuniosos magis sequerentur, quos vituperabant. *Diogenes Laërt. lib. 6.*

„ Hoc in eos quadrat, qui quum sanctorum virtutes miris laudibus efferant, vitia tamen perditorum hominum sectantur. „

Alphonfus Aragonum rex potentissimus, in expugnatione Cajetæ, quum aliquando defecissent ad tormenta anea portentosæ amplitudinis saxa, nec aliunde habere facilius possent, quam ex villâ quæ ab incolis inveteratâ opinione adhuc asseritur Ciceronis fuisse; ut aliunde disquirerent istiusmodi saxa rex jussit: Ciceronis vero (cujus admiraretur in dicendo lacteam eloquentiam) villam, si sape-

rent,

rent, inviolatam fervarent. Malle enim se tormenta & machinas amittere, quam injuriâ afficere saxa tanti illius viri, qui tot tantosque homines ab injuriâ & capitis periculo vindicasset suo patrocinio. *Panorm. lib. i. de reb. gest. Alph.*

„ Hoc exemplum ad venerationem sanctorum & reli-
 „ quiarum ipsorum accommodari maxime potest. Si enim
 „ post tam longa annorum spatia, tanti fecit rex sapien-
 „ tissimus rudia villæ illius saxa, quæ Ciceronem educa-
 „ verant in dicendo clarissimum: quid illi merebuntur,
 „ qui non tam linguâ, quam vitâ clarissimi fuerunt, &
 „ modo in æternum regnant cum Christo? „

Homo.

Interrogatus olim Solon Salaminius, quid esset homo? respondit: putredo est in exortu, bulla in omni vita, esca vermium in morte. *Guido Bituri.*

Diogenes quoties considerabat in hominum vitâ civitatum gubernatores, medicos, aut philosophos; nullum animal dicebat esse homine sapientius. Idem contemplans somniorum interpretes, conjectores, divinos, & hujus generis ceteros, aut qui gloriæ divitiisque fervirent, agebat: sibi nihil homine videri stultius. Indicans hominis ingenium ad res optimas accommodum, si exerceatur: sin ad vitia degeneret, longe esse infra multas pecudes. *Laërt. lib. 6.*

Diogenes (a) quodam tempore lucernam accensam gestans obambulabat in foro, clarissima luce, quærenti similis. Rogatus quid ageret? hominem, inquit, quæro. Notans publicos civitatis mores vix homine dignos. *Ibidem.*

Idem (b) eos qui in coquos, adulatores, & scorta facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus: quarum fructus nullus hominum gustaret, sed a corvis & vulturibus ederentur. Quo dictu innuit eos nequaquam esse homines, qui ventri & gulæ serviunt. *Laërt. lib. 6.*

(a) *Tit. Vulgus.* (b) *Tit. Luxus.*

Socrates interrogatus, quo modo quis sine molestiâ vitam ageret? negavit ullo modo id fieri posse. Non enim licet, inquit, cum hominibus conversanti. Ab homine quippe homini (ut ait Seneca) quotidianum periculum est. Unde non temere a veteribus dictum est: homo homini dæmon. *Stob. serm. 97.*

Idem dicebat se putare, quod dii semper rideant vanas hominum curas, & studia, & inexplebilem undique congerendi cupiditatem; perinde atque se perpetuo victuros putarent: quum tamen mox hinc nobis migrandum sit, omnibus relictis. *Stob. serm. 96.*

Aristoteles interrogatus, quidnam esset homo? respondit: imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ lusus, inconstantiae imago, invidiæ & calamitatis trutina: reliquum vero pituita, & bilis. *Stob. serm. 96.*

Alexander dum in obsidione cujusdam urbis, infirmissima mœnium quærit, sagittâ graviter ictus est; nec tamen ab instituto destitit. Sed mox quum represso sanguine ficci vulneris dolor cresceret, & crus equo suspensum paullatim obtorpuisset, coactus quod cœperat omittere, ac chirurgum arcessere: omnes (inquit) me prædicant Jovis esse filium; sed vulnus hoc hominem me esse clamat. *Plut. in vita ejusdem.*

Silenus senex, a Mida captus, rogatus est, quid esset homini optimum? diu silentium tenuit. Tandem adactus dicere, respondit: optimum esse nunquam nasci: proximum, quam ocissime aboleri, atque hoc pretio dimissus est. Hujus dicti præter alios meminit *Ovid. lib. 11. Metamorph.*

Architas dicebat: quemadmodum si summam diligentiam adhibeas, tamen piscem sine spinis non invenies: sic nec hominem inveniri posse, qui non dolosum spinosumque quiddam habeat admixtum. *Alian. lib. 10. de varia histor.*

Solon legum Atticarum conditor, dicere solebat: urbes atque oppida nihil aliud esse, quam humanarum ærumnarum domicilia, quibus luctus, mœrores, tristitiæ mortaliū, quasi septis includuntur. *Beroald. de terræ motu.*

Mulier.

PHiloxenus poëta interrogatus, quam ob causam in tragœdiis induceret mulieres malas, quum Sophocles eas induceret bonas? argutissime respondit: quoniam ille (inquit) tales inducit, quales esse deberent; ego vero, quales sunt. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Secundus ille sapiens interrogatus, quid esset mulier? respondit: viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitæ captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumtuosum bellum, bellua conviva, sollicitudo confidens, læna complectens, exornata Scylla, animal malitiosum, malum necessarium. *Maxim. serm. 39.*

Antipater constitutus ab Alexandro Macedoniae præfectus, quum ad Alexandrum scripsisset Olympiadis matris ineptias, atque importunitates; commotus Alexander ait: gravem pensionem pro decem mensibus, quibus in utero ejus fuisset, matrem a se exigere. *Bruso. lib. 4. cap. 1.*

Cato objurgans aliquando mulierum impotentiam: omnes (inquit) homines uxoribus dominantur, nos omnibus hominibus, nobis autem uxores. Hoc modo colligens, mulieres rerum omnium esse dominas. *Plut. in Rom. Apoph.*

Aristippus mulierem parvam, sed pulchram conspicatus: parvum (inquit) pulchrum; magnum autem malum. *Anton. in Melis. part. 2. serm. 33.*

Quum Democritum quidam percontaretur, cur quum magnus esset, parvam duxisset uxorem? ego (inquit) in malo eligendo, quod minimum erat elegi. *Idem ibid.*

Anima.

ALphonfus Aragonum rex, maximum argumentum immortalitatis sibi videri dicebat, quod corpus in hac vita decrescere, ac omnia membra suos quasi fines & terminos habere videret: animos vero, quanto ad annos

ac-

accederent, tanto magis intelligentiâ, virtute, & sapientia crescere. *Panorm. lib. 4. de Alphon. reb. gest.*

In Austria quum obiisset unus ex primoribus, annos natus tres & nonaginta, qui vitam inter voluptates illecebrasque nullâ unquam valetudine offensam duxisset; ignotaque illi omnis calamitas, omnis mœstitia fuisset, idque Friderico Cæsari narraretur: & hinc (inquit ille) immortales animas censere licet. Namque si Deus est, qui hunc mundum gubernat (ut Philosophi & Theologi docent) eumque justum esse nemo negat: profecto alia loca sunt, ad quæ post mortem animæ migrant; ibique pro factis mercedem, aut poenam accipiunt. Nam hic nec bonis sua præmia, nec malis sua supplicia reddi videmus. *Aneas Sylv.*

Alexandro mortuo, quum Anaxarchus tempestate esset delatus in Cyprum, Nicocreon memor contumeliæ, philosophum arreptum in mortarium coniecit, ac ferreis pistillis contundi iussit. Hic illam vulgo celebratam vocem emisit: tunde Anaxarchi manticam; nam Anaxarchum non percutis. *Laërt. lib. 9. cap. 10.*

„ Qua quidem voce præcipuam hominis dignitatem in
 „ anima posuit; corpori vix aliud, quam quod operimen-
 „ tum ac veluti receptaculum esset, tribuens. Quæ quidem
 „ sententia eos vehementer coarguit, qui animæ curâ prorsus
 „ neglectâ, omne studium suum ad corporis commoditatem
 „ & voluptatem transferunt. Quemadmodum enim quidam
 „ ita vivunt, ut nullum numen esse credant: sic nonnulli
 „ ita sese gerunt, ut vel se animas non habere, vel eas
 „ cum corporibus simul interire arbitrentur: adeo sese to-
 „ tos curandis corporibus addixerunt. „

Cyrus major moriens apud Xenophontem, ita ait: nolite arbitrari, o mihi carissimi filii, me quum a vobis discessero, nusquam aut nullum fore. Nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis: sed eum esse in hoc corpore, ex iis rebus quas gerebam, intelligebatis. Eundem esse creditote, etiam si nullum videbitis. *Cato Major, apud Cicer.*

Liberum arbitrium.

Democritus Milesius dicere solebat: si corpus animum in jus vocaret, haud quaquam futurum, ut ille muneris male administrati crimen effugeret. Animus in corpore velut in præsidio collocatus est: & tamen pleraque mala corpori ab animo veniunt, quæ is tamen arbitrii potestate vitare posset.

Affectus.

Qualis cujusque animi affectus esset, talem esse hominem Socrates differebat. Qualis autem homo ipse esset, talem esse ejus orationem. Orationi autem facta simillima: factis vitam. *Cicer. 5. Tuscul.*

Pueritia, & adolescentia.

Socrates percontatus, quænam esset potissima juvenum virtus? ut (inquit) ne quid nimium tentent. Calor enim ætatis vix finit illos servare modum. *Laërt. in vita Socratis, lib. 2. cap. 4.*

Senectus.

LAcon quidam senex percontatus, cur barbam gestaret tam prolixam? ut (inquit) eam intuens, virum me esse sciam: & canos intuens capillos, nihil committam illis indignum. *Plut. in Laconicis.*

Solon, quum quidam ex eo quæreret, quid senectutem esse putaret? respondit: vitæ hiemem. *Stob.*

Diogenes percontanti, quid esset in vita miserrimum? senex, inquit, egenus. Siquidem ubi naturæ præsidia destituunt hominem, extraneis rebus fulcienda est ætatis imbecillitas. *Brus. lib. 6. cap. 7.*

Cato senior, quum senectuti adsint multa probra, dicebat: non esse addendum malitiæ dedecus: sentiens senectutem multis nominibus vulgo male audire; veluti quum audit deformis, edentula, lusciosa, imbecillis, obliviosa, indocilis. Hæc ferre satis est: ut non accedat crimen improbæ vitæ, quod omnibus quidem foedum; sed seni foedissimum est. *Plut. in Roman. Apoph.*

Cæsare consulatum assecuto, adjuvantibus Pompejo & Crasso, quum omnia pro libidine gererentur, ac pauci senatores in curiam convenissent; Confidius quidam natu prægrandis, idcirco non venisse senatores dicebat, quoniam illius arma militesque pertimescerent. Cui Cæsar: quin tu (inquit) hoc quoque reformidans, domi te non contines? At Confidius: senectus (inquit) me facit intrepidum. Quum enim vitæ paucillum superfit, non est cur magnopere sim sollicitus. *Brus. lib. 2. cap. 1.*

Diogenes interrogatus, quid esset senectus? respondit: vita brumalis, tempestatibus obnoxia. *Stobæus.*

Alexis poëta, cuidam videnti ipsum jam senio fessum ægre lenteque incedere, ac roganti quid ageret? paullatim, inquit, morior. Significans senes non vivere; sed lente mori. *Eras. lib. 9. Apoph.*

Senex in Olympiis cupidus erat spectandi certaminis, quod agebatur. Sed quum nulla vacaret sedes, ad varia loca sese conferens ludibrio erat, ac scommatis petebatur, quod nullus eum exciperet. Ut vero pervenit ad Lacedæmonios, ibi (a) non solum pueri omnes assurrexerunt, verum etiam viri multi cesserunt illi locum. Id factum quum ceteri Græci, quotquot aderant, plausu comprobassent, patriumque morem supra modum collaudassent; senex

Concutiens canasque genas, & tempora cana,
ac fufis lacrimis: heu miseriam! inquit: omnes Græci norunt quid sit honestum; sed eo soli utuntur Lacedæmonii. *Eras. ex Plut. in Lacon.*

Lacon (b) quum in peregrinatione vidisset homines in fellis curulibus sedentes: absit (inquit) ut in talibus sedeam fellis, unde non liceat assurgere seniori. In his enim

Kk 3

se-

(a) *Tit. Observantia.* (b) *Tit. Observantia.*

sedebant delicati, porrectis cruribus, ac cælum imminens capiti prohibebat exsurgere. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Pisistrato tyranno a Solone quærenti, qua tandem spe fretus, sibi tam audacter resisteret? respondit: senectute. *Cicer. in Catone Majore.*

Vir & Uxor.

Pyttacus Mitylenæus interrogatus a quodam, qualem uxorem ducere deberet? respondit: æqualem tibi ducito: ipse enim quum domi haberet opulentiozem, habebat etiam morosam & imperiosam. *Laërt. lib. I. cap. 5.*

Chilonis dictærum est: uxorem humilem modico apparatu ducendam, ne pro conjuge dominam arcessas domum. Sat enim dotata venit puella, quæ pudicitiam & honestos mores secum adfert. Proinde hoc erat unicum ex Laconicis institutis, ut virgines sine dote nuptum irent. *Laërt. lib. I. cap. 4.*

Democritus interrogatus (a) cur homo proceræ stature tam parvam duxisset uxorem? ego, inquit, in malo eligendo, quod minimum erat elegi. *Anton. in Melis. part. 2. serm. 34.*

Idem dicebat, eum qui bonum generum nactus sit, invenisse filium: qui vero malum, simul & filiam perdidisse. *Stob. serm. 68.*

Aureolus philosophus rogatus, pauper ne an dives uxor ducenda esset? pauperem, ait, alere difficile est: divitem vero ferre, tormentum. *Brus. lib. 7. cap. 22.*

Lycurgus cuidam percontanti, quam ob causam lege cavisset, ut sine dote virgines elocarentur? ut (inquit) nec propter inopiam illæ relinquerentur innuptæ, nec ob divitias expeterentur: sed ut juvenum quisque ad puellæ mores respiciens, ex virtute faceret electionem. *Plut. in Apoph. Lac.*

Themistoclem unicæ filiæ pater consulebat, utrum eam pauperi sed ornato, an locupletis sed parum probato collocaret? Malo (inquit Themistocles) virum pecuniâ, quam

(a) *Tit. Mulier.*

pecuniam viro indigentem. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2.*

Olympias quum accepisset, adolescentem quemdam aulicum duxisse uxorem eleganti quidem forma, sed famæ parum secundæ: ille (inquit) non sapit, qui uxorem oculis, non etiam auribus duxerit. Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autem nec auribus, nec oculis, sed digitis ducunt; solam spectantes dotem. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Aurelia Joviani Pontani filia natu major, amisso Paulo marito, quum a patre ad secundas nuptias hortaretur: quin tu (inquit) pater nuptias secundas non inis? (erat enim is etiam viduus) Quia (respondit) nullam matri tuæ similem me reperturum confido. Eadem cura (respondit illa) me quoque versat pater, quod mihi placitum Paulo æque similem sperem neminem. *Hadrianus Barlandus.*

Metellus Numidicus dicebat: si sine uxoribus possemus esse, omnes eâ molestiâ careremus: sed quoniam ita natura tradit, ut nec cum his satis commode, nec sine his ullo modo vivi possit; salutis perpetuæ potius, quam brevi voluptati consulendum est. *Brus. lib. 7. cap. 22.*

Socrates se consulentibus de ratione matrimonii contrahendi, dixit: quemadmodum pisces, o adolescentuli, qui nondum intra nassas sunt, volunt intrare; qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic & vos, ne idem vobis accidat, videte. *Anton. in Melis. part. 2. serm. 34.*

Solon quum ad Thaletem Miletum venisset, admiratus dicitur, quod nuptias, filiorumque procreationem contempsisset; Thaletem vero tacuisse. Interjectis autem diebus aliquot peregrinum subornasse, qui decimo post discessum die Athenis venisse fateretur. Hic rogatus a Solone, num quid novi Athenis esset? edoctus ille a Thalete: nihil aliud (inquit) præter quam quod adolescentis cujusdam efferebatur funus, civitate omni subsequente, quod ejus pater virtute & admiratione inter cives primas obtineret, quem tum abesse dixissent. O illum miserum! Solon ait. Sciscitanti vero de nomine, respondit, excidisse memoria: sed ob justitiam illius in omnium ore versatum. His Solon in metum conjectus est. Postremo nomen peregrino subje-

cit , ab eoque contendit , num illi Soloni nomen effet ? Annuente homine , Solon caput cædere cœpit , filium suum obiisse ratus. Tum Thales ridens ait : hæc me , Solon , a nuptiis & procreandis liberis dehortantur , quæ te hominem fortissimum infringunt : & tunc rem fictam esse ostendit. *Brus. lib. 7. cap. 22.*

Phoroneus legumlator , moriens fratri dixisse fertur : ad summam felicitatem nihil mihi defuisset , si uxor defuisset. *Brus. lib. 7. cap. 22.*

Socrates percontanti , cur Xantippem moribus incompositis foeminam haberet domi , dicebat : sic habendam consuetudinem cum morosis uxoribus , (a) quemadmodum qui se ad studium equestre exercent : parant enim equos ingenii ferocioris , quos si subegerint ac perpeti possint , ceteris utuntur commodius. Ita qui morosæ conjugis mores ferre didicerit , multo facilius cum quibuslibet habebit consuetudinem. *Laert. lib. 2. cap. 5.*

Alphonfus Aragonum rex dicere solebat , ita demum matrimonium tranquille , citraque querimonias exigi posse , si maritus surdus fiat , uxor cæca : innuens opinor , femineum genus obnoxium esse zelotypiæ : atque hinc oriri rixas & querimonias. Rursum maritis permolestam esse uxoribus garrulitatem : qua molestia cariturus est , si fiat surdus. Nec ulla vexabitur adulterii suspicione , si careat oculis. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Annia , quum ab amicis adhortaretur , ut post defunctum priorem maritum alteri nuberet , quum ætas esset & integra , & forma præstantissima adhuc (quorum alterum præberet spem prolis , alterum promitteret amorem mutuum) : nullo (inquit) pacto hoc factura sum : si enim bono viro nupsero , nolo posthac timere ne amittam ; si vero malo , quæ me caperet dementia , ut post optimum , talem admitterem ? *Eras. lib. 8. Apoph.*

Livia Augusti Cæsaris uxor interrogata , quibus rationibus Augustum sibi subiecisset ? respondit : multâ modestiâ : quod ea , quæ placerent Augusto , faceret libenter : quodque se scire dissimularet , quibus ille rebus venereis domi frueretur. *Dionys. in Tiberio.*

Quum

(a) *Tit. Consuetudo , sive Exercitatio.*

Quum adolescens quidam Socratem interrogaret, an ducere uxorem nec ne deberet? breviter respondit: utrumvis feceris, poenitebit: sentiens, & in matrimonio, & in coelibatu sua esse incommoda, quæ ad poenitendum inducant.

Canna † Synorito Galatæ nupserat. Eam Synorix juvenis præpotens adamabat: & clam interfecto Synorito, de nuptiis Cannam sollicitare cœpit. Illa quo conjugis mortem ulcisceretur, dissimulavit dolorem, & conjugii spem præbuit. Tandem Synorigem ad se venire jubet in templum Dianæ cui erat dicata, quasi vellet hanc esse conjugii testem: & astans altari ceu deæ libatura, e poculo bibit toxicum; moxque tradidit Synorigi. Qui simul atque reliquum ebibisset, venerata deam: te (inquit) dearum præstantissima testor, me hujus tantum diei gratiâ hætenus Synorito fuisse superstitem. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Quum Collatinus cum paucis familiaribus ad Lucretiam venisset a Sexto Tarquinio vi stupratam, quærenti viro ex more: fatin salvæ? Minime, inquit Lucretia: (a) quid enim salvi est mulieri amissâ pudicitiam? Vestigia alieni viri, Collatine, in lecto sunt tuo. Sed corpus tantum violatum est: animus insons est: mors testis erit. *Eras. in Apoph.*

„ Quamvis autem facinus hoc Christiana fides merito
 „ damnet, quæ manus sibi quemquam afferre vetat; vox ta-
 „ men illa memoranda est. Quid salvi esse mulieri amissâ
 „ pudicitiam potest? Habent homines multa, propter quæ lau-
 „ dari merito possint. In aliis enim eloquentia, in aliis do-
 „ ctrina, in aliis juris civilis, in aliis rei militaris scientia,
 „ in aliis bellica fortitudo, variarumque artium peritia lau-
 „ datur. In muliere vero magna pudicitiae laus est: quâ amif-
 „ sâ, quid est quod in ea jure laudari possit? Unde in Ec-
 „ clesiastico legimus: mulier fornicaria, quasi stercus in
 „ via, ab omnibus prætereuntibus conculcatur. „

Armenia a Cyri convivio domum rediens, Cyri pulchritudinem omnibus laudantibus, interrogata a viro, quid de Cyri dignitate sentiret, ait: a te (mi vir) oculos nunquam

† *Plutarchus de claris mulieribus, præclaram hanc feminam Cammam vocat, ejusque virum Sinatum. (a) Tit. Castitas.*

quam deflexi. Itaque qualis alieni viri forma sit, prorsus ignoro. *Ex lib. 4. Fran. Senen. de inst. reip.*

Thesea Dionysii soror, nupta Polyxeno, postea quam maritus metu tyranni profugerat; & rex sororem accusaret, quod conscia fugæ mariti, non indicasset: adeo ne (inquit) Dionysi, me vilem abjectique animi feminam judicas, ut si sensissem illum moliri fugam, non me illi navigationis, & omnium aliarum fortunarum comitem additura fuerim? *Eras. lib. 5. Apoph.*

Bruti uxor Porcia, Catonis filia, postea quam sensit conspiratum de Cæsare interficiendo, eâ nocte quæ præcessit diem in quo Cæsar occisus est, egresso cubiculum Bruto, cultellum tonsorium velut unguium refecandorum gratiâ poposcit: eoque quasi forte de manibus elapso, se ipsam graviter vulneravit. Mox Brutus clamore ancillarum in cubiculum revocatus, objurgare eam cœpit, quod tonsoris præripuisset officium? Hic illa clam marito: non hoc (inquit) temere feci: nam experiri volui, si quod constitutum est, parum cesserit ex sententiâ, quam æquo animo me ferro sim peremtura. *Plut.*

Pater, Filius. Filiorum educatio.

Puer quidam (a) apud Platonem educatus, quum ad patrem ex intervallo redisset, eumque vidisset effusius ridentem, admiratus dixit: se tale nihil unquam apud Platonem vidisse. Tanta res est jam inde a teneris annis virtuti assuescere. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reverentia. *Laert. lib. 4. cap. 2.*

Socrates dicebat, optime natis ingenuisque potissimum adhibendam rectam institutionem. Idem enim in his usu venire, quod in equis: in quibus, qui feroces sunt ac generosæ indolis, si statim a primis annis recte instituantur, egregii & ad omnem usum accommodi evadunt: sin minus, efferrati intractabiles, & ad nihil utiles sunt. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Apud

(a) *Tit. Moderatio.*

Apud Lacedæmonios quum duo fratres inter se dissidium haberent, Lacedæmonii mulctam dixere patri, quod filiorum discordiam dissimularet: juvenibus ignoscendum putarunt: sed quidquid illi per calorem ætatis peccassent, parenti imputabant, cujus auctoritas providere debuerat, ne quid inter filios oriretur simultatis. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus is qui Lacedæmoniis leges condidit, quum conaretur cives suos a moribus præsentibus ad temperatorem vivendi rationem traducere, eosque virtutis & honesti studiosos reddere (nam erant corrupti deliciis), duos educavit catulos eodem patre eademque matre progenitos: quorum alterum passus est domi lautioribus vesci cibis, alterum eductum venatibus exercuit. Dein quum ambos produxisset in forum apud multitudinem, posuit illhic spinas simul & escas aliquas deliciores, mox emisit leporem: quum uterque raperetur ad assueta, alter ad escas, alter leporem invaderet: an non videtis (inquit) cives, duos catulos quum ejusdem sint generis, tamen ob diversam educationem admodum dissimiles inter sese evasisse, plusque ad honestatem momenti habere educationem, quam naturam? Proinde nihil nobis (o cives) nobilitas, quam miratur vulgus hominum, ductumque ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus exstitit: ac per omnem vitam, quæ honesta sunt, & discamus, & exerceamus. Reperit vir ingeniosus viam, qua multitudini philosophicis rationibus non satis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret. Res quidem efficax est natura: sed potentior est institutio, quæ malam naturam corrigit ac vertit in bonam. Quales nascantur liberi, nulli in manu est: at, ut recta institutione evadant boni, nostræ potestatis est. *Eras. lib. 1. Apoph.*

Idem Lycurgus objicientibus, quod eloquentiæ præceptoribus daret mercedem: si quis (inquit) profiteatur se filios meos mihi redditurum meliores, non mille drachmas, sed omnium facultatum dimidium effunderem. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Ælianus adolescens Eretriam post longam peregrinatio-

tionem reversus, rogatus a patre, quid disciplinæ tanto temporis interstitio affecutus esset? se brevi ostensurum esse pollicetur. Verberibus igitur paullo post cæsus propter delictum admissum, patri nequaquam inobediens fuit, & ait: hoc edoctum, ut parenti castiganti obediret, ejusque indignationes atque pœnas æquo animo ferret. *Brus. lib. 4. cap. 30.*

Pomponius Atticus in funere matris, quam extulit nonagenariam, ipse natus annos sexaginta, sæpe gloriatus est, quod nunquam cum matre in gratiam rediisset, nunquam cum sorore fuisset in similitate, quam prope æqualem habuit. Hanc vocem se ab ipso audisse scripsit Cornelius Nepos. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Damatria (a) quum accepisset, filium ita se gerere in bello, ut tali matre videretur indignus, domum redeuntem interemit. Maluit filium habere mortuum, quam bello inutilem. Qua de re hoc fertur epigramma:

*Transgressum leges mater Damatria natum
Ipsa Lacæna necat, non Lacedæmonium.*

Ex Plutarcho in Lacænarum Apoph.

Manlius Torquatus, (b) quum e Macedonia venissent legati, graves querelas deferentes de filio ejus Decio Syllano, qui eam provinciam obtinuerat; a senatu petiit, ne quid ea de re statuerent, prius quam ipse causam cognovisset. Quum senatus illi cognitionem detulisset, domi sedet, solusque utrique parti per totum biduum vacavit: tertio die pronuntiavit in hanc formam. Quum Syllanum filium pecunias a sociis accepisse probatum sit, & Republica eum, & domo mea indignum judico, protinusque e conspectu meo exire jubeo. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Aulus Fulvius (c) filium ingenio, litteris, & forma florentem, quoniam in Catilinæ castra properabat, ex itinere retractum occidit, dicens: ego te non Catilinæ adversus patriam; sed patriæ adversus Catilinam genui. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Diogenes (d) quum puerum conspiceret indecore se

(a) *Tit. Fortitudo.* (b) *Tit. Judex.* (c) *Tit. Pietas in patriam.*

(d) *Tit. Pædagogus.*

gerentem, pædagogum illius baculo percussit, dicens: cur sic instituis? Indicans primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse, si adolescentes evadant male morati, aut secus. *Aphthonius, ac Priscianus.*

Philippus Macedo (a) quum accepisset genitum sibi filium Alexandrum, ad Aristotelem scripsit, se diis gratias habere, non tam quod filius sibi natus esset, quam quod eum nasci contigit Aristotelis tempore, a quo quidem sperabat eum ita doctum iri, ut se dignus evaderet, & successione rerum suarum. Atque quum primum fari cœpit, nutu Aristotelis eum nutrirî iussit: cui deinde adultum in disciplinam tradidit. Et deinde quum propter adversam valetudinem eum in castra sequi nequiret, Callistheni discipulo obeundas suas vices tradidit, ut regi adesset, eumque philosophiæ studiis adjuvasset. *Ex Francis. Sen. lib. 2. de Inst. Reip.*

Dominus. Servus.

MEMORIA nostra servus existit ingenii pessimi, animique truculenti. Huic sævissimus herus fuit, qui in eum verberibus sævire non desinebat. Iratus autem servus, quum dominum ulcisci nequiret, duos quos habebat infantes, anniculum unum, alterum bimulum corripuit: turrimque editam conscendit, dominumque vocavit, monuitque ut infantes suos gremio exciperet: quos quamprimum illisos parieti dejecit, seseque præcipitavit, ne vivus in potestatem domini veniret. *Ex Francis. Sen. lib. 4. de Inst. Reip.*

„Hoc animadvertant, qui omnia sibi in servos licere
„arbitrantur: quorum nunquam tam destituta fortuna est,
„ut non interim vehementer nocere dominis possint. „

Magi-

(a) *Tit. Scientia.*

Magister. Discipulus.

Alexander interrogatus, utri magis foret affectus, Philippo parenti, an Aristoteli præceptori, respondit: ille mihi, ut essem, causa fuit: hic vero, ut bonus essem. *Stob.*

Diogenes Athenas profectus, ad Antisthenem se contulit: a quo sæpe repulsus (nullum enim discipulum recipiebat Antisthenes), non destitit tamen hæerere: adeo, ut quum aliquando baculum intentaret Antisthenes, ultro baculo caput subjecerit, dicens: cæde, si vis: (a) at nullum invenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris. Insigne exemplum adamatæ sapientiæ. *Laert. lib. 6. cap. 2.*

Metrocles dicebat, res alienas emi pecuniâ, ut domum, vestem, & alia: (b) disciplinas autem liberales emi tempore. Requirit enim diuturnum studium, & indefessam diligentiam. *Laert. lib. 6. cap. 6.*

Demosthenes summus ille orator (c) tantâ diligentiam versatus est in oratoriâ, ut nullam aliam ob causam magis se dolere dixerit, quam si quando opificum antelucanâ victus esset industriâ. *Cic. lib. 4. Tuscul. quest.*

Antisthenes, quum adolescens quidam, Ponticus genere, se in numerum discipulorum illius recipi cuperet, patri quærenti, quibus rebus esset opus? libro (inquit) novo, stilo novo, novâque tabella. Significans animum a vitiis vacuum, studium vigen, & memoriam fidelem. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

Doctor & auditor.

Diogenes eos qui de virtute loquerentur, nec recte viverent, cytharæ dicebat similes, quæ sono prodesset aliis, ipsa nihil sentiret, nec audiret quicquam. *Laert. lib. 6.*

„ Hoc dictum non multum abludit ab illo Pauli, qui
 „ ait:

(a) *Tit. Philosophia.* (b) *Tit. Tempus.* (c) *Tit. Studium pertinax.*

„ ait : si linguis hominum loquar & Angelorum , carita-
 „ tem autem non habuero , factus sum velut æs sonans , aut
 „ cymbalum tinniens. „

Aristoteles rogatus , quam ob rem quum alios doceret loqui , ipse taceret ? respondit : cos quidem ipsa non scindit , cultros autem acuit. *Anton. in Melis. part. 1. serm. 73.*

Diogenes Cynicus , quum aliquando de re seriâ dis-
 rens nullum haberet auscultatorem attendentem , coepit ineptam cantionem canere , veluti saltaturis. Ubi jam plurimi concurrissent , objurgavit illos , quod ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerent ; ad seria vero & ad bene vivendum utilia , nec alacriter convenirent , nec diligenter auscultarent. *Laërt. lib. 6.*

Demosthenes quodam tempore , quum populus obstreperet dicenti , ait : se breve quiddam velle illis narrare. Facto multitudinis silentio : adolescens (inquit) quidam æstivo tempore asinum conduxerat ab Athenis Megaram usque. Sole vero circa meridiem vehementer æstuante , uterque volebat subire umbram asini , sed uterque alterum prohibebat. Hic dicebat , asinum conductum , non umbram : alter contendebat , per conductionem , & asini & umbræ jus esse factum. Atque hæc locutus Demosthenes , abiit e suggestu. Populo vero retinenti , ac narrationis finem flagitanti : de asini (inquit) umbrâ audire cupitis ; de rebus seriis loquentem audire non vultis. *Eras. de Asini umbrâ.*

Antimachum clarum poëtam ferunt , qui quum convocatis auditoribus legeret eis volumen suum , & eum legentem omnes præter Platonem reliquissent : legam (inquit) nihilo minus : Plato enim mihi unus instar est omnium. *Cicer. de Claris Orat.*

De Prælatiis & eorum residentia.

ANtigonus quum pugnaturus esset adversus Ptolemæi milites , gubernatorque admoneret plures esse naves hostium : pro quot (inquit) navibus supputas , quod ego hic præsto sum ? Sentiens ad victoriam plurimum habere mo-
 men-

menti, si strenuus imperator præsens regat exercitum. *Plut. in Reg. & Imper. apoph.*

„Hoc exemplo quantum Prælatorum in Ecclesiis suis præsentia valeat, facile poterit judicari. „

Quum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus, quid esset in causa? respondit: mirum non debere videri, si equo suo esset habitior; quando quidem ipse se pasceret, equum autem curaret servus. *Gellius, & Eras. in Proverb.*

„Hoc etiam apophthegma satis declarat, quantum gravi conferat Prælatorum cura & præsentia. „

Alexander Severus assessoribus designavit sua salaria: quamquam dicebat, illos potissimum promovendos, qui per se Remp. gerere possent, non per assessores. Unumquemque enim hoc agere debere, quod nosset. Prudentissimus juvenis sensit, hoc esse præcipuum ulcus omnium Rerumpub. quod omnia munera per vicarios administrantur, interdum alteros, ac tertios. Præfectus urbis habet vicarium: & is vicarius rursus alterum vicarium, & hic rursus alium. Atque frequenter, qui & honore & salario fruitur, minime omnium idoneus est ad functionem obeundam. *Æl. Lampr.*

Vetus multorum imperatorum dictum est: magis esse timendum cervorum exercitum duce leone, quam leonum duce cervo: adeo magnum est in quovis negotio, gubernatorem ac pastorem esse præstantissimum. Hinc majoribus natu incusantibus † Saguntinos, quod post adventum Scipionis Romanos milites in congressu fugissent, quos sæpe antea fugare soliti essent, responderunt: grex quidem est idem, sed alius pastor. *Plutarch. in Rom. Apoph.*

Rex.

Agesilaus Lacedæmoniorum rex (a) illud sibi cum primis gloriæ ducere solebat, quod rex quum esset, ceteris-

† *Lege: Numantinos, ut est apud Plutarchum. Non enim Saguntinis cum Romanis fœdere junctis, sed Numantinis bellum intulit Scipio. Notissima res est: nec in dubium ab ullo usquam revocata. (a) T. Victoria sui.*

risque consilio prospiceret, nihilo secius in laboribus obeundis nemini cederet: quodque sibi imperaret, sibi (ut ita loquar) rex esset. Id pulchrius esse judicabat, quam quod regnum obtineret in alios. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Idem interrogatus, quas res imperatorem habere oporteat, dixit: adversus hostes audaciam, erga subditos benevolentiam, in opportunitate vero rationem & consilium. *Stob. serm. 52.*

Idem illud assidue in ore habuisse fertur, principis esse, non mollitie deliciisve, sed temperantiâ ac fortitudine privatis hominibus antecellere. *Plut.*

Idem, si quid esset (a) quod per milites celeriter confici vellet, primus ipse sub oculis omnium operas aggrediebatur, quo, vel pudore ad industriam exstimularentur. Efficacissimum exhortationis genus, principem hoc facere, quod ab aliis fieri velit. *Plut.*

Cyrus abstinerebat a conspectu Pantheæ; & Araspo dicenti, (b) mulierem esse insigni formâ, dignam regis oculis: ob isthuc ipsum (inquit) magis est ab ipsa abstinendum. Etenim si nunc tuo obtemperans consilio, illam adiero quum vacat, fortassis illa mihi persuasura est, ut ad ipsam frequenter commeem etiam quum non vacabit, eique assideam neglectis feriis. *Erasm. lib. 5. Apoph.*

Philippus Macedonum rex (c) quum audisset filium suum quodam in loco scite cecinisse, objurgavit dicens: non te tui pudet, qui noris tam bene canere? *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Anus paupercula quum dignum esse putaret, se a Philippo Alexandri patre judicari, & sæpe numero importuna esset: otium sibi non esse dixit. Vetula vero clamans: ergo ne rex quidem sis, inquit. Sed ipse dictum admiratus, non illam modo, verum alios quoque e vestigio audivit. *Plut. in Apoph.*

Alexander (d) regium esse affirmavit, a quibus male audias, in eos & sæpe & multum conferre. Quo innuere voluit, liberalitatem aliquando etiam erga indignos exercendam esse. *Pont. cap. 3. de Liberalitate.*

Idem,
 (a) *Tit. Exemplum.* (b) *Tit. Occasiones peccatorum.* (c) *Tit. Indecorum.* (d) *Tit. Liberalitas.*

Idem, quum benevolentiam civium sibi conciliare cuperet, largitionibus eos corrupit. Verum quum hoc audiret pater Philippus: quæ te malum (inquit) ratio in istam spem induxit, fili, ut eos putes tibi fore fideles, quos coëmeris pecuniâ? *Plut. in Apoph. Reg. & Imp.*

Idem (a) quum ab amicis reprehenderetur, quod immemor majestatis imperatoriæ, non pretioso vestitu, auro, gemmisque corpus ornaret, respondit: principatum atque imperium in virtute esse, non in corporis decore. Itaque plebejus habitus & cultus nihil obstitit, quo minus totius orientis imperium Macedonia regno adderet. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Antigonus Macedonia rex, amicis suadentibus, ut si Athenas caperet, validis eas præfidiis communiret ne quando deficerent, respondit: se semper in ea fuisse opinione ut crederet, nullum esse regni præsidium firmiter, quam civium benevolentiam. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Idem (b) conspiciens filium suum, eos in quos habebat imperium ferocius tractantem ac insolentius: an ignoras (inquit) fili, regnum nostrum esse splendidam servitutem? Nihil dici potuit cordatius. Nam princeps non minus observare cogitur populo, quam populus principi, nisi quod princeps id facit cum dignitate: alioqui re verâ mutua servitus est. *Plutarchus.*

Augustus Cæsar quum nulli fere ad convivium invitanti suum denegaret officium, exceptus a quodam coenâ perparcâ ac pæne quotidiana, quum a convivatore demitteretur, hoc illi tantum insufurravit: non putabam me tibi tam familiarem esse. *Plut. in Rom. Apoph.*

Idem quum apud Liviam uxorem solus conquereretur de hominum insidiis, quæ hinc inde etiam vigilantissimo instruerentur: mirum non est (respondit Livia) quod tibi parentur insidiæ: partim quod id non sit alienum a naturâ; partim quod in tam magno imperio multa facias, ex quibus par est plerosque molestiam capere. Princeps enim non potest omnibus placere: sed etiam quantumvis recte imperet, ei multis irasci necesse est. *Dionys. in August.*

Idem

(a) *Tit. Cultus corporis.* (b) *Tit. Mansuetudo, Clementia.*

Idem quum audisset, quod Alexander natus annos triginta duos, postea quam plerasque mundi regiones peragrat, dubitasset: quid in reliquum vitæ tempus esset facturus? demirabatur, si Alexander non judicasset majus opus, bene gubernare partum imperium, quam amplam ditionem comparasse. Recte notavit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem rege dignam existimasset, quam proferre ditionis terminos: quum multo tum pulchrius, tum difficilius sit, regnum quod contigit re-ctis legibus sanctisque moribus exornare, quam armis regno regnum addere. *Plut. in Rom. Apoph.*

Equite Romano quodam defuncto, compertum est, illum tantum habuisse æris alieni, ut summam ducenties numum accederet, idque dum viveret, celaverat. Quum igitur res illius auctioni subjicerentur, ut ex pecuniâ creditoribus satisfaceret; Augustus (a) jussit sibi emi culcitram illius cubicularem: ac mirantibus hoc præceptum, habenda est (inquit) ad somnum conciliandum illa culcitra, in qua ille tanto ære alieno obstrictus, somnum capere potuit. Nam Augustus ob ingentes curas sæpe maximam noctis partem ducebat insomnem. *Macrob. lib. 2. cap. 4.*

Apollonius (b) rogatus a rege Babyloniæ, qua ratione quiete imperio frui posset? respondit: si paucis credideris. Voluit autem nihil aliud hoc indicare dicto, quam nihil administrando regno periculosius esse, quam si delatoribus & assentatoribus aures facile præbeantur. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Parysatis (c) Cyri & Artaxerxis mater præcipere solebat, ut rex palam ac libere locuturus, verbis bysiniis uteretur: hoc est magnificis ac mollibus. Talis enim decet regem oratio, qualis est amictus. *Ex Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Solon (d) argutissime dixit, tyrannorum amicos calculis supputatoriis esse simillimos: qui ut arbitrio supputantis ponuntur, interdum valent multa millia; interdum minimum; interdum nihil. Sic enim illorum fortunas inconstans tyranni libido variat. *Laërt. lib. 1. cap. 3.*

Ll 2

Omu-

(a) *Tit. Cura & sollicitudo.* (b) *Tit. Crudelitas. Tit. Adulatio.* (c) *Tit. Affabilitas.* (d) *Tit. Fortunæ inconstantia.*

Omilius Senator Romanus Trajano imperatori dicere solebat: majori utilitatis ratione malum principem optari posse qui permultos bonos haberet amicos, quam bonum qui malorum multorum amicitias uteretur. Siquidem facilius fore, a multis bonis unum malum ad bonitatem deduci, quam ab uno bono multos malos a malitia averti. *Fulg. lib. 7. cap. 2.*

Alexander Severus descriptum habebat, quid cui præstitisset. Qui nihil, aut minimum petissent, eos appellabat dicens: quid est cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne privatus de me queraris. Intelligebat præcipuum boni principis officium esse, debitis præmiis de Repub. benemeritos afficere: quum omnis bene constituta Respub. poenâ & præmio potissimum stabiliatur. *Ælius Lamprid.*

Scurra quidam, quum vidisset principum indigna & nefanda facinora, dixit: in uno annulo bonos principes omnes sculpi posse. Sentiens esse quidem magnum imperatorum numerum; sed in his perpauca esse bonos. *Vopiscus in Aurelio.*

Scipio, postea quam Carthaginem novam (quæ erat Hispanorum) armis ceperat, milites quidam virginem elegantis formæ captam adduxerunt, eique tradiderunt. Hic ille: libenter acciperem (inquit) si privatus essem, non imperator. *Plut. in Rom. Apoph.*

Epaminondas, quum festum diem celebraret civitas, omnesque comotationibus & libidini indulgerent, cuidam e familiaribus factus est obviam squalidus & cogitabundus. Admirante illo, cogitanteque: quid tandem esset rei, quod solus ad eum affectus modum obambulet? ut vobis (inquit) omnibus ebrios ac socordes esse liceat. O vocem principis dignam! Tum enim maxime vigilandum est principi, quum populus maxime indulget genio. *Plutarch. in Græcor. Apoph.*

Agasicles quum sciscitaretur, quo pacto posset quis tuto imperare nullo stipatus satellitio, respondit: si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis. Nemo unquam plura dixit majori compendio. *Plut. in Lacon.*

Al-

Alcámenes † Telecri filius (a) cuidam percontanti, quo pacto quis optime regnum servare posset? si lucrum (inquit) non magni fecerit. Longe lateque dissentiens a vulgo principum, qui non aliâ magis ratione principatum constabilire student, quam attenuandis civium, & suis augendis opibus; quum justitia & æquitas maxime reddant diuturnum imperium. *Plut. in Lacon.*

Ovinus Camillus (b) antiquæ familiæ senator, homo delicatissimus, rebellionem moliebatur tyrannidem affectans. Id quum Alexandro renuntiatum esset statimque probatum, ad palatium eum rogavit, eique gratias egit, quod Reipub. curam, quæ bonis viris recusantibus imponi solet, sponte reciperet. Mox ad senatum processit, atque tanti sceleris conscientiam trepidum consortem imperii appellavit, in palatium recepit, ornamentis imperialibus & melioribus quam utebatur ipse, decoravit, profectiois comitem adhibuit. Quumque imperator ipse pedibus iter faceret, invitavit & Ovinium deliciis assuetum, ad laborem: quem post quinque millia passuum cunctantem, equo sedere iussit. Quumque post duas mansiones equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoque respicientem, ac imperium tædio laborum recusantem dimisit, ac militibus a quibus Cæsar præcipue diligebatur commendatum, ad villas suas tuto abire iussit. Sic illi commonstravit, quid esset gerere imperium. *Lampr.*

Saturninus hortantibus ut imperium susciperet, ait: nescitis, o milites, quantum mali sit imperare. Gladii ut cervicibus immineant, hastæ undique & spicula: ipsi custodes timentur: ipsi comites formidantur: non cibus pro voluntate, non iter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non arma pro studio. Paucissimis verbis varia principum incommoda, & pericula vulgo incognita complexus est. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Quum sub Nervâ Cocceo, Romæ promiscue omnes ab omnibus levissimas ob causas accusarentur, atque in-

Ll 3

de

† Alcámenes, non Telecri filius fuit, ut innuit Granatensis; sed Telecri cuidam sciscitanti respondit. Vide Cruserii, ac Raphaelis Regii interpretationes.

(a) *Tit. Vectigalia.* (b) *Tit. Deliciæ.*

de magnus tumultus exortus esset, Frontonium consulem dixisse ferunt: malum quidem esse, imperatorem habere sub quo nemini liceat quicquam facere; sed multo pejus esse, quum omnia licent omnibus. *Fulgos. lib. 2. cap. 2.*

Diocletianus adhuc privatus dicere solebat, nihil esse difficilius quam bene imperare. Id Flavius Vopiscus in Aureliano tradit se audivisse a patre suo, & addidit causam: colligunt (inquit) se quattuor aut quinque simul; consilium ad decipiendum imperatorem capiunt; dicunt quid probandum sit. Imperator qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur: facit iudices, quos fieri non oportet: amovet a Repub. quos debebat retinere. Ita (ut dixit Diocletianus) bonus, cautus, optimus venditur imperator. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Trajanus (a) imperatorem juris atque justitiæ amatorem atque cultorem esse debere dixit; cuius ipse etiam tam fuit studiosus, ut aliquando enses strictum præfecto urbis in conspectu omnium dederit, atque dixerit: cape ferrum hoc: & si recte quidem imperium gesseris, pro me; sin autem, contra me hoc utere. *Niceph. Callist. lib. 3. cap. 23. hist. Eccles.*

Otho imperator Romanorum sæpe numero dicere solebat ad suos: nescitis, amici, quid sit Romanorum gubernare imperium: mihi credite jam experto, qui jam mori malo quam imperare. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Sigismundus Romanorum imperator rogatus, quem virum imperio dignum aptumque existimaret? eum, inquit, quem nec secundæ res extollerent, nec adversæ deprimerent. *Æneas Sylv. Commentar. lib. 4. de rebus gestis Alphonsi.*

Idem, regnandi artis imperitum esse dicebat, qui simulare nesciret. Innuit autem, multa regibus simulanda, multa dissimulanda esse, quo suos in officio contineant extra omne vitæ periculum. *Æneas Sylv. lib. 1. Commentar. de rebus gestis Alph.*

Antisthenes Atheniensis (b) quum accepisset Platonem de ipso male loqui: regium est (inquit) quum bene fe-

(a) *Tit. Justitia. Tit. Judex.* (b) *Tit. Magnanimitas.*

ceris, audire male. Excelsi profecto animi est, ingratitude hominum non deterreri ab studio bene merendi de omnibus. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Demetrius Phalereus (a) Ptolemæum regem adhortari solebat, ut sibi pararet libros de regno deque militari imperio gerendo tractantes, eosque diligenter evolveret; propterea quod ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur. *Laërt. lib. 5. cap. 5.*

Dionysius (b) quum ad filium ingressus conspexisset vasculorum aureorum & argenteorum magnam vim, exclamans: non est (inquit) in te regius animus, qui his poculis quæ a me tam multa accepisti, neminem tibi amicum feceris. Sentiens absque civium benevolentia regnum nec parari, nec teneri. Benevolentiam vero maxime conciliat benignitas. At juvenis rerum imperitus, putabat esse felicius argentum & aurum, quam amicos comparare. *Plutarch. in Reg. & Imper. Apoph.*

Menedemus Eretrienſis (c) Antigono consulenti, deberet ne ad comestationem quamdam ire; post silentium nihil aliud respondit, quam: regis filius es. Subindicans, luxum indecorum esse regno natis. *Laërt. lib. 2. cap. 18.*

Philonis dictum est: (d) si vis bonus esse rex, cum fortitudine benignitatem & mansuetudinem serua, ut non formidolosus, sed reverentia dignus tuis subditis videaris. *Phavorinus.*

Severi imperatoris ultima verba dicuntur fuisse: turbatam Rempub. ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo, senex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens, si boni erunt: imbecillum, si mali. *Ælius Spartianus.*

Vespasianus senior Romanorum imperator (e) graviter febricitans, quum increparetur a medicis, quod morbo correptus nihil de quotidiana victus ratione immutaret, faceretque omnia quæ ad principatum spectarent, respondit: imperatorem, stantem mori oportere. *Xiphilinus in ejus vita.*

Trajanus (f) amicis incusantibus, quod parum memor

Ll 4

(a) Tit. Lectio. (b) Tit. Liberalitas. (c) Tit. Luxus. (d) Tit. Mansuetudo. (e) Tit. Labor. (f) Tit. Affabilitas.

imperatoria majestatis, nimium esset omnibus expositus, respondit: talem præstabo imperatorem privatis, qualem optarem ipse privatus. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Antiochus ille, qui bis exercitum duxit adversus Persas, quum in venatu quodam feras insequeretur, aberrans ab amicis ac famulis, in casam pauperum quorundam (quibus ignotus erat) introiit: atque inter cœnam injectâ mentione regis audivit, quod cetera quidem probus esset, sed plerasque functiones mandaret amicis improbis; ipse ad eorum facta connivens. Tum quod immodico venandi studio frequenter necessaria negligeret. Ad hæc tunc temporis nihil respondit, nec quis esset prodidit. Verum ubi diluculo satellites venissent ad casam, jamque agnosceretur, allatâ purpurâ simul cum diademate: (a) age (inquit) ex quo vos indui, heri primum vera de me ipso audivi. Nam fere hoc studio est his qui vivunt in aulis principum, ne quid audiant nisi blandum auribus. *Plutar. in regum Apoph.*

Thomas Pontanus, homo multâ prudentiâ clarus, frequenter dicere solitus est: (b) amorem quidem inermem incedere, dormire autem loricatedum. Notabat autem principes, qui licet benevolentiam & amorem suorum non ignorent, habent tamen nocturno præcipue tempore qui armati prope custodias agant, ut extra omne periculum somnum dulcissimum capiant. *Jacob. Spieg. in 2. Aeneæ Sylv. lib. de Reb. gest. Alphonsi.*

Thales Milesius (qui primus omnium sapiens appellatus est) interrogatus a familiari quodam suo: quidnam in omni vita difficillimum vidisset? tyrannum (inquit) senem. Nec medius fidius injuriâ. Nulla enim imperia difficilior exercentur, quam in homines; ut etiam apud Xenophontem est. Nullum siquidem aliud animal in pastorem suum feditiosum est, ut parere nolit, præter hominem: qui infensus semper in eos qui sibi præesse aut imperare quærunt, insidias meditatur, novisque rebus studet. *Ex lib. 1. Francisci Senensis de instit. Reip.*

Persæ adunco homines naso & amant, & pulcherrimos pu-

(a) Tit. Veritas. (b) Tit. Prudentia. Cautio.

putant, quod Cyrus qui maxime regum omnium fuit amatus, aduncum habuit nasum. Dictitabat autem Cyrus, imperium nemini convenire, qui quibus imperat melior non sit. Persas autem (a) cupientes pro sua montanâ & asperâ, planam mollemque regionem occupare, non permisit; quod diceret: ut plantarum semina, sic hominum vitas regionibus similes fieri. *Plut. in Apoph.*

Alphonfus Aragonum rex, nihil inconvenientius esse dicebat, quam si quis aliis imperaret, (b) qui suis affectibus propriis imperare prius non posset. Sentiens nihil perniciosius esse Reipub. quam si is qui parvos aliorum affectus coërcere debet poenâ adhibitâ, propriis ipse affectionibus vincatur. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphonfi.*

Senex quidam multo vino repletus (c) quum suam apud Alphonsum excusare conaretur ebrietatem, dicendo, lac fenum esse vinum, respondit: sed regum cibus est honos, quem dii immortales non otio aut luxu, sed improbis laboribus, multisque sudoribus hominibus vendunt. *Panor. lib. 1. de Reb. gest. Alphonfi.*

Eundem solitum dicere accepimus, (d) regum in primis studium & officium esse, populares suos locupletes efficere. Popularibus enim ditioribus factis, nec utique reges futuros pauperes. Quoniam subditorum amor ac benevolentia, veri sunt principum thesauri ac divitiæ; non pecunia imperata. *Panor. lib. 4. in fine.*

Idem dicere solebat, eos qui aliis præessent, tanto privatis hominibus meliores esse oportere, quanto honoribus & dignitate antecellerent. *Panor. lib. 6. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem (e) eos demum principes magnificandos dicere solebat, qui justitiam probe excolerent: hæc enim in quo fuerit, ejus imperium æquo omnes animo patiuntur, illiusque moderationi sese etiam sponte subjiciunt. *Panor. lib. 1. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem (f) eum principem mirum in modum probabat, cujus simplex verbum tantum ad fidem valeret, quantum privatorum hominum jusjurandum. Sensit autem, non vul-

---

(a) *Tit. Deliciae.* (b) *Tit. Victoria sui.* (c) *Tit. Honor. Tit. Labor.*
 (d) *Tit. Vectigalia.* (e) *Tit. Justitia.* (f) *Tit. Veritas.*

garem principis virtutem esse, stare verbis, & facto præstare quod verbo semel promisit. *Ubi supra.*

Idem (a) commemorantibus quemdam ex Hispaniæ regibus dixisse: non decere principes viros scire litteras, exclamavit: eam vocem bovis esse, non hominis. Non omnes litteræ conveniunt principi; sed hæ quæ politice tradunt aut ethice, quæque recte aut secus gestorum exempla commonstrant: id quod facit historia. *Ubi supra.*

Magistratus, Judex.

Architas dixit, judicem & aram idem esse: pariter enim ad utrumque confugiunt, qui injuriâ afficiuntur: sentiens tales oportere judices esse, ut oppressis sint præsidio. *Refert Aristoteles in Rhet. lib. 3.*

Ægyptiorum reges (b) juxta regionis illius consuetudinem judices ad jusjurandum adigebant, ut etiam si quid rex juberet eos judicare quod rectum non esset, ne judicarent. Tanti referre putabant, ut populus justos haberet judices. Porro potentiæ ferociæque regiæ opposita est jurijurandi religio, quod adactum videri non poterat, quum ab ipsis regibus exigeretur. *Plut. in Rom. Apoph.*

Philippus Macedo, Machetæ cujusdam pro tribunali sedens causam cognovit, sed dormitabundus, nec satis attentus ad juris æquitatem: itaque sententiam tulit adversus Machetam. Verum quum is exclamasset, se ab eâ sententiâ appellare; rex iratus, ad quem? inquit: nam appellandi verbum Monarchis est invisum. Hic Machetas: ad te ipsum, o rex, si expergiscaris, & attentius audias causam. At tum quidem surrexit rex. Ceterum postea quam causam apud se melius perpendisset, intelligeretque Machetæ factam injuriam, judicata quidem non rescidit, sed pecuniam qua damnatus fuerat Machetas, ipse persolvit. Sit hoc civilitatis, regiæque moderationis: illud vero prudentiæ, quod ingenioso commento sic damnatum exemit damno, ut regiam tamen in judicando auctoritatem non

(a) *Tit. Scientia.* (b) *Tit. Justitia.*

proderet, multam privatim perinde quasi ipse damnatus esset, dissolvit. *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Cleomenes quum ex quodam audivisset, bonum magistratum omnino erga omnes mitem & placidum esse oportere, respondit: bene quidem, ita tamen ne sit contemptui. Significans clementiam nimiam perniciosam esse civitati. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Simonides poëta, quum Themistoclis prætoris operam pro amico in re iniquâ peteret, respondit Themistocles: nec Simonidem fore bonum poëtam, nisi mensuram modumque in canendis carminibus quæ scribebat, curaret: nec se bonum prætorem habitum iri, si legibus ac justitiæ alicujus gratiam præposuisset. *Fulgos. lib. 6.*

Fabio jam sene, filius illius consul factus est: qui quum publicitus multis audientibus habuisset orationem, Fabius conscenso equo præcedebat. Quum autem juvenis lictorem misisset, qui patrem juberet equo descendere, alii quidem factum hoc averfati sunt: at Fabius ab equo defiliens, non habitâ ætatis ratione accurrit, ac filium complexus: euge (inquit) fili, sapias, qui intelligis quibus imperes, & quam magnum magistratum susceperis. *Plut. in Rom. Apoph.*

Bias damnaturus quempiam ad mortem, lacrimatus est miseram hominis & merito deplorandam fortunam. Verum quum dixisset quidam: quid est quod defleas, quum in tuo sit arbitrio condemnare aut liberare hominem? respondit Bias: necessarium quidem esse naturâ condolere; a lege autem & justitiæ regulâ discedere, perniciosum esse. *Stob. serm. 44.*

Aristides cognomento justus, semper suo unius præsidio fretus, Rempub. administravit: a sodalitatibus & amicorum potentia abhorrebat, quæ ad injuriam aliis inferendam adderet animum. Abhorruit autem ab omni factione & amicitia, ideo, ne adigeretur ad aliquid faciendum quod justum non esset; aut cogereetur abstinere ab eo, quod judicasset Reipub. conducere. *Plut. in Apoph. Græc. Imp.*

Idem quemdam reum accusaverat. At quum iudices post Aristidis accusationem nolent audire reum; sed protinus ad suffragia, quibus eum damnaturi erant, properarent: Ari-

sti-

stides supplex pro reo intercessit ad iudices, ut eum juxta legum præscripta diligenter audirent. Tantum erat in viro legum æquique observatio. *Plut. in ejus vita.*

Heraclitus Ephesius Rempub. ut deploratam contempsit, eique dare leges (quum rogaretur) recusavit. Secessit autem in templum Dianæ, ibique cum pueris ludebat talis. Circumstanti & admiranti populo: perditum (inquit) an non præstat hoc agere, quam vobiscum Rempub. administrare? *Laërt. lib. 9. cap. 1.*

Chrysippus rogatus, cur non administraret Rempub.? dixit: quia si quis male rexerit, displicebit diis: si bene, civibus. *Stob. serm. 43.*

Cleon, quum primum statuisset Rempub. capeffere, amicis in unum locum convocatis, eam quæ ei cum illis intercesserat amicitiam dirupit: tanquam quæ in administratione civitatis rectum ac justum institutum emolliat, & transversum agat. *Anton. in Melis. part. 2. serm. 1.*

Alphonfus Aragonum rex, magistratum, cotem appellare solitus est quo hominum ingenia probarentur. Magistratus enim (ut communi proverbio celebratur) virum indicat. Est autem sensus, vix satis perspicui posse mores & ingenium in vita hominis privata. *Panor. lib. 3.*

Socrates dicere solebat: absurdum esse, quum artes manuaras nemo exerceat, qui eas non didicerit; neque quisquam aliquid faciendum locet ei, qui ejus opificii sit plane ignarus: ad publicos magistratus admitti eos, qui rerum omnino rudes essent. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Chilon Lacedæmonius (a) fratri querenti quod Ephorus ipse non crearetur, quum ille esset: ego (inquit) injuriam ferre novi; tu non: significans neminem esse idoneum magistratui, qui non possit dissimulare multa præter æquum & bonum facta. *Laërt. in Chilonis vita.*

Alexander Severus, honores juris & gladii nunquam vendi passus est, dicens: qui emit, & vendat necesse est. Hoc ethnicus, & juvenis: quid jam decet principes christianos? *Lampridius, & Brus. lib. 4. cap. 5.*

Cato senior censuram petens, quum ceteros competi-

(a) *Tit. Mansuetudo. Tit. Patientia.*

tores videret supplices populoque blandientes, ipse clamabat, populo opus esse medico auctero, validisque remediis: proin eligendum, non qui jucundissimus esset, sed qui inexorabilis. Atque hæc dicens, ante omnes Censor creatus est. Agnovit populus morbum suum, eoque Cato plus valuit objurgando, quam ceteri blandiendo. *Plut. in Rom. Apoph.*

Themistocles Neoclis filius, audiens quosdam ambire magistratum: si mihi (inquit) duas ostenderetis vias, quarum una ad infernum, altera ad tribunal duceret, multo libentius tenderem eam, quæ recta ad infernum tenderet. Non ignoravit sane vir sapientissimus, quantæ curæ molestiæque eos sequerentur, qui magistratum recte administrare debeant.

Demosthenes ad juvenes quos habebat familiares dicere solebat: sibi gnaro jam quantum invidiæ, metus, calumniæ, ac discriminis sit expectandum ad Rempub. accedenti; si ex duobus alterum sit eligendum, citius in exilium iturum, quam ad suggestum ac tribunal. *Eras. lib. 4. Apoph. ex Plut.*

Cato senior (a) dicere solebat: se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quam pro maleficio perpetrato non dare pœnam. Significans nihil esse magis perniciosum, quam si improborum mores pœnâ non coercerentur. *Plut. in Rom. Apoph.*

Idem etiam dicebat, (b) eos magistratus, qui maleficos pœnis non coercerent, non tantum non ferendos, sed lapidibus obruendos esse: ne ex pœnæ neglectu salus Reipub. labefieret. *Plut. ubi supra.*

Demosthenes quum audiret quosdam, qui in Repub. evehi cuperent: omnium difficillimum esse dixit, ut hi qui potestatem habent in multos, multis placeant. *Stob. serm. 23.*

Pausanias Macedo, adolescens forma & genere præstantissimus, stuprum per vim & injuriam ab Attalo pertulit: a quo etiam mero ingurgitatus, & in convivium perductus, convivarum libidini, tanquam vulgare scortum propositus est. Hanc indignitatem quum iniquo animo ferret

Pau-

(a) *Tit. Justitia.* (b) *Tit. Justitia.*

Pausanias, regi Philippo detulit: rex vero variis frustrationibus eum ludibrio habuit, & Attalum digniore militiâ honestavit. Qua injuriâ percitus Pausanias, iram in regem convertit; & ultionem quam ab adversario non poterat, ab iniquo judice exegit. Nam (a) quum in nuptiis Cleopatrarum Attali filiarum, medius inter duos, Alexandrum filium & generum sederet, nihil ejusmodi timentem interemit, & diem lætitiarum regio funere polluit: planeque docuit, querelas subditorum neutiquam contemptui habendas esse. *Ex lib. 6. de Inst. Reip. Franc. Sen.*

Munera quæ excæcant judices.

Alexander Severus Vetronium Thurinum familiarem, quod iis qui petebant aliquid a Cæsare vendidisset suum patrocinium, mentiens interim multa, convincendum curavit: & convictum damnatumque in stipite alligari jussit, supposito igni ex humida materia, præcone clamante: fumo punitur, qui fumos vendidit. *Ælius Lamp.*

Phocioni quum centum talenta Alexander dono misisset, adferentes interrogavit: quam ob rem ex tanto Atheniensium numero sibi soli ea mitteret? Illi responderunt: quoniam solum ipsum rex existimaret bonum esse virum. Quin igitur me posthac bonum esse permittat, dixit: & pecuniam remisit. Sensit autem non esse boni viri, subire famæ periculum ob accepta munera. *Stob. serm. 35.*

Alcamenem quum quidam interrogasset, quam ob rem munera a Mefeniis oblata ita recusasset? (b) quoniam si recepissem (inquit) cum legibus pacem habere non poteram. O mentem rege dignam, quæ magno obvioque lucro legum auctoritatem anteposuit! Et ubi sunt interim qui clamant: quod principi placuit, legis vigorem habet: & principem quidem dare leges; at non teneri legibus? *Plutarchus.*

Philippus Macedonum rex (c) quoniam pleraque perfecit dando potius quam bellando, jactatum est in illum: non

(a) *Tit. Justitia.* (b) *Tit. Justitia.* (c) *Tit. Liberalitas.*

non Philippum , sed Philippi aurum subegisse Græciam.
Eras. in Apoph.

Epaminondas quum legati venirent ferentes munera animo corrumpendi , ad prandium eos venire iussit prius , ut in eodem causam adventus indicarent. Apposita est igitur (a) mensa vilis , bibebantque vinum acidum. Subridens igitur Epaminondas ad legatos ait : abite , & domino vestro mea prandia narrate , quibus me contentum non facile suis muneribus ad proditionem alliciet. *Stob. serm. I. de Prudentia.*

Quum Artaxerxes Persarum rex eidem † tria Daricorum millia misisset , Diomedontem Cyzicenum asperius increpavit , si tantam navigationem suscepisset corrupturus Epaminondam ; eumque iussit hæc verba ad regem referre : (b) si favet commodis Thebanorum , habiturus est Epaminondam amicum gratis ; sin minus , hostem. Quid hoc animo incorruptius , non alio spectante quam ad patriæ commoda ? *Plut. in Græcorum Apoph.*

Phocion quum a Menillo oblatam pecuniam remisisset , rogatus ab illo causam , cur saltem filio sumendam non permitteret ? respondit : si filius vitam moresque composuerit , vivet ille quidem paternâ hæreditate contentus ; si vero prodigus & immodestus fuerit , ne argentum quidem hoc satis futurum est. *Brus. lib. I. cap. 9. & lib. 5. cap. 22.*

Alexander ad Xenocratem legatos misit cum aliquot talentis : quos ille in Academiam perductos (c) parcâ tenuique cenâ excepit. Postridie interrogantibus cui vellet annumerari pecuniam : quid (inquit) ita ne vos hesternâ cœnâ non intellexistis , me pecuniâ non indigere ? *Laërt. lib. 4. cap. 2.*

Samnites , postea quam a Marco Curio devicti essent , venerunt magnam ei vim auri afferentes. Verum Curius (d) quum forte † ad focum sederet , & ex cado ligneo rapas

CO-

(a) *Tit. Frugalitas.* † In *Cruserii* versione non tria , sed triginta Daricorum millia Epaminondæ missa memorantur. Sed *Granatensis* lectio-
ni favet *Raphælis Regii* interpretatio. (b) *Tit. Fortitudo.* (c) *Tit. Pro-*
digalitas. (d) *Tit. Frugalitas.* (e) *Tit. Frugalitas.* † *Plutarchus* in
Rom. Apoph. unde hoc desumptum est , solum habet : Forte autem *Cur-*
ius rapas in ollâ coquebat. Samnitibus itaque respondit : *cet.*

comederet, Samnitum legatis respondit: nihil opus est auro tali cœnanti cœnam. *Brus. lib. 5. cap. 22.*

Cajus Poncius Samnis ajebat: (a) utinam ad illa tempora fortuna me servasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diutius eos imperare. *Cicer. lib. 1. de Offic.*

Respublica.

Lycurgus (b) quidquid erat rerum supervacanearum e civitate ejiciendum curavit: adeo ut nec negotiator, nec sophista, nec vates, nec circulator, nec † lautitiarum artifex Spartam ingrederetur. Nec enim passus est illhic esse pecuniam talibus utilem: tantum ferream monetam cudit, † quæ pondere Ægineticam æquabat, valore æreos quattuor. His remediis expugnavit avaritiam. *Plut. in Lacon.*

Quum pecuniæ essent in Lacedæmoniorum regionem convectæ, qui eas importarant morte damnati sunt. Siquidem (c) Alcameni ac Theopompo regibus hoc oraculum erat redditum: pecuniarum amor Spartam perdet. Nihilofecius tamen Lyfander, devictis Atheniensibus, magnam auri argentique vim invexit: nec solum pecunias receperunt; verum etiam ipsi viro honos est habitus. Proinde Sparta donec Lycurgi legibus uteretur, nec a jurejurando recederet, † sexcentis annis in Græcia primas tenuit, & legum æquitate & gloria. Ceterum quum ab his paullatim defluerent, inundaretque obiter divitiarum amor, & avaritiæ malum; non solum ob hæc decrevit illorum potentia, verum etiam quibus antea sociis & amicis in bello fuerant usi, eos inimicos habere cœperunt. Porro quum ita se gererent, tamen post Philippi Macedonis in Choeroneâ victoriam (quamquam Græci ceteri omnes illum imperatorem terrâ pariter ac mari declarassent, ac post hunc Alexandrum

---

(a) *Contra avaritiam.* (b) *Tit. Delicia. Tit. Avaritia.* † *Cruferius*: Fraudum architectus. *Regius*: Apparatum artifex. † *Sc. Mnam, sive minam.* Ex *Cruferii*, & *Regii* interpretationibus. (c) *Tit. Avaritia. Tit. Luxus. Delicia.* † *Al. Quingentis annis.*

drum filium everfis Thebanis); soli Lacedæmonii, tametsi civitatem haberent nullis cinctam muris, essentque non modo perpauca propter assidua bella, sed multo quam antea imbecilliores; quoniam adhuc servabant admodum exiguas quasdam Lycurgicarum legum scintillas, non se præbuerunt belli socios, nec ceteris Græcis, nec post Macedonicis regibus; nec in commune cum illis consilium venerunt; nec tributum pendere coacti sunt, donec per omnia contemtis Lycurgi legibus, a propriis civibus tyrannide oppressi sunt: ita ut nihil jam reliquum esset patriæ institutionis; sed reliquorum similes effecti, & gloria & libertate quam prius obtinuerant exuti sunt, & in servitutem traducti: ac nunc quemadmodum ceteri sub Romanorum vivunt imperio. Grave documentum universis, imperia virtute parari; avaritiâ, luxu, deliciisque vel perire, vel verti in tyrannidem. *Plut. in Lacon. instit.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, ad cives suos qui scripserant, (a) quo pacto hostium impetum repellere possent? si pauperes (ait) manseritis, & contentiones mutuas deponetis. *Brusf. lib. 2. cap. 4.*

Antisthenes (b) rogatus, quæ res portenderet civitatibus exitium? quum in his, inquit, non potest esse bonorum ac malorum discrimen. Sentiens eam Rempublicam non posse consistere, ubi nec esset honos virtuti, nec poena sceleratis. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Thales eam Rempub. salvam esse putabat, quæ cives nec prædivites, nec admodum pauperes contineat. *Stob. serm. 41.*

Chilo (c) optimam pronuntiavit Remp. quæ maxime leges, minime autem rhetores audiat. *Ibidem.*

Antisthenes rogatus, quo modo ad Rempub. capeffendam sit eundum? velut (inquit) ad ignem: ne nimis admotus, exuraris; procul amotus, frigescas. *Brusf. lib. 4. cap. 5.*

Agefilaus rogatus a quopiam, cur Spartanorum Respub. præ ceteris secundis rebus floureret? quoniam (inquit) plus ceteris in hoc se exercent, (d) ut pariter & imperare, &

Mm

pa-

(a) *Tit. Paupertas. Tit. Pax.* (b) *Tit. Justitia.* (c) *Tit. Justitia.*
 (d) *Tit. Obedientia civilis.*

parere sciant. Sensit vir prudentissimus, cives disciplinæ capaces, causam esse incolumitatis. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Solon (a) interrogatus, quam ratione nullum in urbe scelus perpetraretur? dixit: si tam indignarentur illi quibus non est facta injuria, quam quibus facta est. Sensit autem vir prudentissimus, tum demum salvam esse Remp. quum qui boni viri sint, malos pœnis coërcent, ne infontes afficiant contumeliâ. *Stob. serm. 41.*

Theophrastus (b) interrogatus, quidnam vitam humanam conservaret? respondit: beneficentia, honor, & pœna. *Stob. serm. 41.*

Aristidi erat similtas cum Themistocle. Huic quum delectus esset collega ad peragendam legationem, vis (inquit Themistocles) ut in his montibus similtatem deponamus? Nam si videbitur, reversi illam resumemus. Privatos affectus publicæ posthabuit utilitati. Ex his enim fere omnis humanæ vitæ pernicies nascitur. *Plut. in Græc. Apoph.*

Demades orator (c) prandens apud Phocionem, quum apparatus admodum tenuem videret: demiror (inquit) o Phocion, te Rempub. administrare, quum possis ad istum prandere modum. Bis errans, & quod lucri tantum causâ putaret adeundam Rempub. & quod luxum probaret in eo, cui maxime conveniebat sobrietas. Sed Demades alios e suis moribus æstimabat. Erat enim & pecuniarum avidus, & luxui deditus. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Solon (d) Rempub. duabus rebus contineri dicebat, præmio & pœnâ. *Brus.*

Lacæna (e) quum filium in prælium misisset, & interfectum audisset: idcirco (inquit) genueram, ut esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. *Cicero lib. 1. Tusculan.*

M. Cicero (f) Philip. 2. ait: duo hæc opto, ut moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi majus a diis immortalibus dari nihil potest. Alterum, ut ita cuique eveniat, ut de Repub. quisque mereatur.

Pot-

(a) *Tit. Zelus Justitiæ.* (b) *Tit. Justitiæ.* (c) *Tit. Frugalitas.*
 (d) *Tit. Justitiæ.* (e) *Tit. Pietas in patriam.* (f) *Tit. Superbia.*
Tit. Justitiæ.

Potentes, Potentia.

Pompejus Magnus, quum ex litteris Senatus intellexisset, omnia quæ Sylla armis obtinuerat, in ipsius potestatem esse tradita, populi suffragiis centuriatis, percusso femore dixit: proh nunquam finienda pericula! quanto fatius erat obscurum nasci, si a militaribus curis nunquam dabitur recedere: nec hac exuto invidiâ licet cum uxore in rure vitam degere? Magnam potentiam ambit inexpertus, odit expertus: sed deponere tutum non est. *Plut.*

Solon dicebat, (a) opulentiam esse matrem saturitatis, saturitatem ferociæ atque violentiæ. Divitias comitatur luxus: luxus exit in tyrannidem, dum foenum migrat in cornua. *Laërt. lib. 1. cap. 3.*

Dionysius senior Syracusanorum tyrannus, quum filium reprehenderet, quod Syracusani cujusdam civis uxori vim intulisset, atque inter alia diceret: si unquam audivisset, a se rem similem factam fuisse? Filius eo tempore respondit: id accidit, quod nunquam patrem regem habuisti. Hinc liquet, potentiam flagitiis multis occasionem præbere. *Fulgos. lib. 7. cap. 3.*

Nobilis, Nobilitas.

Eumenes infidiis petitus a Perseo, credebatur extinctus. Is rumor quum Pergamum esset perlatus, Attalus ejus frater imposito sibi diademate, ductâque fratris uxore, regnum occupavit. Ceterum quum audisset illum vivum, ut solebat, profectus est illi obviam una cum satellitibus, hastam gestans. Eumenes autem (b) amanter eum amplexus dixit in aurem: ne festines ducere, prius quam mortuum videris: nec præterea per omnem vitam ullam offensi animi significationem vel dicto vel facto dedit: quin etiam moriens fratri & uxori regnum reliquit. Cujus animi memor Attalus (c) quum multos ex se liberos haberet,

Mm 2

ret,

(a) *Tit. Divitiæ.* (b) *Tit. Clementia.* (c) *Tit. Gratitude.*

ret, nullum tamen regno educavit; sed Eumenis filio, postea quam adoleviffet, adhuc vivens principatum tradidit. Nescias quid in his duobus fratribus laudare prius debeas, an alterius comitatem & clementiam; an alterius vere germanam nobilitatem, & animi gratitudinem. *Plut. in Reg. Apoph.*

Socrates opes & nobilitatem, non solum nihil in se habere honestatis, verum etiam & malum omne ex his oboriri dicebat. *Laërt. lib. 2. cap. 5.*

Antigonus rex Bionem de ignobilitate criminatum interrogavit: quis, & cujas es? ubi tua civitas est? ubi sunt tui parentes? Cui Bion respondit: atqui (o rex) bene facis, quum indiges sagittariis, quod non interrogando genus, sed scopum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos explora, non unde nati, sed qui & quales sint. *Stob. serm. 84.*

Quum quidam Alphonsum Aragonum regem hoc nomine plurimum commendaret, quod ex antiquissima & nobilissima regum familia originem duceret; ille contra respondit: nihil esse quod in vita minoris ipse duceret, quam quod ille tanti facere videretur. Laudem enim illam non suam, sed majorum suorum esse: quippe qui justitiâ, moderatione, atque animi excellentiâ sibi regnum comparassent: successoribus quidem oneri regna cedere; & ita demum honori, si virtute potius quam testamento illa suscipiant. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphon.*

Plato philosophorum sapientissimus, & qui eum secuti sunt, a quibus parum admodum Aristoteles aberrat, quattuor nobilitatis species facit. Primam eorum qui claris justisque majoribus orti sunt: secundam eorum, quorum parentes, potentes ac principes exstiterunt: tertiam eorum, quorum majores domi militiæque aliquâ illustriore gloriâ claruerunt. Quartam nobilitatis speciem facit eam, quam omnium excellentissimam esse ostendit, quum quispiam animi ingenuitate & magnitudine excellit, suæque laudis virtute nititur: & hunc vere nobilem appellandum censet, cui non aliena, sed sua virtus ad gloriam opitulatur. His autem quattuor speciebus quintam etiam addit Aristoteles,

eorum scilicet, qui illustriore aliqua disciplina claruerunt: & jure optimo: nam non modo se familiamque suam clariorem reddunt; verum etiam urbes ac provincias e quibus oriundi sunt illustrent. *Ex Francis. Senens. lib. 6. de Instit. Reip.*

Vulgus.

Demosthenes inter fugiendum fertur (subinde respiciens ad arcem Palladis) sublatis manibus dixisse: o Pallas urbium domina, cur tribus infaustissimis bestiis delectaris, noctuâ, dracone, & populo? Noctua, quum sit avium inauspicatissima, tamen Palladi sacra est: quemadmodum & draconem habet pro gestamine: populus autem bellua est multorum capitum, pessimam gratiam referre solita optime de se meritis, ut Socrati, Aristidi, Phocio, &c. His quidem verbis ille vir eloquentissimus, non modo graviter, ut debuit, in populum invectus est: sed ejus etiam naturam & ingenium sapienter explicavit, eum cum noctuâ ac serpente conjungens. Nulla enim noctua sic luce solis, ut multitudo splendore virtutis offenditur. Nullus draco tam vastus & immanis est, qui sit conferendus cum feritate populi, multiplici lapsu, & impetu furente omnia pervertentis. *Oson. lib. 2. de Gloria.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, quum omnem Lacedæmoniorum Remp. saluberrimis legibus reformasset, corruptissimosque populi mores castigasset, malam mercedem hinc reportavit. Cives enim indigne omnia ferentes, saxa in illum mittebant; & lapidibus obruissent, nisi per forum fugâ elapsus fuisset. Magna profecto populi ingratitude erat, qui hunc vitâ orbare cupiebant, a quo legibus bene instituta esset Resp. & omnium quæsita laus. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Polycletus insignis statuarius eodem tempore duo simulacra fecit, alterum ad arbitrium plebis, alterum juxta peritiæ artisque normam. Gratificatus vero plebi hoc modo est. Ad singulorum accessum, transposuit & commu-

tavit aliquid, morem gerens uniuscujusque voluntati. Itaque proposuit utrumque: & alterum quidem omnes admirationi, alterum ludibrio ac risui habuerunt. Respondens autem Polycletus: at hoc quidem quod vituperatis, & reprehenditis, a vestra arte profectum est; quod vero suspicitis, ego meâ facultate sum fabricatus. Hinc apparet, quam præposterum & corruptum sit fere rudis vulgi iudicium. *Ælian. lib. 14. de Var. hist.*

Aristides procurator fisci, quod munus sanctissime gesserat, tamen a Themistocle delatus est, ac repetundarum damnatus. Sed optimatum favore, non solum illi multa remissa est, verum etiam eidem redditus est muneri: quod per simulationem sic administravit, ut omisâ pristinâ severitate, lenem se facilemque præberet iis, qui publico malo gaudent ditescere. Horum operâ factum est, ut populus tertio munus summis favoribus idem deferret Aristidi. Tum ille: (a) ob integre gestum munus damnastis: nunc quoniam præter æquum multa concessi civitatis expilatoribus, honore dignum iudicatis. Hoc igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quam damnato ac multato irrogastis. Norat, quibus artibus posset fieri gratiofus apud populum, nisi maluisset justus esse quam plausibilis. Hoc dicto notavit vulgi perversum iudicium, quod ea quæ profutura essent Reipub. ubique damnat; quæ nocent, summis evehit laudibus. *Plut. in Themistocle.*

Socrates eos qui multitudini imperitæ fidem habent, aiebat perinde facere, ac si quis tetradrachmum unum contemnens rejiceret; & acervum e similibus congestum probaret reciperetque. Cui non fideres soli, ei nihilo magis fidendum est in turba similibum. Nec enim refert quam multi sint, sed quam graves. Numus adulterinus etiam in quovis magno acervo adulterinus est. Hoc adversus turbam testium, & indocti vulgi iudicia. *Laërt. lib. 2. cap. 5.*

„ Hinc merito Quintilianus oratorum sortem miseratur, „ quum in concione dicturi sunt. Ille (inquit) timendus in „ turba, quem quum videris solum, despicias. „

Athenienses quum oraculum consulissent, responsum est:

(a) *Tit. Justitia invisâ.*

est: in civitate unum esse virum, qui cunctorum sententiis adversaretur. Verum quum populus vociferans juberet hominem tam perniciosum inquiri, Phocion philosophus clamans ait: non est opus, viri Athenienses, ut inquiretis: ego enim is sum, cui vestra vita vestrique mores displicent. Mira enim erat multitudinis in omnia vitia licentia. Honesto igitur zelo ductus philosophus, illud quod verum erat, impavide dicere ausus est. Verum ab Atheniensibus deinde damnatus, & capite plexus est. Nec factis erat crudeliter tractasse vivum: edixerunt etiam, ne a suis tangeretur, nec sepeliretur. *Plutarch. in Græcor. Apoph. & in ejus vita.*

Antisthenes, quum quodam die theatrum ingrederetur, ipse adversus populum nitens ingrediebatur. Interrogatus autem, quam ob rem id faceret? hoc (inquit) in omni vita facere studeo. Sentiens hoc sapientis esse viri, in omnibus actionibus a multitudine dissidere: propterea quod vulgus hominum cupiditatibus agitur, non ratione. *Laert. lib. 6.*

Phocion quodam die orationem habens apud Athenienses, placebat omnibus. Quumque videret ab omnibus pariter sermonem approbari, conversus ad amicos; quid? inquit: num mali quippiam dixi imprudens? Adeo persuasum habebat, nihil placere vulgo, quod a recto iudicio proficisceretur. *Plut. in Græcor. Apoph.*

Themistoclem quum Athenienses contumeliâ afficerent, in quos multa contulerat beneficia, agebat se similem esse platanis, sub quarum umbram accurrunt homines afflicti tempestate, & easdem simul ut abiit tempestas evellunt. Sensit vir prudentissimus, vulgi mores esse; ut in belli periculis implerent opem fortium virorum; in pace vero contemnant. *Plut. in Græcor. Apoph.*

Hippomachus † fistulicen, quum discipulus suus aberraret ab arte inter fistulandum, & nihilo minus plausum auditorum assequeretur, percussit eum baculo dicens: perperam fistulasti: nam alioqui hi tibi non applaudent. *Ælianus lib. 14. de Var. histor.*

Mm 4

Po-

† Id est: fistulator, fistularius, sive fistulâ canere solitus.

Polycarpus, quum fidei suæ rationem Herodi proconsuli reddere paratus esset, diemque postularet quo cum proconsule agere posset: proconsul voluit ut coram populo se excusaret. Cui Polycarpus: non faciam (inquit) quum principibus & potestatibus honos debeatur, modo Deo non sit contrarius; populo autem furenti satisfacere nemo posset. *Euseb. lib. 4. Eccles. histor. cap. 15.*

SECUNDA CLASSIS IN QUA VIRTUTUM & vitiorum loci collocantur.

V I R T U S .

Diogenes dicebat, homines summâ curâ quæ faciunt ad vivendum perquirere: sed quæ ad bene vivendum conducant, nihili pendere & negligere. *Stob. serm. 2.*

Isocrates rhetor videns ex discipulis quemdam agri sui colendi studiosum, ceterum in exornandis moribus desidem: vide (inquit) ne agrum mitiorem cultioremque faciens, tu incultus animo ac agrestis prorsus evadas. *Stobæus.*

Lampis negotiator interrogatus, quo modo sibi parasset divitias: magnas (inquit) haud difficulter; exiguas vero, cum labore ac tarde. Sentiens, initio paullatim magnâque vigilantia corradi pecuniam: ceterum paratâ jam ingenti sorte, facile esse amplis lucris ditescere. *Plut. in libello: An seni sit capeffenda Respub.*

„Hoc dictum ad virtutis studium traduci recte potest: quæ initio quidem paullo difficilior; hac vero difficultate superatâ, ad cetera omnia facilis aditus est. „

Diogenes (a) bonos viros dicebat esse deorum simulacra. Deorum autem (quum sint optimi natura) proprium est benefacere omnibus, nocere nemini. *Laërt. lib. 6.*

Aristippus interrogatus, quid esset admirandum in vita? vir probus & moderatus, respondit: quoniam (b) etsi inter multos improbos agat, non tamen pervertitur. *Stob. serm. 35.*

(a) *Tit. Liberalitas.* (b) *Tit. Societas improborum.*

Alphonfus Aragonum rex audiens ab agricultoribus mala punica, quæ naturâ acria essent, arte & diligentia fieri dulcia: cur non etiam nos (inquit) cives & populares nostros ingenio malo pravoque præditos, industriâ & labore meliores reddimus? Innuit autem populi mores vix esse tam pravos, quin rite gubernantis studio, labore, & industriâ meliores reddi queant. *Panor. lib. 4. de Reb. gest. Alphonsi.*

Agathocles figulo patre natus fuit. Is vero quum Sici-liâ potitus esset, rexque declaratus, solitus est in mensâ fictilia pocula juxta aurea ponere, eaque juvenibus ostendens dicere: quum antea talia fecerim (commonstratis fictilibus) nunc per vigilantiam ac fortitudinem talia facio, commonstrans aurea. Non puduit pristinae fortunæ; sed gloriosius existimavit regnum virtute partum, quam si hæreditate obvenisset. Nam regem nasci, nihil magni est: at regno dignum se præstitisse, maximum est. *Plut. in Reg. Ap.*

Antisthenes dicebat, virtutem esse armaturam quæ detrahi non posset. Ensis enim & clypeus excutiuntur: sapiens autem ac virtute præditus nunquam non armatus est; eoque vinci non potest. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Idem dicebat, virum justum pluris faciendum quam cognatum. Arctiora enim sunt vincula virtutis, quam sanguinis. Et omnis bonus bono proximo cognatus est, propter animorum similitudinem. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Diogenes quoniam Cynicus erat, canis dictus est: & hoc vitæ genus a multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaque dicere solitus est, se canem esse laudantium; sed laudatorum neminem cum laudato cane audere venatum ire. *Laërt. lib. 6.*

Socrates quum aliquando in colloquium cum Theodotâ meretrice formosissimâ venisset, ad Socratem dixisse meretrix fertur: ego quidem (o Socrates) multum tibi præsto. Nam quum tu neminem ex meis a me possis abalienare; ego quum libitum est, tuos omnes a te voco. Cui respondit Socrates: non mirum quidem est hoc. Tu siquidem ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad quam arduus & plerisque insolitus est ascensus. *Ælian. lib. 13. de Var. histor.*

Al-

Alphonfus Aragonum rex percontatus a suis , cur sine satellitibus sæpe numero incederet? se innocentiam associatum incedere respondit. Innuit autem rex prudentissimus , eum demum bene munitum esse ab injuriâ , qui propriam innocentiam habet comitem : eos vero nullibi esse tutos , qui male sibi conscii , etiam pericula sibi fingunt , ubi plane nulla sunt. *Panor. lib. 1. de Reb. gest. Alphonfi.*

Zeno quum ascenderet in theatrum , citharâ canente Amoebeo , versus ad discipulos dixit : eamus , ut perno- scamus quam vocem , quemque concentum edant intesti- na , nervi , ligna , & ossa , quibus adest tractatio , nume- rus , & ordo. Quod si in rebus inanimis tantum valent il- la ; quanto plus valebunt , si in omni hominis vita ser- ventur ? *Laërt. lib. 9. cap. 5.*

Intentio in opere virtutis.

PLato Atheniensis , quum a Dionysio fastidiretur , po- poscit congregandi copiam : eâ datâ , hunc in mo- dum differuit : si quem sentires in Siciliam appulisse hoc animo , ut tibi malefaceret , qui tamen non data opportu- nitate , nihil mali faceret ; an hunc impune dimitteres ? Quum Dionysius respondisset : nequaquam , o Plato : oportet enim hostium non facta solum , verum & animi pro- positum ulcisci ; Plato subjecit : tum si quis tibi bene vo- lens venisset in Siciliam , ut tibi boni quippiam adferret , non faciat autem destitutus occasione , num par esset hunc nullâ relatâ gratiâ contemptum abjicere ? Dionysio percon- tante , quis esset ille ? Æschines (inquit) vir morum san- ctimoniâ cum quovis amicorum Socratis conferendus ; & qui possit dicendo meliores reddere , cum quibus habeat consuetudinem. Is quum multum maris emensus adnaviga- rit , ut suam philosophiam tibi impertiret , hætenus ne- glectus est. Hæc tam commoda oratio effecit , ut rex & Platonem cui prius erat infensior amplecteretur , & Æschi- nem splendide magnificeque tractaret. *Laërt. lib. 3.*

„ Hoc exemplo liquet , intentionem propositumque in

„ O-

„ omni opere sive bono sive malo maxime spectandam esse ; sive probare aliquid , sive improbare velis. „

Virtutis modus , videlicet ut recte quæ recta sunt exsequamur.

Rusticus quidam (a) videns ad regem Artaxerxem varia deferri donaria , nec aliud habens quod largiretur, utrâque cavâ manu haustam a proximo flumine aquam, illi obtulit vultu alacri. Rex lætatus , † iussit illi dari phialam auream , ac mille Daricis donavit hominem. *Plut. in Reg. Apoph.*

„ Hoc exemplo colligere possumus, non modo virtutis opus, sed multo magis operantis animum & alacritatem a Deo probari, qui hilarem donatorem diligit. Sic viduæ duo æra minuta , plus quam ingentia divitum munerâ grata habuit. „

Pambus , quum apud Athanasium esset Alexandriae , & videret mulierem theatralem , flevit : & interrogatus a præsentibus , quare fleret ? duæ (inquit) res me movent : una, quæ est illius perditio : altera vero quod ego non tantum studeo placere Deo , quantum hæc ut turpibus placere possit hominibus. *Tripart. lib. 9. cap. 1.*

Conscientia bona & mala.

Periander (b) interrogatus , quid esset libertas ? bona conscientia, dixit. *Stob. serm. 22.*

Chilon Lacedæmonius (c) sæpe numero in ore habebat, damnum turpi lucro semper præferendum esse. Illud enim semel dolere ; hoc semper. Res amissa exiguo tempore dolet : sceleris autem conscientia semper cruciat animum. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Dio-

(a) *Tit. Eleemosina alacriter danda. † Sequentia in Regii ac Crusarii versionibus non leguntur.* (b) *Tit. Libertas.* (c) *Tit. Avaritia.*

Diogenes Cynicus (a) neminem magis a timiditate liberum, & re vera animosum esse dicebat, quam illum qui nullius mali sibi conscius esset. *Stob. serm. 22.*

Pythagoras (b) neminem tam audacem esse dicebat, quem mala conscientia non faciat timidissimum. Non quiescit enim animus male conscius; sed ab omni etiam vento pavet. *Stob. serm. 22.*

Idem dicere solebat (c) virum iniquum plus mali pati afflictum conscientia, quam eum qui corpore castigatur & cæditur. Multo quidem graviores sunt animi male sani, quam corporis morbi. *Stob. ubi supra.*

Pythagoricus quidam philosophus (d) coëmens sibi a futore calceos, non promptam habens pecuniam, orat ut in crastinum expectet diem: quo quum venisset satisfactorius, audit futorem jam defunctum esse. Non faciens igitur mentionem pecuniæ, numos non invitâ manu domum gratulabundus de facto jam lucro retulit. Verum quum sceleris conscientia subinde torqueretur, arreptam pecuniam in futoris domum projiciens ait: tibi vivit, qui aliis defunctus est. *Eras. lib. 6. Apoph.*

„ Quid hoc in loco Christianus homo dicet, qui multis „ flagitiis, multoque ære alieno oppressus altum dormit? „

Vitium. Peccatum.

Diogenes quum in Stoicorum gymnasio retrorsum incederet, ridentibus non nullis: non vos (inquit) pudet, vivendi iter facere retrogradum; mihi vero deambulando tantum id facienti vitio dare? *Stob. serm. 2. de Imprud.*

Timon ille, qui ab odio hominum Misanthropos Græcis vocabatur, interrogatus, cur omnes oderet homines? quia (inquit) merito improbos odi; reliquos autem, quia improbos non oderunt. *Max. serm. 6.*

Rogerus Pallantiæ comes, amplissimo ac ornatissimo genere natus, impiger vir, & manu promptus, quum Alphon-

(a) *Tit. Fortitudo.* (b) *Tit. Timor.* (c) *Tit. Peccatum.* (d) *Tit. Restitutio.*

phonsum adiens diceret : in animo sibi esse Joannem Castellæ regem, ipsius hostem contempto omni periculo confodere ; foreque id ipsi (si modo annuat) factu perfacile : non per scelus , (a) sed virtute gloriam quærendam esse, respondit Alphonsus. Se enim (b) non solum pro Castellæ ac Hispaniæ dominatu , sed ne pro totius quidem orbis imperio adipiscendo , tam crudele ac detestabile facinus permitturum. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphonsi.*

Simili quodam modo respondisse dicitur exsuli Florentino , Cosmam Mediceum occisurum pollicenti , si triginta non amplius manu militum a rege juvaretur. Longe quidem ampliores , & acriores hostes sese & habuisse & habere dixit , quam Cosmas esset : quorum morte , vel regna consequi se quidem potuisse ; sed abstinuisse a scelere. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphonsi.*

Occasiones peccatorum.

COtys , quum esset naturâ celer ad iram , sævusque castigatorem eorum qui in ministerio deliquissent ; hospes quidam ad illum detulit vascula fragilia tenuiaque , sed scite curioseque elaborata. At is (c) hospiti quidem dedit munera , ceterum vascula omnia confregit. Demirantibus cur id faceret ? ne (inquit) sæviam in eos qui fracturi erant. Prudentis est , naturæ suæ morbum agnoscere , & vitio materiam præripere. *Plut. in Reg. Apoph.*

Societas bonorum aut malorum.

THemistocles prædium vendens , præconem divulgare iussit , quod vicinum quoque bonum habebat. Non parum enim refert , qualem virum tibi vicinum habeas. *Stob. serm. 35.*

Antisthenes philosophus dicere solebat , bonum virum molestam esse sarcinam. Nam sicut insipientia bene fertur &

(a) *Tit. Honor.* (b) *Tit. Dilectio inimicorum.* (c) *Tit. Ira.*

& leviter: sic prudentia graviter incumbens premit vehementer suo pte pondere, nec facile potest excuti. *Philo Judæus, lib. Quod omnis probus sit liber.*

Tentatio.

CRates Thebanus conspicatus adolescentulum athleticum, vino, carne, & exercitatione corpulentior fieri: o miser (inquit) desine adversus te met ipsum carcerem munire. *Max. monachus, serm. 27.*

Chilon Lacedæmonius (a) frequenter dicere solitus est: cave tibi ipsi, & cave te ipsum. Quorum primo admonuit, caute agendum esse cum hominibus, ne fraude circumventi decipiamur. Deinde unumquemque sibi suspectum esse oportere. Omnes enim fere cavent sibi ab aliis: tamen interdum nemo magis hostis est homini, quam homo sibi ipsi. *Laërt. in vita Chilonis.*

Blasphemia.

Polycarpus martyr ab Herode proconsule admonitus, ut juraret fortunam Cæsaris, & convicia diceret in Christum, respondit: octoginta & sex annis servio ei, & nihil me læsit unquam: qua igitur conscientia maledicerem, & blasphemarem regem meum, qui salutem mihi dedit? *Euseb. lib. 4. Eccles. histor. cap. 15.*

Epicurus dicebat: si mortalium omnium votis Deus responderet, prope futurum esse, ut universum genus hominum pereat. Quando quidem videre est, tantas vicissim, tamque diras & exitiales imprecationes hinc inde vulgo effundi. *Stob.*

Spes.

Bion Borysthenites dicere solebat, impietatem malam esse contubernalem fiducia: & adjiciebat versiculum Euripidis:

Ser-

(a) *Tit. Prudentia.*

Servum facit quemvis feroculum virum.

Sensit autem philosophus clarissimus (a) nullam omnino securitatem habere locum, ubi male sana sit conscientia: nec aperte posse loqui, cui re vera impietatis vitium potest objici: nec frui tranquillitate animi, qui deos sibi non habet propitios. *Laert. lib. 4. cap. 7.*

Bias roganti cuiquam, quid esset dulce hominibus? spes, ait. *Brus. lib. 6. cap. 2.*

Democriti circumfertur talis sententia: spes recte sapientium, voti compos fieri potest: insipientium vero impossibilis est. *Stob. serm. 108.*

Socrates philosophorum sapientissimus (b) dicere solebat: nec mulierem sine viro, nec spem bonam absque labore quicquam utile parere. *Stob. serm. 108.*

Plato dicere solebat, spes esse vigilantium somnia. Ad quod allusisse videtur Virgilius, quum ait:

.... *An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?*

Cato senior de spe sic prædicasse narratur, auctore Plutarcho: quod quæ magna essent, pusilla faceret; quæ pusilla, prorsus nulla. Sentiens, opinor, de periculis. Victoriæ namque spes extenuat omnia. *Erasmus.*

Amor.

THemistocles Atheniensis filium suum quem mater adamabat, & in deliciis habebat, plurimum omnium Græcorum posse, colligebat hunc in modum: Athenienses (inquit) dominantur Græcis; ego Atheniensibus; mihi mater; matri filius. *Plut. in Græcorum Apoph.*

Diogenes dixit, (c) amorem esse otiosorum negotium; quod hic affectus potissimum occupet otio deditos: ita fit, ut dum otio vacant, in rem negotiosissimam incidant, nec interim tamen quicquam bonæ rei agant. *Laert. lib. 6.*

Di-

(a) *Tit. Conscientia.* (b) *Tit. Labor.* (c) *Tit. Otium.*

Dilectio erga inimicos.

Diogenes Cynicus ad salutem opus esse dicebat, aut fidis amicis, aut acribus inimicis: eo quod illi moment; hi redarguunt, & reprehendunt. *Laërt. lib. 6.*

Alphonfus Aragonum rex, oblatrantibus canibus & rebellantibus, offulam objiciendam dictitabat: intelligens, malevolos homines vincendos esse beneficiis. *Pontan. cap. 30. de Liberalitate.*

Antisthenes philosophus Atheniensis frequenter dicere solebat, hostes in bello observandos esse; quod ii primum omnium sentiant, si quid delinquas. In hoc igitur utiliores sunt nobis quam amici, ut errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Onomademus Chius, postea quam adversam factionem superasset, quibusdam consentibus omnes adversæ factionis urbe pellendos, negavit expedire, dicens: se vereri ne omnibus inimicis ad unum ejectis, inter amicos existerent dissidia. Sentiens sic esse multorum ingenium, ut si desint inimici in quos naturæ malitiam exercent, amicos impetant. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Xenophon dicebat, (a) esse prudentis cordatique viri, etiam ab inimicis utilitatem capere. Vulgatum est, neque solem, neque aquam, neque ignem magis utilem esse hominibus quam amicos. Sed ingentis philosophiæ est, quemadmodum periti medici ex bestiis ac serpentibus utilia quædam remedia colligunt: ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertant in suum bonum. *Eras. lib. 7. Apoph.*

Carolus Francorum rex, quum quidam se offerrent, qui Renati Andegavensium ducis & hostis sui atrocissimi mortem promitterent insidiis parandam: non tantum hoc fieri noluit; sed, ut in parricidas, se in eosdem animadversurum dixit, si hoc tentarent. Dicens, nequaquam insidiis cum hoste de regno; sed manu tantum & virtute dimicaturum. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Al-

(a) *Tit. Amicus.*

Alphonfus iis, qui se ad mortem Francisci Sfortiæ hostis sui paratos esse significassent, respondit: nunquam sibi victoriam placuisse, cujus postea pigendum pudendumve esset. Igitur ut ab hujusmodi consiliis abstineant, talia exempla in illos editurum, ut ejusmodi consilia sibi admodum molesta esse omnes intelligant. *Panor. ubi sup.*

Diogenes Cynicus interrogatus a quodam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum? si te ipsum (inquit) probum, & honestum virum præstiteris. *Laërt. lib. 6.*

Theodosius Romanorum imperator, aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem illorum ab eo morte mulctatum esse, qui injurii ei fuissent, respondit: utinam eos etiam in vitam revocare possem, qui jamdudum mortui sunt. *Nicephorus lib. 14. cap. 3. Eccles. hist.*

Pittacus Mitylenæus habens potestatem puniendi quempiam qui contumeliosus in ipsum exstiterat, dimisit inquiring: venia ultione melior est. Illa namque mitis est ingeniis; hæc autem ferini. *Stob. serm. 17.*

Democritus dicebat: prudentis esse futuram injuriam præcavere: indolentiæ vero, quod factum est non ulcisci. *Stob. serm. 1. de Prudentia.*

Aristides quum iret exsulatum, sublatis in cælum manibus deos comprecatus est, sic prosperarent res Atheniensium, ut illis Aristides nunquam veniret in mentem. In rebus enim afflictis solet populus ad egregios viros confugere. Id quod evenit: siquidem tertio post anno, quum Xerxes Atticam adoriri statuisset, Aristides ab exilio revocatus est. *Plut. in ejus vita.*

Phocioni quum poculum cicutâ temperatum porrigeretur, percontatus est quispiam, si quid filio vellet dicere? nam is aderat. Ego (inquit) tibi, fili, præcipio atque etiam obsecro, ne quid ob hujus rei memoriam Atheniensibus male velis. *Plut. in Græcorum Apoph.*

Agefilaus Lacedæmoniorum rex, quum audiret quosdam clam sibi infensos esse, non tantum non de ultione cogitavit; sed in militum duces elegit, & apud magistratus accusatos defendit: & hac arte, ex hostibus sibi amicissimos reddidit. *Plut. in Lacon.*

Thrasibulus, quum populum Atheniensem a triginta tyrannis pulsum restituisset; plebiscitum legemque oblivionis tulit, ne præteritarum rerum fieret mentio. *Brus. lib. 3.*

„Hoc idem Constantinus imperator in Concilio Ni-
cæno fecisse memoratur, rescisis omnibus accusationum
libellis, qui sibi ab Episcopis fuerant oblatis: ut hoc fa-
cto injuriarum omnium memoriam aboleret. „

Amicitia, Amicus.

EPaminondas dicere solebat, non prius interdum discedendum e foro esse, quam aliquem amicum ad veteres adjeceris. *Ælianus lib. 14. de Variar. hist.*

Antalcidas (a) quum interrogaretur, quo pacto quis amicos sibi facere posset? respondit: si loquatur illis jucundissima; præstet autem utilissima. Quo dicto innuit, in parandis amicis adhibendam esse primo sermonis comitatem; in officiis autem præstandis, utilitatem. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Alexander Macedo Ilium profectus, Achillis statuam coronans: o te felicem (inquit) cui vivo talis amicus contigit! Loquebatur autem de Patroclo, qui fidissimus Achilli amicus fuit. *Plut. in vita Alexandri.*

Scipio minor dicere solebat: nihil difficilius esse, quam amicitiam usque ad extremum diem permanere. Mutantur enim aliquando mores, alias adversis rebus, alias ingravescente ætate: aut dirimuntur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicujus, quod idem adipisci uterque possit. *Cicer. in Lelio.*

Cæsar Octavianus Augustus, quum Alexandriam vi cepisset, civibus omnibus & civitati se parcere dixit, propter Arium civem Alexandrinum, & olim sibi summa familiaritate conjunctum. Raræ profecto clementiæ fuit Cæsar, qui propter unicum amicum, eam civitatem diripere noluit, quæ tamdiu pertinacissime rebellarat. *Plut. in Rom. Apoph.*

Demetrius Phalereus ajebat, veros amicos in rebus lætis adesse vocatos debere; in adversis, invocatos & ultro. At vulgo fit secus. *Laërt. lib. 5. cap. 5.*

(a) *Tit. Affabilitas. Tit. Liberalitas.*

Dionysius senior admiratus egregiam fidem Damonis & Pythiæ: rogo, inquit, ut me quoque in vestram amicitiam recipiatis. Alteri tyrannus destinabat diem necis: quumque is pauculos dies petisset rerum domesticarum ordinandarum gratiâ, hac lege impetravit, ut alter vas amici fieret hac conditione, ut si ille non redisset ad diem præscriptum, hic plecteretur. (a) Rediit autem ad diem, mori malens quam amicum fallere. Ita servatus est uterque, ac regis amicitia decoratus. Tantum valet egregia virtus apud tyrannos etiam. *Eras. lib. 5. Apoph.*

Tarquinius Superbus jam exsul factus, dixisse fertur: se tunc denique cognovisse, quos habuisset amicos fidos, quos infidos; quum neutris gratiam referre posset. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Idem, eos qui corpus tantum amarent, similes esse aiebat mendicis qui semper egerent, semper instarent aliquid flagitantes. Rursus, qui amici essent potius quam amatores, similes esse his, qui proprium fundum possiderent, quem semper student reddere meliorem. Amator suam quaerit explere voluptatem: amicus haud quaquam ad se spectans, hoc se putat ditiores, quo meliorem reddiderit amicum. *Eras. ubi supra.*

Alexander interrogatus, ubinam suos haberet thesauros? amicos ostendens ait: in his scriniis. Summâ enim liberalitate suos amicos semper ornavit Alexander. *Max. serm. 6.*

Chilonis dictum est: sic ama, tanquam osurus: sic oderis, tanquam amaturus. Hoc dicto admonuit, nec similitates tam acriter exercendas, ut præcludatur omnis in gratiam reditus: nec amicis adeo fidendum, ut illis committas, quo (si fiant inimici) possint te perdere. *Gellius.*

Pax, Concordia.

SCilurus octoginta liberos masculos habens, quum esset moriturus, fasciculum jaculorum singulis porrexit, iussitque rumpere. Id quum singuli recusassent, eo quod

Nn 2

vi-

(a) *Tit. Fides. Tit. Virtus.*

videretur impossibile ; ipse singula jacula exemit , ac ita facile confregit omnia , filios admonens his verbis : si concordēs eritis , validi invictique permanebitis : contra , si dissidiis & seditione distrahemini , imbecilles eritis & expugnatu faciles. *Stob. serm. 82. & Plut. in Reg. Apoph.*

Scipio Africanus quum Numantinos sæpe victores jam fregisset , obsessosque tandem expugnasset , Tyresium principem rogavit : qua de causâ Numantia aut prius invicta, aut post everfa fuisset ? respondit Tyresius : concordia victoriam ; discordia exitium præbuit. *Brus. lib. 2. cap. 4.*

Isæus Sophista Lacedæmoniis periclitantibus, ac de civitate moenibus cingendâ consultantibus , Homericum carmen recitavit:

Scutum hæsit scuto, galeæ galea, atque viro vir.

Et adjecit : sic mihi state Lacedæmonii , & muris cincti sumus. *Philost. in Sophist.*

M. Agrippa vir ingentis animi dicere solebat , multum se huic sententiæ debere : concordia parvæ res crescunt ; discordia maximæ dilabuntur. *Brus. lib. 2. cap. 12.*

Bellum.

CHabrias illud frequenter dicere solebat , formidabiliorē rem esse cervorum exercitum duce leone , quam leonum duce cervo. Sentiens , totam belli fortunam pendere a virtute & prudentiâ ducis. *Plut. in Reg. & Imper. Græcor. Apoph.*

Numantini (a) quum a Scipione in fugam essent versi , a senioribus castigati , quia quos toties fugarant , fugerent ; quemdam e junioribus dixisse ferunt : pecora quidem nunc eadem sunt , sed mutatus est pastor. *Plut. in Rom. Apoph.*

Quum Lacedæmoniorum rex polliceretur se funditus everfurum civitatem quamdam , quæ sæpe numero Lacedæmoniis negotium exhibuerat , non permiserunt Ephori dicentes : (b) nequaquam abolebis juvenum cotem. Urbem infestam appellabant cotem juventutis , eo quod hostibus fem-

(a) *Tit. Magistratus, Præpositus.* (b) *Tit. Exercitatio, Tit. Labor.*

semper præsentibus, ipsa juvenus acueretur ad bellandi peritiam. *Plut. in Lacon.*

Antoninus Pius imperator (a) reprehendenti cuiquam eum, quod in hostes mitis fuisset, ac in conjuratos quos vicerat; ac dicenti: quid si hostes vicissent? graviter respondit: nos non sic deos colimus, nec sic vivimus, ut illi nos vincant. *Brus. lib. 5. cap. 26.*

Scipio minor (b) postea quam venit in castra, multamque licentiam, lasciviam, superstitionem, ac luxum offendisset, divinos ac sacrificos cum lenonibus protinus ejecit: quin & vasa omnia jussit amoliri, exceptâ ollâ, veru, & poculo fictili. Ex argenteis poculum librarum non amplius duarum permisit, si quis habere vellet: balneis uti vetuit. Qui ungerentur jussit ut sese fricarent: jumentis enim quia manibus carent, opus esse alio a quo fricarentur. Edixit ut milites stantes pranderent obsonium non igni coctum: coenarent autem discumbentes panem, aut pultem solam, & carnes assas sive elixas: ipse vero sago circumtectus, obambulabat per exercitum dicens, se lugere exercitus dedecora. *Plut. in Rom. Apoph.*

Sybaritæ (c) quum mollitiâ perditissimi essent, ex iis quidam quum Spartam concessisset, Lacedæmoniorumque exactos durosque mores aspexisset; quasi illorum vitam damnaret: non admirandum est (inquit) si in bellis, ne ita viverent, moriuntur. *Brus. lib. 4. cap. 6.*

Lamachus quemdam turmæ ducem in errorem lapsum objurgabat: qui quum dixisset, se postea nunquam id esse facturum: atqui non est in bello (inquit) bis peccare. *Plut. in Apoph.*

Misericordia. Eleemosina.

LUcullus quum Græcos quosdam per dies aliquot magnifice tractasset, atque illi dicerent se mirari, quod tantum impendiorum suâ causâ faceret: non nihil (o hospites)

Nn 3

(a) *Tit. Clementia. Tit. Religio. Tit. Spes in Deum. Tit. Dilectio inimicorum.* (b) *Tit. Deliciæ.* (c) *Tit. Fragalitas. Tit. Deliciæ.*

tes) veſtrâ cauſâ, inquit; ſed maxima pars Luculli gratiâ.
Plut. in Rom. Apoph.

„ Hanc ſententiam uſurpare merito poſſunt, qui in pau-
peres benefici & liberales ſunt: hoc enim officio non
„ tam aliis, quam ſibi conſulunt. „

Ariſtoteles Stagiritis, cuidam increpanti, quod hominî malo dediffet eleemoſinam: non mores (inquit) ſed hominem commiſeratus ſum. Etiam improbis in neceſſitate ſuccurrit vir bonus. Debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius qui iuvatur, certe naturæ. Et bonus fieri poteſt, qui malus eſt. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Demofthenes interrogatus, quid Deo ſimile haberent homines? reſpondit: benigne facere. *Max. ſerm. 8.*

Gasparus Schlick, qui trium Cæſarum cancellarius fuit, optare ſe dicebat, omnes reges aliquando privatos pauperesque fuiſſe. Nec enim ſatis miſeretur, qui nunquam fuit miſer. *Aneas Sylv. lib. 1. Commentar. de Reb. geſt. Alphonſi.*

Conſolatio mœſtorum.

EUphrates Syrus, amiſſâ uxore, dicebat: o philoſophia! tyrannica ſunt præcepta tua: amare jubes; & ſi quis amiſerit quod amabat, dolore & mœrore affici prohibes. *Stob. ſerm. 97.*

Philoſophus quidam priſcus huiusmodi ſermone Arſinoës reginæ luctum compoſcuit. Quum Juppiter (inquit) inter dæmones rerum faceret partitionem, Luctus non aderat, ſed partitione jam peractâ venit. Huic igitur quum Juppiter aliquid honoris tribuere vellet, nec eſſet quod daret (quippe jam conſumptis omnibus); tandem aſſignavit illi honorem qui mortuis impenditur, veluti lacrimas & mœrores. Quemadmodum igitur ceteri dæmones bene volunt iis a quibus coluntur, itidem & Luctus. Quod ſi fuerit abs te contemptus (o mulier) haudquaquam venturus eſt ad te: contra, ſi diligenter abs te colatur honoribus illi aſſignatis a Jove, mœroribus ac lamentis, diliget te: ſemperque tibi ſuppeditabit aliquid earum rerum, quibus

bus abs te perpetuo possit honorari, nempe mœroris & lacrimarum materiam. *Plut. in Consolatione ad Apollonium.*

Solon quum ex amicis quemdam graviter mœrentem videret, in arcem perduxit, hortatusque est, ut per omnes subjectorum ædificiorum partes oculos circumferret. Quod ut factum animadvertit: cogita (inquit) nunc tecum, quam multi luctus sub his tectis olim fuerint, hodieque versentur, in sequentibusque sæculis sint habituri; & mitte mortalium incommoda tanquam propria deflere. Qua consolatione demonstravit, urbes nihil esse aliud quam humanarum cladum consepta miseranda. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2.*

Idem ajebat, si in unum locum cuncti mala sua contulissent; futurum, ut propria sua quisque deportare domum, quam ex omni miseriarum acervo ullam aliam portionem ferre mallet. Quo colligebat, non oportere quemquam, quæ fortuito patiat, tanquam præcipuæ & intolerabilis amaritudinis mala judicare. *Idem.*

Amasis ad quemdam filio privatum dixit: si non tristatus es, quum nondum filius esset; nec nunc quidem dolere debes, quum non amplius est. *Stob. serm. 121.*

Demonax quemdam filii mortem inconsolabiliter lugentem, & in tenebris abditum adiit, certo promittens se filii umbram ab inferis revocaturum, si tres ex hominum numero sibi nominare posset, qui nullius luxissent obitum. Quumque is cogitationem per omnes notos circumferens, ne unum quidem reperisset luctûs expertem: quid igitur (inquit) te ipsum discrucias homo, quasi novum aliquid acciderit? *Eras. lib. 8. Apoph.*

Plato Atheniensibus dicebat, in morte amicorum quiescendum esse; partim eo quod nondum liqueret, bonum esset an malum, quod accidisset; partim quod acerbè ferenti, nihil a luctu esset commodi. *Laërt. lib. 3.*

Epicteti vulgare dictum est: turpe esse muneribus apum potiones edulcare; rationem autem, deorum munus, non adhibere ad calamitatem amaritudinemque dulcorandam. *Ubi supra.*

Castigatio, sive admonitio.

QUUM multi bello capti venderentur, Philippus Macedonum rex in auctione sedens, parum decenter vestitus erat. Quidam igitur eorum qui vendebantur, exclamavit: parce mihi, Philippe: paternus enim sum tibi amicus. Philippus interrogavit, unde nam hæc amicitia conflata esset? tum ille: volo (inquit) propius accedens dicere. Qui quum admissus esset, quasi arcani quidpiam dicturus: demitte (inquit) clamydem aliquantulum; nam ad istum modum indecenter sedes. Mox Philippus: hunc (inquit) dimittite liberum; nesciebam enim prius, illum mihi amicum esse. Sensit vir prudentissimus, eos præcipuos amicos esse, qui probe nos instituunt. *Plut. in Apoph. Reg. & Imper.*

Demonax frequenter dicere solitus est: non temere irascendum esse hominibus, si deliquerint; sed corrigenda esse vitia, medicorum exemplo, qui non indignantur ægrotis sed medentur. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Socrati acrius objurganti familiarem quempiam in convivio, Plato dixit: nonne fatius esset, hæc illi dixisse seorsum? cui Socrates: & non tu quoque rectius fecisses, si hæc mihi seorsum dixisses? Salsissime taxavit, hoc ipsum reprehendendo committentem, quod reprehendebat. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Caligula Antoniaæ aviaæ pro suâ auctoritate monenti, ut quædam secus ageret: memento (ait) mihi omnia in omnes licere. Talia portenta tum principum titulo pertulit mundus: quæ non commemorarem, nisi ex his, principibus prodigiosæ feritatis horror invehatur. *Ex Suetonio.*

Invidia.

ALEXANDER Macedo, ob aquarum defectum, in itinere siti laborabat. Ei igitur quum forte oblata esset galea aquâ plena, ubi galeam in manus accepit, circumspiciens

ciens quos circa se habebat equites, demisso capite & fixis in potum oculis, ingustatam reddidit aquam dicens: si solus bibero, hos moeror instigabit. *Brus. lib. 1. cap. 9.*

Bion Borysthenites conspiciens quemdam tristi vultu, qui habebatur invidus: nescio (inquit) utrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quippiam. Invidus enim non minus discruciat alienâ felicitate, quam suo infortunio. *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Antisthenes absurdum esse dicebat, triticum repurgare a lolio, bellum ab inutili milite, & a Repub. non discernere invidos. Significans, invidos tam esse inutiles civitati, quam lolium est tritico, & ignavus bello. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Idem dicere solitus est, non aliter ac ferrum absumitur rubigine; ita invidos suo ipsorum vitio contabescere. Ferrum enim etiam si nemo lædat, ex se gignit unde corrumpatur. *Laërt. ubi supra.*

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset? dixit: malorum felicitas. Quid malis? bonorum prosperitas. *Anton. Melis. serm. part. 1.*

Quum ostendere vellet Aristoteles, quid esset invidia? antagonistam fortunatorum esse dixit. *Anton. Melis. part. 1. serm. 62.*

Hippias dicebat, duplicem invidiam esse: justam quidem, quum quis invidet improbis honoratis; injustam, quum bonis. Et invidi duplo magis quam ceteri calamitosi sunt. Non enim solum propriis malis gravantur, ut alii; sed alienis quoque bonis. *Stob. serm. 36.*

Actius Sincerus, rari vir ingenii magnæque nobilitatis, quum in conspectu Friderici regis esset inter physicos quaestio, quid præcipue conferret oculorum perspicuitati? aliique foeniculi afflatum dicerent; alii vitri usum; aliique aliud: at ego (inquit) invidiam ajo. Obstupuerunt hoc dicto adeo medici, ut ab auditoribus derisui haberentur. Tum ipse: an non invidia, majora & pleniora omnia videre facit? Quid autem oculis magis præsentaneum, quam ut vis ipsa aspiciendi major reddatur, ac vegetior? protulitque statim Ovidianos illos versus:

Fer-

*Fertilior seges est alienis semper in agris:
Vicinumque pecus grandius uber habet.*

Pontanus.

Erat aliquando inter Ephesios Hermodorus (a) vir peregregius: qui quum doctrinâ ac probitate ceteris præstaret, patriâ ejectus est. Sed admirantibus quibusdam & rogantibus, cur ejusmodi virum ejecissent? responderunt: nihil aliud causæ esse, nisi quod virtute & moribus nimis reliquos concives suos anteiret. Invidia enim non modo plerosque viros clarissimos pessumdat; verum etiam civitatum nonnunquam statum evertit, & urbes ipsas diruit. *Ex Francisc. Senens. lib. de Inst. Reip.*

Præclare de invidia fabulantur poëtæ, quum asserunt, pestem illam apud inferos serpentibus vesci, & hydris recreari: ut ostendant, invidos venenum deglutire, venenumque evomere. Aliena enim felicitas invidis toxicum est; nec lætari ullâ ex parte possunt, nisi suo veneno alios inficiant. At certe nihil turpius esse potest, nihilque magis contra humanitatem, quam alieno malo lætari, & alieno bono torqueri: quorum utrumque facit invidus. *Idem Franc. Sen. ubi sup.*

Labor & industria.

Democritus dicebat: omnes labores quovis otio jucundiores esse, quando illa consequuntur homines quorum gratiâ laborant, aut consecuturos se sciunt. Hoc etiam (b) ad spei titulum referri potest. Spes enim præmii laborem minuit. *Stob. serm. 27.*

Idem quum interrogaretur a quodam: quo modo laboriosi ac industrii differrent a desidiosis? quo (inquit) impii a piis: (c) spe nimirum bona. Sperant quippe qui corpus laboribus exercent, pingua laborum præmia: desides autem præsentem semper intuentur paupertatem.

Quum Philippus Alexandri Magni pater, expeditionem & bellum in Corynthus apparare dicebatur, (d) Corynthii

(a) *Tit. Persecutiones bonorum.* (b) *Tit. Spes.* (c) *Tit. Sup.*
(d) *Tit. Exemplum.*

thii trepidi, rerumque suarum satagentes, ad opera certatim incumbere cœperunt: hic arma sibi comparabat, ille lapides congerebat, alius muros in altitudinem substruebat, nonnulli propugnacula firmabant, alii aliud agebant, quod ad munitiones pertineret. Eorum itaque studium Diogenes quum cerneret, nihil habens aliud commodius quod ageret, pallio succinctus, dolium suum subvolvere & hinc inde vertere cœpit. Admirante autem quodam ejus amico, ac percontante, cur hoc ageret? respondit Diogenes: ideo volvo, ne unus inter tot operi intentissimos cessator esse videar. *Guido Bituri. tit. de Desid.*

Idem (a) cuidam admonenti, ut jam senex quiesceret a laboribus: quid (inquit) si in stadio currerem? utrum oporteret jam metæ vicinum, cursum remittere, an magis intendere? Recte sensit, virtutis studium hoc magis intendendum, quo minus superest vitæ; quod turpe sit tum ab honesto instituto refrigerescere. *Laërt. lib. 6.*

„Hoc exemplum ad senes etiam pertinet.“

Laconum adolescentes (b) perseverabant absque tunicis, vestem unicam accipientes, corporibus squalidi: quippe a balneis, unguentisque in totum abstinentes; ut patientiâ laborum ad res præclare gerendas viam pararent. *Plut. in Lacon.*

Dionysius emtum Laconicum coquum, parare jussit Laconicum jusculum: paratum autem non comedit; sed interrogavit, quodnam jus delectaret Lacones, quum illud insuavissimum esset? Tum coquus, hoc jusculum non habere condimenta illa dicebat, quod Laconicum habet. Interrogavit Dionysius, quænam essent illa? respondit coquus: (c) hujusmodi condimenta apud te non sunt; ante cibum, labores, sudores, & balneum in Eurota flumine. *Stob. serm. 27.*

Apelles (d) nunquam tam occupatus fuit, ut diem prætermitteret in quo nihil omnino pingeret, artem exercens. Unde subducens sese a negotiis dicere solebat: hodie nullam lineam duxi. Quæ vox abiit in proverbium de quovis officio prætermisso. Hoc exemplum ad studium quoque

---

(a) *Tit. Senex.* (b) *Contra delicias.* (c) *Tit. Abjtinencia.* (d) *Tit. Studium pertinax.*

que sapientiæ, de quo infra agitur, referri merito potest. *Plin. lib. 10. cap. 35.*

Vespasianus (a) quum vehementer angeretur vitiatis intestinis; nihilo secius imperatoriis muneribus fungebatur, adeo, ut lecto decumbens audiret legationes: & amicis hortantibus ut sibi parceret, respondit: imperatorem, stantem mori oportere. *Suetonius.*

Florus hos versiculos scripserat in Cæsarem Hadrianum.

*Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.*

*Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,*

Cui Cæsar respondit:

Culices pati rotundos.

Sentiens (b) se honestas occupationes præferre inutili turpique otio. *Suetonius in vita Hadriani.*

Probus imperator (c) non patiebatur militem esse otiosum; sed multa opera militari manu perfecit, dicens: annonam gratuitam militem comedere non debere. *Flav. Vopis.*

Alphonfus, quum reprehenderetur a Matthæo Siculo eximiæ sanctitatis viro, quod propriis manibus laborasset, subridens: numquid (inquit) Deus & natura (d) nequicquam regibus manus dederunt? *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alph.*

Lycurgus, quopiam percontante, quam ob rem virginum corpora cursibus, luctis, discorum ac telorum jactibus fatigaret? ut (inquit) foetuum profeminatio ab ipsa statim radice validam in validis corporibus initium sumens, recte germinet. Simul, ut ipsæ in perferendis partibus facile simul & generose certent adversus pariendi nixus, doloresque. Postremo (e) si qua incidat necessitas, ut possint & pro se, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta Rerumpub. pestis sit, otium atque ignavia: contra, moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum salubriora. Unde nec virginibus permisit in otio vivere; sed has quoque masculinis exercitiis quodam modo vertit in masculos: quum in plerisque civitatibus per delicias ac luxum, masculi transformantur in feminas. *Plut. in Lacon.*

Otium,

(a) *Tit. Rex.* (b) *Tit. Otium.* (c) *Tit. Sup. Tit. Bellum.*
(d) *Tit. Rex.* (e) *Contra delicias, & otium.*

Otium, inertia.

MArci Catonis perfrequens fuit sententia: nihil agendo homines, male agere perdiscere. Quo dicto execratur omnem ignaviam, quæ multorum malorum sæpe numero causa est. *Brus. lib. 4.*

Appius Claudius dicere solebat, populo Romano melius negotium, quam otium committi. Sensit vir sapientissimus, populum Romanum laboribus & bellicis rebus plurimum incrementi semper accepisse: nimio autem otio & pigritiâ omnia deinceps in pejus corruisse. *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Quodam interrogante, cur Argivos cum Lacedæmoniis bellum gerentes, quum sæpe numero vicissent, non deleverint? ne optaverimus quidem (inquit Cleomenes) illos deletos, ut habeamus qui juvenes nostros exerceant. Perspexerat egregius dux, corrumpi juventutem, si permittatur otio & luxui, malorum omnium magistro. *Plut. in Lacon.*

Scipio Nasica, quibusdam dicentibus, res Romanas jam in tuto esse, extinctis Carthaginensibus, & Græcis in servitutem redactis: immo (inquit) nunc demum summo in periculo sumus, postea quam nulli supersunt, quos vel timeamus vel revereamur. Sensit, inimicos per occasionem utiles esse nobis: per quos non licet impune securreque negligentes esse. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Servilius Vatia, vir prætorius atque prædives, odio negotiorum abdiderat se in villam suam, quam habebat non procul a Cumis; nec aliâ re notus fuit, quam ejus villæ otio. Itaque qui negotiis premebantur, exclamare solebant: o Vatia! solus scis vivere. Hujus tamen ignavum & sine litteris otium damnans Seneca Epist. 55. negat illum scire vivere, sed latere. Eoque nonnunquam villam præteriens joco dicere solebat: hic situs est Vatia. Subindicans, nihil interesse inter mortuum, & inerti otio abditum. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Themistocles Græciæ dux fortissimus, desidiam, hominis vivi sepulturam vocavit: qui quum expletis centum & septem annis se mori videret, dixisse fertur: se plurimum

mum dolere, quod vitâ tunc egrederetur, quando sapere coepisset. *Guido Bituricen. tit. de Desidia.*

Cato senior semper se harum rerum poenituisse dixit: (a) si mulieri arcana detexisset; aut si mari profectus esset, quo terrestri itinere eundi facultatem habebat; aut si per negligentiam diem frustra elabi permisisset. *Plut. & Fulg. lib. 7. cap. 2.*

Augustus (b) in omni verbo prudentissimus, eos qui leves ob causas se periculis exponerent, similes esse dicebat iis, qui aureo hamo pisces capere tentarent. Hi enim amisso semel hamo, plus damni accipiunt; quam ex multorum piscium capturâ, lucri. *Fulg. lib. 7. cap. 2.*

Plato Atheniensis somnolentiam improbabat; eoque scripsit in legibus: nemo dormiens ullâ re dignus est. *Laert. lib. 3.*

Inter severissimas Draconis leges illa etiam fuit: ut otii damnati, capite punirentur. *Ex lib. 1. de Instit. Reip. Francif. Senensf.*

Scribit Diodorus, legem fuisse apud Ægyptios, qua singuli cogebantur nomina apud præfides profiteri; & qua arte, quove lucro sustentarentur ostendere: & si qui mentirentur, aut injusto quæstu viverent, capite damnabantur. Nec medius fidius injuriâ. (c) Otiosi enim & ignavi juvenes venenum sunt civitatis: proni ad libidinem sunt: bonis invident: aliena appetunt: & denique seditiosi & turbulenti evadunt. *Ubi supra.*

Optime M. Cato in lib. de moribus scripsit, vitam humanam esse ut ferrum, quod si exerceas conteritur, & cum splendore quidem; sin minus exerceas, rubigo interficit: sic homines se exercendo, honeste conteruntur; si non exercentur, inertia ac torpedine absumuntur. Pulchre admodum idem Cato in oratione, quam Numantia apud equites habuit: (d) cogitate enim animis vestris milites (ait) si quid vos per laborem recte feceritis, labor cito recedit; benefactum manet: si quid autem per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit; nequiter autem factum

---

(a) *Tit. Secretum.* (b) *Contra inutiles occupationes.* (c) *Vera & aurea verba.* (d) *Tit. Conscientia.*

Etum perpetuo manebit. *Ex lib. 1. de Inst. Reip. Francif. Sen.*

Solonis lex præcipue laudatur, quæ quidem sancivit, filium nequaquam parenti necessaria vitæ subsidia debere, a quo nullam artem accepisset. *Ubi supra.*

Exemplum, Imitatio.

Rodolphus imperator (a) in eo bello quod contra Ot-
tacarum Bohemiæ regem gessit, quum siti laboraret
cum toto exercitu, ferunt a rustico (qui messoribus po-
tum ferret) oblatam hydriam sicerâ plenâ. Quod quum ille
vidisset: reddite (inquit) homini vasculum suum: nam
ego exercitui, non mihi sitiebam. Sicque suâ abstinentiâ
partim exercitum eo potu refocillavit, partim ad sitis pa-
tientiam invitavit. *Æn. Sylv. lib. 3. Comm. in res gest. Alph.*

Alphonfus Aragonum rex (b) quum fugato jam Jaco-
bi Caudolæ exercitu, sine tentoriis ac commeatu (siqui-
dem ex insperato advenerat) pernoctare sub dio cogere-
tur; & Joannes Efernitanus, Alphonfi studiosus, raphanum
unum in tam magnâ militum inopiâ, & panem unum cum
dimidio caseoli Balearici, regi misisset, recusavit: non de-
cere (inquiens) imperatorem jejuno exercitu mandere. *Pa-
nor. lib. 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Alexandro Magno (c) quum datum esset scriniolum, quo
nihil inter opes Darii pretiosius pulchriusve repertum est,
& quæreretur in quemnam usum destinandum esset? aliis
aliud suadentibus dixit: huic optime servandus dabitur Ho-
merus. Sentiens nullum esse thesaurum illo pretiosiore.
Ita visum est juveni, qui se totum ad exemplar Achillis
componebat. *Plut. in Alex.*

Themistocles, quum esset adolescens, in compotatio-
nibus ac mulierum amore volutabatur. At postea quam
Miltiades factus imperator apud Marathonem devicisset bar-
baros, jam nullus offendit illum quicquam agentem præ-
ter decorum. Percontatus autem, unde sic esset repente
mutatus? (d) Miltiades (inquit) trophæum non patitur me
dor-

(a) *Tit. Rex.* (b) *Tit. Sup.* (c) *Tit. Scientia.* (d) *Tit. Honor. Gloria.*

dormire, neque cessare. Gloriæ studium excussit amorem voluptatum: clavum, ut ajunt, clavo. *Plut. in Græcor. Apoph.*

Agefilaus rex jam senex, cur per hiemem solo pallio tectus obambulet absque tunicâ, interrogatus: ut (inquit) juvenes hanc vitæ rationem imitentur. *Plut. in Lacon.*

Lacones scutiferum militem interemere, quod scuto non nihil purpurei panni intexuisset. In tantum horrebant exemplum peregrinæ luxuriæ: non ignari ex minimis initiis immedicabilem vitiorum colluviem inundare; eoque tutissimum esse judicantes, principiis obstare. Ob id in primos auctores severissime animadvertabant. Plurimum nocuit Reipub. quisquis fenestram vitiis aperuit. *Plut. in Lacon.*

Prudentia, Imprudentia.

CAto senior affirmabat: insanos prudentibus longe meliores esse, quam insanis sapientes. Sapientes quippe quum stultorum errata inspicerent, ob id in melius vitam mutare solere. At amentes quum discendi capaces non sint, ex sapientum benefactis fructum percipere nullum. *Fulgos. lib. 7. cap. 2.*

Antisthenes tutissimum esse murum, prudentiam dicebat: quod is nec collabatur, nec proditur. Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis aut suffossionibus, aut (ut nihil horum) prodicione capiantur. Sapientis decreta sunt inexpugnabilia. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

Iphicrates quum in amicorum suorum agris haberet exercitum, & nihilo minus vallum jaceret, fossasque probe foderet, cuidam dicenti: quid metuimus? respondit: pessimam ducis vocem; haud quaquam putaram. Significans, rebus prosperis sæpe numero imminere pericula non exigua, quæ nullus exspectasset. Adversus inopinatos igitur casus caute omnia esse munienda. *Plut. in Græcor. Apoph.*

Socrates (a) adhortabatur subinde suos discipulos, ut hæc tria in omni vita sibi pararent: ut animo scilicet haberent prudentiam, in lingua silentium, & in vultu verecundiam. *Max. serm. 41.*

Bion

(a) *Tit. Silentium. Tit. Verecundia.*

Bion Borysthenites dicebat : prudentiam tanto ceteris virtutibus antecellere, quanto ceteris sensibus præstaret visus. Nam oculi prælucent toto corpori : nec ulla est virtus absque prudentiâ. Nam quo modo justus reddet cuique suum, nisi prudentia demonstret, quid cui debeatur? *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Isocrates dicebat : virum frugi & prudentem debere præteritorum meminisse, agere præsentia, futura cavere. *Stob. serm. 1.*

Agefilas Lacedæmoniorum rex, quum pugnaretur apud Mantineam, admonuit Lacedæmonios, ut ceteris omiſſis omnibus, in unum Epaminondam intenderent vim prælii, dicens : solos cordatos milites auctores esse victoriæ. Quod quum fecissent, victoriam nacti sunt. Hac voce consuluit Agefilas incolumitati suorum, qui fuerant sine dubio manu hostium perituri. Simul (a) illud docuit, in bello plus habere momenti unum vere prudentem, quam turbam imprudentum. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Quum Alexander ab Atheniensibus posceret, sibi triremes exhiberi, ac populus nominatim flagitaret adesse Phocionem, ut quid consuleret, proferret; surgens inquit: consulo igitur, ut aut armis superetis eos, aut superantium amici sitis. Compendio suavit, nihil Alexandro negandum, nisi confiderent se iratum posse armis opprimere: quibus si ille videretur superior, non esse provocandum animosum juvenem, & repulsæ impatientissimum. *Plut. in Græcor. Apoph.*

Antisthenes Atheniensis dicere solebat : sapienti nihil esse novum, aut subitum; eo quod quicquid homini potest accidere, sit tam præmeditatus, ut nunquam dicat : non putaram. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Curiositas.

ANtoninus Pius quum Omuli visens domum, ac miratus columnas porphyreticas quæſisset : unde eas ha-

Oo

be-

(a) *Tit. Bellum.*

beret? Omulus ei respondit: quum in ædes alienas veneris, & surdus & mutus esto. Sentiens, eum in alieno privato non oportere esse curiosum. *Julius Capitolinus.*

Xenocrates Chalcedonius nihil referre dicebat, utrum pedes an oculos inferas in ædes alienas: videlicet deterrens ab omni curiositate rerum ad nos nihil attinentium. *Laërt. lib. 4. cap. 2.*

Veritas.

THales Milesius philosophus clarissimus, quum ab amico quodam rogatus esset, quantum veritas distaret a mendacio? quantum (inquit) distant oculi ab auribus. Sensit vir sapientissimus, non ea esse certa illico, quæ auribus percipimus ab aliis, qui mendaciter de rebus nugantur: sed ea demum quæ coram oculis cernimus. *Max. serm. 35.*

Consilium.

THales Milesius olim rogatus, quid esset facile? alteri (ait) dare consilium. Quis enim est tam stupidus, qui non admoneat alium? sed sibi pauci consulunt. *Ex Laërt. lib. I.*

Lacones (a) si quando stratagemate, hoc est, callido consilio superassent hostem, Marti bovem immolabant: sin aperto prælio, gallum: hoc pacto consuefacientes belli duces, ut non solum fortes essent ad prælium; verum etiam callidis consiliis adversus hostes instructi. Præclarius enim existimabant, hostem ingenio citra sanguinem dejicere, quam pugnâ plerumque utrinque cruentâ. *Plut. in Lacon.*

Euripidis dictum memorabile celebratur: (b) unicum consilium rectum magnam militum manum vincere. Quo prudenter admonuit, non perinde referre quam numerosum educas exercitum; sed quantum belli rectores polleant consilio. In bello siquidem plus habet momenti prudens consilium & sollertia, quam vires consilii expertes. *Eras. lib. 8. Ap.*

Ca-

(a) *Tit. Bellum.* (b) *Tit. Bellum.*

Catalanis optimum factu fore censentibus, si Alphonso Aragonum regi tunc adolescentulo septem viri ad gubernandam Rempub. adjungerentur, qui Deum timerent, justitiam colerent, cupiditates tenerent sub freno, nec donis & muneribus tangerentur; Alphonsum laudasse consilium, ac ita respondisse ferunt: si horum non dico septem, sed unum tantum dederitis, continuo illi & regimen & regnum facile concessero. Pulchre innuit, regum paucos esse consiliarios bonos. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphonfi.*

Innocentius Papa octavus imparem se tanto oneri animadvertens (ut auctores non contemnendi referunt) duodecim consiliarios elegit, sine quorum consilio nihil prorsus decernebat.

Alphonfus Aragonum rex saepe numero dicere solitus est: si romanis temporibus vixisset, se constructurum fuisse templum Jovi positori; ut quum de rebus acturi in eo convenirent, prius contentionem omnem deponerent. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Xerxes (a) Græciæ bellum indicturus, convocatis omnibus Asiæ principibus dixit: ne viderer meo tantum consilio hoc aggressus, contraxi vos; ceterum mementote, mihi parendum magis quam suadendum. Vox bis tyrannica: & quod principum conventu pro fucō abuteretur; & quod negotium multo periculosissimum, suâ unius cupiditate verius quam consilio susciperet. *Eras. lib. 5. Apoph.*

Bias Prienæus, (b) bono consilio duo maxime contraria esse ajebat: festinationem scilicet, & iracundiam. Homo enim iracundus, quum extra se ipsum sit, vacuus est omni consilio. *Laërt. in ejus vita.*

Dion in libris suis, qui de regno inscribuntur, dicebat: longe majora geri paucorum consilio, quam multitudine, aut viribus fortissimorum juvenum. Quod etiam Homeri sententiâ comprobatur, quum Agamemnonem inducit asserentem: longe facilius esse rem Trojanam evertere, si decem Nestores aut Ulysses in consilio haberent; quam si totidem Ajaces & Achilles fortiter dimicantes. *Ex lib. I. Franci s. Senens. de Inst. Reip.*

(a) *Tit. Consilii neglectus.* (b) *Tit. Ira.*

Cicero ait : homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumen de suo lumine accendat ; facit, ut nihilo minus ipse luceat, quum illi accenderit. *Lib. 1. de Offic.*

Democritus Ætolorum prætor apud Livium, nullam rem esse tam inimicam consiliis dicebat, quam celeritatem. Præcipitata enim consilia, si in transversum agantur, nullâ revocari pœnitentiâ possunt in melius. *Brus. lib. 2. cap. 15.*

Scipio Africanus turpe esse ajebat in re militari dicere non putaram. Quæ enim ferro aguntur, administrari oportere arbitrabatur summâ ratione : quum emendari postea vix aut nullo modo possent. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2.*

Justitia, Injustitia.

Agesilaus quodam tempore rogatus, utra virtus esset præstantior, fortitudo an justitia? graviter respondit: fortitudinis nullum esse usum, nisi adsit justitia. Quod si omnes essent justî, nihil opus esset fortitudine. En animum summo dignum duce, qui nihil præter æquum judicavit faciendum : recteque perspexerit, plurimum interesse inter audaciam & fortitudinem. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Philemon eum virum justum esse pronuntiabat, non qui injurius non esset ; sed qui quum esse possit, ne sit, cavet : neque qui parva non accipit ; sed qui a magnis, quum posset, abstinuit : neque qui omnia hæc servaverit ; sed qui incorruptâ legitimâque naturâ justus esse mavult, quam videri. *Phavorinus.*

Quum Satibarzanes (a) Artaxerxis regis cubicularius, quiddam minus justum a rege peteret ; sentiretque Artaxerxes, hoc illum facere sollicitatum † triginta Daricorum millibus, quæstori ærarii sui mandavit, ut Daricorum † triginta millia ad se deferret ; & allata dedit Satibarzani dicens : accipe, nam hæc tibi quum dederò, non ero pauperior ; injustior autem futurus, si ea quæ petebas dedissem. *Plut. in Reg. Apoph.*

P.

(a) *Tit. Rex. Tit. Judex.* † *Al. Tribus Daricorum millibus.*
 † *Al. Tria millia. Videtis Crusarium.*

P. Rutilius (a) amico cuidam rem injustam petenti pernegabat. Quumque is commotus per summam indignationem diceret: quid ergo mihi opus est tuâ amicitia, si quæ abs te rogo, non facis? immo (inquit Rutilius) quid mihi opus est tuâ amicitia, si me urgere cupis, ut in justitiæ leges tuâ causâ peccem? *Eras. lib. 8. Apoph.*

Quum Athenienses eo concitati essent, ut Aristidem ostracismo (id erat damnationis genus, quod testulis peragebatur) in exilium agerent; ac rusticus quidam illitteratus testulam ad eum deferens jussisset, ut Aristidis nomen inscriberet: nosti ne (inquit Aristides) Aristidem? (b) Quum ille negasset se nosse; moleste tamen ferre, quod Justus cognomine diceretur: siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulæ, ac reddidit. (c) Tam leni animo ferebat injustam damnationem. Gravissimum autem vitæ innocenter actæ testimonium fuit, e tantâ multitudine neminem existisse, qui aliud objiceret quam Justus cognomen, quod ipse tamen sibi non imposuerat. *Plut. in Græcor. Apoph.*

„ Invisa est hominibus (d) justitia: quia videlicet quum „ intelligant se homines frequenter peccaturos, cupiunt im- „ pune peccare; & quæ volunt, quamvis injusta sint, si- „ bi licere. „

Aristoteles ait: sicut optimum omnium animalium homo est, qui perfecte vivit: sic pessimum omniumque terrimum est, qui a lege judiciisque secernitur. *Ex lib. 1. Franc. Senens. de Inst. Reip.*

Alexander Macedo (e) Olympiadi matri plurimum eum urgenti, ut infontem quemdam occideret; poscentemque id per menses novem quibus eum in utero gestaverat, humanissime respondit: aliam, parens optima, de me quamvis mercedem posce: hominis enim vita nullo beneficio compensatur. Vera quidem est tragica illa sententia, & animo ac mente semper recensenda ab his qui imperant: sanguine humano abstine, quicumque regnas. *Ex lib. 3. Franc. Senens. de Inst. Reipub.*

(a) *Tit. Sup.* (b) *Tit. Persecutiones bonorum.* (c) *Tit. Patientia.*
(d) *Justitia malis invisa.* (e) *Tit. Judex.*

Crudelitas.

Augustus Cæsar audiens, inter pueros quos in Syria Herodes crudelissimus Judæorum rex interfici mandaverat, filium quoque ejus interfectum, dixisse fertur: se malle suam quam filium Herodis esse. Judæus enim quum esset, a suillâ carne prohibitâ abstinebat juxta legem. *Macrobi. 2. Satur. cap. 4.*

Caligula imperator, ut aliâ omni in re, ita verbis quoque sceleratus fuit; persæpe repetens: oderint, dum metuant. Optabat etiam populum Romanum unam habere tantum cervicem, ut uno ictu omnes interficere simul posset. *Fulgos. lib. 9. cap. 11.*

Agrippina quum jussu Neronis occideretur, ac Centurio ferrum in mortem distringeret, ventrem ostendens clamabat: hunc percute: hic est ferro fodiendus, qui portentum illud genuit. *Suetonius.*

Nero quum incendisset urbem, spectabat dicens: se flammæ pulchritudine delectari: ac interim suam canebat halosim; hoc est, Trojanæ urbis excidium, quod descriperat. *Suetonius.*

Præclara est illa Julii Cæsaris sententiâ, quam crebris sermonibus usurpare solebat: miseram comitem senectutis esse, pristinæ crudelitatis memoriam. *Ex Francis. Senens. lib. 3. de Inst. Reipub.*

Usura, Fœnus.

EX Catone Censorio quum quispiam percontaretur, quid in re domestica maxime expediret? respondit: bene pascere, bene vestire, & bene agrum colere. Et illi qui quæsierat, quid fœnerari? Cato: quid hominem, inquit, occidere? Non minus igitur fœneratorem peccare censuit, quam homicidam. *Cicer. lib. 2. de Offic.*

Alphonfus Aragonum rex fœneratores, utpote labores mortalium depascentes, Harpyjas vocare solitus erat. Quem-

admodum enim Virgilianæ illæ Harpyjæ raptu vivebant: sic hodie fœneratores ex pauperum laboribus magnas per nefas opes reponunt sibi & suis. *Panor. lib. 4.*

Idem audiens, illicito lucro hominibus infidias a fœneratoribus strui: fœnus nihil aliud sibi, quam animæ funus videri dixit. Damnavit autem universam fœnerandi rationem: quæ plane est contra naturæ regulam, quum ex nihilo nihil gignatur. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alphon.*

Lysander quum egregius simulandi artifex evasisset, ac pleraque quæ crudeliter & avare gerebat, callidis fucis ornaret, justum non alia re quam utilitate & commo metiens, fatebatur quidem veritatem mendacio præstantiorem esse; sed utriusque dignitatem ac pretium utilitate æstimandum. Invertit vir improbus philosophorum dogma, qui quod honestum est, idem volunt utile esse: hic quicquid esset utile, idem ducebat honestum. *Plut.*

„ Quis autem non videat, perniciosissimam hanc sententiam (quam verbo quidem omnes damnamus) omnes pæne moribus probare? Quis enim non ubique utilitatem præfert honestati? „

Vectigalia.

DArius rex Xerxis pater, quum tributum indixisset subditis, arcessitos provinciarum præfectos percontatus est cum aliis de rebus, tum etiam an gravia essent populo tributa? Quum illi respondissent esse mediocria, iussit ut singuli dimidiam tantum partem exigèrent. Quâ benevolentia & clementia admodum conciliavit sibi subditorum animos, ut merito ab omnibus diligeretur. *Plut. in Reg. & Imper. Apoph.*

Trajanus imperator fiscum, lienem vocare solebat; quod eo crescente, reliqui artus omnes tabescerent. *Lang. in Niceph. annotatio.*

Tiberius Cæsar suadentibus præsidibus & quæstoribus, onerandas tributo provincias, respondit: boni pastoris esse, tondere pecus; non deglubere. *Ex Franc. Sen. lib. 3. de Inst. Reip.*

Adulatio.

ANtisthenes fatius esse dicebat, incidere in corvos, quam in parasitos. Hi enim viventis animum corrumpunt; illi solum mortui corpus. *Stob. serm. 12.*

Idem ajebat: ut meretrices bona omnia præter mentem & prudentiam suis amatoribus imprecantur: eodem modo adultores iis, quibuscum agunt. *Stob. serm. 12.*

Crates Thebanus ad opulentum adolescentem, quem parasitorum comitabatur turba: adolescens (ait) miseret me tuæ solitudinis. *Stob. serm. 12.*

Bion interrogatus, quod esset animal omnium maxime noxium? si de feris (inquit) percontaris, tyrannus: si de mitibus, adulator. *Laërt. lib. 1. cap. 6.*

Diogenes Cynicus orationem blandam, non ex animo proficiscentem, sed ad gratiam compositam, vocare solebat melleum laqueum, quod blande amplectens hominem jugulet. *Laërt. lib. 6.*

Idem ajebat: in assentatione, veluti sepulcro aut statuâ quapiam, nomen solum amicitiae inscriptum esse. *Stob. serm. 12.*

Aristonymus sæpe numero dicere solebat, ligna dum augent ignem, consumi ab ipso: opes dum alunt adultores, ab eis ipsis perire. *Stob. serm. 12.*

Sigismundus imperator, assentatores se veluti pestes odisse quum diceret; Brunonius Veronensis respondit: tamen nullum genus hominum magis amas quam adultores. Tum Sigismundus: vincis sane, inquit. Ita enim naturâ comparatum est, ut quum vitandos esse adultores dicimus, tunc maxime illis hæreamus. Nam nec tu tamdiu mecum fuisses, nisi meis moribus blandiri assuevisses. *Aneas Syl. de Dict. Sigism. & Friderici imper.*

Alphonfus Aragonum & Siciliae rex, adultores lupis haud absimiles esse dicebat. Nam quemadmodum lupi titillando & scalpendo asinos vorare soliti essent: ita adultores ad perniciem principum, blanditiis simul ac mendaciis intendere. *Anton. Panor. de Reb. gest. Alphon. lib. 3.*

Antigonus rex admirantibus, quam ob rem tanti faceret

ret

ret Zenonem? respondit: quoniam quum multa a me acceperit, nunquam tamen emollitus est. Ejus mortem quum audisset, ingemuit dicens: quale theatrum perdidit! Erat enim Zenon acerrimi judicii, & ab assentando alienissimus. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Quum Pescennio Nigro imperatori creato quidam pagnegyricum recitare vellet, imperator dixisse fertur: scribe laudes Marii, vel Hannibalis, vel alicujus ducis optimi vitâ functi, & dic quid ille fecerit, ut eum nos imitemur. Nam viventes laudare irrisio est, maxime imperatores, a quibus speratur; qui timentur; qui præstare publice possunt; qui necare; qui proscribere: se autem vivum placere velle; mortuum etiam laudari. *Ælius Spartian.*

Diogenes vulgo canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera: sunt enim venatorii, sunt aucupatorii, sunt custodes ovium & ædium, sunt qui habentur in deliciis. Ergo percontanti qualis ipse canis esset? lepide respondit; esuriens, Melitæus: satur, Molosseus: quod cibi appetens blandiretur; saturatus morderet. *Laërt. lib. 6.*

Vera est illa Q. Curtii sententia in elegantissimis illis de reb. gestis Alexandri libris, quâ regnum ait, sæpius ab assentatoribus quam ab hostibus everti. *Ex lib. 5. de Inst. Reipub. Francisc. Senens.*

Detractio.

Demosthenes, calumniam aliquantisper quidem audientium opinione confirmari; progressu vero temporis nihil ipsa imbecillius esse dicebat. *Stob. serm. 40.*

Medius ex Alexandri parasitis unus solebat alios adhortari, ne metuerent quodvis crimen in quemvis intendere. Adjecitque scelerato præcepto causam: ut maxime (inquit) sanet vulnus qui delatus est; manet tamen cicatrix. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Quum quidam Platoni narrasset, nonnullos esse qui ipsum maledictis infectarentur: at ego (inquit) sic vivam, ut illis non habeatur fides. *Mellis. serm. 69.*

Ari-

Aristoteles Stagiritas Callisthenem discipulum liberioris linguæ hominem, Homericò versiculo admonere voluit:

Talia nate loquens, haud multo tempore vives.
Laërt. lib. 5. cap. 5.

Thales Milesius admonere solitus erat, ut ita loquamur cum amicis, ne sermo nos in jus vocet. Quo docere voluit, caute de absentibus etiam coram amicis loquendum esse: ne nos apud alios deferant, & nostra loquacitas vergat nobis in magnum malum. *Laërt. lib. 1. cap. 1.*

Zoilus Amphipolitanus Polycratis auditor, qui canis rhetoricus nominatus est, homo studiosus male loquendi, quum non solum in Homerum, Platonem, aliosque præclaros ac magnos viros stilum stringeret; sed ubique litibus & perniciosis etiam contentionibus operam daret; rogante quodam erudito viro, quam ob rem de omnibus male loqueretur? quoniam (inquit) malefacere quum velim, non possum. Expresit autem hoc dicto, omnium maledicentium & detrectantium personam. Itaque Zoili dum non inveniunt qua ratione factis lædant, dentibus caninis & linguâ amarulentâ in bonos invehuntur. *Brus. lib. 1. cap. 26.*

Philippus Macedo dicebat: se suis conviciatoribus gratiam habere, quod se meliorem redderent. Ego (inquit) studens illos mendacii convincere, si quid improbe fecerim, muto consilium, & poenitentiam emendo factum. *Anton. in Ael. par. 1. serm. 69.*

Idem maledictis a Nicandro lacesitus, pluribus cœpit illum donis honestare, quibus acceptis cœpit Nicander laudare. Ad amicos igitur conversus Philippus: videtisne ergo (inquit) nostrum esse, bene & male audire? *Brus. lib. 1. cap. 16.*

Cato senior, cujusdam qui multis intemperantiæ notis iniustus erat, probris vexatus: impar mihi tecum (ait) certandi conditio est. Nam ut male audire & male dicere, tibi facillimum simul & promptissimum est: sic & mihi maledicere insuave est & insuetum. *Brus. ubi sup.*

Augustus Cæsar (a) indignanti Tiberio, ac per epistolam etiam conquerenti apud eum de conviciatore, respondit:

(a) *Tit. Clementia.*

dit: ætati tuæ (mi Tiberi) noli in hac re indulgere, & nimium indignari, eo quod sint qui male de me loquantur. Satis est enim si hoc habemus, ne quis male facere possit. *Brus.*

Domitianus imperator quum homines mordaces atque maledicos haberet odio; semper tamen eos dicere solebat pejores esse, qui maledicis aures præberent neque reprehenderent, quam ipsos maledicos. *Brus. lib. I. cap. 16.*

Chilon Lacedæmonius mortuis nequaquam maledicendum esse dicebat: quando quidem ignavum esse videretur, eos linguâ incessere qui respondere non possent. *Laërt. lib. I. cap. 4.*

Alphonfus Aragonum rex audiens a suis, quantum maledictis proscinderetur ab inimicis suis, respondit: in hujusmodi injuriis non quid dicatur, sed a quo dicatur, in primis animadvertendum est. *Panor. de Rebus gestis Alphon.*

Convicium.

Socrates cuidam admiranti, quod nihil in eum commoveretur a quo conviciis incessebatur: mihi (inquit) non maledicit: quando quidem ea quæ dicit, mihi non adsunt, nec in me hærent. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Vetus comoedia solebat nominatim in cives convicia jacere. Horum libertatem quum plerique metuerent, Socrates dicebat: expedire, ut quis se met illis sciens ac volens subjiceret. Nam si quid dixerint in nos merito reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint: si falsum convicium in nos jaculabuntur, nihil ad nos. *Eras. lib. 3. Apoph.*

M. Servilius dissuasurus legem quam fecerat M. Pinarius: dic mihi M. Pinari (inquit) si contra te dixero, num mihi maledicturus es, ut ceteris soles? Ut sementem (inquit Pinarius) feceris, ita & metes. Per allegoriam minitans, illum male auditurum, si male diceret. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Men-

Mendacium.

Aristoteles interrogatus, quid lucri facerent mendaces? ut vera (inquit) loquentibus non credatur. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Persæ dicebant, duo esse peccata inter homines turpia: quorum primum est, debitorem esse; alterum, mentiri. Conjunxerunt autem hæc duo, ideo nimirum, quod unum raro sit sine altero. Qui enim ære alieno obstricti sunt, pollicentur in dies se satisfacturos: nec tamen præstant, quod promissum est semel ac iterum. *Herodotus.*

Gratitudo. Ingratitudo.

Furnius Antonii partes secutus fuerat. At postea quam victoria cecidit Augusto, metuens sibi, subornavit filium qui a victore veniam peteret. Petiit, & impetravit. Tum Furnius his verbis gratias Cæsari egit: hæc una (o Cæsar) abs te mihi facta est injuria: effecisti, ut mihi & vivendum & moriendum sit ingrato. Significans tantam esse ejus beneficii magnitudinem, ut nulla ex parte par esset referendæ gratiæ. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Veteranus quidam, quum vocatus in jus periclitaretur, adiit in publico Cæsarem Augustum, rogans ut sibi vellet adesse. Cæsar e comitatu suo selectum illico dedit, ei-que litigatorem commendavit. Hic miles vociferans: at non ego (Cæsar) periclitante te Actiaco bello, vicarium quæsi; sed pro te ipse pugnavi: simulque detexit cicatrices. Erubuit Cæsar, atque ipse descendit in advocatorem, veritus ne non modo superbus, verum etiam ingratus videretur. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Diogenes Cynicus quærenti, quid apud homines celerius senesceret? beneficium, inquit. Dicit enim vix potest, quanta accepti beneficii apud plerosque sit oblivio. *Stob.*

Aristides cognomento justus, quum sanctissimâ suâ gubernatione Rempub. Atheniensium plurimum auxisset, nul-
lam

lam aliam a civibus ingratis retulit gratiam, quam ut ostracismo (est autem damnationis genus, quod testulis peragebatur) damnaretur. De cuius justitiâ & morte, *Plut. in Græcor. Reg. & Imp. Apoph.*

Plato nominare solebat Aristotelem mulum. Quid autem hoc sibi nomen voluerit, ex eo liquet, quia mulus quum saturatus est lacte materno, calcibus petit matrem. Significabat igitur Plato, involuto quodam sermone, ingratitude Aristotelis. Etenim is, quum maxima philosophiæ semina a Platone accepisset, scholam contra Platonem aperuit, & in Peripato cum suis familiaribus & discipulis adversus eum pugnavit, Platonis perpetuus adversarius esse cupiens. *Ælianus lib. 4. de Var. hist.*

Aristoteles interrogatus, cur reliquisset Athenas? respondit: quoniam noluiſſet committere, ut Athenienses bis peccarent in philosophiam. Notavit autem magnam Atheniensium ingratitude, qui philosophos de patriæ salute plurimum sollicitos, ac de Atheniensium Repub. bene meritos non accusarunt tantum, sed damnarunt etiam: subobscurè taxans Socratis mortem, & suum quoque periculum. *Ælianus lib. 3. de Var. hist.*

Beneficia Dei.

Simonides, rogante quodam ut sibi conscriberet encomium, & gratiam se relaturum inquirente, argentum autem non dante: duas (respondit) arcas domi habeo; unam quidem gratiarum, alteram argenti. Et quum necessitas exigit, gratiarum quidem arcam aperiens, semper vacuam invenio: alteram vero solum commodam mihi ad res vitæ necessarias. Longè aliter Deus: qui quum nullius egeat, solam a nobis animi gratitudinem requirit. *Stob. serm. 8. de Injustitia.*

Fuit Ægyptiorum mos, eorum castâ religione diutius observatus, ut ante numinum ædes ac templa hydria aquæ poneretur, ut intrantes conspergerentur, procumbentesque sublatis ad cælum manibus divinæ majestati gratias agerent,

rent, quod munere saluberrimæ aquæ affecti fuissent. Hinc Thales Milesius aquam rerum omnium principium posuit. Mortalium namque natura facilius cujusque rei indigentiam, quam aquæ ferre potest. Sunt autem innumerabiles aquarum virtutes, partim manifestâ, partim abditâ & obscurâ ratione: veluti de Arcadiæ fonte dicitur (quem Clitorium accolæ appellant) qui vini odium ejus latices haurientibus quam primum facit, eosque abstemios reddit. Scribit præterea Pomponius cosmographus, unam ex Fortunatis insulis singulari duorum fontium ingenio insignem esse: alterum enim qui gustaverint, risu solvuntur; ejusmodi autem morbo affectis remedium est, ex altero bibere. Et certe res miranda mihi videtur, omnium fere morborum medicas aquas a Deo Opt. Max. mortalibus esse traditas: quæ non pigmentis, antidotis, & amaris dilutionibus ægrotos excruciant, non igne aut ferro lacerent; sed suavissima ablutione pristinam valetudinem restituant. Et denique id præstant, quod Asclepiades officium optimi medici esse dixit, ut scilicet tuto, celeriter, & jucunde curent. Hæc igitur, & similia naturæ beneficia, omnium largitori Deo accepta ferre debemus. *Ex Franc. Senens. lib. 7. de Inst. Reip.*

Juramentum.

ISocrates, sacramentum oblatum duabus de causis fide firmandum esse suadebat: vel ut te ipsum turpi suspicionem liberet, vel ut amicos ex magnis periculis eripias. Pecuniarum vero gratiâ, etsi justam causam haberet, non per deos jurandum dicebat. Quid hic Christiani homines passim perjurantes respondebunt? *Stob. serm. 25.*

Alexander statuerat Lampfacum diruere. Ad id tendenti, quum Anaximenes Alexandri præceptor veniret obviam extra muros, deprecaturus suæ civitatis perniciem, Alexander suspicans quid esset petiturus: juro (inquit) me non facturum quod petet Anaximenes. Peto (inquit) ut Lampfacum diruas. Captus fuit Alexander, & jurejurando compulsus est servare, quos demoliri statuerat. *Eras. lib. 7. Apoph.*

Ora.

Oratio.

Socrates humanæ sapientiæ quasi quoddam terrestre oraculum, nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur, quam ut bona tribuerent: quoniam ii demum scirent, quid unicuique esset utile; nos autem plerumque id votis expetere, quod non impetrare melius foret. Etenim densissimis tenebris involuta mortalium mens, in quam late patentem errorem cæcas preces tuas spargis? Divitias appetis, quæ multis exitio fuerunt: honores concupiscis, qui plures pessum dederunt: regna tecum ipsa volvis, quorum exitus sæpe numero miserabiles cernuntur: splendidis conjugii injicis manus: at hæc ut aliquando illustrent; ita nonnumquam funditus domos evertunt. Desine igitur (stulta) futuris malorum tuorum causis, quasi felicissimis rebus inhiare; teque totam cælestium arbitrio permitte: quia qui tribuere bona ex facili solent, etiam eligere aptissima possunt. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2.*

Bias, eos qui sibi mentem a Deo bonam largiri precarentur, nec tamen disciplinam capefferent, parum cordatos esse dicebat: quando nec ut pictor quisquam bonus evadat, dari sibi a Deo bonos colores & lineam exoptat; quin magis artem perdiscit: sicut nec votis proficit, qui musicus esse cupit, nisi artem confectetur. A deo nihil prodest circa preces occupari, nisi recte vivendi studio tenearis. *Stobæus.*

Idem quum aliquando cum impiis ac scelerosis hominibus navi veheretur, & in summo mari omnes periclitarentur, impiis deorum opem implorantibus: filete (inquit Bias) ne dii vos nebulones hic navigare sentiant. Deus enim impiorum precibus irritatus, magis ad vindictam quam ad opitulandum flectitur. *Laërt. lib. 1. cap. 6.*

Lacones commune hoc proverbium semper in ore habuerunt: admotâ manu Fortunam esse implorandam. Quo innuere voluerunt, frustra invocari deos, nisi addens industriam, manum rotæ admoveris etiam. *Plut. in Lacon.*

Diogenes Cynicus stomachabatur in eos, qui pro bona

na

na valetudine sacrificarent, & in ipso sacro epulis immodicis se met ingurgitantes, facerent bonæ valetudini contraria. *Laërt. lib. 6.*

„ His autem similes esse videntur, qui implacabiles cum
„ aliis inimicitias gerentes, quotidie orant: dimitte nobis
„ debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. „

Obedientia.

A Gefilaus quum secum haberet Xenophontem, iussit ut filios suos arcefferet Lacedæmonem, docendos artem omnium pulcherrimam, videlicet imperare, & parere imperio. *Plut. in Lacon.*

Idem rogatus, quo pacto Spartanorum Respublica præ ceteris, secundis rebus floreret? quoniam (inquit) plus ceteris in hoc se exercent, ut pariter imperare, & parere sciant. Quæ duæ res a civibus excludunt seditiones, & tuentur concordiam. *Ibidem.*

Scipio major in Sicilia percontanti cuidam, qua re fretus classem educere pararet in Africam? (a) ostendit viros armatos trecentos sese exercentes; præterea turrim excelsam mari imminentem, & ait: nullus horum est, qui non conscensâ turri se met in mare præcipitaturus sit, si iussero. Sentiens non perinde ferre, quam numerosam educas multitudinem, modo fortis dux educat exercitatos, & dicto audientes. *Plut. in Rom. Apoph.*

Zeno Cittieus philosophus (b) celebratissimam Hesiodi sententiam solebat invertere. Quum enim ille primas tribuat ei qui per se sapiat, secundas qui recte admonenti obtemperet; Zeno ordine inverso sic pronuntiabat:

Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.

Sed probus ille quoque est, qui noverit omnia per se.

Addebatque causam: quod qui ex se nosset omnia, nihil haberet præter intelligentiam; at qui recte monenti pareret, præter intelligentiam, haberet etiam effectum: nam parere dicitur, qui quod didicit optimum, etiam facit. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Apud

(a) *Tit. Exercitatio.* (b) *Tit. Consilium.*

Apud Lacedæmonios juvenus discebat quidem litteras ad usum: sed ceteras disciplinas exoticas ejiciebant. Illorum enim eruditio erat, parere magistratibus, (a) & patientem esse laborum, & in prælio vincere aut mori. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Ad Theopompum quum quidam dixisset, ideo servari Spartanorum Rempub. quod reges scirent imperare: immo potius (ait) quod cives sciant parere. *Plut. in Lacon Apoph.*

Liberalitas.

Theophrastus interrogatus, quidnam vitam conservaret humanam? respondit: beneficentia. *Stob. serm. 41.*

Anaxilaus rex interrogatus, quid esset in regno beatissimum? respondit: nunquam vinci beneficiis. *Phavor. Carner.*

Philippus Macedoniae rex quum Thebis obses esset, Philonis Thebani hospitio usus est, multisque insuper ab eo beneficiis affectus. Is quum vicissim a Philippo nihil muneris vellet accipere: ne me (inquit Philippus) beneficentiâ superatum hac laude spolies, quod hætenus a nemine beneficiis victus fuerim. O animum imperio dignum! Pulchrius existimavit benefaciendo, quam potentiâ vincere. *Plut. in Apoph. Reg. & Imp.*

Vespasianus junior super coenam aliquando recordatus, quod eo die nemini quicquam præstitisset, memorandam illam vocem edidit: amici, diem perdidit. Laudanda sane principis beneficentia tam peculiaris: qui omne tempus se perdidisse putabat, quo amicis bene meritis suum non præstitisset officium. *Sueton. in vita Titi Vespas.*

Alphonso Aragonum regi quum a quodam deferrentur aureorum decem millia, dixissetque qui forte aderat, eâ dumtaxat summâ se divitem & beatum fore: accipe (rex inquit) quantacumque ea est, & beatus esto. *Panor. lib. 4. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem quum audisset, Vespasianum Cæsarem eam diem se perdidisse solitum dicere, in qua nihil quicquam alicui

Pp do-

(a) *Tit. Patientia.*

donasset : egisse gratias dicitur Deo Opt. Max. quod eo modo nec diem ipse perdidisset. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alph.*

Perillus quidam ex amicorum Alexandri numero quum filiabus dotem petisset, quinquaginta quidem talenta illum accipere iussit. Sed quum ille dixisset decem satis esse: tibi (inquit) accipere; sed mihi nequaquam satis est dare. *Plut. in Apoph.*

Avaritia.

BIon sophista, avaritiam dicebat omnis improbitatis esse metropolim. *Stob. serm. 8. de Industria.*

Idem Borysthenites, divites sordidos dicebat ita facultatum suarum curam habere, quasi essent propriæ: rursus ex iis nihil capere utilitatis, quasi essent alienæ. *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Idem in divitem quemdam sordidum ita locutus est: hic facultates suas non possidet; sed ipsum possident facultates. *Laërt. ibidem.*

Chilon philosophus sapientissimus dicere solebat, hominum bonitatem ita auro probari, quemadmodum aurum lydio lapide. *Fulgos. lib. 7. cap. 2.*

Anacharsis quum rogasset quemdam, quanta esset spifitudo navium? respondit: quattuor digitorum. Tantillum (ait Anacharsis) a morte sunt, qui avaritiâ & lucri cupiditate irritati, pernavigant maria, incerti de reditu. *Laërt. lib. 1. cap. 9.*

Socrati tribuitur illud: nec a mortuo petendum colloquium, nec ab avaro beneficium. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Plato ad quemdam accumulandæ pecuniæ semper incumbentem: o improbe (dixit) ne possessioni augendæ studeas; sed minuendæ cupiditati. *Stob. serm. 8. de Industria.*

Demonax quosdam esse dicebat, qui non in hac præfenti vita viverent; sed magno studio se præpararent, quasi alteram vitam sint acturi, non hanc præsentem. Notavit autem insatiabilem eorum hominum avaritiam, quibus nil sufficit: quasi post mortem etiam usui sint nobis per fraudem comparatæ divitiæ. *Max. serm. 12.*

Alphonfus Aragonum rex dicere solebat : a diis olim Jove , Neptuno , Plutone omnia trifariam partita fuisse , & suâ quemque sorte parteque contentum agere. At hominibus hodie nec quod satis, nec quod minus esset, satis esse. Notavit avaritiæ & habendi desiderium omnibus innatum. Pauci enim sunt, qui suâ sorte contenti vivere cupiant. *Panor. lib. de Reb. gest. Alphonfi.*

Bion inquebat, divitiis operam dantes ridiculos esse: quum eas porrigat fortuna, illiberalitas fervet, benignitas auferat. *Stob. serm. 91.*

Idem dicere solebat, non minus molestum esse calvis, quam comatis pilos velli. Ostendere autem hoc dicto voluit, paria pauperum divitumque tormenta esse. *Brus. lib. 2. cap. 26.*

Democritus eos qui naturalibus divitiis contenti essent, multo ditiores esse iis dicebat, qui quum multa possideant, plura tamen concupiscunt. Illis enim nihil deest: iis plura quam possident. *Max. serm. 12.*

Epicurus ad Pitocleam: Si vis (inquit) Pitoclea, te divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est. *Brus. lib. 2. cap. 26.*

¶ *Vide etiam Tit. Divitiæ. Tit. Liberalitas. Tit. Paupertas.*

Divitiæ , divites.

A Nacreon poëta, postea quam a Polycrate tyranno quinque talentorum accepisset munus, insomnes duas egit noctes; indeque cogitatione sollicitus, reddidit ea dicens: non tanti ea sibi esse, ut tantâ curâ vexari vellet. *Brus. lib. 5. cap. 17.*

Bias Prieneus beatum esse dicebat ex vulgi opinione, qui opes ex animi sententia assequeretur: verum multo beatiorum qui ne desideraret quidem. *Stobæus.*

Epietetus interrogatus, quis esset inter homines dives? cui (inquit) satis est quod habet. *Stobæus.*

Socrates interroganti, quisnam ei videretur ditissimus? respondit: qui paucissimis contentus est. *Anton. in Melis. part. 1. serm. 37.*

Diogenes Cynicus dicebat, divitias nihil aliud esse quam velamenta malitiæ. Divites enim quum aliis nihilo sint meliores, tamen peccant licentius. *Laërt. lib. 6.*

Socrates conspiciens hominem prædivitem & arrogantem, sed nulla virtute præditum: hic (inquit) equus est argento circumtectus. Solent enim equi stragulis, phaleris, ac bullis argenteis exornari; quum interim tamen nihil aliud sint quam equi.

Idem: nec equo sine freno; nec divitiis sine ratione tuto quis uti poterit. *Stob. serm. 3.*

Cicero lusit in quemdam, qui quum prius habitus esset stultissimus, post adeptam hæreditatem primus rogabatur sententiam: cujus (inquit) hæreditas, quam vocant sapientiam. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Paupertas.

PLato felicem & beatam esse eam civitatem inquit, in qua istæ voces, Meum, & Non meum, proferri non audiantur. Eo quod communibus (quoad fieri potest) rebus, quæ quidem alicujus æstimationis sunt, uti cives debeant. *Stob. serm. 12.*

Socrates dicere solitus est, eum esse diis simillimum, qui quam paucissimis egeret; quum dii omnino nullius egeant rei. At vulgus divites diis proximos existimat, quorum deliciis nihil satis est. *Laërt. lib. 2.*

Idem per forum obambulans, quum aspiceret mercium copiam, quæ illhic vendebantur, ita secum loqui consuevit: quam multis rebus ego non egeo! Ast alii cruciantur animo ita cogitantes: quam multa mihi defunt! *Brus. lib. 5. cap. 22.*

In hanc autem sententiam usurpabat (Socrates) versus Jambicos poëtæ nescio cujus:

*Argentea isthæc vasa simul, ac purpura,
Tragædiarum accommoda histrionibus*

Sunt: ad beatam conferunt vitam nihil.

Laërt. lib. 2.

Scipionem minorem narrant, annis quinquaginta quatuor quibus vixit, nihil emisse, nihil vendidisse, nihil ædificasse: libras autem argenti triginta tres, auri duas in amplâ domo reliquisse: idque quum potitus esset Carthagine, militesque ditasset plus ceteris ducibus omnibus. *Plut. in Rom. Apoph.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator interrogatus, quam ob rem statuisset, ut ad ædium culmen imponendum fabri securi uterentur; ad fores vero addendas solâ ferrâ, nec ullo alio instrumento? ut (inquit) cives mediocritatem in omnibus quæ in ædes inferunt, sequantur: neque quicquam habeant earum rerum, quæ apud alios sunt admirationi. Videbatur enim parum decorum esse, si per ostium rude supellex inferretur exotica, pretio cara, arte operosa, &c. *Plut. in Lacon.*

Democritus audiens quemdam de paupertate sua conquerentem: si non multa (inquit) desideres, pauca tibi multa videbuntur. Desiderium enim contractum, paupertatem divitiis æquipollentem reddet. *Anton. in Melis. part. I. serm. 33.*

Socrates ab Archelao vocatus, ut qui ipsum ditare vellet, ei renuntiari iussit: quod farinæ choenices quattuor obolo venirent Athenis, & fontes aquam funderent. Nam si res meæ (dicebat) mihi non sufficiunt; at ego ipsis sufficio: & sic etiam ipse mihi. *Stob. serm. 95. ex Arriani scriptis.*

Aristides ille justus, quum dives quidam paupertatem ei objiceret, dixit: mihi quidem nihil adfert mali paupertas; tibi vero divitiæ non paucas perturbationes. *Anton. in Melis. part. I. serm. 33.*

Diogenes paupertatem appellabat virtutem quæ per se discitur. Divitibus opus est multis præceptis, ut frugaliter vivant; ut corpus exercent laboribus; ne corporis ambitioso cultu delectentur; aliaque innumera, quæ omnia se ipsam docet paupertas. *Stob. serm. 93.*

Idem paupertatem esse dicebat, subsidium ad philosophiam. Nam quæ philosophia verbis persuadere conatur, ea paupertatem in ipsis cogere. *Stob. ubi supra.*

Apollonius dicere solebat, paupertatem secundum na-

turam nequaquam turpem esse: turpi autem de causa pauperem esse, dedecus & flagitium esse indignissimum. *Anton. part. 1. serm. 33.*

Diogenes Cynicus quum jam in dolio habitaret, accessit ad eum Alexander rex, & hunc in modum ait: adsum (o Diogenes) tibi subventurus, quando quidem video te multis egentem. Cui Diogenes: uter nostrum pluribus eget? ego qui ultra peram & pallium nihil desidero; an tu qui non contentus patrio regno, tot periculis te met objicis, ut latius imperes; adeo ut vix totus orbis tuæ cupiditati videatur satis futurus? *Laërt. lib. 6.*

Democritus interrogatus, quo modo quis dives fieri posset? si (inquit) cupiditatum pauper erit. *Max. serm. 12.*

¶ *Vide etiam quattuor Titulos præcedentes, scilicet, Liberalitas, Avaritia, Divitiæ, Paupertas.*

Fortitudo.

LAcæna quædam quum filium audisset in acie cecidisse, ait:

*Plorentur timidi, mi infletus humabere nate,
Et matre hac vere dignus es, & patriâ.*

Plut. in Lacen. Apoph.

Altera quædam, filium qui deserto loco fugerat, hostis crudelitatem metuens, interemit dicens: haud meum est hoc germen, quod adeo a vitâ abhorret semel amitendâ. *Plut. ubi supra.*

Quædam sepeliebat filium: ad eam quum vilis anicula quædam accessisset dicens; heu fortunam! illa subjecit: per Geminos (inquit) bonam quidem arbitror: (a) siquidem cujus gratiâ filium peperit, videlicet ut pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortissima mulier aniculæ deplorationem vertit in gratulationem. *Plut. in Lacen.*

Paullina uxor Senecæ quum mariti mortem jam imminentem graviter ferret, Seneca ad illam: cave (ait) hanc meam mortem amplius ut contumeliosam defleas: ne vel

(a) *Tit. Pietas in patriam.*

te nimis amasse, vel gloriæ meæ invidisse videaris. *Ex vita Senecæ per incertum auctorem.*

Antisthenes dicebat, (a) virtutem sibi sufficere ad felicitatem: nec ullâ re opus habere nisi robore Socratico. Socrates autem (b) ad omnium rerum patientiam obdurerat. Imbecillitas vero corporis impedit frequenter usum virtutis. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Agefilaus quum arderet podagræ doloribus, eumque Carneades invisisset, atque exiret tristis: mane (inquit) Carneade: nihil enim illhinc huc pervenit, ostenso pectore. Sentiens pedes quidem dolere; sed animum dolore vacuum esse. *Plut. in Lacon.*

Sylla quum post occupatam Rempub. senatum coëgisset, sententiasque rogaret, ut Marius hostis Reip. judicaretur, nullis audentibus obviam ire, solus Scævola sententiam dicere voluit. Quin etiam truculentius minitanti Syllæ: licet (inquit) mihi agmina militum quibus curiam circumfediti ostentes, nunquam efficies, ut propter exilem senilemque sanguinem meum, Marium a quo urbs & Italia conservata est, hostem judicem. *Bruf. lib. 2. cap. 1.*

Audacia.

ISocrates (c) inter amicos dicere solitus est, se quidem docere decem minis: ceterum qui ipsum docuisset audaciam, mercedis loco daturum decem millia. Nam animi timiditas, reddebat Isocratem ad dicendum inutilem. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Archidamus conspiciens filium suum cum Atheniensibus juveniliter atque temere congregientem: aut viribus (inquit) adde, aut animis adime. Docens periculosam esse audaciam, si vires non suppetant spiritibus. *Plut. in Lacon.*

Cato senior, quibusdam efferentibus hominem incon-sulte audacem, & in rebus bellicis strenuum, ait: plurimum referre, utrum quis virtutem magno æstimet, an vitam non magni faciat. Sentiens, non eos statim esse

Pp4

for-

(a) *Tit. Virtus.* (b) *Tit. Patientia.* (c) *Tit. Eloquentia.*

fortes , qui quovis modo vitam contemnunt ; sed qui tanti faciunt virtutem , ut hujusmodi gratiâ vitam alioqui caram negligent. *Eras. lib. 5. Apoph.*

Magnanimitas.

GAllorum legati , ad Alexandrum regem profecti ut ejus pacem & amicitiam peterent , interrogati ab Alexandro , quam ob causam ipsius amicitiam eo tempore postularent ? putans eos dicturos , ejus rei præpotentes ipsius vires causam esse ; subridentes responderunt : nihil aliud se metuere , nisi ne in ipsorum caput cælum rueret : & tamen ingentis animi regum amicitiam magni facere. *Fulgos. lib. 6.*

Fabius Maximus , quoniam cum Hannibale configere detrectabat , sed morâ copias illius & pecuniarum & com meatus egentes attenuabat , sequens illum per aspera montuosaque , ac subinde obiter sese opponens , a nonnullis per ludibrium dicebatur Hannibalis pædagogus. Hoc convicio nihil commotus , pergebat suum institutum sequi , dicens apud amicos : (a) qui dicteria conviciaque metuebat , eum sibi videri timidiorum iis qui fugiunt hostes. Sensit , hoc turpius esse timiditatis vitium , quo levius est periculum. Nihil autem levius dictis : quæ qui formidat , quo modo sustinebit hostium impetum ? *Plut. in Rom. Apoph.*

Quum Darius innumera Parmenioni vellet dare talenta , Asiamque ex æquo dividere ; dixissetque Parmenio : ego quidem accepissem , si Alexander essem : ego (inquit) per Jovem , si Parmenio. Sed Dario respondit : nec terram duos soles , nec Asiam duos reges tolerare. *Plut. in Apoph.*

Patientia.

AUlicus quidam injuriarum palatinarum patientissimus , quum a quodam rogaretur , quo modo rarissimam

rem

(a) *Tit. Timor. Tit. Detractio.*

rem in aula consecutus esset ? injurias (inquit) accipiendo, & gratias agendo. *Senec. lib. 2. de Ira.*

Pittacus prudentum virorum esse dixit, ne quid mali fiat, cavere: fortium autem, id quod factum est, moderate ferre. *Stob. serm. 18.*

Bion Borystenites ajebat, magnum malum esse, non posse ferre malum: absque hoc enim nulli potest esse vita suavis. *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Prosperitas. Prosperitatis moderatio.

ARchidamus Agesilai filius, post conflictum apud Cheronream habitum, quum a Philippo rege Macedonum litteras accepisset acerbis scriptas, hunc in modum rescripsit: si metiaris umbram tuam, haud quaquam reperies illam majorem factam, quam erat ante victoriam. Graviter admonens, non esse prudentis, ob fortunæ successum intumescere; quum ipse sit nihilo major. *Plut. in Lacon.*

Philosophiæ summam Epictetus duobus verbis comprehendere solitus est: Sustine, & Abstine. Quorum prius admonet, ut mala quæ incurrunt æquo animo toleremus: posterius, ut a voluptatibus temperemus. Ita enim fiet, ut nec adversis dejiciamur, nec prosperis corrumpamur. *Gelli. lib. 17. cap. 19.*

Democritus, illum qui sinistram fortunam ferre nequeat, ne dexteram quidem posse ferre dicebat. *Anton. in Melis. part. 1. serm. 70.*

M. Antoninus Verus, Romanorum imperator dicebat: difficile esse in maximâ licentiâ moderari sibi, & cupiditatibus quasi frenos imponere. *Herodianus lib. 1.*

Otho imperator Romanorum jam moriens, vocavit ad se Coccejum fratris filium, quem sic admonuit: o fili, habuisse te patrum Cæsarem nec prorsus obliviscaris, nec admodum memineris. Docere autem voluit adolescentem, ubique moderandum esse animum: ut si cogitaret se patrum habuisse imperatorem, virtutem amplecteretur, ne dehonestamento esset antecessoribus: & interim tamen non adeo superbiret, ut alios præ se contemneret.

Pit-

Pittacus Mytilenæus optime constitutam esse domum pronuntiavit, cui superfluum nihil abundet, & necessarium nihil defit. *Stob. serm. 83.*

Xenophon dicebat, tunc maxime colendos esse deos, quum homini res sunt secundæ: ut quum incideret necessitas, confidenter illos imploremus, utpote benevolos jam & amicos. Recte Xenophon. Sed vulgus hominum contra facit. In felicitate, profunda est divorum oblivio: quum urget calamitas, tum demum ad illos confugimus. *Eras. lib. 7. Apoph.*

Epaminondas, quum alias solitus esset uncto corpore hilarique vultu prodire in publicum, postridie ejus diei quo feliciter pugnatum est in Leuctris, processit squalidus ac submissus. Amicis autem sciscitantibus, ecquid illi molesti accidisset? nihil, inquit; sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse: ejus gaudii intemperantiam hodie castigo. *Plut. in Græc. Apoph.*

Admonebat Chilon Lacedæmonius, secundis rebus elato non applaudendum, nec arridendum. Infelix enim felicitas est, quæ hominem reddit insolentiorum; eoque non plausum meretur, sed lacrimas. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Adversitas.

Romulus infelicitatem hominibus plurimum prodesse dicebat: eo quod in rebus adversis doceamur de rebus antea nobis ignotis. Vix enim homo sapit nisi quæ expertus est. *Max. lib. 18.*

Demetrius dicere solebat, nihil sibi videri infelicius eo, cui nihil unquam evenit adversi: quod oporteat talem hominem, aut sibi ignotum esse, ut qui nunquam sui periculum fecerit; aut diis invisum, quem præterierint velut ignavum ad fortunæ conflictum. *Stob. serm. 18.*

Alexander, postea quam ex diuturno morbo convaluit, nihilo se deterius affectum esse dixit. Admonuit enim nos (inquit) ægritudo, ne altum saperemus, utpote mortales. *Stob. serm. 19.*

Voluptas. Deliciae.

Sciscitasse quemdam legimus ab Agefilao Lacedæmoniorum rege, quid Spartæ attulissent Lycurgi leges? voluptatum (inquit) contemptum. Videlicet indicans, eam demum Rempub. esse salvam, in qua leges sub optimo principe omnes voluptates arcent. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Pythagoras agebat, in civitates primum irrepisse delicias, mox saturitatem, deinde violentiam, postremo exitium. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Architas Tarentinus nullam pestem in mundo capitaliorem esse dicebat, quam corporis voluptatem. Hinc enim patriæ proditiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat. Stupra vero & adulteria, & omne flagitium nullis aliis illecebris excitantur, nisi voluptate. *Cicero in Catone Majore.*

Diogenes inviserat Lacedæmoniam. Inde Athenas reversum quidam percontabantur, ut sit: quo iret, & unde veniret? a viris (inquit) ad feminas. Notans Atheniensium deliciis effeminatos mores; quum Lacedæmonii dure instituerentur. *Laërt. lib. 6.*

Idem, eos qui per luxum in coquos, nepotes, scorta, & adultores facultates suas profunderent, similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus, quarum fructus homo non gustaret, sed a corvis & vulturibus ederentur. Sentiens, eos qui gulæ ventrique serviunt, non esse homines. *Ibid.*

Heraclitus philosophus in seditione rogatus, ut apud populum sententiam diceret, quo pacto civitas redigi posset in concordiam? consensu suggesto, poposcit calicem aquæ frigidæ, & paullulum farinæ insperfit; mox deglectio-
ne admiscuit; idest vel pulegii silvestris, vel leguminis genus: deinde epoto calice discessit, nec verbum addidit: hoc pacto innuens, ita demum civitatem carituram seditionibus, si repudiatis deliciis affuescerent parvo contenti esse. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Aristoteles Stagirita semper admonebat ut voluptates contemplemur, non venientes, sed abeuntes: hoc est, non a fronte, sed a tergo. Venientes enim fucatâ specie blandiuntur; abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Dionysius sophista familiaribus dicere consuevit: mel summo digito, non cavâ manu esse gustandum. Sentiens, voluptates quam parcissime admittendas. *Philostratus in Sophi.*

Arcefilaus Scytha percontanti, quâ fieret ut ab aliis sectis multi deficerent ad Epicureos; ab Epicureis nulli deficerent ad alios? quoniam (inquit) ex viris galli fiunt; ex gallis viri nequaquam. Sentiens, homines esse proniores ad voluptatem, quam ad virtutem. Gallos dixit sacerdotes Cybeles eviratos. Porro voluptatem amplecti feminarum est potius, quam virorum. *Laërt. lib. 4. cap. 6.*

Philoxenus Erixius collum longius sibi, quam gruibus fieri exoptabat, ut in gustu magis oblectaretur. *Aristot. in Ethicis.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, omnem unguentorum usum e medio sustulit: non ob id tantum, quod oleum odoribus vitiatum, nullum haberet usum; sed ut omnem luxum Reipub. perniciosum esse ostenderet. *Plutarch. in Lacon.*

Quum Persæ (quoniam regionem habebant montuosam asperamque) cuperent eam campestri ac molliore commutare, non passus est Cyrus, dicens: quemadmodum plantas ac femina, sic hominum mores ad regionis habitum immutari. Sentiens se velle duros homines, & laboribus accommodos. Nam mollis ac fertilis regio molles & ignavos reddit homines. *Plut. in Reg. Apoph.*

Xerxes iratus Babyloniis, quod a se defecissent, postea quam illos in potestatem suam redegerat, interdixit ne ferrent arma; sed psalteriis & tiblis canerent, scorta alerent, cauponas haberent, ac sinuosis tunicis uterentur: quo voluptatibus evirati, non molirentur denuo defectionem. *Plut. in Reg. Apoph.*

Monachus quidam Ægyptius (a) interrogatus, cur toties

(a) *Tit. Ira.*

ties voluptates sibi subtraheret? ideo subtraho (respondit) ut iræ causam, & occasionem præcidam. Scio enim illam semper de voluptatibus belligerare, mentemque meam perturbare, & cognitionem ipsam fugare. *Niceph. lib. II. cap. 43. Eccles. hist. ex Evagrío.*

Antisthenes voluptatem in tantum execrabatur, ut diceret: se malle insanire, quam voluptate affici. Insaniam enim aufert medicus: voluptas quum æque mentem eripiat homini, vix sanabile malum est. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

¶ *Vide etiam sequentem Tit. Luxus. Tit. Parsimonia. Tit. Gula.*

Luxus.

A Gesilaus quum in Asia domus contignationem ex quadratis trabibus factam aspexisset, ædium herum rogavit: num apud illos quadrata nascerentur ligna? eo negante, sed rotunda dicente arte quadrari: quid igitur (inquit) si quadrata essent, rotunda faceretis? Notavit autem luxum, & pretiosam illam in ædificandis ædibus sollertiam. *Brus. lib. 3. ex Lacon. Plut.*

Alexander Macedonum rex Darii regiam ingressus, quum vidisset sublime cubiculum, & in eo stratum, mensas, ceteraque omnia mirifico ornatu instructa: hocine (inquit) erat imperare? Sentiens, non esse regium hujusmodi deliciis indulgere. *Plut. in Alex. vita.*

Idem, lectum ingressus, excussis accurate palliis, dicere solebat: num quid hic delicatum, aut superfluum mater addidit? Adeo abhorrebat a muliebribus deliciis. *Ibid.*

Ægrotanti Pompejo medicus præscripserat, ut turdis vesceretur. Quumque ii quibus datum esset negotium, negarent inveniri (non enim erat tempus, quo genus hoc avium capi solet) admonuit aliquis apud Lucillum inveniri posse, qui turdos toto anno solebat alere: ita ne (inquit Pompejus) nisi deditus deliciis esset Lucullus, nequaquam viveret Pompejus? contemptoque medico, cibis parabilibus usus est. O vere masculinum animum, quo nec vitam qui-

quidem deliciis acceptam ferre sustinuit! *Plut. in Rom. Apoph.*

Tiberius Cæsar Attilio Butæ, viro prætorio, quum is ad inopiam per luxum ac socordiam redactus, fateretur ac deploraret paupertatem suam: sero (inquit) experretus es. Dormiunt temulentia ac luxui dediti, verius quam vivunt. Nam vita, vigilia est. *Senec. in Epistolis.*

Heliogabalus adhuc privatus, quum luxuriosus omnibusque voluptatibus præditus esset, reprehensus a quodam qui dicebat: an non times, vir luxuriosissime, ne post tot delicias pauper fias? Quid melius, inquit, quam ut ipse mihi hæres sim uxoris meæ? *Brus. lib. 3. cap. 3.*

Idem dicere solebat, se nolle filios; ne quis frugi sibi nasceretur. O naturæ portentum verius quam homo! *Ibid.*

Eques quidam ingens patrimonium per luxum ac libidinem absorbuerat, ac insuper magnam æris alieni vim contraxerat. Pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragoniæ regem, ne saltem quæ debebat, corpore luere cogeretur; Alphonsus respondit: si tantam pecuniam vel in sui regis obsequio, vel patriæ commodis, vel sublevandis propinquis impendisset, audirem: nunc quoniam tantas opes impendit corpori, par est ut luat corpore. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Q. Metellus devictâ jam Carthagine, sapientissime in senatu nescire se dixit, plus ne boni vel mali Reipub. illa victoria attulisset. Quoniam ut pacem restituendo, profuisset: ita Hannibalem submovendo, non nihil nocuisset. Ejus enim transitu in Italiam, dormientem populi Romani virtutem excitatam; metuique debere, ne acri æmulo liberata, in eundem somnum revolveretur. *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

¶ *Vide etiam Tit. Voluptas. Tit. Gula. Tit. Parsimonia. Tit. Abstinencia.*

Parsimonia, Frugalitas.

ANteas Scytharum rex ad Philippum hæc scripsit: tu quidem viris Macedonibus, qui bella gerere didicerunt, imperas; ego vero Scythis, qui cum fame & siti
pu-

pugnare possunt. Quum autem equum fricaret, Philippi oratores interrogavit: num id Philippus faceret? illis vero respondentibus, minime: & quo (inquit) modo contra me bellum movere potest? *Plut. in Apoph.*

Gula.

Diogenes dicebat: in quibus ædibus magna esset ciborum copia, in iisdem multos mures esse & feles folere. Sic ea corpora quæ multum cibi caperent, multos morbos contrahere solere. *Max. serm. 27.*

Plato ille sapiens generosum conspiciens adolescentulum, patrimonio consumto, ad fores pandochii panem edentem & aquam bibentem: si (inquit) sic moderate prandisses, nunquam sic cœnares. *Max. serm. 61.*

Abstinentia.

Democritus dicebat, in capiendo cibo omnem celeritatem abesse oportere. Hoc enim caninum est: magisque bestiam, quam hominem decet. *Max. serm. 27.*

Socrates quum admoneretur ab amico, quod excepturus hospites admodum tenuem fecisset apparatus: si boni sunt (inquit) satis erit; si minus, plus satis. *Laërt. in ejus vita.*

Darius in fuga, quum aquam turbidam & cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius. Nunquam autem, vel perraro sitiens biberat. *Cicer. lib. 1. Tusc. quæst.*

Artaxerxes, quum in fugâ quadam, direpto illius comœatu, aridis ficis, & hordeaceo pane vesceretur: dii boni (inquit) hujusmodi voluptatis hætenus inexpertus fui. *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Socrates dicere solebat, multos in hoc vivere, ut ederent & biberent: se autem contra, ob id bibere & edere, ut viveret; quod his rebus non ad voluptatem uteretur:

tur: quando quidem natura paucis contenta sit. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Idem pro foribus deambulanti contentius usque ad vesperam, quum prætereuntium quispiam dixisset: quid agis Socrates? obsonium mihi (inquit) comparo in cœnam. De fame sentiens, quam agitatione corporis acuebat.

Timotheus Cononis filius, dux Atheniensium, vocatus a Platone in convivium, quum frugaliter tractatus esset, postridie conveniens Platonem: vos, o Plato, melius cœnatis (dixisse fertur) sequenti die quam præsentis. Innuit autem, iis qui frugaliter cœnarent, sequentem diem multo lætiores esse, quum nullo crapulæ vel ebrietatis dolore cruciarentur: verum eos qui laute, & immoderatus cœnarent, diebus sequentibus gravari, ac cruciari cibo ac potu nondum concocto ex vitio stomachi. *Æl. lib. 2. de Var. hist.*

Thasiorum gens ut copiâ rerum abundabat, præcipue vini præstantiâ nobilis; ita deliciis erat addictior. Per horum agros cum exercitu proficiscenti Agesilao, Thasii honoris gratiâ miserunt farinas, anseres, bellaria, liba ex melle condita, & item omnis generis omnia maximi pretii tum esculenta, tum poculenta. At ille præter farinas, nihil accepit: reliqua domum referri iussit ab his qui attulerunt, tanquam sibi suisque prorsus inutilia. Ceterum quum illi precibus & obtestationibus omnino urgerent ut caperet xenia, iussit ea inter Helotes distribui. Erat id apud Lacedæmonios mancipiorum genus. Ejus facti causam sciscitantibus respondit: (a) non decere qui virtutis ac fortitudinis studio tenerentur, id genus deliciarum recipere: propterea quod istiusmodi rebus inescarentur ingenio servili nati; quæ oporteret a liberis procul abesse. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Lysandro Spartiatæ in Joniam proficiscenti, hospites quos habebat in Jonia, cum aliis multis etiam bovem & placentam dono miserunt. Qui placentam contemplatus, rogabat: quidnam illud cupediarum esset? Cui quum is qui attulerat, responderet: ex melle, & caseo, aliisque qui-

(a) *Tit. Deliciæ. Tit. Luxus.*

quibusdam confectum esse: sed hoc (inquit Lyfander) iis date qui noverunt. Non enim hic est liberi & ingenui hominis cibus. *Æl. lib. 3. de Var. hist.*

Epaminondas tam tenui victu utebatur, ut aliquando vocatus ad coenam a vicino, quum reperisset bellariorum, obsoniorum, & unguentorum apparatus, confestim abierit, dicens: ego te sacrificare putabam; non deliciari & illudere. *Plut. in Græcis Apoph.*

Socrates dicebat: eos qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent, & longe plus habere voluptatis ac minus dolorum, quam qui summâ curâ undique pararent oblectamenta: quod voluptates intemperantium, præter animi sibi male consciî cruciatum, præter infamiam ac paupertatem, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiæ, quam delectationis; contra, quæ sunt optima, eadem fiunt jucundissima, si quis assueverit. *Laërt. lib. 2. cap. 5.*

Democritus dicebat, coenas lautas & sumtuosas supeditare potest fortuna: at contra, faciles & quæ sufficiant necessitati, temperantia. *Stobæus.*

Ptolemæus rex, quum Ægyptum peragraret, nec ejus milites adhuc eum cum cibariis affecuti essent, esuriens admodum, panem e tugurio pastorali arreptum magnâ cum aviditate comedit, juravitque in omni vitâ nihil suavius eo pane comedisse. *Ex Franc. Senens. lib. 5. de Inst. Reip.*

Epicurus etiam voluptatis assertor, elegantes opiparasque dapes aspernabatur, & libros suos omnes oleribus ac pomis referfit, dixitque; vescendum esse vilibus cibus, quod paratiores essent: fercula enim illa lautiora, & exquisita pulmenta, ingenti curâ & nimiâ ac miserabili impensâ præparantur; majoremque molestiam quæritando faciunt, quam voluptatem vescendo. *Ubi supra.*

Quum regina quædam illud haberet studio, ut assidue mitteret Alexandro obsonia, bellariaque per talium rerum coquos magnâ arte parata; Alexander ait: se ipsum habere meliores obsoniorum artifices: ad prandium quidem, nocturnum iter; ad coenam vero, tenue prandium. *Plut. in Reg. & Imp. Apoph.*

Julianus Romanorum imperator coquos omnes ejecit e

palatio. Rogatus autem, cur hoc fecisset? non opus est coquis, ait: quod simplicissimis cibis contentus esse possum. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Sobrietas, Ebrietas.

ARchidamo quum polliceretur quidam vinum suave: quorsum (inquit) opus? quando quidem & plus absumetur, & quæ fortes decent viros, ea reddet inutiliora. O vere masculinum animum, & omnium deliciarum contemptorem! *Plut. in Lacon.*

Percontanti cuidam, quam ob rem Spartiatæ parcissime biberent? ne (inquit Leotychidas) pro nobis alii; sed nos potius pro aliis consultemus. Salsissime notans, vinosos non esse ad consultandum idoneos: salubrium enim consiliorum parens est sobrietas. *Plut.*

Cyrus senior, quum ad hospitem divertisset rogareturque, quid sibi cœnæ vellet apponi? respondit: panem tantum; & sperare se prope fluentem aquæ rivulum cœnaturum. *Guido Bituri.*

Pescennius Niger militibus vinum ab eo petentibus: Nilum habetis (inquit) & vinum quæritis? Docuit autem, vinolentiam militibus ceu pestem fugiendam esse: qui tum demum ad res gerendas prompti sunt, quum ratio mero non pervertitur. *Brus. lib. 4. cap. 15. ex Spartiano.*

Fridericus imperator, studiosissimus temperantiæ ac sobrietatis cultor fuisse dicitur: qui quum audisset, Leonoram uxorem (quæ paternâ in domo nunquam vinum gustarat) facile filios parituram, si in Germaniâ tam frigidâ regione vinum biberet; dixisse fertur: malle se sterilem uxorem habere, quam vinosam. Non ignoravit autem imperator fortissimus, quam multa vinolentiam mala comitentur; & tum præsertim, quum femineum genus nimio vino obruitur. *Aneas Sylv. lib. 2. Comm. de Reb. gest. Alph.*

Alphonfus Aragonum rex interrogatus, cur vino dilutissimo sitim expleret? respondit: vino sapientiam obscurari; ideoque non decere regem, ut hoc immodicâ com-
po-

potatione in animo extinguat, sine quo imperatoris ac regis nomen rite tueri non possit. *Panor. lib. 2. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem ab amico rogatus, cur adeo ebrietatis vitium damnaret? quia furorem (inquit) & libidinem, ebrietatis filios esse haud ignoro. *Panor. ubi supra.*

Anacharsis dicebat, vitem ferre tres botros: primum voluptatis, alterum ebrietatis, tertium molestiæ. Sentiens, parcum vini usum esse jucundum, quia sedat sitim: largiorem, gignere temulentiam: largissimum, parere rixas, cædes, ac morbos. Simile est huic quod alibi dictum est. Primum craterem pertinere ad sitim, alterum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad insaniam. *Laërt. lib. 1. cap. 9.*

Castitas.

THales Milesius interrogatus, quisnam felix dīcendus esset? qui corpore (inquit) sanus est, animo vero castus. *Laërt. lib. 1.*

Alexander Magnus (a) quum Darii filias haberet captivas, demissis oculis eas salutabat; idque raro, sibi metuens ab illarum insigni formâ. Apud familiares autem dicere solebat: dolores oculorum sunt Persicæ puellæ. *Plut. in ejus vita.*

Antiochus tertius, (b) quum Dianæ sacerdotem vidisset supra modum eleganti formâ; continuo solvit Epheso, veritus ne vis amoris aliquid ipsum facere compelleret, quod fas non esset. *Plut. in Reg. Apoph.*

Clementia.

Alexander quum Poro Indorum regi victo obtulisset, se daturum quidquid peteret: Porus, quum ut regaliter tractaretur, petiisset; subridens Alexander: faciam

Qq 2

hoc

(a) *Tit. Occasiones.* (d) *Tit. Sup.*

hoc (ait) non tuâ; sed meâ causâ. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Idem tantæ fuit clementiæ, ut Darius invidens precaretur a diis, ut aut superare posset clementiâ Alexandrum; aut si is regno spoliaretur, solus Alexander in Persarum regno imperaret. *Brus. ubi supra.*

Porfena demiratus egregium animum Mucii Scævolæ (qui iratus dexteræ suæ, quod in stringendo ferro errasset, foculo impositam exuri passus est) dixit illi: revertere ad tuos Muci, eisque refer, te quum vitam meam petieris, a me vitâ donatum. *Livius.*

M. Bibulus (a) quum in Syria duos egregiæ indolis filios amisisset, a Gabinianis militibus occisos, & horum interfectores Cleopatra ad eum vinctos misisset, ut in filiorum interfectores pro arbitrio suo animadverteret; ille protinus intactos remisit ad Cleopatram. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Cato senior (b) admonebat eos qui potentes essent, ut parce uterentur suâ potestate; quo semper uti possent. Sentiens, potentiam clementiâ & comitate fieri diuturnam; ferociâ brevem. *Plut. in Rom. Apoph.*

Chilon docuit, (c) potentiæ adjungendam mansuetudinem, ut a suis non tam metu extorqueat, quam impetret reverentiâ. Reverentiæ comes est amor, metus, odium. Amari autem non solum honestius est, sed etiam tutius. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Titus Vespasianus Romanorum imperator, fratrem Domitianum insidias molientem non est ultus; sed his verbis admonuit: quid opus te parricidio petere, quod me volente obventurum est? immo quod jam habes, imperii particeps? Haud temere in Christiano reperies tantum mansuetudinis. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Hadrianus (d) imperator creatus, adeo contempsit inimicos, ut uni (quem habuerat capitalem) forte obvio dixerit: evasisti. Principibus, in privatis offensis debet esse satis, potuisse ulcisci. *Dion.*

Theodosius junior (e) tam admirabili fuit ingenii lenitate, ut quum ab amicis rogaretur, quam ob rem nemini

(a) *Tit. Dilectio inimicorum.* (b) *Tit. Prosperitatis moderatio.* (c) *Tit. Sup.* (d) *Tit. Judex. Tit. Prosperitatis moderatio.* (e) *T. Dilectio inimicorum.*

minem eorum a quibus lædebatur, supplicio capitis afficeret? utinam (inquit) mihi liceret & mortuos ad vitam revocare. Ad privatas injurias oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in eos qui lædunt Rempub. esse severum. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Alphonfus Aragonum rex (a) interrogatus, cur erga omnes etiam male meritos, tam humanus ac mansuetus esset? respondit: se quidem justitiâ bonis gratum esse; malis autem clementiâ. Et alias dicebat: nihil magis adversariorum animos flectere, quam placabilitatis & mansuetudinis nomen. *Panor. lib. 2. & 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem (b) quum Cajetam urbem pertinaciter obsideret, & eos forte quos oppidani tanquam bello inutiles expulissent, ut commeatum diutius in urbe haberent (erant autem senes decrepiti, mulieres, puellæ, infantes); ab his abstinere suos milites jussit. Verum milites quum ægre hoc tulissent: malo (inquit rex) Cajetâ & Cajetanis nunquam potiri, quam homines imbelles, & innocentem juventutem tam foede, tamque crudeliter trucidando vincere. Cum viris enim, non cum mulieribus mihi dimicatio est. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Carolus Francorum rex in bello Britannico superatus, ac militibus & pecuniâ jam exhaustus, quum per legatos peteret ab Alphonso Aragonum rege (cujus provincias ab antecessoribus quidem acceperat, sed non salvo jure) ne contra se bello jam protritum suscitaret aliquod bellum, infortunio occasionem dante; respondit Alphonfus: (c) non est, quod sibi hoc tempore timeat Carolus: ego enim quod majores mei in Caroli summâ felicitate non petierunt, in ejus calamitate petere nolo. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem quum Picentiæ agrum Surrentinum depopulari jure bellico cogeretur, sæpe numero ingemuisse fertur. Verum quum oppidanos pertinaciores animadverteret: videte (inquit) qui urbem inhabitatis inimicam mihi, ne vestra pertinacia id efficiat, quod postea meâ lenitate & clementiâ corrigi non possit. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Aurelianus Romanorum imperator quum Tyanam ve-

Qq 3

nif-

(a) *Tit. Sup.* (b) *Tit. Magnanimitas.* (c) *Tit. Sup.*

nisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixit: canem in hoc oppido non relinquam. Hac voce milites erecti sunt in spem prædæ: & Heradamon Tyanensis, metu ne cum ceteris occideretur, prodidit civitatem. Qua captâ, Aurelianus Heradamonem patriæ proditorem occidit. Militibus ex Cæsaris promisso direptionem oppidi flagitantibus, respondit: agite: canem me negavi relicturum; canes omnes occidite. Hoc pacto & proditori mercedem rependit, & militum avaritiam elusit. *Eras. ex Vopisco.*

Alphonfus Aragonum rex, non tam quod hostes vincere & sciret & posset gloriabatur, quam quod victis consulere didicisset. Illud quidem fortunæ interdum munus esse; hoc autem semper suum. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem quum in obsidione Stephani, centuriones ac milites qui maledixerant regi, post captam urbem clementer tractasset, castigatus a suis qui omnes morte damnandos judicarent, respondit: se malle ex clementiâ & humanitate erga hostes, quam ex victoriâ laudem adipisci. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Quum passer futurus accipitri præda, in sinum Xenocratis philosophi volasset, eum humaniter defendit, dicens: non oportere supplicem prodere. *Guido Bitur.*

„Hoc exemplum spem eorum alit, qui ad Dei præsidium supplices in calamitate confugiunt. „

Mansuetudo.

Quidam a Socrate salutatus, non resalutavit: sed hoc nequaquam moleste tulit Socrates. Amicis autem admirantibus, & ob hominis incivilitatem indignantibus dixit: si quis nos præteriret, pejus affectus corpore quam nos sumus, nequaquam illi succenseremus: cur igitur illi succenseam, qui pejus affectus est animo quam nos sumus? *Eras. lib. 8. Apoph.*

Idem cuidam admiranti, quod conviciis nihil in eum commoveretur, a quo conviciis incessabatur: mihi (inquit) non maledicit; quando quidem ea quæ dicit, mihi non

non adsunt, neque in me hærent. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Idem, quum in viâ quidam illi per lasciviam calcem impegisset, admirantibus quod id pateretur: quid facerem? inquit. Illis hortantibus ut vocaret hominem in jus: ridiculum, inquit: si quis asinus me calce percussisset, diceretis mihi, voca illum in jus? Nihil putabat interesse inter asinum & hominem brutum, nullâque virtute præditum: ac vehementer absurdum videri, non pati ab homine, quod ab animante bruto passurus sis. *Laërt. lib. 2. cap. 1.*

Idem quum Xantippem diu rixantem tulisset in ædibus, ac tandem fessus confedisset ante fores, illa magis irritata quiete viri, de fenestrâ perfudit eum lotio. Ridentibus qui præteribant, & ipse Socrates arridebat, dicens: facile divinabam, post tantum tonitruum secuturam esse pluviam. *Laërt. lib. 2. cap. 1.*

Idem colapho percussus a quodam in viâ, nihil aliud respondit, quam quod homines nescirent, quando prodire deberent cum galeâ. *Brus. lib. 5. cap. 1.*

Demosthenes a quodam conviciis lacepsitus: nolim (inquit) tecum in hoc genus certaminis descendere, in quo qui vincitur, ipso victore melior est. *Stob. serm. 17.*

Phocionem quum pro concione dicentem quidam petulantissime maledicus interpellaret, multis conviciis in illum debacchans; omisit quod cœperat, locumque dedit maledico. Postea quam ille vix dicendi fecisset finem, Phocion reversus in suggestum, placido vultu perinde quasi nihil esset dictum, cœptam orationem persecutus est. De pedestribus (inquit) copiis audistis: superest, ut de velitibus ac levis armaturæ milite dicam. *Plut.*

Lacones (a) quum deos comprecantur, hoc votis addunt, ut possint injuriam pati: quod neminem judicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quavis injuriâ commoveretur. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Quum ex militibus quidam in Antigonum convicia jactarent, ignorantes illum prope esse; tentorio virgâ pate-

(a) *Tit. Patientia.*

facto : flebitis (inquit) nisi longius remoti male de nobis dicetis. *Plut. in Apoph.*

Chilon Lacedæmonius fratri querenti , quod Ephorus ipse non crearetur , quum ille esset : ego (inquit) injuriam ferre novi ; tu non. Sensit , sine patientiâ nullam esse prudentiam : quæ virtus ad moderandam Rempub. maxime necessaria est. *Laërt. in ejus vita.*

Iracundia.

ISocrates dicere solebat : improbi hominis quasi taciturni canis silentium , magis quam vocem timendam esse. *Max. serm. 20.*

Heraclitus Ephesius dicebat , injuriam magis extinguendam quam incendium. Ex levissimis offensis , si negligantur , nascuntur atroces tragœdiæ. Sed ad restringendum incendium accurrunt omnes : gliscenti vero simultati citius addunt irritamenta. *Ex Laërt. lib. 9. cap. 1.*

Plato auditores admonebat , ut iratos ebriosque se in speculo contemplarentur. Nam quum faciem suam furibundam per omnia phrenetico similem viderent , eo dedecore territi , in posterum ab iracundiâ facile sibi temperaturos. *Fulgos. lib. 7. cap. 2.*

Chilon dicebat , vincendam iram ; quod is affectus sit ceteris potentior : quam superare fortius est , quam hostem armatum dejicere ; nec minus exitii mortalibus sit ab irâ , quam ab hoste. *Laërt.*

Diogeni (a) de non irascendo accurate differenti , adolescens quidam protervus , veluti periculum faciens an re præstaret ea quæ docebat , inspuit in faciem. Tulit hoc leniter ac sapienter : non quidem (inquit) irascor ; sed dubito tamen , an irasci oporteat. *Laërt. lib. 6.*

Architas quum in agro comperisset , quosdam e famulis admisisse quiddam , sentiens se commotiorem in illos , nihil quidem tum fecit ; tantum abiens : fortunati (inquit) estis , quod irascor vobis. *Cicer. lib. 4. Tusc. quæst.*

Pla-

(a) *Tit. Doct.*

Plato interrogatus, quo indicio cognosceretur sapiens? respondit: sapiens quum vituperatur, non irascitur: quum laudatur, non extollitur. *Laërt. in ejus vita.*

Idem iratus servo, quum eum castigare pararet, & forte interveniret Xenocrates: flagella (inquit) hunc puerum: nam ipse sum iratus. Sibi diffusus est homo philosophus, sentiens animi commotionem. At vulgus hominum tum maxime punit, quum irascitur. *Laërt. lib. 3.*

Aristoteles dicebat: perinde ac fumus oculos incommodat, & aspectum ita conturbat, ut nec ea nobis videndi potestas fiat quæ sunt ante pedes: ita obortâ irâ, rationi caligo suffunditur, ut se delinquere nullâ cogitatione deprehendere possit. *Stob. serm. 18.*

Demonax, quum a quodam cui imperator exercitum commiserat interrogaretur: quonam pacto delegatam provinciam quam optime gerere posset? si (inquit) iracundiâ vacaris. Iram sensit vir prudentissimus ad omnem functionem inutilem esse. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Cato senior, iratum ab infano nullâ aliâ re differre dicebat, quam morâ temporis: sentiens iram esse brevem insaniam. *Plut. & Stob. serm. 18.*

Athenodoro philosopho causatione senectutis flagitanti, ut sibi liceret redire domum; Augustus concessit. At quum ille Cæsari dixisset, vale; volens aliquod philosopho dignum monumentum apud illum deponere, adjecit: (a) Cæsar, quum fueris iratus, ne quid dixeris fecerisque, prius quam Græcarum litterarum viginti quattuor nomina apud te recensueris. Cæsar autem philosophi dexteram amplexus: adhuc (inquit) te præsentem mihi opus est; totumque etiam annum apud se detinuit. *Plut. in Rom. Apoph.*

Modestia.

ANtalcidas olim rogatus a quodam, quo pacto quis maxime placere posset hominibus: si (inquit) loquatur illis jucundissime; præstet autem utilissima. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Chi-

(a) *Tit. Consilium.*

Chilonis Lacedæmonii dictum est : ita moderandam vitam , ut nec inferioribus sis terrori ; nec superioribus de- spectui. Metui a subditis , tyrannicum est : negligentia vero est , sic agere , ut a majoribus contemnaris. Mediocritas igitur hic maxima est. Ausonii carmen sic habet :

Nolo minor me timeat , despiciatque major.

Ex Laërt. lib. I. cap. 4.

Scipio junior , quum legatus mitteretur ad Carthagi- nenses , unum tantum comitem Panætium philosophum & amicum secum habuit , & famulos quinque : quorum uno in peregrinatione defuncto , alium emere noluit ; sed e Roma unum in defuncti locum arcessivit. (a) Potuisset Scipio multis comitatus viris & fervis legationem suam ab- solvere pro Romanorum consuetudine. Verum ne ceteris ostentationis & superbiæ exemplum esset , his contentus , Reipub. negotia expedire voluit. *Plut. in Rom. Apoph.*

Alphonfus Aragonum rex (b) admonitus ab amico , ne nimium lenis erga suos esset , & ob id in contemptum apud suos incideret : magis (ait) hoc cavendum mihi est , ne nimia mihi severitas conciliet invidiam. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Socrates admonebat suos discipulos , ut tria præcipue in omni vitâ haberent : in animo prudentiam , in vultu verecundiam , in linguâ silentium. *Max. serm. 41.*

¶ *Vide etiam Tit. Affabilitas. Tit. Decorum. Tit. Man- suetudo. Tit. Linguæ moderatio.*

Decorum.

Themistocles quum ad mare descendisset , ut occiforum Persarum stragem inspiceret , postea quam vidit in- terfectorum sparsos torques , & armillas aureas , ad ami- cum conversus ait : tu qui Themistocles non es , ista col- lige. *Fulgos. lib. 6.*

Alexandrum , quum levitate & cursu plurimum præsta- ret , hortante patre Philippo in Olympiis ut curreret , re- cusavit dicens : facerem equidem (mi pater) perlibenter ,
si

(a) *Tit. Contra fastum & luxum.* (b) *Tit. Lenitas.*

si cum regibus currendum foret. *Brus. lib. 3. cap. 33.*

Quum Socrati Lyfias orationem, quam in ejus defensionem composuerat, recitasset: (a) præclara (inquit) & elegans oratio est; sed non convenit Socrati. Erat enim forensi instituto aptior, quam philosopho ac tali philosopho. Rursus Lyfiæ percontanti, cur si bonam judicaret orationem, putaret sibi non convenire? non ne (inquit) fieri potest, ut amictus aut calceus elegans sit ac pulcher, qui tamen alicui non conveniat? *Eras. lib. 3. Apoph.*

Affabilitas.

ARtaxerxes Cyri frater, cognomento Memor, (b) non solum se ipsum affabilem præbuit adire volentibus; verum uxorem quoque legitimam jussit, sublatis currûs aulæis vehi, ut iis qui eam conventam vellent, etiam in itinere pateret aditus. *Plut. in Reg. Apoph.*

Hadrianus imperator (c) in colloquiis etiam humillimorum mire civilis erat: eosque detestari solebat, quî hanc humanitatis voluptatem ipsi inviderent, hoc prætextu quod dicerent; principis majestatem ubique servandam. *Dion. in ejus vita.*

Socrates dicere solebat: neque vinum austerum aptum esse potioni; neque mores agrestes hominum conversationi. *Stob. serm. 2. de Imprudentia.*

¶ *Vide etiam sup. Tit. Modestia.*

Linguæ moderatio.

APollodorus dicebat, optimos homines in dicendo brevissimos esse: linguaces autem, si tantum molestiæ caperent quantâ reliquos afficiunt, haud sane longos sermones habituros. *Stob. serm. 34.*

Leon † Euricratidis filius, cuidam de rebus haud quaquam

(a) *Tit. Eloquentia.* (b) *Tit. Prosperitas.* (c) *Tit. Prosperitas.* † *Cruferius: Eucratidæ. Regius Eurycratides. In utriusque autem versione deest τὸ filius.*

quam inutilibus intempestive loquenti: o hospes (inquit) re opportunâ non opportune uteris. Nihil oratione melius, si parce promas linguæ thesaurum. *Plut. in Lacon.*

Lycurgus interroganti, quam ob rem Lacedæmonii breviloquium usurparent? quoniam silentio finitimum, respondit. *Stob. serm. 33.*

Dion philosophus, naturam probe egisse dicebat, quæ geminas aures, & linguam unicam nobis fabricarat: quo ad audiendum effemus quam ad loquendum promptiores. *Stob.*

Isocrates orator, quum locutuleius quidam nomine Careon in disciplinam ejus recipi vellet, duplicem mercedem postulavit. Illi vero causam interroganti dixit: alteram quidem peto, ut loqui discas; alteram ut tacere. *Stob. ubi supra.*

Thales Milesius dicere solitus est, multa verba nequam arguere hominem sapientem. Sapiens enim non nisi quum res postulaverit, loquetur; & paucis suam absolvet sententiam. Stultus autem non habitâ ullâ ratione loci, temporis, personarum &c. suâ loquacitate omnia effutiet. *Eras. lib. 7. Apoph.*

Chilon dicebat, non committendum, ut lingua præcurreret animum. Admonens, prius cogitandum quid loquaris, quam lingua prorumpat in verba: nescit enim vox missa reverti. Cogitatio prior potest corrigi posteriore, ut habet proverbium; vox non item. *Laërt. lib. 1. cap. 4.*

Idem præcipiebat, linguam cum alias semper, tum præcipue in conviviis continendam: quod illhic cibus & potus invitet ad intemperantiam. Porro ubi plus est periculi, ibi major est adhibenda cautio. *Ibidem.*

Anacharsis interrogatus, quid esset in homine pessimum? quid optimum? respondit: lingua. Sentiens, idem membrum plurimam adferre utilitatem, si rectâ ratione gubernetur; pestilentissimum vero esse, si secus. *Laërt. lib. 1. cap. 9.*

Zeno dicere solebat, (a) fatius esse labi pedibus quam linguâ: eoque convivia quantum poterat vitabat, quod ibi solutus vino, & aliorum fabulis provocatus, facilius labi posset. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Idem

(a) *Tit. Occasiones malorum.*

Idem ad Aristonem discipulum multa temere garrientem, quædam etiam præcipitanter confidenterque: fieri (inquit) non potest, quin te pater ebrius profeminarit. Ode-
rat futilem loquacitatem, ipse in dictis tum brevis, tum
gravis. *Ibidem.*

Theocritus Chius, quum Anaximenes esset dicturus, ita
præfatus est: incipit verborum flumen, mentis gutta. Signi-
ficans, illum esse multiloquum; sed minime sapientem.
Stob. serm. 34.

Secretum. Silentium.

THales Milesius frequenter dicere solebat: vide ne te
in jus vocet sermo contra conjunctos tibi ac socios
dictus. Sensit vir sapientissimus, amicis non adeo fidendum
esse, ut committamus eis arcana: ut inde effutiant magnâ
nostrâ infamiâ & ignominiâ. *Laërt. lib. 1. cap. 1.*

Philippiades poëta comicus, Lysimacho cum primis
carus fuit & familiaris: cui quum Lysimachus offerret li-
beralitatem suam, ac frequenter diceret: quid vis tibi im-
partiam rerum mearum? quodcumque volens (inquit) mo-
do ne arcani quippiam. Significans, esse periculosum nos-
se magnatum arcana: quorum si quid effutias, actum est
de capite. *Brus. lib. 6. cap. 10.*

Metellus Macedonicus, quum omnia proprio & subito
consilio ageret, rogatus ab amico, quidnam acturus esset?
tunicam (inquit) meam exurerem, si eam consilium meum
scire existimarem. *Plin. cap. 61. de Viris illustr.*

Chilon rogatus, quid esset difficile? arcanum (inquit)
reticere. Tanta est linguæ, omnium maxime volubilis, in-
continentia: quum alioqui nihil videatur facilius quam
filere. *Laërt.*

Aristoteles insignis ille philosophus dicere solitus est:
qui filere non novit, is nec loqui admodum sciet. Nam
quærente quodam, quæ res homini in vita esset difficil-
lima? ait: filere tacenda. *Stob.*

Idem interrogatus a quodam, quis arcanum sermonem
con-

continere posset? respondit: qui carbonem quoque ignitum linguâ retinere potest. *Anton. in Melis. part. 1. serm. 73.*

Apud Lacedæmonios, ad publica convivia ingredientibus, qui natu erat maximus singulis ostendebat fores, dicens: per has nullus egreditur sermo. Admonens, nihil effutiendum si quid liberius dictum esset in convivio. Hunc morem instituit Lycurgus. *Plut.*

Hiero, arcana denuntiantes, injuriam facere dicebat eis etiam quibus enuntiarent. Odimus enim non solum eos qui effutierint; verum eos etiam, qui quæ nolumus audierint. *Max. serm. 20.*

Tiberius Cæsar (a) quum quodam tempore percontaretur, cur sua consilia non cum aliorum quoque (qui ei non male vellent) consiliis communicaret? respondit: principis animum nemini, aut paucis cognitum esse oportere. Sensit autem, non omnia credenda iis qui se amicos esse venditant: quibus quum aliquid secreti commiseris, temere rimarum pleni effutiunt; non cogitantes, principes loquaculorum garrulitate sæpe numero aut periclitari, aut prodi profus. *Dion.*

Archidamus cuidam qui vitio vertebat Hecateo rhetori omnium clarissimo, quod adhibitus ad ipsorum convivium nihil dixisset; videris mihi nescire (inquit) quod is qui dicendi novit artem, etiam dicendi norit opportunitatem. Sic periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quam pugnandi. *Plut. in Lacon.*

Quum dives quidam filium adolescentulum ad Socratem misisset, ut indolem illius inspiceret; ac pædagogus diceret: pater ad te (o Socrates) misit filium, ut eum videres. Tum Socrates ad puerum: loquere igitur (inquit) adolescens, ut te videam. Significans, ingenium hominis non tam in vultu relucere, quam in oratione: quod hæc sit certissimum, minimeque mendax animi speculum. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Democritus quum animadvertisset quemdam multa imperite disputantem: hic (inquit) non dicendi peritus mihi videtur; sed omnino tacendi imperitus. *Max. serm. 20.*

Ze-

(a) *Tit. Rex.*

Zeno Cyttieus, Ptolemæi legatis qui multos eruditos ad convivium invitarant percontantibus, quid de ipso regi suo essent renuntiaturi? ait: (a) vidisse vos senem, qui in convivio tacere noverit. Quum enim ceteri ad ostentationem multa dixissent, unus Zeno perpetuum tenuit silentium. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Simonides dicere solebat, nunquam se poenituisse silentii; sermonis autem sapius. *Max. serm. 20.*

Xenocrates singulas diei partes dividens in actiones certas, suam etiam silentio partem reddebat. Docens, silentii rationes ubique adhibendas esse. *Max. serm. 20.*

Aristoteles philosophus Callisthenem auditorem suum ad Alexandrum mittens, monuit: ut cum eo quam rarissime, aut quam jucundissime loqueretur. Quo scilicet apud regias aures, vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. *Plut. in Alex.*

Apollonius dicebat: quum in alios atque alios errores & pericula homines labi palam sit; mirum, quantam securitatem præstare possit taciturnitas. *Stob.*

Demarathus in confesso quodam rogatus, utrum obstultitiam, aut sermonis inopiam fileret? atqui stultus (inquit) ne possit quidem filere. Quidam hoc præclarum existimant, si nunquam fileant; quum id sit certissimum fatuitatis argumentum: ut contra, silentium (ubi loquendi tempus non est) prudentiæ signum est. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Epaminondas Thebanus, audiendi potius quam loquendi cupidum esse hominem debere putabat: quod sciret, ex audiendo, doctrinam; ex loquacitate autem, poenitentiam nasci. *Brus. lib. 1. cap. 6.*

Quum Catoni qui post dictus est Uticensis, etiam num puero vitio daretur taciturnitas (nec enim cum pueris exercebatur, nec a quoquam audiri volebat) ait: carpant taciturnitatem; modo vitam probent. Et addidit: tum demum abrumpam hoc meum silentium, quum ea loqui poterō, quæ sunt indigna silentio. *Plut. & Brus. lib. 6. cap. 6.*

Ve-

(a) *Tit. Senex.*

Verecundia, Pudor.

CLeantes Afsius, cuidam illi probri causâ objicienti quod esset timidus: ideo (inquit) minimum pecco. Bona est timiditas quæ deterret a turpibus, & reddit hominem circumspectum. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Xenophanes Lagi filius, quum ipsi Hermoneus timiditatem objiceret, quod nollet secum tesseri ludere: fateor (inquit) me non solum meticulosum; verum etiam vehementer meticulosum, sed adversus inhonestâ. Honestâ formidolositas est, quæ deterret a turpibus. *Plut. de Vitiosa verecundia.*

Diogenes Cynicus philosophus adolescenti cuidam erubescenti, atque ob id perturbato: bono animo sis (inquit) fili: istiusmodi est virtutis tinctura. *Laërt. in ejus vita.*

Democriti præclara sententia hæc est: malum (etiam si solus fueris) nec dixeris, nec feceris. Disce autem, te ipsum multo magis quam alios revereri. *Stob. serm. 29.*

Cato senior aiebat, sibi magis placere juvenes qui rubescerent, quam qui pallecerent: quod rubor arguat probam indolem; pallor non item. *Plut. in Rom. Apoph.*

Ornatus corporis & vestium.

Lycurgus Lacedæmoniorum legislator submovit tingendi artificium, veluti sensus adulationem. Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur. In summâ (a) cunctis ornandorum lenocinio corporum artificibus Spartanâ urbe interdixit; ut qui malis artibus bonas artes corrumperent: propterea quod hujusmodi deliciis cives a salubribus ac feriis exercitamentis avocarentur. *Plut.*

Agefilaus (b) quum audiret quemdam mirari, cur rex cum ceteris Lacedæmoniis tam frugali cibo vestituque uteretur? pro hac frugalitate (inquit) optimam messem metimus, libertatem. Quo dicto ostendere voluit, (c) nihil æque

(a) *T. Contra delicias.* (b) *Tit. Frugalitas.* (c) *Tit. Libertas.*

æque libertati contrarium esse ac voluptatem. *Plutarch. in Lacon. Apoph.*

Cajus Sulpicius Gallus (a) uxorem repudiavit, quod aperto capite fuisset foris; lex (inquiens) tibi meos unius præfinit oculos, quibus formam tuam approbes: his ornamenta comparato: his esto speciosa: aliis velle videri formosam, in suspitione & in crimine hæreat necesse est. *Eras. lib. 6. Apoph.*

Philonis uxor interrogata, (b) quam ob rem sola ex aliis in conventu non gestaret ornatum aureum? dixit: quoniam pro ornamento, mariti virtus mihi sufficit. *Stob. serm. 72.*

Pambo, vel ut alii dicunt, Pambus quidam (c) apud Athanasium, quum Alexandriæ esset, vidissetque mulierem maximo vestitus apparatu superbientem, flevit. At interrogatus, cur tantopere lacrimas effunderet? respondit: duæ res sunt quæ me movent: una quidem, quæ est hujus mulieris perditio; altera vero quod ego qui nomen Christiani profiteor, non tantum studeo placere Deo vitæ innocentiam, quantum hæc mulier turpibus placere cupit hominibus. *Socrates Eccles. hist. lib. 4. cap. 18.*

„Hoc exemplo castigare se possunt quicumque nimium
„desides & negligentes in pietatis & virtutis officio sunt:
„quum sæculi homines in fragilium & caducarum rerum
„studio tantopere ferveant. „

Quum Dionysius Siciliæ tyrannus filiabus Archidami vestes splendidas multique pretii dono misisset, recusavit accipere, dicens: vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari, quam simplici. Porro sericis, gemmis, & auro dehonestari magis quam ornari: propterea quod vestium luxus arguit animum parum sobrium; & intuentium animos ad libidinem sollicitat citius, quam ad honestam opinionem. Decet autem (d) ut virgo tota & undique virgo sit, nec ullâ ex parte det corruptæ mentis significationem. *Plut. in Lacon.*

Augustus Cæsar, quantum potuit, indumentorum luxuriam

Rr

(a) *Tit. Uxor.* (b) *Tit. Sup.* (c) *Tit. Virtutis modus.* (d) *Tit. Castitas.*

riam habuit odio. Cujus dictum erat vulgatissimum : vestitus insignis ac mollis , superbix vexillum est , nidusque luxuriæ. *Sueton.*

Alexander Severus (a) Romanorum imperator , quum humili vestitu contentus sæpe numero incederet , reprehensus ob id ab aulicis suis , respondit : imperatoriam majestatem constare virtute ; non corporis cultu. *Brus. lib. 3. cap. 13.*

Idem gemmas omnes quas reperiit in palatio vendidit , & aurum in ararium contulit dicens : viris gemmas usui non esse ; matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo , ac inauribus , & baccato monili , & coronâ in qua sacrificarent , & unico pallio auro sparso , & cyclade , quæ plus sex unciis auri non haberet. Hic cultus hodie vix sufficit negotiatorum uxoribus. *Ælius Lamprid.*

Flavio Vespasiano quum adolescens quidam gratias ageret pro impetratâ præfecturâ ; (b) quoniam unguento fragrabat , & nutu contemptus est , & graviter increpitus : malle (inquit Vespasianus) allium oboluisse. Mox & litteras concessas revocavit. *Sueton. in ejus vita.*

Pulchritudo , Deformitas.

SOcrates docuit , animorum formam magis amandam quam corporum : eamque voluptatem quam in nobis gignit conspecta formosa facies , ad longe pulchriorem sed latentem animi speciem esse transferendam. Verum , ut hanc videamus , philosophicis oculis opus esse. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Aristoteles pulchritudinem dicebat quavis epistolâ efficaciorē ad commendationem. Sunt qui hoc ascribant Diogeni.

Eandem Socrates appellavit exigui temporis tyrannidem : quod formæ gratia mox deflorescat. Plato , naturæ prærogativam ; quod paucis contingat. Theophrastus , silentem fraudem : quod absque verbis persuadeat. Theocritus,

(a) *Tit. Rex.* (b) *Contra delicias.*

tus, eburneum detrimentum: quod gratia quidem sit aspectui; sed multorum incommodorum causa. Carneades, regnum absque satellitio: quod formosi impetrent quidquid volunt, nullâ adhibitâ vi. *Laërt. lib. 5. cap. 1. Stob. lib. 63. Brus. lib. 2. cap. 44.*

Isocrates, eos qui pulchrum habent corpus, animam autem malam, dicebat, optimam habere navim, gubernatorem autem malum. *Anton. in Melis. part. 1. serm. 60.*

Superbia.

Socrates quum videret Alcibiadem ob divitias elatum animum gerere, & ob agrorum multitudinem superbire, adduxit ad locum in quo tabula quædam ambitum terræ complectens suspensa erat, & eum rogavit, ut Atticam ibi requireret. Quam quum invenisset, suos fundos eum iussit ostendere; & quum respondisset, nusquam ibi pictos esse: horum (inquit Socrates) possessione te effers, qui nulla pars sunt terræ? Illudens hoc dicitio Alcibiadis stultitiam, qui superbiebat in iis rebus quæ fluxæ sunt, & cum mundo interire solent. *Ælian. lib. 3. de Var. hist.*

Ambitio.

Phavorinus homines partim esse ridiculos, partim odiosos, partim miserabiles dixit. Ridiculos quidem, qui ambitiose ad majora aspirant: odiosos, qui ea consequuntur: miserabiles autem, qui spe falluntur: quando quidem in iis rebus quas ardentem exquisierunt, nihil minus invenerunt quam quod se adepturos sperabant. *Stob. serm. 2. de Prudentia.*

Timon ille cognomento Misanthropos, id est, hominum exosor, elementa malorum esse dixit, avaritiam, & ambitionem. (a) Quemadmodum enim ex primis illis & secundis principiis generantur naturaliter omnia: sic ex avari-

Rr 2

ri-

(a) *Tit. Avaritia.*

ritia & ambitione omnia vitia prognerantur alia. *Stob. serm. 8. de Injustitia.*

Bion Borysthenites (a) percontanti, quis esset maxime anxius? qui in maximis (inquit) rebus cupit esse fortunatus. Is enim mille curis distorquetur, ut asequatur ardua; & asequutus, æque torquetur ne amittat. *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Joannes vicesimus ejus nominis pontifex maximus, quum immodice a quodam laudaretur, ad suos conversus ait: licet multa gloriose a me facta fingat; nihilo minus tamen hac laude plurimum oblector. Hæc vox satis indicat, quanta laudis, & gloriæ cupido imis hominum visceribus infixæ sit: quando illos non modo vera, sed etiam falsa & ficta laus & gloria delectat. *Aneas Sylv. lib. 1. de Reb. gest. Alphonsi.*

Quum genethliaci Chaldæi Agrippinæ matri Neronis respondissent, imperaturum quidem filium, sed occisurum matrem: occidat (inquit) modo imperet. Tam impotens erat in femina dominandi sitis: & habuit quod optavit, quamvis suo malo. *Sueton.*

Socrates quum videret Antisthenem, attritam partem vestis semper in conspectum protendere: (b) quin desinis (inquit) arrogantius superbiam tuam nobis prodere? Vidit philosophus sapientissimus, Antisthenem magis gloriari vestitu attritissimo quo laudem quærebat, quam alios qui holoserico, vel auro etiam aut argento vestiti in publicum prodire consueverant, ab omni superbiâ alieni. *Laërt.*

Diogenes, quum vidisset Olympiam & Rhodiacos quosdam adolescentes pretiosis magnificisque vestibus amictos, cum risu inquit: hoc nihil est præter fastum. Deinde quum incideret in Lacedæmonios laceris squalentibusque tunicis amictos: hic (inquit) alius est fastus. Vidit autem philosophus, superbium animum non semper in splendido & ornatissimo vestitu, sed in sordibus etiam esse: dum homines opulentissimi sæpe numero vilissimo vestitu incedentes, hominum ex eo laudem superbientes venentur. *Ælian. lib. 9. de Var. hist.*

Cyneas ut Pyrrhum a belli studio revocaret, sic per
otium

(a) *Tit. Sup.* (b) *Contra hypocrisim.*

otium cum illo collocutus est: Romani feruntur bellacissimi; sed his superatis, quid deinde agemus, Pyrrhe? Tum Italiam, inquit Pyrrhus, totam occupabimus. Hic denuo Cyneas: quid Italiâ subactâ? Sicilia (inquit Pyrrhus) proxima est. Tum Cyneas: num hic erit militiæ finis? nequaquam (inquit Pyrrhus) sed hæc tantum præludia sunt ad res majores. Superest Lybia, & Carthago. Recte, inquit Cyneas: nam his potitus, facile & Macedoniam recipies, & Græciæ dominaberis. Sed deletis omnibus, quid tandem faciemus? Hic arridens Pyrrhus: tum (inquit) otium agemus, o beate; & quotidie Cothon erit; nosque invicem oblectabimus. Tum Cyneas: at quid vetat, o rex, quo minus nunc jam isto otio, isto Cothone & mutuis sermonibus perfruamur? Nunc enim citra negotium suppetit nobis ea facultas, quam per sanguinem, per molestias, per pericula tum nostra tum aliorum sequimur, incerti an assecuturi. Ostendit facile responsio hæc cupiditatis humanæ morbum: qui facit, ut semper irrequietis moribus homines circumagantur; nec otium aut quietem dominandi libidine pati possint. *Ex Eras. Apoph.*

Honor. Gloria.

Socrates dicebat, ad gloriâ compendiariâ viâ pervenire posse eos, qui tales essent, quales videri vellent. *Brus. lib. I. cap. 18.*

Agefilaum Lacedæmoniorum regem (a) quum quidam interrogasset: qua ratione perpetuam sibi gloriâ parare posset? si mortem contemseris, ait. Nihil enim præclaræ rei gerere eum, cujus animum mortis metus occupavit. *Plut. in Apoph.*

Alphonſus Aragonum rex, amico ac familiari cuidam suadenti ut tranquille & voluptuose, dum posset, vitam ageret; nec corpus tot tantisque periculis objectaret; respondisse dicitur: non temere a Romanis illis quidem sapientioribus constitutum fuisse, ut Honoris templo Virtutis

Rr 3

tis

(a) *Tit. Fortitudo.*

tis templum conjunctum esset, in quod nisi per Virtutis templum introire nemini liceret. Ut intelligerent mortales, ad honoris fastigium non voluptatum viâ, quæ deliciis ac illecebris affluens esset; sed virtutis, illâ quidem asperâ & salebrosâ, enitendum esse. *Panor. lib. 1. de Reb. gestis Alphonsi.*

Sigismundus imperator (a) promissa veterano militi exigenti quum diceret: at immoderata fuit tua petitio; respondit miles: poteras negare quum peterem; nunc autem sine turpitudine, quod promissum est, negare non potes. Tum Sigismundus: si ex duobus alterum me ferre oportet, levius rerum (inquit) quam famæ jacturam subibo. *Aeneas Syl. lib. 3. Comment. de Reb. gest. Alphonsi.*

Agefilao Lacedæmoniorum regi, quum nationes quæ tum Græciam incolebant, decrevissent in clarissimis quibusque civitatibus honoris causâ statuas erigi, rescripsit illis hunc in modum: mei nulla sit imago, nec ficta, nec picta, nec ullo alio artificio parata. Negligebat adulationes hominum vir prudentissimus, malens insculpi prudentum & bonorum hominum pectoribus, quam inanibus statuis. *Eras. lib. 1. Apoph.*

Alphonfus Aragonum rex, quum renuntiatum esset a Ludovico Podio, quemdam in Venetorum navalibus esse, qui illa una cum armamentario quod intus erat, exurere pollicitaretur, si sibi duo millia aureorum a rege promitterentur; conatusque illius facile cessuros affirmanti, respondit: nequaquam insidiis; sed aut virtute vincendum esse, aut nunquam. Ex hac enim re non aliam sibi laudem sperandam esse, quam ejus qui Dianæ Ephesiæ templum incendisset: cujus nomen totius Asiæ decreto e memoria hominum oblitteratum traditur. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alph.*

Africanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat: cujus in primis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse æque grandes imperatori ac militi; quod ipse honos laborem leviolem faceret imperatorum. *Cicero lib. 2. Tuscul.*

Laus

(a) *Tit. Veritas. Fiaes.*

Laus humana.

ANtagenes, quum audisset quantum ab hominibus subinde laudaretur, dixit: quum multi me laudant, tum me nullius pretii esse judico; quum pauci, bonum & egregium virum me esse puto. *Max. serm. 43.*

Hector Nivianus a patre laudatus ob singulares animi virtutes: lætus sum (inquit) laudari me abs te, pater, laudato viro. A malis enim laudari, non laus; sed dedecus esse putatur. *Cicero Lucejo.*

Antisthenes Atheniensium philosophus, quum audisset, ab improbis quibusdam se laudatum esse: vereor (inquit) ne quid imprudens fecerim mali. Sentiens, a talibus neminem laudari, nisi ob insignia malefacta. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

Agefilaus Lacedæmoniorum rex dicebat: non minus laudatoris inspiciendos esse mores, quam ejus qui laudatur. Significans perraro contingere, ut aliquis, quæ moribus suis contraria sint, laudare velit. *Fulg. lib. 7. cap. 2.*

Humilitas.

SYtho, (a) Atheniensibus ob res feliciter gestas ipsum admirantibus ac prædicantibus, quod Cotyn regem interemisset: diis (inquit) habenda est gratia, quibus auctoribus hoc factum præclare gestum est: nam ipse nihil aliud, quam manum & operam meam commodavi. Eventus rei in manu Dei est; & huic debetur gratia, si quid feliciter cesserit: sed interim vult nostram operam accedere. *Eras. lib. 6. Apoph.*

¶ *Vide etiam Tit. sequentem, & Tit. Superbia. Tit. Ambitio.*

Cognitio sui.

SOcrates dicebat, si quis in theatro coriarios surgere juberet, eos solum surrecturos: similiter si fabros ararios,

Rr 4

(a) *Tit. Gratiudo.*

rios, textores, aut alios generatim. Si vero prudentes aut justos, hic omnes exsurrecturos fore. Est enim hoc in primis in vita damnosum, quod quum hominum pars maxima stulta sit, sapere tamen sibi videantur. *Stob. serm. 21.*

Diogenes interrogatus, quidnam in totâ rerum naturâ existeret difficillimum? nosse se ipsum, inquit. Multa enim propter amorem sui sibi quemque sumere solitum. *Anton. in Melis. part. 2. serm. 75.*

Æsopus unumquemque nostrum duas ferre ajebat peras, alteram ante nos, alteram a tergo. Et in anteriorem quidem alienos errores condere; in posteriorem vero nostros: ideoque non videri a nobis. *Stob. serm. 21.*

Demosthenes omnium facillimum esse dicebat, se ipsum decipere. Quod enim unusquisque cupit, id etiam animum inducit, & sibi persuadet. Res autem ipsæ frequenter non ita se habent.

Simonides quum convivio quodam exciperetur, in quo Pausanias etiam erat, jussus aliquid a sapientiæ præceptis depromere, statim dixisse ad Pausaniam fertur: (a) memento te hominem esse. *Ælian. lib. 6. de Var. hist.*

Philippus Macedoniae rex, quum in Charoneâ Athenienses vicisset, animum elatum ratione compescuit: & ne quid posthac per contumeliam & fastum committeret, hoc constituit; ut quotidie in aurora excitaretur e somno his verbis: (b) surge rex, & hominem te esse cogita. *Stob. serm. 19.*

Philemon dicere solebat: (c) homo quum sis, id fac semper intelligas. *Stob. serm. 19.*

Amor sui; contraque Odium sui.

PRODICUS ajebat: cupiditatem geminatum, amorem esse; amorem vero geminatum, insaniam fieri. *Stob. serm. 62.*

Dorotheus Thebæus monachus quotidie lapides ad mare colligebat, annuatimque fabricabat hospitium ægrotis. Huic laboranti quidam dixit, cur ita conficis corpus tuum?

Cui

(a) *Tit. Homo.* (b) *Tit. Sup.* (c) *Tit. Sup.*

Cui ille : quia me (inquit) illud occidit. *Sozom. in tripart. hist. lib. 8. cap. 1.*

Abnegatio sui.

SOcrates quum post sudorem e palæstra collectum, videret alios ad potum confugere ut sitim explerent, ipse bibere solus noluit. Verum quum interrogaretur, cur bibere nollet? ne consuescam (inquit) obsequi affectibus. Sensit vir prudentissimus, non minus hoc opus exercitatione constare, quam ceteras artes.

Quum Megabates † Spithridatis filius, eximiâ formâ adolescens, Agefilaum adiisset aliquando salutandi gratiâ, ac juxta Persarum morem osculum offerret, quod ab eo videretur admodum amari; Agefilaus avertit vultum, fugiens osculum. Ceterum quum erubuisset ille, ratus se contemptui fuisse, ac deinceps salutaret eum eminus; rex poenitens vitati osculi, finxit se mirari, quid accidisset Megabati, quod ipsum non salutaret osculo? Familiares responderunt: ipse fuisti in causa (o rex) qui venientem non exceperis, sed formosi basium exhorrueris. Alioqui nunc quoque persuaderi poterit, ut tibi veniat ad osculum, tantum ne rursus fugias. Hic postea quam Agefilaus aliquandiu tacitus suo cum animo cogitasset: non est (inquit) opus ut illi reditum persuadeatis: nam ego mihi sic videor affectus, ut malim hujusmodi rebus superior esse, quam adversariorum urbem fortibus viris instructissimam per vim capere. Præstantius enim duco, ut quis sibi ipsi fervet suam libertatem, quam ut alii libertatem adimat. O virum (a) gerendo in alios imperio idoneum, qui suis cupiditatibus imperare posset! Quis non miretur tam philosophicum in homine militari judicium? Intellexit (b) neminem esse liberum, qui serviret cupiditatibus. Intellexit nullum esse imperium speciosius, quam si quis animo suo posset imperare. *Eras. in Apoph.*

De-

† *Crusorius in Apoph. Lacon. Versione Megabatem non Spithridatis, quemadmodum post Raphaëlem Regium, Granatensis; sed Mitridatis filium facit. Videfis Plut. loco cit. (a) Tit. Rex. (b) Tit. Libertas.*

Democritus dicere solebat, (a) virilem non æstimare eum solum, qui armis ceteros præcelleret; sed & qui cum voluptatibus pugnam capeffens, speciosam reportasset victoriam. *Stobæus.*

Fridericus imperator victis in Hungariâ Gunziensibus, magnum (inquit) actum est opus. Nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nos met ipsos, atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati frenos imponamus. *Æneas Sylv. lib. 2. de Reb. gest. Alphonsi.*

Socrates philosophus dicere solebat: parum sibi videri, naturæ secreta speculari, & vitæ nostræ rationem negligere. Quid enim nobis prodest abdita quædam naturæ rimari, si rationem quæ appetitum nostrum regere debet, quaque a mutis animalibus discernimur, negligimus? Quid turpius ac foedius esse potest, quam videre hominem doctissimum libidine inflammatum, furentem irâ, omnia rabide appetentem, inexplebili cupiditate incensum, adeo ut quo magis res adsunt, eo magis egere videatur? *Ex Franc. Senens. lib. 2. de Instit. Reip.*

Libertas vera & falsa. Servitusque vera & falsa.

Diogenes interrogatus, quid esset in vita optimum? libertas, inquit. At vere liber non est, qui servit vitiis. Nec liber esse potest, qui multis eget. Plurimis autem eget avarus, ambitiosus, ac deliciis deditus. *Laërt. lib. 6.*

Agefilaus quum audiret, quemdam admirari, cur rex cum ceteris Lacedæmoniis tam frugali cibo & vestitu uteretur? optimam messem metimus (inquit) libertatem; quæ sine frugalitate esse nequaquam potest. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Diogenes (b) quum Xeniadæ serviret, amici agebant de redimendo. At ille: nequaquam, inquit: an nescitis, leones non iis servire a quibus aluntur; sed altores potius ser-

(a) *Tit. Voluptas.* (b) *Tit. Magnanimitas.*

servire leonibus? Nam leo ubicumque est, semper leo est. *Laert. lib. 7.*

Diogenes dicebat, inter servos ac dominos malos, præter vocabula nihil aliud interesse, nisi quod mancipia fervirent dominis, domini cupiditatibus. Significans utrosque esse servos: miseriolem tamen servire servitutem dominos, si sint improbi. Nam qui ducitur affectuum arbitrio, & multos habet dominos, & turpes, & inclementes. *Laert. lib. 6.*

Otium.

Diocletianus Romanorum imperator jam senex, (a) quum se imperio abdicasset, atque privatam vitam in villâ suâ instituisset, ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogatus, tanquam pestem aliquam detestatus respondit: utinam Salonæ possētis visere olera nostris manibus consita! profecto istud tentandum nunquam judicaretis. *Eutropius & Cuspinianus in consul. fol. 486.*

Socrates dicebat, otium possessionum omnium optimam. Otium autem sensit, non ignaviam; sed a tumultuosis negotiis, & cupiditatibus, animi tranquillitatem vitiantibus, esse quietum. *Eras. lib. 3. Apoph.*

Curæ. Sollicitudo.

ARistippus validissimis argumentis & sermonibus usus hortabatur, nec de præteritis curam postea suscipiendam, nec de futuris antea. Id enim animi bene constituti signum esse, & hilaris cogitationis argumentum. Jubebat autem in diem animum intendere. Solum enim (ajebat) præsens in manu nostrâ positum: non præteritum, nec instans. Illud enim abiisse; hoc an eventurum sit, incertum esse. *Ælian. lib. 14. de Var. hist.*

Phocion Atheniensis dicere solebat: multo satius esse humi cubantem vivere, ac bono quietoque animo esse, quam perturbatum in aureo lecto. *Stob. serm. 1. de Prudentia.*

So-

(a) *Tit. Contra ambitionem.*

Solitudo.

PYrrho Eliensis deprehensus aliquando solus ac secum loquens, rogatus, quid solus ageret? meditor (inquit) esse probus. Sentiens ad id utilem esse solitudinem, inutilem turbam. *Laert. lib. 6. cap. 11.*

Antisthenes rogatus, quid emolumenti cepisset ex philosophia? ut mecum (inquit) loqui, sive vivere possim. Doctus, etiam si solus sit, non sentit tædium solitudinis; sed multa præclara suo cum animo versans, quasi secum loquitur: indoctis molestissima est solitudo, ac etiam inutilis. *Laert. lib. 6. cap. 1.*

**TERTIA CLASSIS QUÆ PROMISCUE VARIOS
continet locos.**

L E X.

Antisthenes sapientissimus Atheniensium philosophus negabat, sapientem virum obstrictum esse legibus ab hominibus promulgatis. Intellexit vir prudentissimus, sapientem obligatum esse virtuti, juxta cujus normam vitam instituit. Leges enim non omnia præscribunt; sed ipsa ratio docet, quid turpe, quidve honestum: & virtutis regula ubique ostendit, quid viris bonis agendum sit. *Laert. lib. 6.*

Demosthenes orator, civitatis animam esse leges dicebat. Ut enim corpus animâ carens cadit: sic civitas nullis administrata legibus evertitur. *Max. serm. 58. & Stob.*

Plato Atheniensis (a) rogatus a Cyrenensibus, ut ipsis leges inscriberet ac Reipub. statum componeret, recusavit dicens: perdifficile esse condere leges tam felicibus. Indicans non facile obedire eos, qui nimium se felices esse putarent. *Laert. lib. 3.*

Antiochus tertius (b) scripserat civitatibus, ut si quid per litteras juberet fieri, quod adversaretur legibus, ne

---

(a) *Tit. Prosperitas.* (b) *Tit. Rex. Tit. Justitia.*

curarent, perinde quasi ipso nescio scriptum esset. Interdum enim principes dum metuunt quosdam offendere, scribunt quæ fieri nollent. Quidquid autem pugnat cum legibus, hoc insciente principe scriptum esse putandum est: quippe legum defensores, non oppugnatores esse debent principes. *Eras. lib. 5. Apoph. ex Plut.*

Anacharsidi illud tribuitur multo vulgatissimum: leges, araneorum telis esse similes, in quibus infirmiora animalia hærent; valentiora prærumperent. Ita leges, humiles ac tenues constringunt; a potentibus impune violantur. *Valer. lib. 7. cap. 2.*

Leges (a) ante oculos semper habeant magistratus, quibus omni ex parte parendum esse sciant. Nam sicut magistratibus leges, sic legibus magistratus imperare debent. Verum namque est illud Ciceronis adagium: magistratum, legem esse loquentem; legem autem, mutum magistratum. *Ex Franc. Senens. lib. 3. de Inst. Reipub.*

Philosophia, Scientia.

Aristoteles Stagirita ad solidam parandam sapientiam, præcipue necessariam esse naturam, doctrinam, & exercitationem ajebat. Invitâ enim Minervâ, & ingenio refragante, frustra etiam in rebus minimis laborabis. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Pythagoras dicebat, (b) vitam humanam similem esse panegyri, hoc est, sollemni hominum conventui, ad quem alii conveniunt certaturi, alii negotiaturi, nonnulli spectatores modo futuri. At ceteros quidem omnes sollicitos; solum spectatorem tranquillum frui celebritate. Hunc spectatorem ajebat esse philosophum, qui non ob aliud in hoc mundi theatro prodiisset, quam ut naturas rerum ac mores hominum contemplaretur. *Laërt. lib. 8. cap. 1.*

Aristoteles Stagirites illud amicis ac discipulis inter differendum frequenter solebat ingerere: visum accipere lumen a circumfuso aëre; animum autem a disciplinis libera-

---

(a) *Tit. Magistratus.* (b) *Tit. Vita. Tit. Contemplatio.*

ralibus. Sentiens, ingenium adolescentum disciplinis acui, & ad reliqua philosophiæ mysteria reddi perspicax. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Cleanthes dicebat, homines imperitos solâ formâ differre a bestiis. *Max. serm. 17.*

Themistocles expletis centum & septem annis, in ipso mortis agone dixisse fertur: se omnes ætatis dies litterarum honestissimo ac philosophiæ sacratissimo studio consumpsisse; verum se dolere, quod egrederetur e vitâ, quando ex litterarum studio sapere cœpisset. *Brus. lib. 3. cap. 31.*

Demades dicere solebat: doctos ab indoctis tantum differre, quantum Deus ab hominibus. *Anton. serm. 50. part. 1.*

Alexander tanti fecit bonarum & laudatissimarum artium studium, ut aperte pronuntiare ausus sit, se malle doctrinâ antecire alios, quam opibus & dignitate. *Brus. lib. 3. cap. 31.*

Cornificia mulier Romana, quæ regnante Octaviano Cæsare claruit, dicere solita est: solam doctrinam liberam esse, in quam fortuna tela sua figere non posset. *Guido Bitur.*

Alphonfus Aragonum rex, optimos consiliarios esse mortuos dicebat: libros videlicet designans, a quibus sine metu, sine gratiâ, quæ nosse cuperet, fideliter audiret. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem tantopere amavit bonarum artium studia, ut persancte affirmaret, se malle perdere omnia quæ possidebat, quam ut tantillum eruditioni decederet suæ. *Panor. lib. 3. de Reb. gest. Alphonfi.*

Idem interrogatus, utrum ne armis an libris majorem gratiam deberet? respondit: ex libris se arma, & armorum jura didicisse. Indicans, se libris acceptum ferre, quæ sciret, omnia. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Georgius Fiscellus quum esset legum doctor, a Sigismundo Cæsare equestris militis insignia suscepit. Exin quum Basileensem synodum adiisset, consultante de rebus arduis Sigismundo, dubius erat legum ne doctoribus in unum locum conjunctis, an equitibus in alium locum separatis se se conjungeret. Quumque tandem ad equites inclinaret: stul-

te agis (inquit Sigismundus) qui litteris militiam præfers. Nam milites ego una die mille fecerim ; doctorem unum mille annis non fecerim. *Aneas Syl. lib. 4. Comment. de Reb. gestis Alphonfi.*

Diogenes eruditionem omnibus hoc sermone commendabat , quod diceret , eam juvenibus adferre sobrietatem, senibus solatium , pauperibus divitias , divitibus ornamentum : propterea quod ætatem sua sponte lubricam coërceat ab intemperantia , senectutis incommoda honesto solatio mitiget , pauperibus sit pro viatico (non enim egent eruditi) , divitum fortunas ornet. *Laërt. lib. 6.*

Dionysius junior , pulsus a tyrannide , rogatus , quid illi Plato & philosophiæ studium profuisset ? ut tantam (inquit) fortunæ mutationem æquo animo feram. Igitur regno pulsus , factus est ludimagister. *Brus. lib. 3. cap. 31.*

Zeno Cittieus dicebat , plerosque philosophos in multis sapere : sed in fortuitis vulgaribusque rebus esse imperitos. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Diogenes , dicenti cuidam quem ad sapientiæ studium hortabatur ; non sum idoneus philosophiæ : quid igitur vivis (inquit) si tibi nulla recte vivendi cura est ? Non enim in hoc vivit homo , ut vivat tantum ; sed ut discat recte vivere. Natura gignit ad virtutem dociles , doctos non gignit. *Laërt. ubi sup.*

Idem percontanti , quid lucri caperet ex philosophia ? ut nihil (inquit) aliud , certe hoc , quod ad omnem fortunam paratus sum. *Laërt. lib. 6.*

Crates dicebat , philosophiæ nullâ re opus esse. Eoque pecuniam deposuit apud Trapezitam hac conditione , ut si liberi essent idiotæ , traderet eam illis ; sin philosophi , numos distribueret in plebem : quod indoctis opus esset pecuniâ ; philosopho , nec opus , nec utilis. *Laërt. ubi sup.*

Philippus Macedonum rex Alexandrum filium hortabatur , ut auscultaret Aristoteli , cui traditus erat instituentus , daretque operam philosophiæ. Ne (inquit) multa committas , quæ me fecisse nunc poenitet. *Plut. in Apoph. reg. & imper.*

Aristippus dicebat , satius esse fieri mendicum , quam in-

indoctum: quod ille tantum pecuniis egeat; hic eruditione. Nihilominus homo est, cui deest pecunia: at homo non est, cui deest eruditio. Præterea cui deest pecunia, petit ab obviis: cui deest sapientia, nullum sollicitat, ut accipiat. *Laërt. lib. 2. cap. 8.*

Idem interrogatus, in quo differunt docti ab indoctis? quo (inquit) equi domiti ab indomitis. Quemadmodum enim equus indomitus ad omnem usum incommodus est: ita quoque homo, nisi eruditione & artium studio emolliatur. *Laërt. lib. 2. cap. 8.*

Idem cuidam percontanti, quare esset melior evasurus filius, si eum curaret litteris erudiendum? ut nihil aliud (inquit) certe in theatro non sedebit lapis super lapidem. *Laërt. lib. 2. cap. 8.*

Quum audivisset Alphonsus ex suis, quemdam Hispaniæ regem dixisse, non decere principes viros scire litteras, exclamavit: eam vocem bovis esse, non hominis. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Aristoteles Stagiritæ dicebat, eruditionem in prosperis esse ornamentum; in adversis refugium. *Laërt. lib. 5. cap. 1.*

Divinus ille Plato, eum demum in vita beatum pronuntiari dixit, cui in senectute contigisset, sapientiam verasque de rebus opiniones assequi posse. *Cicero de finibus lib. 5.*

Aristippus percontanti, qua re differret sapiens ab indocto? mitte (inquit) ambos nudos ad homines ignotos, & videbis. Significavit sapientem secum in pectore circumferre, quo se commendet quibuslibet. *Max. serm. 17.*

Antisthenes interrogatus, quidnam utilitatis ex philosophiæ hausisset studio? ut mecum (inquit) loqui, sive vivere possim. Sensit vir prudentissimus, doctum & eruditum hominem nunquam esse solum; qui etiam in solitudine habet quod animo volvat, quod legat, & quasi secum loquatur. *Laërt. lib. 6. cap. 1.*

Plato interrogatus, quidnam inter peritum & imperitum interesset? quod inter medicum (ait) atque ægrotum. *Brus. lib. 3. cap. 9.*

Aristoteles interrogatus, qua re differrent docti ab indoctis?

Etis? qua vivi (inquit) a mortuis. Sentiens hominem absque litteris statuam esse verius, quam hominem. *Brus. lib. 3. cap. 3.*

Theophrastus dicere solebat, virum eruditione præclarum ubique invenire patriam, & in alienis locis nunquam peregrinum esse. Eruditio enim quum in omni vitæ genere plurimum emolumentum adferat, non potest non ubique maximo esse in pretio. *Brus. lib. 3. cap. 31.*

Ab Alphonso Aragonum rege quum quidam sciscitaretur, quo modo in tot divitiis pauper effici posset? respondit: si sapientia venditaretur. Quo dicto ostendere voluit, se pluri sapientiam rerumque cognitionem facere, quam divitias & regnum. *Panor. in proœmio, lib. 3. de Reb. gestis Alphonsi.*

Idem, sapientiam Dei filiam appellare solitus est; eamque solam rerum omnium esse immortalem, atque ex omni genere animantium soli homini concessam. *Panor. ibid.*

Plato philosophorum ille princeps, eam scientiam quæ a justitia remota est, calliditatem potius quam sapientiam appellandam dicere solebat. *Cicero de Officiis, lib. 1.*

Eloquentia.

DEmonax Phavorini dictionem, ut nimium compositam solebat arguere ridicule. Quod quum is ægre tulisset, ait: ut philosophum vestis neglectior; ita oratio decet in affectata. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Phocion Atheniensis quum in concione sederet, seorsum accessit quidam qui diceret: videris cogitabundus, o Phocion. Recte quidem conjectas, respondit: cogito enim, si quid queam detrahare his, quæ dicturus sum apud Athenienses. *Plut. in Græc. Apoph.*

Agatharchus pictor sese jactabat de pingendi celeritate, quum Zeuxis diutius immoraretur operi. At Zeuxis respondit: ea quæ cito fiunt, cito perire: contra, quæ paulatim exactâ curâ absolverentur, ætatem ferre. Juxta Valerium ita respondit: diu pingo, quia pingo aternitati. *Cito*

nata, cito pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem. Beta cito nascitur; buxus paullatim. *Eras. lib. 6. Apoph.*

„Hoc ad munus dicendi scribendique referri optime potest; ut videlicet suspectum habeamus, quidquid celerissime fit. „

Alphonfus Aragonum rex, quum aliquando tibicines obstreperent, Ciceronis lucubrationes accipiens: abite (inquit) musici, abite: adest enim qui dulciora nobiscum loquatur Cicero, Romanæ fons eloquentiæ. *Panor. & An. Syl.*

Polemon sophista, histrionem tragoediarum qui in Olympiis, o Jupiter! pronuntiarat, ostensâ terrâ; & o terra! manu in cælum projectâ; submovit a præmiis (præsidebat enim ei certamini) dicens: hic manu commisit solœcismum. *Ex Philostrato.*

Domitius Afer Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem ac reponentem, non agere dixit, sed satagere. Actio enim oratoris est: satagit autem, qui frustra misereque conatur. *Brus. lib. 4. cap. 31.*

M. Callidius Gallum accusavit, M. Tullio defendente: quumque accusator affirmaret, se testibus, chirographis, quæstionibus probaturum, sibi a reo fuisse præparatum venenum; sed interim rem tam atrocem remisso vultu, languidâ voce, ac reliquo gestu parum concitato pronuntiaret; M. Tullius: tu (inquit) nisi fingeres, M. Callidi, sic ageres? Ex actione colligens, illum non ex animo loqui. Fictio enim debet esse quam simillima veritati. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Quum nuntius quidam gaudio gestiens, porrectâque manu ad Alexandrum accurreret, rem prospere gestam narraturus: quid mihi (bone vir) magis nuntiabis, nisi nunties Homerum revixisse? Significans (a) omnium rerum gestarum gloriam abolendam, nisi contingeret talis præco, qualis fuit Homerus. *Plut. in Apoph. reg. & imper.*

Alphonfus, quum inter peregrinandum forte ad eum locum, unde Sulmo poterat despici, pervenisset; an ea Ovidii (cujus poëmata mirum in modum afficiebatur) pa-

(a) Tit. Ambitio.

tria esset, interrogavit? Quumque intelligeret natale Na-
fonis solum esse, urbem salutavit, gratiasque genio loci
egit, in quo talis olim poëta genitus esset, de cujus lau-
dibus nemo satis fari posset. Ego sane (inquit) huic re-
gioni (quæ non parva regni Neapolitani, nec contem-
nenda pars est) libenter cesserim, si temporibus meis da-
tum esset, hunc poëtam ut haberet: quem mortuum plu-
ris faciam, quam dominatum Apuliæ. *Panor. de Rebus ge-
stis Alphonsi.*

Pericles Xantippi filius quum publice dicturus prodiret,
in primis se optare dicebat, ne insolens verbum excide-
ret, quod populum piasve aures lædere posset, aut suæ
etiam voluntati contrarium esset. Non ignoravit sane vir
prudentissimus ac eloquentissimus, (a) quam labilis lubri-
caque sit lingua humana, quæ sæpe numero limites suos
egressa, in multa rerum pericula hominem etiam nolen-
tem rapiat, ac in mortem quoque aliquando præcipitet.
Ælianus lib. 4. de Var. hist.

Lacones Ctesiphontem ejecerunt, qui se profitebatur
de quavis re totum diem posse dicere, dicentes: boni ora-
toris esse, sermonem habere rebus parem. Nullâ in re ju-
stius putarunt adhibendam frugalitatem, quam in oratio-
ne: quam Hesiodus non aliter quam pretiosum thesaurum
parcissime censet esse depromendam ad usum, non ad
ostentationem. *Plut. in Lacon. Apoph.*

† Lambotus cuidam apud ipsum prolixiore utenti ser-
mone: quid mihi (inquit) de re pusillâ longa tæxis proce-
mia? Quanta res est, tantam oportet & orationem esse
qua uteris. Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi
sermone, quam causa postulat longiore: adeo nusquam non
placebat eis frugalitas. *Ibidem.*

Venerunt ad Cleomenem Samiorum oratores, hortaturi
ut cum Polycrate bellum susciperet. Id quum fecissent ora-
tione plus æquo prolixa, respondit in hunc modum: quæ
primo loco dixistis, non memini; & ob id non media
quidem intelligo: quæ vero dixistis omnium postrema, non
probo. Admonuit, multiloquium non solum molestum

(a) *Tit. Linguae moderatio.* † *Al. Labatus.*

esse audienti; verum etiam ad persuadendum inutile, præsertim apud principes, tum variis curis occupatos, tum auribus fastidiosis. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Sophistâ quodam de fortitudine multa differente, risit Cleomenes. At Sophistæ dicenti, quid rides Cleomenes, audiens de fortitudine differentem, præsertim quum sis rex? quoniam (inquit) amice, (a) si hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem quod nunc facio: si aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum, quemquam de magnitudine magnificis uti verbis, qui ipse nihil fortiter gefisset unquam; neque aliud posset, quam in hircundinis morem garrere. *Ibid.*

Quum rhetorem eo nomine apud Agesilaum Lacedæmoniorum regem laudasset quidam, quod res specie exiguas magno verborum ornatu amplificare posset: ego (inquit rex) ne futorem arbitror bonum, qui parvo pedi magnos calceos inducat. Quo innuit, inanem loquacitatem nullibi probandam esse. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Zeno, eleganter ac polite loquentium sermones ajebat esse similes pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti, atque undique scripturam habenti more numismatis; nihilo tamen esse meliorem. Rursus, qui magis studerent utilia dicere quam nitida, similes esse dicebat tetradrachmis, temere ac ruditer percussis: quæ sæpe picturatis illis numis præponderarent. In numo non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus ac materia: ita non refert quam sit elegans oratio, sed quam gravis & utilis. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Demetrius Phalereus, quantum in bello valeret ferrum, tantum dicebat in Repub. valere orationem. Illhic enim res geritur viribus; hic persuasionem. *Laërt. lib. 5. cap. 5.*

Chrysippus Stoicus dicere solebat, cogitationem orationis esse fontem. Nihil autem aliud hoc dictorio significasse videtur, quam negotium omne prius probe examinandum esse, de quo dicturus es: & tum demum orationem nervis omnibus absolutam struere te posse. *Stob. serm. 1. de Prudentia.*

Demosthenes (b) interrogatus, quo modo orator factus es-

(a) *Tit. Doctor qualis esse debeat.* (b) *Tit. Studium.*

esset? respondit: dum plus olei, quam vini absumerem. *Brus. lib. 4. cap. 31.*

Pyrrhus Epirotarum rex dicere solebat, plures urbes suo imperio additas oratione Cyneæ oratoris ac legati, quam suis armis. *Ex Valer. Max. Brus. lib. 4. cap. 31.*

Isocrates interrogatus, quid esset rhetorica? ex parvis (inquit) magna facere, ex magnis parva. Est enim hæc nonnulla rhetorices pars, amplificare, & extenuare: quâ de re diligenter præcepit Fabius. Sed præstigiï genus est, quod respondit Isocrates. Quin illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, ut auditori quoque magna videantur, & contra. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Demosthenes quum audiret oratorem quemdam immodice vociferantem: non (inquit) quod magnum est, bene est; sed quod bene est, magnum est. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Cicero, oratores qui inter dicendum vociferantur, dicebat claudis esse similes; qui sic ad clamorem, ut illi ad equos confugerent. Hoc genus homines & hodie videre est: qui quum sentiunt se causâ inferiores, ad furiosa jurgia confugiunt; ut quoniam rationibus persuadere non possunt, improbitate metuque extorqueant. *Plut. in Rom. Apoph.*

M. Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir naturâ peracutus & prudens, disertos (ait) se vidisse multos; eloquentem omnino neminem. Insidebat videlicet in ejus mente species eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipsâ non videbat. *Cicer. in Orat. ad Brutum.*

Lectio.

Alphonfus Aragonum rex, Capuæ laborans adversâ valetudine, medicis multa medicamenta adhibentibus in gravissimo morbo, Q. Curtii historias de Alexandri Magni rebus gestis descriptas legere cœpit: ejus lectione delectatus, quum omnem morbi improbitatem superasset, sanitati restitutus: vale (inquit) Avicena, valeat Hippocrates, & alii medici; & vivat Curtius, restitutor sanitatis meæ. *Panor. de Reb. gest. Alphonfi.*

Aristippus cuidam jactanti se, quod esset multiplicis eruditionis, quasi nihil non didicisset: quemadmodum (inquit) non hi qui plurimum edunt excernuntque, melius valent his qui sumunt quantum opus est: ita (a) non qui plurima, sed qui utilia legerunt, studiosi & eruditi sunt habendi. Graviter taxavit eos, qui tumultuariâ immodicâque lectione se met ingurgitant; neque ea quæ legunt, trajiciunt in animum, sed tantum reponunt in memoriâ. Quare nec doctiores evadunt, neque meliores. *Laërt. lib. 2. cap. 8.*

Alphonfus Aragonum rex, quum aliquando de jacturâ rerum pretiosarum sermo haberetur, persancte affirmasse dicitur, malle se gemmas, uniones, margaritas suas, quæ quidem essent in orbem omnem terrarum diffamatissimæ, quam libros qualescumque perditum iri. *Panor. lib. 4. de Reb. gest. Alphonfi.*

Studium.

Salvius Julianus solitus est dicere: si alterum pedem in sepulcro haberem, adhuc tamen addiscere vellem.

Aristoteles Stagirites frequenter dicere solebat: artium radices satis quidem esse amaras, sed dulcissimum adferre fructum. *Laërt. lib. 5. cap. 5.*

Solon ille Salaminius, qui inter Græciæ sapientes non postremi nominis fuit, gloriari solebat, se aliquid quotidie addiscentem, senem fieri. Tanta enim homini sapientissimo inerat discendi cupiditas, ut senex jam gravatus, non minus philosophiæ incumberet, quam quum adolescens ac juvenis fuisset. Sciebat enim hæc studia magnum senectutis solatium esse. *Cicero in Catone Majore.*

Exercitatio.

Demonax (b) quemdam infeliciter declamantem admonuit, ut se se diligenter exerceret. Quumque is respon-

(a) *Tit. Studium.* (b) *Tit. Eloquentia.*

disset ; nunquam apud me non declamo : nihil igitur mirum (inquit) si dicis inepte , qui hactenus semper stulto auditore solitus sis uti. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Pollio dicebat : commode agendo , factum est (a) ut minus commode : quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis quam facultas ; nec fiducia , sed temeritas paratur. *Eras. lib. 8. Apoph.*

Consuetudo.

Socrates Alcibiadi demiranti , quod Xantippen supra modum rixosam domi perpeteretur : ego (inquit) jam pridem his sic assuevi , ut non magis offendar , quam si rotæ , quæ aquam educit , stridorem audiam. Nam is stridor molestissimus est insuetis : his vero qui quotidie audiunt , molestus non est. *Laërt. in vita Socratis.*

Pythagoras familiares suos hortabatur , ut optimum vivendi genus sibi deligerent. Quamvis enim laboriosissimum esset ; consuetudine tamen jucundum fore. *Stob. serm. 27.*

Necessitas.

Pittacus Mitylenæus talem necessitatis vim esse dicebat , ut nec dii ipsi reluctari possint. *Laërt. lib. 1. cap. 5.*

Thales Milesius olim interrogatus , quid esset in totâ rerum naturâ robustissimum ? respondit : necessitas. Superat enim omnia. *Laërt. lib. 1. cap. 1.*

Architas quum Eratosthenis Mercurium legisset , hunc versum protulit : necessitas omnia docuit. Quid enim illa non inveniret ? *Stob. serm. 93.*

Plato necessitatis leges tam duras esse dicebat , ut nec Deus violare possit. *Brus. lib. 4. cap. 26.*

Pheraulas apud Xenophontem : nullum (ait) præstantiorem doctorem esse necessitate. *Brus. lib. 4. cap. 26.*

(a) *Tit. Sup.*

Experientia.

QUUM Zeno in scholis differens, acutissimis rationibus probaret, nullum esse motum nec esse posse, Diogenes surgens cœpit inambulare. Id admiratus Zeno: quid (inquit) agis Diogenes? confuto (inquit) tuas rationes. Taxans interim inanem ingenii ostentationem; simulque docens, quavis probabili & apparente ratione longe fortiorem esse experientiam. *Laert. lib. 6.*

Agefilaus (a) quum miro esset amore erga liberos quos parvulos habebat, fertur in secretiore ædium parte, arundine pro equo conscensâ, cum illis aliquando lusisse. Quumque ab amico in hoc ludo deprehensus esset, rogavit illum familiariter, ne quod viderat alicui narraret, donec ipse parens liberorum esset effectus. Sapienter judicans vix quemquam de re aliquâ certum posse ferre iudicium, quam expertus non esset. *Eras. lib. 1. Apoph.*

Vita.

ARISTIDES philosophus, qui ob peculiare virtutes Justus cognominatus est, interrogatus, quatenus deceat hominem vivere? tantisper (ait) dum deprehendat emori præstare, quam in tot calamitatibus vivere. *Stobæus.*

Theophrastus accusasse naturam dicitur, quod cervis, & cornicibus vitam diuturnam (quorum id nihil interesset); hominibus vero, quorum maxime interfuisset, exiguam dedisset: quorum ætas, si potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur. *Brus. lib. 3. cap. 31.*

Pyrrho Eliensis philosophus admirari solebat illud Homeri versiculum præ ceteris:

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum: quod videlicet aliis defluentibus, alia succedant. Sentiens in rebus humanis nihil esse diuturnum, aut stabile. Laert. lib. 9. cap. 11.

(a) *Tit. Amor.*

Philosophus quidam interrogatus, qualis esset hominis vita? quum parumper se ostendisset, mox se abscondit. Quo indicare voluit, momentaneam ac perbreve esse hominum vitam. *Rodolphus lib. 1. cap. 24. de Inventione.*

Octavianus Augustus Romanorum imperator, quum sentiret imminere mortem, admissos amicos percontabatur, ecquid ipsis videretur mimum vitæ sat commode transegisse? quum enim ab augusto imperio ad pulverem se, depositâ imperatoris personâ, redactum esse cerneret; vitam hanc fabulæ simillimam esse hac interrogatione designavit. *Ex Suet.*

Pericles, qui tot præclaras res gessit apud Athenienses, magistrum habuit (Anaxagoram: cujus præceptis fertur frequentissime usus, non modo in rebus urbanis, verum etiam bellicis. In quibus quum esset intentus, audiretque, Anaxagoram diuturnæ vitæ tædio per inediam mortem sibi conscire, ad eum confestim advolavit, & supplex precibus lacrimisque oravit, ut si non sibi, saltem Pericli vivere vellet, quem consiliorum socium in Repub. optaret. *Ex Franc. Senens. lib. 2. de Institutione Reipub.*

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor

Morbusque. Multi sunt humandi liberi,

Rursus creandi: morsque est finita omnibus:

Quæ generi humano angorem nequicquam afferunt:

Reddenda est terra terra: tum vita omnibus

Metenda, ut fruges: sic jubet necessitas.

Euripides apud Cicer. lib. 3. Tuscul.

Mors.

Fridericus Romanorum imperator, interrogatus aliquando, quid homini optimum possit contingere? respondit: bonus in hac vita exitus. Sensit autem juxta Solonis elogium, neminem ante finem beatum prædicandum. *Aneas Sylv. lib. 4. Comment. in Res gest. Alphonsi.*

Antigonus videns militem quemdam, alioqui strenuum & ad pericula promptum, parum bene affecto corpore, rogavit, quid palleret? Illo confesso morbum occultum, jus-

sit

fit medicis, ut si qua fieri possent, adhiberent remedia. At miles jam morbo liber, coepit detrectare pugnam, minusque promte se met objicere periculis. Rex admiratus interrogavit illum, quænam esset mutati animi causa? Tum miles: tu ipse (inquit) in causâ fuisti. Quum enim afflicte viverem, non magnopere metuebam tali vitæ: nunc quum tuâ operâ mihi vita facta sit carior, magis caveo ne pereat. *Eras. lib. 4. Apoph.*

Episcurus dicere solebat, contra cetera omnia aliquod tutum inveniri posse: at contra mortem, omnes nos inhabitare urbem immunitam. *Max. serm. 36.*

Musonius interrogatus, quis optime extremum diem claudere posset? qui semper (respondit) postremum vitæ diem sibi instare proposuerit. *Ibidem.*

Olim in divitum epulis apud Ægyptios unusquispiam cadaver ligneum, sed quam proximè ad verum effictum ostendebat singulis, dicens: in hunc intrens pota, & oblecta te, talis post mortem futurus. *Herodotus lib. 3.*

† Lochadus Poliænidæ filius, Sironis pater, nuntianti quod e filiis ipsius alter interiisset: olim sciebam (inquit) illi moriendum esse. Nihil illi visum est novæ rei, si mortalis natus moreretur: nec magis referre, paullo serius aut citius vitâ discederet, quum omnino brevi foret decedendum. *Plut. in Lacon.*

Constantinus imperator, quum Hormisdæ Persæ urbis Romæ magnitudinem, atque omnium ædificiorum magnificentiam ostendisset; peteretque, ut quid de eâ sentiret paucis enuntiaret, respondit: ex tanta re, quanta ei ostendebatur, nihil eum delectasse magis, neque esse ex quo majorem fructum consequi posset, quam quod ex iis quæ viderat, verum esse comprehenderet, in urbe Roma (quamquam amplitudine, opibusque alias antecederet urbes) sicut in ceteris orbis terrarum locis, homines etiam mori. *Fulgos. lib. 7. cap. 2.*

Aristoteles dicebat: sæpe numero e vita migrare esse optimum, veluti e convivio, non sitibundum, nec temulentum. *Stobæus.*

Eu-
† *Crusérius habet: Lochagus. Sed Lochadus etiam legitur in sæpe laudata Regii versione.*

Eucritus Chius quærenti ex eo, uter esse mallet, Croesus an Socrates? respondit: vivens, malle esse Croesus; e vita discedens, Socrates. Indicavit autem, beatam esse philosophorum post hanc vitam conditionem: divites autem, licet bonis omnibus in præsentî vitâ abundant; post mortem tamen ob inique paratas opes, ac male collocatas, cruciandos dæmonibus dari. *Stobæus.*

„ Eadem nunc cupiditas multos tenet: qui vitam Epicuri; mortem D. Francisci optant. Verum ut Paullus ait: finis hominum erit secundum opera ipsorum. „

Severus Romanorum imperator, quum senio jam confectus, urnam sibi præparasset, ut in ea mortuus sepeliretur, paullo ante quam decederet e vitâ, eandem ad se perferri iussit, manibusque contrectavit: tu (inquiens) virum capies, quem totus orbis terrarum capere nunquam potuit. *Dion Nicæus, & Xiphilinus in ejus vita.*

Fuit Saladinus princeps Ægyptius (id quod vix alicui persuaderi possit) dum vixit longe clarissimus. Namque imperii sui fines in primis auxit: & felicissime diu rerum potitus, Hierosolymis captis, Christianorum quoque opes valde in oriente oppressit. Ille vero moriens in summâ rerum felicitate, testamento suo præcepit, ut interula tunica linea quam gestare solebat, vertici prælongæ hastæ affigeretur; exclamaretque assidue qui lanceam gereret, hanc unam esse reliquam tunicam, quæ illi ex tantis opibus tantoque imperio superfuisset. O vocem præclaram, dignamque in primis, quam insolentissimi principe frequentissime in animo repetant! nobis omnibus vita functis, nihil omnino superesse, nisi si quid bene sancteque gesserimus. *Joannes Baptista Egnatius lib. 7. cap. 2.*

Alexandri mater Olympias, quum audisset filii cadaver insepultum fuisse abjectum, inter lamenta dixit: o fili, tu qui studebas cæli particeps esse, huc toto impetu properans; ne iis quidem potiri potuisti, quæ sunt mortalium omnium communia, terrâ ac sepulturâ? Alexander vivus ambiebat divinos honores: defuncto, nec ille contigit ultimus honos, quem quivis homo persolvit homini quamlibet humili. Narrant enim Q. Curtius, & Plutar-

tarchus Alexandri corpus multis diebus insepultum jacuisse, ob graves procerum concertationes de successione principatus. *Massagetæ & Derbices*, propinquos cognatosque quum ad multam senectutem venerint, vel aliquo casu morti appropinquant, jugulatos ante magno epularum apparatu comedunt: ajuntque id facere, quod pessimam hominum fortunam arbitrantur a vermibus devorari. *Ex Franc. Senens. lib. 5. de Institutione Reip.*

Dionysius, quum quidam ex ejus assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretque unquam beatiorem quemquam fuisse: visne igitur (inquit) Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Quum se ille cupere dixisset, collocari jussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili stragulo magnificis operibus picto; abacosque complures ornavit argento, auroque cælato: tum ad mensam eximiâ formâ pueros delectos jussit consistere, eosque nutum ejus intuentes diligenter ministrare. Aderant unguenta, coronæ; incendebantur odores; mensæ exquisitissimis epulis extruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc autem medio apparatu, fulgentem gladium e lacunari setâ equinâ appensum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores aspicebat, nec plenum artis argentum; nec manum porrigebat in mensam: jam ipsæ defluebant coronæ. Denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius, nihil esse eî beatum, cui semper aliquid terroris impendeat? *Cic. lib. 5. Tusc.*

Pœnitentia.

Alexander Macedo, instructâ jam ad prælium acie, quum cerneret militem quemdam id temporis amentum telo adaptantem; ut inutilem submovit ab exercitu: qui id temporis appararet arma, quum his utendi tempus adesset. *Plut. in Apoph.*

„ Huic

„ Huic ignavo , & improvido militi similes videntur esse , qui tum demum ad se redire & novam vitam inchoare parant , quum ante actæ vitæ præmia percipienda essent , videlicet sub ipsam extremi spiritus horam. „

Felicitas , sive ultimus humanæ vitæ finis.

Socrates interrogatus , quid esset felicitas ? voluptas (inquit) quam nulla poenitudo consequitur. *Stob. serm. 101.*

Bias Prieneus , beatum quidem eum esse dicebat , qui & dives esset , & cupitis potiretur. Verum qui ita animo suo imperasset , ut nihil desideraret , eum longe beatiorum fore. *Max. serm. 3. de Castitate.*

Quum ex Socrate esset quæsitum , an Archelaum Perdicæ filium , qui tum fortunatissimus habebatur , beatum putaret ? haud scio , inquit : nunquam enim cum eo locutus sum. Ain tu ? an tu aliter id scire non potes ? nullo modo. Tu igitur ne de Persarum quidem rege magno potes dicere , beatus ne sit ? An ego possum , quum ignorem quam sit doctus , quam vir bonus ? Quid ? tu in eo sitam beatam vitam putas ? Ita prorsus existimo : bonos , beatos ; improbos , miseros. Miser ergo Archelaus ? Certe , si injustus. *Cicer. lib. 5. Tuscul.*

Diogenes Cynicus Alexandro roganti ut diceret , si quid ei opus esset ? nunc quidem paullulum (inquit) a sole absis. Officiebat videlicet apricanti. Et is quidem disputare solebat , quantum regem Persarum vitâ fortunâque superaret ? Sibi nihil deesse ; illi nihil satis unquam fore. Se ejus voluptates non desiderare , quibus ille nunquam satiari posset : suas eum consequi nullo modo posse. *Cic. lib. 5. Tuscul.*

Theodoricus Coloniensis Ecclesiæ pontifex , prudentia & auctoritate inter electores imperii facile princeps , querenti Sigismundo Cæsari , quonam pacto felicitatem consequi posset ? inter mortales (ait) frustra requiris. Petenti rursum , ad cælestem illam quo itinere pergeret ? recta , inquit. Instanti igitur , quid agens rectâ vaderet ? si vitam tuam ita institueris duxerisque (inquit) ut facturum te pro-

mi-

mifisti, dum calculus, aut podagra, & sive alia valetudo ad-
versa acrius te compressit. Docuit autem, morbum incita-
re nos ad capeffendam meliorem vitam. *Aneas Sylv. lib. 2.*
Comment. de Reb. gest. Alphonfi.

Alphonfus rex, quum exempla prifcorum Christiano-
rum Senecam legendo evolveret, quem propemodum pro
orthodoxo sunt amplexi, rogatus a Davolo aulicorum præ-
cipuo, cur animus mortalium ita immensus atque infatia-
bilis foret? respondit rex: animum hominis a Deo profe-
ctum non prius conquiescere, quam eo rediret unde pro-
fectus esset. Esse proculdubio animum nostrum Dei & æter-
nitatis capacem: propterea nec impleri, nec satiari posse
his rebus quæ fluxæ & incertæ essent; sed Deum ipsum
veluti naturalem sedem, & suum quodam modo perfectum
bonum appetere, hoc est, solidum & perfectum bonum.
Panor. lib. 1. de Reb. gest. Alphonfi.

Qui scopum non attingunt, hi vulgo frustrati dicuntur.
At Diogenes negavit illos frustrari, qui aberrarent a sco-
po: sed eos qui curas suas ad voluptatem, velut ad sco-
pum dirigerent. Nam ab his petunt beatitudinem, per
quam veniant in summam miseriam. *Laert. lib. 6.*

Quum quis Socrati diceret, magnum esse, compotem
eorum fieri quæ cuperet, respondit: sed multo majus est,
ne cupere quidem. *Ælian. lib. 6. de Var. hist.*

LAUS DEO.

SERIES LOCORUM

E O O R D I N E

QUO IN PRIMO TOMO COLLOCANTUR.

PRIMA CLASSIS

titulorum ad diversos personarum status pertinentium.

D <i>Eus.</i>	Pag. 1	<i>Vir, & Uxor.</i>	26
<i>Dei providentia.</i>	3	<i>Pater & Filius. Filiorum</i>	
<i>Gratia Dei, sive divinum</i>		<i>educatio.</i>	27
<i>auxilium.</i>	9	<i>Doct̄or, & Auditor.</i>	29
<i>Dei beneficia.</i>	10	<i>Dominus. Servus.</i>	33
<i>Divinorum beneficiorum</i>		<i>Incipientium status.</i>	34
<i>abusus.</i>	14	<i>Proficientium.</i>	34
<i>Dei opificium. Dei cogni-</i>		<i>Perfectorum status.</i>	36
<i>tio ex mundi fabrica.</i>	15	<i>Rex. Princeps.</i>	39
<i>Homo.</i>	21	<i>Judex. Magistra-</i>	
<i>Mulier.</i>	21	<i>tus.</i>	43
<i>Anima.</i>	21	<i>Potens. Potentia.</i>	45
<i>Affectus, sive passiones a-</i>		<i>Nobiles. Ignobiles.</i>	47
<i>nimi.</i>	24	<i>Vulgus. Vulgi errores, &</i>	
<i>Senectus, & senex.</i>	26	<i>opiniones.</i>	47

SECUNDA CLASSIS

de virtutibus & vitiis.

V <i>irtus.</i>	49	<i>Conscientia bona & mala.</i>	56
<i>Virtus partim faci-</i>		<i>Peccatum. Peccati mala,</i>	
<i>lis, partim difficilis.</i>	53	<i>& cruciatus.</i>	57
<i>Intentio recta in virtutis</i>		<i>Peccati occasiones esse vi-</i>	
<i>opere.</i>	54	<i>tandas.</i>	60
<i>Voluntarium in virtute.</i>	56	<i>Peccatum, hoc est, impro-</i>	
		<i>bo-</i>	

<i>borum hominum contubernia fugienda; contraque bonorum appetenda.</i>	61	<i>Consilium.</i>	116
<i>Peccantium multitudo, sive corrupti seculi mores.</i>	63	<i>De justa rerum estimatione.</i>	116
<i>Peccatorum excusatio.</i>	67	<i>Iustitia. Injustitia.</i>	117
<i>Tentatio, qua ad peccandum sollicitat.</i>	67	<i>Crudelitas.</i>	118
<i>Fides.</i>	69	<i>Detractio: Maledicentia, ejusdemque contemptus.</i>	118
<i>Credulitas.</i>	69	<i>Adulatio. Contraque, Libertas admonendi.</i>	119
<i>Spes. Desperatio.</i>	70	<i>Religio.</i>	123
<i>Amor in communi.</i>	70	<i>Gratitudo. Ingratitudo.</i>	124
<i>Amor sui, sive cupiditas.</i>	71	<i>Oratio.</i>	126
<i>Amor mundi, rerumque labentium; contraque contemptus earum.</i>	72	<i>Contemplatio naturæ.</i>	126
<i>Zelus ex virtute.</i>	79	<i>Obedientia. Inobedientia.</i>	133
<i>Amor proximi; contraque Odium.</i>	80	<i>Mendacium.</i>	134
<i>Amor inimicorum.</i>	81	<i>Liberalitas. Beneficentia.</i>	134
<i>Amicitia vera & falsa.</i>	82	<i>Avaritia. Prodigalitas.</i>	145
<i>Pax, Concordia.</i>	83	<i>Divitiæ, Divites.</i>	148
<i>Bellum.</i>	84	<i>Paupertas.</i>	153
<i>Misericordia. Eleemosina.</i>	87	<i>Fortitudo.</i>	163
<i>Consolatio mœstorum.</i>	88	<i>Timor, & Audacia.</i>	173
<i>Admonitio, sive castigatio.</i>	104	<i>Magnanimitas. Pusillanimitas.</i>	174
<i>Invidia.</i>	107	<i>Constantia. Inconstantia.</i>	176
<i>Iners otium: contraque moderatio, vel immoderata occupatio.</i>	107	<i>Fortuna. Fortune inconstantia. Fortune utriusque comparatio.</i>	178
<i>Exemplum virtutis: quod & aliis præbere, & in aliis imitari debemus.</i>	111	<i>Fortune utriusque contemptus, & moderatio.</i>	183
<i>Fama. Infamia.</i>	112	<i>Adversitas. Tribulatio.</i>	187
<i>Judicium temerarium.</i>	113	<i>Persecutiones bonorum virorum.</i>	190
<i>Prudentia.</i>	113	<i>Exsilium.</i>	191
<i>Imprudencia. Ignorantia.</i>	115	<i>Patientia, Impatientia. Preparatio animi ad adversa ferenda.</i>	194
		<i>Perseverantia.</i>	200
		<i>Labor, & Industria.</i>	201
			Tem-

<i>Temperantia, Intemperantia.</i>	201	<i>Ornatus corporis & vestium.</i>	243
<i>Voluptas.</i>	202	<i>Superbia.</i>	244
<i>Luxus.</i>	206	<i>Ambitio.</i>	245
<i>Frugalitas, & parsimonia luxui contraria.</i>	210	<i>De vera & falsa gloria.</i>	247
<i>Abstinentia.</i>	215	<i>Hypocrisis.</i>	247
<i>Gula.</i>	216	<i>Cognitio, & exploratio sui.</i>	248
<i>Sobrietas, Ebrietas.</i>	218	<i>Victoria sui: quam quidam mortificationem, vel abnegationem sui vocant.</i>	250
<i>Mansuetudo, Clementia.</i>	220	<i>Libertas vera & falsa; itemque vera & falsa servitus.</i>	254
<i>Ira.</i>	230	<i>Tranquillitas vera & falsa.</i>	256
<i>Modestia.</i>	240	<i>Solitudo.</i>	257
<i>Linguae moderatio.</i>	242		
<i>Recreatio, sive Relaxatio animi.</i>	242		
<i>Verecundia, Pudor.</i>	242		

TERTIA CLASSIS

peregrina quaedam continens.

<i>Sapiens, Sapientia.</i>	260	<i>Veritas.</i>	285
<i>Philosophia.</i>	262	<i>Lex.</i>	286
<i>De utili & inutili scientia.</i>	269	<i>Natura.</i>	287
<i>Curiositas probanda, & improbanda.</i>	271	<i>Consuetudo bona & mala.</i>	287
<i>Eloquentia.</i>	273	<i>Vita.</i>	289
<i>Studium, & discendi ardor.</i>	278	<i>Mors.</i>	303
<i>Lectio.</i>	281	<i>Tempus.</i>	307
<i>Exercitatio.</i>	285	<i>Felicitas vera & falsa.</i>	308
		<i>Beatarum mentium felicitas.</i>	320

SERIES LOCORUM
SECUNDI TOMI
EO ORDINE QUO TRACTANTUR.

PRIMA CLASSIS
 in qua ponuntur tituli ad diversa genera statuum & personarum spectantes.

D <i>Eus.</i>	321	<i>Pater, Filius, Filiorum</i>	
<i>Dei Providentia,</i>		<i>educatio.</i>	335
<i>& Justitia.</i>	322	<i>Doct̄or & Auditor.</i>	339
<i>Dei opificium.</i>	328	<i>Proficientium status.</i>	341
<i>Anima rationalis.</i>	328	<i>Sacerdos.</i>	350
<i>Affectus & passiones anima.</i>	331	<i>Rex, Princeps.</i>	351
<i>Adolescentia, Senectus.</i>	333	<i>Judex, Magistratus.</i>	361
<i>Vir & uxor. Matrimonium.</i>	333	<i>Acceptio personarum.</i>	365
		<i>Respublica.</i>	367
		<i>Potentes, Potentia.</i>	368

SECUNDA CLASSIS
 quæ communia virtutum & vitiorum loca complectitur.

V <i>Virtus.</i>	369	<i>Pax, Concordia.</i>	380
<i>Vera & falsa virtus.</i>	370	<i>Bellum.</i>	386
<i>Virtus in medio.</i>	372	<i>Seditio, Factio.</i>	386
<i>Virtus quo modo facilis.</i>	372	<i>Consolatio afflictorum.</i>	388
<i>Tentatio.</i>	373	<i>Admonitio, Castigatio.</i>	391
<i>Conscientia bona & mala.</i>	373	<i>Invidia.</i>	397
<i>Societas bonorum.</i>	376	<i>Inertia; contraque Diligentia.</i>	398
<i>Amor sui.</i>	377	<i>Benevolentia civium captanda, & malevolentia fugienda.</i>	399
<i>Dilectio erga inimicos.</i>	377		
<i>Amicitia vera & falsa.</i>	382		

Pru-

<i>Prudentia.</i>	401	<i>Clementia, Mansuetudo.</i>	451
<i>Iustitia.</i>	402	<i>Mansuetudo, Ira.</i>	451
<i>Usura.</i>	402	<i>Recreatio, sive Relaxatio</i>	
<i>Restitutio.</i>	405	<i>animi.</i>	460
<i>Contumelia, Convicium.</i>	405	<i>Cognitio sui.</i>	461
<i>Adulatio; contraque Liber-</i>		<i>Abnegatio sui, vel affe-</i>	
<i>tas admonendi.</i>	406	<i>ctuum cohibitio, sive</i>	
<i>Religio.</i>	427	<i>continentia.</i>	463
<i>Sacrificium, Oblatio.</i>	427	<i>Quies, sive tranquillitas</i>	
<i>Pietas in patriam.</i>	428	<i>animi.</i>	467
<i>Observantia in majores.</i>	428	<i>Inquietudo animi, Cura,</i>	
<i>Gratitudo in Deum.</i>	429	<i>Distractio.</i>	471
<i>Contemplatio.</i>	429	<i>Modestia.</i>	472
<i>Juramentum.</i>	430	<i>Linguae moderatio.</i>	473
<i>Mendacium.</i>	430	<i>Ornatus vestium.</i>	474
<i>Obedientia.</i>	431	<i>Verecundia, Pudor.</i>	474
<i>Liberalitas.</i>	431	<i>Philosophia.</i>	481
<i>Avaritia, Prodigalitas.</i>	431	<i>Poëtice.</i>	483
<i>Divitiæ, Divites.</i>	433	<i>Curiositas improbanda.</i>	486
<i>Paupertas.</i>	434	<i>Ambitio; contraque hono-</i>	
<i>Fortitudo.</i>	435	<i>ris contemptus.</i>	491
<i>Fortunæ inconstantia.</i>	436	<i>Honor.</i>	492
<i>Fortuna utriusque contem-</i>		<i>Hypocrisis.</i>	492
<i>tus & moderatio.</i>	437	<i>Eloquentia.</i>	493
<i>Prosperitas.</i>	440	<i>Studium scientiæ, discen-</i>	
<i>Adversitas.</i>	441	<i>di ardor.</i>	495
<i>Persecutiones contra viros</i>		<i>Veritas.</i>	497
<i>bonos.</i>	441	<i>Consuetudo.</i>	497
<i>Patientia, Impatientia.</i>	441	<i>Tempus.</i>	498
<i>Constantia.</i>	444	<i>Vita.</i>	498
<i>Temperantia, Intemperan-</i>		<i>Mors.</i>	499
<i>tia.</i>	445	<i>Inferorum regio.</i>	501
<i>Luxus.</i>	445	<i>Beatarum mentium re-</i>	
<i>Abstinentia.</i>	446	<i>gio.</i>	502
<i>Gula.</i>	448	<i>Felicitas vera & falsa.</i>	503
<i>Ebrietas.</i>	448	<i>Mixtus ex diversis senten-</i>	
<i>Castitas, Cœlibatus.</i>	449	<i>tiis locus.</i>	506

SERIES LOCORUM
TERTII TOMI
EODEM ORDINE QUO TRACTANTUR.

PRIMA CLASSIS
 quæ a Deo Opt. Max. incipiens, diversorum statuum per-
 sonas complectitur.

D eus. 508	educatio. 522
<i>Dei providentia.</i> 509	<i>Dominus. Servus.</i> 525
<i>Opificium Dei.</i> 510	<i>Magister. Discipulus.</i> 526
<i>Christus.</i> 511	<i>Doct̃or & auditor.</i> 526
<i>Sanctus.</i> 511	<i>De Prælat̃is & eorum re-</i>
<i>Homo.</i> 512	<i>sidentia.</i> 527
<i>Mulier.</i> 514	<i>Rex.</i> 528
<i>Anima.</i> 514	<i>Magistratus, Judex.</i> 538
<i>Liberum arbitrium.</i> 516	<i>Munera quæ excæcant ju-</i>
<i>Affectus.</i> 516	<i>dices.</i> 542
<i>Pueritia, & adolescentia.</i> 516	<i>Respublica.</i> 544
<i>Senectus.</i> 516	<i>Potentes, Potentia.</i> 547
<i>Vir & Uxor.</i> 518	<i>Nobilis, Nobilitas.</i> 547
<i>Pater, Filius. Filiorum</i>	<i>Vulgus.</i> 549

SECUNDA CLASSIS
 in qua virtutum & vitiorum loci collocantur.

V irtus. 552	<i>Vitium. Peccatum.</i> 556
<i>Intentio in opere vir-</i>	<i>Occasiones peccatorum.</i> 557
<i>tutis.</i> 554	<i>Societas bonorum aut ma-</i>
<i>Virtutis modus, videlicet</i>	<i>lorum.</i> 557
<i>ut recte quæ recta sunt</i>	<i>Tentatio.</i> 558
<i>exsequamur.</i> 555	<i>Blasphemia.</i> 558
<i>Conscientia bona & mala.</i> 555	<i>Spes.</i> 558
	<i>Amor.</i>

I N D E X

Amor.	559	Pacem.	
Dilectio erga inimicos.	560	Prosperitas.	
Amicitia, Amicus.	562	moderatio.	
Pax, Concordia.	563	Adversitas.	
Bellum.	564	Voluptas. Delicia.	603
Misericordia. Eleemosi-		Luxus.	605
na.	565	Parsimonia, Frugalitas.	606
Consolatio mœstorum.	566	Gula.	607
Castigatio, sive admoni-		Abstinentia.	607
tio.	568	Sobrietas, Ebrietas.	610
Invidia.	568	Castitas.	611
Labor & industria.	570	Clementia.	611
Otium, Inertia.	573	Mansuetudo.	614
Exemplum, Imitatio.	575	Iracundia.	616
Prudentia, Imprudentia.	576	Modestia.	617
Curiositas.	577	Decorum.	618
Veritas.	578	Affabilitas.	619
Consilium.	578	Linguae moderatio.	619
Iustitia, Injustitia.	580	Secretum. Silentium.	621
Crudelitas.	582	Verecundia, Pudor.	624
Usura, Fœnus.	582	Ornatus corporis & ve-	
Vestigalia.	583	stium.	624
Adulatio.	584	Pulchritudo, Deformitas.	626
Detractio.	585	Superbia.	627
Convicium.	587	Ambitio.	627
Mendacium.	588	Honor. Gloria.	629
Gratitudo. Ingratitudo.	588	Laus humana.	631
Beneficia Dei.	589	Humilitas.	631
Furamentum.	590	Cognitio sui.	631
Oratio.	591	Amor sui; contraque odium	
Obedientia.	592	sui.	632
Liberalitas.	593	Abnegatio sui.	633
Avaritia.	594	Libertas vera & falsa.	
Divitia, Divites.	595	Servitusque vera & fal-	
Paupertas.	596	sa.	634
Fortitudo.	598	Otium.	635
Audacia.	599	Cura. Sollicitudo.	635
Magnanimitas.	600	Solitudo.	636

TER-

TERTIA CLASSIS
 quæ promiscue varios continet locos.

L Ex.	636	Necessitas.	647
Philosophia, Scien-		Experientia.	648
tia.	637	Vita.	648
Eloquentia.	641	Mors.	649
Lectio.	645	Pœnitentia.	652
Studium.	646	Felicitas, sive ultimus hu-	
Exercitatio.	646	mane vite finis.	653
Consuetudo.	647		

FINIS.

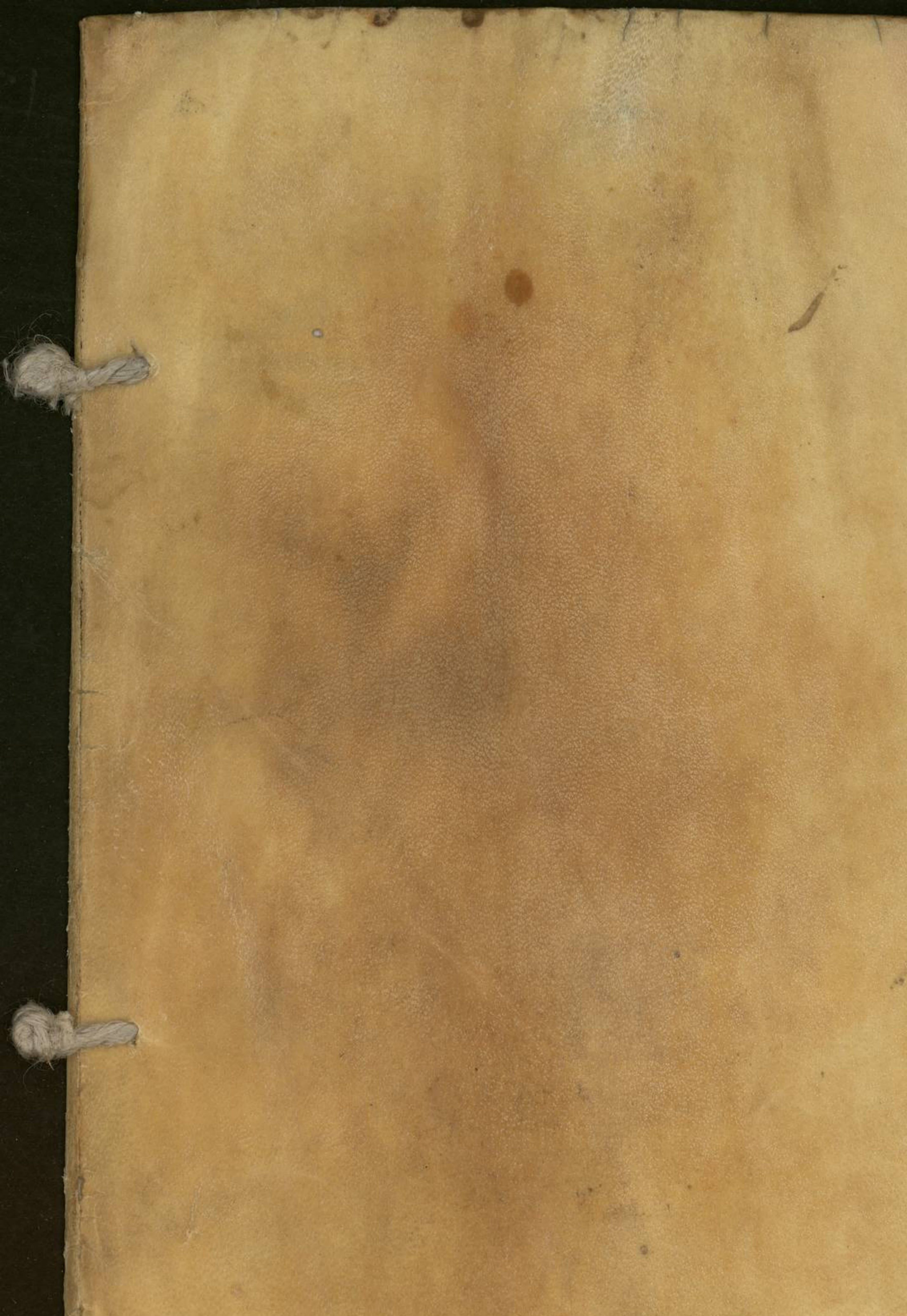

Biblioteca Valenciana
Collectanea moralis philo

3 1000002237710

NP1/114

GRANATE

Collectan^o

Philosoph^o

MORALIS
